

CSOÓRI SÁNDOR

Nem, az nem lehet

Itt van megint az éjszaka. Bedeszázott, rideg éjszaka. Nem olyan, amelyiken töprengeni szokott az ember, elrendezni magában ezt-azt, vagy a hangvilláját odakoccantani egy-egy csillaghoz és elcsodálkozni hosszan, hogy mindegyiknek más a hangja. Ezen az éjszakán se hangvilla, se csillagok, se csodálkozás.

*

Tekintélyes, komoly okfejtők azt állítják: ha például egy közönséges iskolát váratlanul vöröskeresztes segélyhellyé alakítanak át, és sebesülteket hordanak oda, minden tegnapig érvényes igazság és valóság elveszíti értelmét, és ez az értelem már soha többé nem tér vissza a világba.

Nagyon értem ennek a jelképes okfejtésnek a sugallatait. Valami ilyesmi történhetett velem is 2004. december 5-e éjszakáján. Eddig a napig – jóllehet fogcsikorgatások és szégyenkezések közben – elfogadtam a demokrácia magyarországi kereteit, játékszabályát. Még a demokrácia sejtjeibe beleivódó, sőt átörököltetű kisebb-nagyobb bűnöket is. Reméltem, hogy a sok megpróbáltatást átvészelt szervezet: az ország – netán maga a nemzet is – lassan-lassan majd salaktalanítja magát, s megtisztul bennünk a múlt.

December 5-én véglegesen kiderült, hogy égbekiáltó butaság és jóhiszeműség volt ez az egész. A közép-európai demokráciák olyan vadházasság szülöttei, melyben a megtermékenyítő fél maga a kommunizmus volt. A megszelídíthető, de a megváltoztathatatlan kommunizmus, a génhibás társadalmi rendszer.

1990 óta hittünk a változásban. Abban, hogy a rosszat föl váltja a jó. Sajnos, ez a kezdetleges remény is megbukott. Mi lett jobb a rendszerváltás óta? Anyagilag jobban élünk? A parasztság és a "munkásosztály" helyét elfoglaló korrupciós osztály igen meg a magánosítás gátlástalan lángelméi, de a többség egyre szegényedik. Nyereségünk talán az volt, hogy szabadok lettünk? Igen, de mit ér ez a szabadság a demokráciában? Annyit csupán, hogy szabadon farsangolhatunk a semmiben, a züllésben, a káprázatokban. Annyit, hogy beavatottjai lettünk egy liberális nagy játszmának, amelyben saját megsemmisítésünkhöz mi magunk járulunk hozzá. Robin G. Collingwood *A történelem eszméje* című könyvében azt írja: a haladás nem az, hogy a rosszat föl váltja a jó, hanem az, hogy a jót a jobb váltja föl.

Vajon ez történt velünk az elmúlt tizenöt évben? Ez a kultúránkban, a közéletünkben, a művészetekben? Nem épp az ellenkezője?

Emlékszem az '50-es, '60-as, '70-es évekre, amikor rengeteg hazugság keserítette az életünket, de ennek ellenére mi ügyetlenül, sután és izgatottan kerestük a magunk igazát és a többségét is, ma azonban, amikor elszaporodott, mondhatnánk eltömegesedett körülöttünk a hazugág, már csak néhanap lobban föl bennünk az igazságkeresés ösztöne. Pedig ha mélyebben gondolunk bele sorsunkba, arra döbbenhetünk rá, hogy a társadalomban nem csupán szabadsághiánytól szenvedhet az ember, amelyről megrázó remekművekben számoltak be klasszikusaink, hanem fullasztó igazságghiányban is. Szabadság, szerelem? Egy képzeletbeli versben az első fogalmat olyasféle fogalommal is fölcserélhetnénk, amely az igazság hiánya miatti szenvedésekre és megaláztatásokra utal.

Amiről beszélek, tudom, hogy beteges sóvárgás, hiszen a kortárs magyar irodalom már rég lemondott arról, hogy a régi értelemben magyar irodalom maradjon. Ha Kölcseyt, ha Petőfit, ha Kemény Zsigmondot, Adyt, Babitsot, Móriczot, József Attilát, Radnótit, Illyést vagy Márait olvasok, mindig érzem, milyen mélységei s időszerű gondolatai voltak az ő idejükben a magyarságnak, mitől kínlódtak ők maguk is, s mitől fehéredett el a szájuk. A mai divatos és sikeres íróink tagadhatatlanul mélyek is és szellemesek is, az Eiffel-torony tetejéről képesek világgá röptetni a katicabogarakat s a magyar nyelv úrhajójában ülve körülörmölni a Földet, amelyért természetesen elismerés illeti őket, de arról, hogy miért sorvad, miért fogyatkozik, vagy miért vonul díszlépésben az önpusztítás útján ilyen szerencsétlenül ez a nép, egyetlen szavuk sincsen. Attól is meghatódna az ember, ha kárhoznának, mint Ady, vagy mégis magyarnak számkivetve szenvednének vele, mint József Attila és Illyés. Magasban járó elmélkedésekből már régóta arra tudok következtetni, hogy saját esztétikájukat, gondolataikat, előítéleteiket ismerik csupán. De azt a valóságot, amelyben maga az "istenadta nép" él idehaza vagy a határainkon kívül, egyáltalán nem ismerik, legföljebb hallomásból, mint a hutukat.

Tudom, vádbeszédnek is beillenének ezek a mondataim, de még nem tartok ott. A pokol bejárata előtt megállok, és azt mondom egyelőre, hogy ha a maga nemében zseniális Sartre képes volt hajmeresztő butaságokat mondani a sokáig dédelgetett kommunizmusról és a Nagy Szovjetunióról, miért ne fedezhetnénk föl hasonló agyferdüléseket bármelyik kitűnő pályatársunknál.

Közülük talán az egyik legtehetségesebb író egyenesen Gyurcsány Ferenc miniszterelnöknek köszöni meg, hogy a december 5-ei népszavazás mindkét kérdésére világosan *nemet* mondott. Elismerését azzal indokolja, hogy Gyurcsány miniszterelnök államférfihoz méltó módon viselkedett, ugyanis a magyar politikai élet főszereplői általában behúzzák a nyakukat, ha zuhog a jég, s nem szeretnek válaszolni sorsdöntő súlyos kérdésekre. Igaza van a nyilatkozó, jeles írónak, Nádas Péternek? Elvontan igen, de ezek az elvontságok kissé sántítanak. Tagadhatatlan, hogy az 1944-es év tragikus hónapjaiban, az utolsó esély paraszain tipródva, Horthy Miklós erélytelenül mondott *nemet* a németeknek. Szálasi Ferenc viszont férfiasan és határozottan mondta ki mellettük a végzetes *igent*.

Bízom abban, hogy ez a határozottságról ide iktatott példabeszéd egy kicsit elgondolkoztat mindnyájunkat. Rosszul mondom, hogy mindnyájunkat, hiszen már Nádas Péter is másként gondolkodik. Szerinte Gyurcsány Ferenc határozottsága mögött magas szintű józanság működött. Meg akarta óvni Magyarországot egy újabb botránytól, mivelhogy a népszavazáson fölített rossz kérdésekre csak rosszul lehet válaszolni. Ügyészi védelme tetszetős, de félrevezető. Rossz kérdésre is lehet jól válaszolni, ha jóakarát vezérli az embert, különösen egy olyan országban, mint a mienk, ahol a felszínen szinte minden kérdés eleve magával a rosszal ötvöződött össze. Ha egy gyermek azt kérdi tőlünk: azért vágtam el késsel a kezem, mert a szilva színe kék, a megoldás nem az, hogy a rossz kérdés miatt megtagadjuk tőle a választ, hanem azt mondjuk neki, hogy éles a kés, és te még nem tudsz vele bánni. Vagy mást mondunk neki, ami igaz.

Vitathatatlan, hogy a kettős állampolgárság kérdése is összeszövődött valamiféle rossz gyanúval, félelemmel, éppen ezért kellett volna jól válaszolni rá.

Amikor Gyurcsány Ferenc és Hiller István a televízióban kimondták az idegenek szájáról ellesett *nemet*, akaratlanul, de megborzongva 1956 novemberére gondoltam, ahogy a szabadságharcos magyarok 1849 után Világosra. Jól emlékszem arra a napra, arra az irgalmatlan pillanatképre, amikor megáll egy szovjet tank az Országház előtt, nem messze II. Rákóczi Ferenc lovas szobrától, s kiszáll belőle Kádár János és Apró Antal. Ők ketten rögtön *nemet* mondtak a forradalomra. És *igent* az akasztásokra, az üldözésekre, a besúgók fekete seregének a megszervezésére, a magára eszmélt nemzet világtörténelmet formáló akaratára. Nádas Péter erre nem emlékszik? Vagy ez már olyan múlt, amely végképp elmúlt bennünk? Ezt mondja vallomása egyik emlékezetes szakaszában: "A történelmi okokat fel lehetne mondani, de én unom őket. Akkor jöhet a siralomház és a sérelmi politika, ami engem is sokáig érintett és meghatározott. Tizenöt éve nem érint, azóta a magyar társadalomnak nem a fejlődését és az ellenállását szolgálja, hanem a leépülését..."

Mit mondhat az ember erre az európai futamra? Azt, hogy szép és nemes szöveg, szükségünk volna is rá, ha a sorsunkból következne. De csak a sorsunk fölött lebegő észből és politikai elképzelésekből következik. Az a tizenöt év, amelyet Nádas Péter emleget, persze, külön is tárgyalható, de csupán egy visszhangzó, üres teremben, hisz a rendszerváltás óta eltelt idő közvetlen leszármazottja az előtte zűllesztő időknek. Olyannyira, hogy az apajegyek, az anyajegyek és a nagylábujj görbületei is kísértetiesen emlékeztetnek rá. Nádas hosszú interjújában ilyeneket mond: "...nincs magyar primátus, nincs extra szerepvállalás, a magyarságnak nincs a térségben küldetése. A magyar nép egy a többi közt. A modern Európa alapelve az együttműködés és nem a konfrontáció; a szolidaritás és nem az egoizmus. Kész. A definíciós kísérlet itt véget ér."

Nádas szerencsés ember, hogy politikusokat megszegyenítő határozottsággal és borotvaélű szavakkal fogalmaz. Lehajtom a fejemet, s ezt gondolom, de jó volna, ha itt tartanánk! Egy lehetnénk a többi között, drámák és örületek nélkül! Sajnos, ettől az értelemig lecsupaszítható állapottól még nagyon messzire vagyunk. Freudok és Jungok ingoványos lápi világában. Márpedig ez is valóság.

Mit kezdjen az eszével, az emlékeivel, a leveretéseivel egy magamfajta ember, aki kísérteties hasonlóságot lát az 1956-os forradalom mélyben lezajló folyamatai és a kettős állampolgárság alsó rétegeiben lejátszódó remegések között? 1956. október 23-án olyan cselekedetet hajtott végre ez a nemzet, amelyről a nagy francia író, Albert Camus mondott egy felejthetetlen mondatot az emberiségnek: "A legázolt, a bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világban az elmúlt húsz esztendőben..."

Életemben másodszor írom le ezt a történelmi elismerést, de pironkodás közben is büszke vagyok rá, hogy minden lebecsülésünk ellenére akadt olyan pillanatunk, amely még különös szerepvállalásunk is lehetett. Hadd tegyem hozzá, hogy nemzetünk önmagára ébredése járult hozzá ahhoz a szabadsághoz, amelyet Camus emleget. Október 21-én még nem érződik semmi, október 22-én is csak szabályos dolgok történnek, és 23-án lélekben újjászületik az ország. A szájával és a testével egyszerre mondja el, hogy elege van a birodalmi szocializmusból, a diktatúrából, a megszegyenülésekből. Soha át nem élt érzés volt egy népet szabadnak látni. Látni, ahogy árad, hömpölyög az utcákon. Huszonnégy óra alatt olyat árult el magáról, aminek az előjeleit nem látta senki.

És jött a megtorlás.

És jött 1957. május elseje.

És kettészakadt az ország.

A Bem szobor köré és az Országház elé özönlő tömeg ellenpontjaként megjelent egy másfajta tömeg: Kádár János, Apró Antal, Marosán György népe, az elnyomó szervek, a karhatalmistáké, akik a "testvéri szomszéd országokból" két vagon gumibotot kaptak ajándékba, a KGB-től pedig vallató tisztek tucatjait.

Hátranézek, és egyszerre látom a két tömeget: az egyik *igent* mond a forradalomra, a másik *nemet* mond rá.

Ebből az igenből és nemből ered történelmünk egyik legszomorúbb szakasza, amely mostanáig tart. Mindent, amit a Kádár-rendszerrel örököltünk, áttételek sorozata révén, érvényesül máig. A nemzetet földbe kell taposni. Március 15-ét ki kell iktatni a magyarság történelméből, vagy arcátlanul ki kell sajátítani a kormánynak, hogy elmenjen tőle az emberek kedve. A Kádár-rendszer ideje alatt az első szabad márciusi ünnepséget nem idehaza élhettem át, hanem New Yorkban, a száműzetésbe kényszerült magyarok között. Sinkovits Imrével mi voltunk az első, hivatalos vendégszereplők, akiket kiengedtek külföldre március üzenetével, de kijutásunk története így is külön regényfejezet lehetne egy emlékiratban. És hogyan ünnepelt az ország először szabadon 1956

után? 1990. március 15-én csak az ország fele vonult ki a Petőfi szoborhoz és az Országház elé, a másik fele mámoros szabadságában elindult Ausztriába Gorenje hűtőszekrényt vásárolni. És nyilván útközben azt ismételte magában ez a tömeg, hogy *a magyar név megint szép lesz, / Méltó régi nagy híréhez.*

Ma is megborzongok, ha fölidézem ezt a napot. A szégyen és a nemzeti abszurditás napját. De ki ne venné észre, hogy 2004. december 5-e ugyanennek a gyalázatnak a tökéletes mása, megtestesülése vagy, hogy műveltebbek legyünk, az inkarnációja. S ez a lidérces azonosság nem a véletlen műve, hanem a szándékosságé. Mi mindent ki kellett irtani, megfakítani, letaposni a magyarságban ahhoz, hogy ez az elsivatagosodás meginduljon. Még az életet hozó, tavaszi felhőket is el kellett terelni a fejünk fölül, hogy a legapróbb füvek is elpusztuljanak.

Most olvasom Márai eleddig ismeretlen írásait a Felvidék és Észak-Erdély visszacsatolásáról. Ő, akire még a legrosszabb indulatú rágalmozó se foghatja rá, hogy vad nacionalista, vagy hogy nem a legeurópaibb íróink közé tartozik, 1938 novemberében arról számol be, hogy amikor külföldi és hazai újságírók autói indultak a visszacsatolt területek felé, ismeretlen női kezek az őszi utolsó virágaival díszítették föl ezeket a történelmi útra induló gépkocsikat. Senki se kérte meg erre őket, az érzelmeik szerint cselekedtek. Mert akkor Magyarországon még mindenki tudta, hogy egy igazságtalan, vesztes háború és egy igazságtalan, vesztes trianoni békeszerződés után mit kell az egész nemzetről gondolni. Tudták, hogy Kassa és Kolozsvár 1920 óta mindig Magyarországról álmódott, s ezek az álmok nem az ottaniak elszántságából fakadtak, hanem az ösztöneikből.

A Rákosi- és a Kádár-rendszerben híre-hamva se maradt ennek a tudásnak. Fölidézem az 1963-as évet. Illyés kint jár Franciaországban, s az ország egyik legrangosabb újságja írói beszélgetésre kéri. Illyés a beszélgetés közben elejt néhány rendhagyó mondatot. Idézek belőlük: “Romániában van egy provincia, Erdély, amely évszázadokon át a magyar civilizáció és irodalom valódi szülőföldje volt. Ebben a provinciában nemrég zárták be az egyetlen magyar egyetemet, ami egy több mint kétmillió lélekből álló kisebbségnek volt szánva. A magyar írók és az egész magyar értelmiség helyzete nagyon kényelmetlen...”

Ebből az öt-hat mondatából országos vihar kerekedett. Kádárék a hamis konszolidáció hatalmában bíztak, mozgósítva még a Bibliát is, mondván, hogy aki nincs ellenünk, velünk van, de hogyan lehetne velünk, aki fejünkre gyújtja még a házat is? Illyést Kádárék, Szirmaiék, Aczélék, Apró Antalék szívesen odaültették volna Dózsa tüzes székére, hiszen egy nacionalistának igazán ott van a legjobb helye. Eddig a *történetig* is '56-os voltam mindenestől, elsősorban politikai alapon, de úgynevezett nemzeti, vagy ahogy mások fogalmaztak, *újnép*i az Illyésre támadók gyalázatától lettem. Az kezdett el bennem zakatolni: ha olyan magyar kormány uralkodik rajtunk, amely a határainkon kívüli magyarokról még tudni sem akar, az csak áruló, sunyi és idegen lehet. Illyés a későbbiekben belátóbb lett a kormánnyal, de nem a saját érdekében. A szélárnyékról kialakított elméletével konokul azt bizonygatta, hogy a százszorosán levert és kivéreztetett népnek szüksége van egy kis nyugalomra, erősödéssre. A szívem egyik felével értettem őt, sőt csodáltam is nagyvonalúságát, a másik felével még öllene is lázadoztam, önfejűen bizonygattam neki, hogy a szélárnyék a legveszedelmesebb csapda, politikai farkasverem, mert a nyomorúságainak kiszolgáltatott nép egy kevéske jólétért is hajlandó lemondani olyan elemi eszmékről, erkölcsről és tartásról, amely nélkül rövidesen már nemzetként se létezhetik.

Szomorú dicsőség, hogy igazam lett, de néhány szélárnyékos kádári év elmúltával már érezni lehetett, hogy a bársonyos züllés megelőzi majd a bársonyos forradalmakat. Itthoni magyarjaink egy részének még fontos volt a kultúra, a nemzet állapota, az igazságkeresés igénye; hátizsákos fiatalok indultak Erdélybe, a Felvidékre, ritkábban Kárpátaljára, de nagyrészüknél már csak a hétvégi ház lett a hazájuk, s felségterületük kétszáz vagy háromszáz négyzetméternyi telek, ahol hét szilvafa helyett legföljebb egy, kettő fért volna el.

Camus egy alkalommal epésen jegyezte meg Sartre-ról, hogy karosszékből próbált történelmet

csinálni. Camus nyomán így gondolkodom én is azokról az elkényelmesedett értelmiségieinkről, akik a decemberi népszavazás nemjei mögül nem látják elősündörögni a kommunizmus eredendő bűneit, minden hordalékával együtt. Kádárék nemcsak anyagilag adósították el az országot, hanem erkölcsileg is. Amikor a népszavazást értékelő és értelmező kortársaim eszmefuttatásaiban azt olvasom, hogy a nép azért nem ment el szavazni, mert nem kért a kockázatokból és a mellékhatásokból, egyszerűen eliszonyodom az *okos-buták* érveitől. Ilyen határozott, ilyen tudatos, ilyen döntésekben megerősödött nép volna a mi népünk? Ennek nem épp az ellenkezője igaz? Vagyis: nem azért maradt távol a kivételes döntéstől, mert tudatlan, mert magára hagyatott, mert a züllesztés politikai szélhámosai évtizedeken át félrevezették? Eljött a rendszerváltás ideje: kellett volna, hogy a közvagyonból kapjon valamiféle kárpótlást. Jegyet azt kapott, de értékes tulajdont nem. Fogalma se volt arról, mi járna neki. Egyszer csak azt vette észre, hogy kihúzták lába alól a szőnyeget: kihúzták az egész országot. Az első demokratikusan megválasztott kormány idején ráeszmélt valamire, de akkor már a levegő nagyobbik részét is privatizálták körülötte. És amikor morogni kezdett, azt kapta válaszul: tetszettek volna forradalmat csinálni! Ha csöppnyi öntudata maradt volna, nem felelhetett volna vissza másként, minthogy tetszettek volna nem paktumot kötni, mert a kétharmados törvények ugyan segítettek a demokráciának, de a nemzet legbelsőbb zsidbadásai azóta gyötörnek minket igazán! És tetszettek volna megőrizni a magyar termékeket feldolgozó ipart: a húsüzemeket, a tejfeldolgozókat, a cukorrépát és a napraforgómagot feldolgozó üzemek sorát és így tovább és így tovább, nem beszélve a hatalmas földterületekről, közüzemekről, amelyeket idegeneknek kótyavetyéltek el. De a szerencsétlen nép azt se tudta, mi je volt és mi je maradt. Mint ahogy azt se tudja, hogy az anyagiakon túl mi je halmozódhatna föl szellemi értékekből: kultúrából, irodalomból, a történelem katartikus tanulságaiból, a lélek legaljára elásott érzelmeiből. Márpedig nem titok, hogy akinek gazdag és tágas mező helyett egyetlen fűszál jut örökségül, az soha többé nem indul el mezei sétára.

Miközben keserűségemben írom ezeket a sorokat, azt hallom fél füllel a rádióból, hogy a tízmillió Magyarországon egy millió gazdátlan, kivert állat él, kóborol, szenved. Lehet-e ennél leleplezőbb statisztikai és erkölcsi adat rólunk? A sivatagokat a terméketlen homok jellemzi, minket ez is. Ha Gyurcsány miniszterelnök úr bőrében és eszmerendszerében élnék, a hátam mögött tisztos távolban Apró Antallal, én azonnal kimondanám ezekre a kellemetlen lényekre a nemet, és vagy agyonlövetném valamennyit, vagy a legényes lendülettel megszerzett milliárdjaimból rájuk áldoznék legalább százmilliót, hogy megszabadulhassunk ettől az országos szégyentől. A hasonlóan magukra hagyott, elszegényedett magyarokat pedig rábíznám a nálamnál is gazdagabb barátaimra.

*

Főlemelem a fejemet az írásból, s kinézek a decemberi éjszakába. Továbbra is a sötétség tagolatlan tömbjeit látom. Ellenpontul csak egy bátoratlan lámpasor húzódik fölfelé, a Nagykevény felé. Jó volna, ha bennem is megjelenne valami hasonló kis fénycsík. De csak kedvetlenséget érzek, és föloldozhatatlan bűntudatot. S elsősorban nem a vereségeink miatt, azokhoz egy életen át hozzászoktam, hanem amiatt, hogy alkalmatlanok vagyunk a ravasz küzdelemre. Vagyis hogy még mindig nem tanultuk meg a leckét. Az ugyan már szentírás számunkra, hogy a Rákosik, a Kádárok, az Apró Antalok, a Korom Mihályok, a Kovács Lászlók, a Kuncze Gáborok országából nemzet eddig még sohase lett, és már ezután se lesz. Az ő országlásukból törvényszerűen csak Rajk-perek és Nagy Imre-féle *halálesetek* következtek be. Később pedig zsákmányszerző demokrácia, amely a nemzeti vagyon aránytalanul nagyobbik részét "átengedte" nekik, nem is beszélve a rádiók, a televíziók, az újságok, egyáltalán a tájékoztatás létet befolyásoló előjogairól. Megtanulhattuk volna, hogy a cenzúra hatalma nem egyedül a tiltáshoz kötődik, de a mellébeszéléshez is, a fecsegéshez is, a Heti Hetesek züllesztő léhaságához, sőt ahhoz is, hogy szinte mindegyik televízió képernyőjén ugyanazokat az arcokat látjuk. Az ő örökös jelenlétük a tudatalatti cenzúra egyik leghatásosabb formája: az létezik csak, amiről ők, a napról napra kitüntetett szereplők gondolkodnak. Éljük bele magunkat egy munkában eltörődött idősebb paraszt helyzetébe. Ott ül valamelyik kereskedelmi televízió képernyője előtt, s életében először lát levetkőztetett, gyönyörű nőket. Természetes, hogy az *óceánjáró melleket* nézi meg előbb, s nem a nemzeti lobogót. A Lagzi Lajcsi műsorát s nem Sütő

Andrásét vagy az enyémet. Se Sütő, se én nem ítéljük meg a kíváncsiságot, de a velünk tartó politikusoknak tudniuk kéne, hogy nekünk még a szent dolgokban se szabad feltétel nélkül hinnünk.

Sajnos, december 5-e sikerében szentül hittem én is. Holott többrendbeli gyanú karóját kellett volna levernem magam elé. A kettős állampolgárság megoldásáról 1996-ban én tartottam az első sajtótájékoztatót, még a Magyarok Világszövetsége elnökeként. Becsületbeli ügynek tekintettük, hogy a határon kívül élő magyarok megkaphassák, de mikor kiderült számunkra, hogy aki Romániában és Szlovákiában magyarként tisztséget tölt be: polgármester, tanár vagy állami hivatalnok, úgy kaphatja csak meg a magyar állampolgárságot, ha lemondana tisztségéről. Ez hihetetlen veszteséget jelentett volna az erdélyi és a szlovákiai magyaroknak. Új megoldásokat kellett keresni. A lassú előrelépegetésben így született meg a magyar igazolvány, a státustörvény. És amikor Romániában és Szlovákiában is elmúlt az otromba választás veszélye – vagy tisztség, vagy kettős állampolgárság –, újra időszerűvé vált a téma. Kezdetben határozottan elleneztem a népszavazást, mert ismertem a kezdeményezők múltját, titkosnak is mondható szándékait, de amikor összejött a kétszázezer aláírás, azt éreztem, hogy az ügy már levált a kezdeményezőkről, tehát a jó ügy mellé állhatok. A határon kívül élőknek kijáró jóvátétel, együttérzés és igazságszolgáltatás mozgatója. És itt vesztettem el *politikusi* józanságomat. Egyszerűen figyelmen kívül hagytam az igazság és a demokrácia egymással ellentétes természetrajzát. Eszembe se jutott, hogy az igazságot soha nem lehet megszavazni, mert az igazságot sokféle ellentétből lehet csak megteremteni, ami rögtön azt is jelenti, hogy nincs jobboldali vagy baloldali igazság, hanem csak olyan létezik, amely fölötté áll mindenféle oldalnak. De ha megszavazni lehetetlen is, *leszavazni* már lehetséges, mivel a szavazáshoz ellentétes oldalak kellenek. Hiszen ha nincsenek ilyenek, nincs parlamenti élet, politikai élet, hatalmi állapot. Nincs történelem se. A népfölségre utaló népszavazás a demokrácia csapdáját készítette el számunkra, és mi a legtisztább szándékunkkal és jóakarattal belezuhanunk ebbe a csapdába.

Pedig a politikai köd szétfoslása után egyszer s mindenkorra meg kell értenünk, hogy a lét legsajogtatóbb és legelemibb kérdéseit tilos átengedni a politikának addig, amíg nem látjuk olyan tisztán a dolgokat, ahogy Hamlet beszélt a lenni és a nem lenni kérdéseiről.

Annak az érzékeltetésére, hogy mennyire egyszerű kérdésre kellett volna válaszolnunk december 5-én, egy régi, de ma is érvényes történetet mesélek el.

A történet 1954-ben esett meg velem. Fiatal író voltam ekkor, s a Nagy Imre kormányprogramját is megelőző verseim miatt afféle nagy jövő előtt álló csodabogár. Még könyvem se volt, de József Attila-díjam igen, s a díj mellé egyéb kedvezmények is odacsapódtak. Például az a megtiszteltetés ért, hogy 1954 augusztusában Bölöni György és Móricz Virág mellett tagja lehettem annak a Romániába induló íróküldöttségnek, amelyet, tudomásom szerint, az 1947-es Párizsi békeszerződés után először hívtak meg a románok. A fogadtatásunk pazar volt, osztályon felüli. Lent, Mamaiában, a királyi üdülőben laktunk, a Fekete-tenger ott csillogott és játszadozott háromszáz méterre tőlünk. Nekem az első tengerem, az első külföldi utam, semmit se tudtam Romániáról, sem Erdélyről – leszámítva, amit a gimnázium első esztendeiben tanultam róla –, egyszerűen világfi voltam, és madarat lehetett volna velem fogatni. Bölöni Györgynek már a könyökén jött ki Európa, a tenger is, a rengeteg íróval, költővel, festővel elfogyasztott díszebéd, s egyszer, váratlanul, azzal állt a vendéglátóink elé, hogy ő Szilágysomlyón született, és szeretne elmenni gyerekkora városába, ezen kívül Ady szülőfalujába, Érmindszentre is. Ártatlan kérése szabályos bombarobbanás volt. Magyarok Erdélybe, a román visszacsatolás után? Egyhetes színpalak mögötti dráma játszódott le körülöttünk és velünk, míg végre Groza Péter közbenjárására megengedték, hogy átmehezzünk Transzilvániába. Előbb persze, meghívtak minket az augusztus 23-ai nemzeti ünnepükre, a kiugrás napjára, amely miatt visszavehették tőlünk Észak-Erdélyt is.

Egy ismeretlen világ tárult ki előttem. Voltam Marosvásárhelyen, Szebenben, Kolozsváron, Kalotaszeg sok-sok falujában, mielőtt Érmindszentre elindultunk. Emlékszem, benéztünk Csucsára is, a Boncza-kastélyba. Bölöni György és Móricz Virág emlékeikkel és testi jelenlétükkel olyan

közel hozták hozzám a magyar irodalom két óriását, hogy szinte kivert a láz a belső izgalmaktól.

Az autónk kissé viharvert járgány volt, második világháborús maradvány, de akkoriban többnyire csak ilyen kocsik szaladgáltak Magyarországon és Romániában is. Már csak húsz-huszonöt kilométerre lehattunk Ady falujától, amikor a konflisnak is beillő autónk pöffent egyet és leállt. Gyönyörű augusztusvégi nap sütött, a szilvafák illatoztak, és roskadoztak a terhüktől, s mi ott álltunk egy falu utcáján tehetetlenül, mint egy szentkép mellékalakjai. Fogalmunk se volt, honnan pottyánhatna elénk egy szerelő? A sofőr világgá indult. Én pedig körülnézni a faluban.

Az egyik ház udvarán nyolc-tíz szilvafa is álldogált teli muskotályos szilvával. Egy asszony szedegette alóluk a kötényébe a lehullott szemeket.

A falu magyar falu volt.

Beköszöntem az asszonynak.

– Jó napot kívánok, lehet-e szilvát vásárolni?

– Csak azt lehet. Én már nem vagyok eladó. Jöjjön be, kedves!

Belépek az udvarra.

– Nézzen csak körül, milyen istenáldása itt minden – mondja az asszony. – Tavaly ilyenkor koldusok voltak a fák, most meg szakadnak le az ágaik. Szakítson róluk bátran, és szeresse a mi szilvánkat.

Egyszerre kettőt is leszakítok. Az egyiket ketté harapom, és elismerően bólogatok. A negyvenöt-ötven körüli nő örül az elismerésnek, miközben jó erősen fogja a köténye csücskét. Nehogy a földről fölszedett szilvaszemek kipotyogjanak belőle.

– Szabad-e megtudakolnom, mi járatban érkezett ide, a mi kis falunkba?

– Érmindszentre mennénk, Ady Endre szülőházát megnézni, de elromlott az autónk és itt kell addig vesztegelnünk, amíg megjavítják.

– Segítse magukat a jószerencse. Messziről jöttek?

– Kolozsvárról.

– Megmelegszik a tekintete.

– Odavalósiak talán?

– Nem. Kolozsváron is csak vendégek vagyunk. Magyarországról jöttünk.

Az idáig beszédes asszony hirtelen megdermed.

– Nem, az nem lehet! Ide onnan már nagyon régóta nem jött senki.

Világon kívüli szemeivel már átnéz rajtam is.

– Nem, az nem lehet – ismétli el újra a mondatot, de már nem is nekem, nem is magának.

Zavaromban mi mást tehettem, minthogy a zakóm belső zsebéből elővettem magyarországi

útlevelemet, hogy higgyen nekem. Ettől végképp megnyílt a föld alatta. S mint aki már nem is azt látja, amit valójában lát, szinte öntudatlanul engedte el köténye csücskét, és mindkét kezével teljesen betemette az arcát, s olyan zokogás szakadt ki belőle, mint amilyet a gyász legnehezebb pillanataiban él át az ember.

Nem tudtam szólni hozzá. Szétgurult szilváit kezdtem egyenként összeszedni a földről, és tudtam, hogy véglegesen megváltozik az életem.

Meg is változott.

Az eltelt ötven év alatt sokféle kín, szégyen, létfilozófiai eszme, politikai gondolat söpört át rajtam, de ennek a szilágysági asszonynak a zokogását nem halványította el bennem semmi. Ott volt ez a fájdalom bennem, ahol József Attila utolsó verseinek a fájdalma lakozott, és lakozik most is. És amikor 2004. december 5-én százféle gondot, aggodalmat, politikai veszedelmet osztottak és szoroztak baloldali politikusok, illetve értelmiségiek, én a szétgurult szilvák és a lét legmélyéről fölszakadt zokogás miatt szavaztam minden határon kívül élő magyar állampolgárságára igennel. És ezért kellett volna a magyar kormány minden tagjának, a felelős magyar miniszterelnöknek is igennel szavazniuk. Megbocsáthatatlan bűnt követtek el!

Aki hallja szavaimat, adja át nekik.

VASADI PÉTER

Honfiúi elmélkedés

Nem-ről, Igen-ről

Nemet a Nem-re, ez az

Igen.

Igen, igen. Igen. Igen.

Sokszor kellett harsányan

kiáltanom: Igenis! De ez

nem számít Igen-nek,

minthogy vele szemben

nincs esélye a Nem-nek.

*Akkor igazi az Igen,
ha lehetne Nem is.
Igen, igen, igen. Igen.
Nem-ből is kinőhet Igen.
Sok okos mérlegelő Igen-
je ilyen. Silányak félsze
az Igen-ből konyuló Nem.
Mentegetni lehet,
megigenelni nem.
Igen, igen. Igen. Igen.
Mert a bejedt szív
jól tudta, s tudja
lapítva ma is: ködösít
a Nem szorongva, sután.
Igen, igen. Igen. Igen.
A Nem kifordul súlytala-
nul, mint az üres zseb.
Egy hangos, tiszta Igen-ben
mindig a lényegi rend
testvérisége dereng föl;
éhségtől szenved titokban
a Nem, s jobb híján magát
eszi meg.
Igen, igen. Igen. Igen.
Bádogbögre az Igen,
színig telve jövővel;
ebben a pezsgőben nincs*

elkeverve semmi halál.

Igen, igen. Igen. Igen.

POZSGAY IMRE

Omlanak már Trianon falai

Kinek kell a kettős állampolgárság? A Magyarország határain túl élő magyaroknak. Nekik szükségük van rá. Mi pedig megadhatjuk nekik. Miért adnám meg? Mert magam rendelkezem azzal a dologgal, amelyből ők is részesedni szeretnének. Nálam van a jogosítvány, és mivel én is magyar vagyok, számomra világos a helyzet. Ha magyarok vagyunk, akkor nincs olyan magasabb szempont, amelynek alárendelhetnénk magyarságunkat. Nincsenek olyan merkantil, pláne nincsenek olyan morális szempontok, amelyek megelőzhetnék a közös nemzeti sorsból adódó kötelezettségeket

Gondoljuk csak el: már bontják a berlini falat, és Kohl kancellár összehívja a számadóit, kiadja az ukázt, hogy csináljanak államháztartási mérleget, mibe kerül ez a Német Szövetségi Köztársaságnak. El lehet képzelni ilyesmit Németországban? Nem. Ez csak Magyarországon történhet meg. Már omlanak Trianon falai. Az egyesült Európa érvényteleníti a népeket daraboló döntéseit. Megeshet, hogy eközben Trianon bukásából is azoknak lesz hasznuk, akik nyolcvan éven át haszonélvezők voltak.

Csinált már valaki számítást abból, hogy mibe kerül a történelem? Be kell vallanom, hogy magam sem ilyen csattanós kategorikus formák között gondolkodtam, amíg ebben a kérdésben eljutottam az elhatározásig. Először is, eszembe se jutott a történelem. Mindenekelőtt a gyanakvásomnak és fenntartásaimnak adtam magamban szabad mozgásteret. Gyanakvásomat táplálta az a körülmény, hogy nem sokra tartom azokat, akik a kettős állampolgárságról a népszavazást kezdeményezték. A Magyarok Világszövetségéről és mai vezetőiről beszélek. Szememben ők továbbra is hiteltelenek, törvényességük is vitatható. Gyanakvásom irántuk ma sem szűnik. Politikai ügyeskedők, akik jó ösztönrel felfedezték a magyarság fájdalmas, elintézetlen dolgaiban a maguk lehetőségét. Erről elég is ennyi, mert ettől kezdve nem ez az igazi kérdés,

Az igazi kérdés az, hogy ki adta alájuk a lovat?! A magyar parlamentáris demokrácia működési zavaiba van az igazi oka a kialakult helyzetnek. A nemzeti vagyon és a hatalom fölötti osztozkodásban a magyar törvényhozás mellőzött, félresöpört minden olyan gondot, amely zavarta volna ezt az osztozkodást. Olyan ügyek ezek, amelyeken államférfiak nőhetek volna fel, ha a szűk látókörű parlamenti kretenizmus nem gáncsol el minden nagyralátást.

Ezek közé tartozik a Kárpát-medencének a maradék magyar államon kívülre került magyarsága.

A magyar állam és a magyarság szálláshelyei különváltak, de a történelem és a kultúra közös maradt.

A diktatúra ezt a tényt a maga brutális módján kezelte. A rendre pedig Moszkvából ügyeltek. Most nincs ilyen ténfelügyelő. Magunk vagyunk magunkért felelősek. Ennek a felelősségnek a terhét vetette le magáról a magyar parlamentáris demokrácia, és dobta oda kezelésre, gyanús pozícióteremtésre.

Más, hasonló ügyekben is vannak mulasztásai a magyar parlamentarizmusnak. Azokban miért nem kezdeményezett senki népszavazást? Például a magyar országgyűlésben másfél évtizeden át nem találtak alkotmányos megoldást a hazai nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőjére. Azért, mert ennek a kérdésnek emberi jogi és politikai jogi következményei ellenére nincs politikai súlya. A hatalomért folytatott harcban nincs jelentősége. Ezért ezt a terepet nemcsak a parlament, de a politikai kalandorok is kerülnek. Ám a határainkon kívül élő több millió magyar sorsa összefonódik az anyaország többségi nemzetének sorsával, része a magyarországi közgondolkodásnak és egész történelmének. Ez ügyben a legtöbb magyar otthon érzi magát. Innen az aláírásgyűjtés, a kezdeményezők első sikere.

Ettől a pillanattól kezdve el is búcsúzhatunk a népszavazás kezdeményezőitől. Nincs többé jelentőségük. Akkor, amikor a népszavazást kikényszerítő elegendő mennyiségű érvényes aláírás összejött, az ügy önállósította magát. Belekerült a Magyar Köztársaság alkotmányos közjogi rendjébe. Ez a népszavazás, látjuk az első fogadtatásokból, nem kívánt jövevény a magyar parlamentáris rendszerben. A pártok úgy fogadták, mint az elemi csapást, mivel a probléma megoldására nem voltak felkészülve, Katasztrófavédelmi intézkedésekbe kezdtek. A legrosszabb reflexek léptek működésbe. Kiesett a képből a határon túli magyarság ügye, és azonnal felbukkantak a 2006-os országgyűlési választások esélyei.

Nagyon nagy felelősség egy sok gonddal küzdő ország népét a gondok további szaporodásával riogatni és ezt a nemzeti identitásunk szempontjából felbecsülhetetlen jelentőségű kérdést a hoci-nesze, az adok-kapok lelketlen tartományába áttérlni. Akik az elrettentést választották a küzdőtér, megfélemlítnek arról, hogy amit veszélyként ecsetelnek, az rajtunk kívül és mai magaviseletünkől függetlenül az egyesülő Európa jóvoltából belátható időn belül bekövetkezik. Miért ne vághatnánk mi ennek elébe?

Jó alkalom lenne ez arra, hogy az anyaország nemzete közös felkiáltással ölelje magához azt a nemzetrészt, amely hosszú évtizedek magára hagyatottsága óta erre vágyik. Ismét van rá lehetőségünk, hogy jót tegyünk. Miért ne tennénk meg?

Emeljük ki a kettős állampolgárságot a pártpolitikai kezelés köréből. A parlamenti pártok ismerjék el, hogy bénák voltak, és bízzák a felelősséget a népre. Jusszon eszükbe, hogy most nem a pártpolitika mezején játszanak, mert a magyar nép patriotizmus és magyarság dolgában nem pártok szerint osztódik. Kétségtelen, ez a népszavazás igazi csapdája. De csak addig, amíg nem sikerül a pártok felett álló ügy rangjára emelni. Ki kell a hozamok és a veszteségek lapos elszámolási tartományából venni. Ne akarjanak újabb zárat rakni a csapdára. Nyitogassuk azt közösen.

Vegyük elő a legbonyolultabb kérdést. A kettős állampolgárság legriasztóbb következménye, mondják, hogy lába kél majd valamennyi rögnek, világgá mennek a magyarok. Máris mehetnek. Pár év múlva pedig uniószerre csaponghatnak. Ezzel a feltételezéssel szegeznek szembe a szülőföldön boldogulás programját. De ennek a programnak nem áll útjában a kettős állampolgárság. Tudom, hogy előbbre való lett volna a határon túl élő magyarok autonómia-törekvéseinek támogatása, de az e téren is lagymatag magyar állam átengedte a terepet a kettős állampolgársággal manipulálóknak. Nem először történelmünkben, megelőzte a kordé a szamarat.

De mint mondtam, nem akadt olyan magyar közjogi intézmény, amely képes lett volna a kiszabadult szellemet visszagyömöszölni a palackba. Most már ezzel a szellemmel kell az egyetemes magyar érdek szem előtt tartásával megküzdeni. Az igazi csapda, hogy az elutasító döntésnek pusztítóbbak a következményei, mint a kedvezményt megadó igennek. Ez utóbbi pénzbe kerül, az előbbi sokkal

többe. Ha a nem szavazat vagy a részvétlenség bizonyulna erősebbnek, akkor ne mondja senki sem, hogy győzött. Ez lenne az egyik legnagyobb veresége történelmünknek. Mert magunk fejeznénk be azt a csonkítást nemzetünkön, amelyről joggal állíthattuk nyolc évtizeden át, hogy idegen hatalmak követték el ellenünk.

Részvétlenség vagy nemet mondó többség esetén magunk irtanánk ki az anyaország példáját, az iránta való tiszteletet azokból a határainkon túl élő magyar milliókból, akikben az tartotta a lelket, hogy valahol a Kárpát-medence közepén, ha beszorítva is, de van egy állama a magyarságnak, amely támasza lehet minden magyarnak. Ha ezt az érzést elutasításunkkal kiirtjuk, magunkat szállítjuk le arról a piederstárlól, amelyre a bennünk hívők reménykedve helyeztek bennünket.

Ha megtörténne, aminek nem szabad megtörténnie, akkor lehet, hogy lassulna ideig-óraig az elvándorlás. A magyarok a szülőföldjükön maradva szállnának el. Elveszítve az anyaország iránti reményt, megadnák magukat ennek az óriási asszimilációs túlerőnek, amely évtizedek óta nehezedik rájuk. Van ennél reménytelenebbül pusztítóbb következmény?

Csapdában vagyunk. Nem vitatom. Csapda azért is, mert nem hagyott a készületlen magyar államnak és politikának megfontolandó, érdemes alternatívát. A tisztességes döntéshez csak a részvétel és az igen válasz lehetősége maradt fenn. A politikának még lehet kiútja ebből a kelepceből. Semlegesíti magát egy rövid, december 5-éig tartó fegyverszünetre, és nem tolja, taszigálja tovább maga előtt a kettős állampolgárság ügyét. Megfontolásra ajánlom Kossuth bölcsességét, aki vallotta, hogy nem az a jó politika, amely ellenáll az elkerülhetetlennek, hanem elébe megy annak.

Tudom, hogy a dolgok mennek a maguk nehezen eltéríthető útjukon. Mégis azt gondoltam, ha e cikkben megjelenő véleményemet még csata előtt (a Máért előtt) megismertethetem az ország miniszterelnökével, talán használhatok az ügynek. Úgy emlékszem, ritka találkozásaink ellenére, Gyurcsány Ferencsel a rendszerváltás környékén volt néhány olyan közös dolgunk, amellyel jót tettünk az országnak. Ennek alapján reméltem, hogy ma is érdekli a véleményem. Ismerem a kormányzás időt rabló, szorongató körülményeit. Megértem, ha most egy ilyen általam kért találkozásra nem talált alkalmat. Ha mégis elolvasná soraimat, látná, hogy nem a kormányzat gondjait akarom szaporítani, hanem a kormányokon is túlmutató jövőről, benne az ő jövőjéről is akartam szólni.

Ha ez úton szólítottam meg a miniszterelnököt, megemlítem még, hogy sokakkal közösen indítványoznánk, hogy mielőbb szülessen törvény a Magyarok Világszövetségéről. A nemzet szempontjából oly fontos szerep ne a magyar egyesülési jog ingoványos terepén, a vadásztársaságok és horgászegyesületek világában jelenjék meg, kiszolgáltatva becsvágyó kalandorok szerzésvágyának és hatalmi ambícióinak.

Mondandóm sommája, mely nemcsak e cikkben leírt szavaimból, hanem egész életemből is következik, amelyben jól megfért egymással a nemzetért érzett felelősség és a baloldali, plebejus, szociális érzékenység. Tiszteltetem a magyar választópolgárt, és kérem, menjen el szavazni, és mondjon igent a kettős állampolgárságra.

DURAY MIKLÓS

Miért szakadt ketté a MÁÉRT a legutolsó ülésén?

Kezdjük kérdéssel: mi történt a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) legutolsó vagy talán utolsó (?) ülésén 2004. november 12-én?

A választ is kérdéssel kell kezdeni: mi történt a korábbi összmagyar politikai találkozók 1996 óta, és mi nem történt meg a MÁÉRT 2003. május 24-én megtartott ülésétől számítva?

AZ ALAPSZERZŐDÉSEK KORA

Az első magyar–magyar csúcsértekezletet 1996-ban még az a Horn-kormány hívta össze, amely magát ugyan szocialistának vallotta, de valójában a rendszerváltozást megelőző késő kádári korszakot képviselő posztkommunista kormány volt. Az értekezlet összehívását a határon túli magyar szervezetek követelték ki akkor, amikor – éppen az 1994. évi kormányváltás miatt – már két éve szünetelt a korábban (a rendszerváltozás évétől) szervezett keretek között zajló magyar–magyar párbeszéd.

Az értekezlet összehívása fölöttébb szükséges volt, mert pont ekkor találtatott a nemzet az 1947 februárjában megkötött párizsi békeszerződést újra garantáló kétoldalú alapszerződések korszakában. Az ukrán–magyar alapszerződést még ugyan az Antall-kormány kötötte meg, amely – hibái ellenére – a később megkötött alapszerződésekhez képest a legjobb volt, mert ajtót nyitott az autonómiának. Az ukrán fél ugyan nem tartotta be a vállalását, de az egy másik történet.

A szlovák–magyar alapszerződést azonban a magyar–magyar párbeszéd fagypontja idején varrta Magyarország kormánya a felvidéki magyarok nyakába. Igaz, hogy Tabajdi Csaba jóvoltából talán tizenkétszer tárgyaltak a felvidéki magyar pártok tisztségviselőivel, és mégis egy olyan szerződést írt alá a két állam kormányfője, amit a pozsonyi magyar parlamenti képviselők nem szavazhattak meg. Ennek fő oka az volt, hogy nem tartalmazta a szerződés a végrehajtás kötelezettségét, illetve a számonkérés lehetőségét a másik fél által. Ugyanakkor oktatásügyi és közművelődési ügyekben szabad kezét adott a másik fél (ebben az esetben a szlovák fél) végrehajtó hatalma számára. A felvidéki magyar politikusok kiszámították, hogy emiatt – akkori árfolyamon – évente mintegy három milliárd forintnyi, azaz félmilliárd szlovák koronányi hiány keletkezhet az ottani magyar oktatásügyben és kultúrában – (ezt tanúsíthatja a magyarországi parlament külügyi bizottságának gyorsírói jegyzőkönyve is). A számítás valós volta beigazolódt, sőt az is, hogy szerényen számoltak, mert 2004-ben a felvidéki magyar közművelődés évi pénzhánya elérte a kétmilliárd forintot, azaz a háromszáz millió szlovák koronát. A szlovákiai magyar oktatásügy jogos igényei (hiányai) pedig kiszámíthatatlanok. Becslés szerint a felvidéki magyar alap- és középiskola hálózat működtetéséhez évi százmillió szlovák korona hiányzik, a felújításokhoz és fejlesztésekhez, valamint a most alakult Sellye János egyetem működtetéséhez további legkevesebb százmillió korona, amely meghaladja a hárommilliárd forintot.

Tíz évvel a szlovák–magyar alapszerződés aláírása után – lehet, hogy nem oktanul – a magyarországi Medgyessy–Gyurcsány-kormány ugyan visszaháríthatja a felvidéki (az erdélyi, délvidéki, ukrainai, horvátországi, szlovéniai) magyarokra a hiányzó anyagiak súlyát. Mondhatják: “Kormányon vagy kormányközelben lévén, adófizetői jogon miért nem követelik ki a hiányzó összegeket a kormánytól?” Csakhogy közben elfelejtik: egy nagy nemzetközi összeesküvés keretében vetették oda őket azoknak, akikkel szemben mindvégig védtelenek voltak, és addig egyetlen demokratikusan megválasztott magyarországi kormány sem dobta át őket a palánk túloldalára – kivéve a Rákosi- és a Kádár-korszakot, csakhogy akkor nem demokrácia volt, hanem

kommunista diktatúra.

A Horn-kormány által aláírt szlovák–magyar alapszerződéssel egy időben változott meg egyértelműen az Antall-kormány alatt megalkotott magyar külpolitikai doktrína is. Az Antall-kabinet idején (a rendszerváltozás első három évében) egyenlő fontosságúnak tartotta a magyar kormány a magyar külpolitika három pillérét: a magyarságpolitikát, a szomszédságpolitikát és az európai integrációt. Ennek – az elsősorban Antall József személyéhez kötődő zsigeri meggyőződésnek – volt 1992. augusztus 19-étől az egyik vezérmondata, hogy “a magyar kormány támogatja a határon túli magyarok legitim képviselőinek mindazon törekvését, amely összhangban áll az európai integrációval”.

Antall József miniszterelnök betegségének elhatalmasodásával, majd halálával ez a meggyőződés elhalványult – a magyarországi külpolitika a nemzetpolitika terén már ekkor elbizonytalanodott, aminek következtében megnyílt a tér az alkudozók előtt. Ezért nem lehet azt állítani, hogy a nemzet egységével kapcsolatos felfogások csak a kormányváltásokkal függenek össze, noha nem függetlenek ettől. Inkább azzal hozható összefüggésbe, hogy ki milyen mértékben szolgálja a nemzeti érdeket, és milyen mértékben függ más érdekektől.

A szlovák–magyar alapszerződés parafálását követő nap délelőttjén a Horn-kormány külügyminisztere, Kovács László – mintegy az antalli külügyi felfogás cáfolataként – bejelentette: az integrációs politika viszonylatában kell kialakítani a szomszédságpolitikát, és e kettőnek a függvénye a határon túli magyarok iránti magyarországi politika. Így hát nem véletlen, hogy az ügyben érintett egyik – még az Antall kormány által kinevezett – vezető magyar diplomata, a szlovák–magyar alapszerződésről folyó tárgyalások során, szűk körben ugyan, de kijelentette: Magyarország hajlandó lenne Szlovákiával aláírni alapszerződésként akár egy üres (bianco) papírlapot is, ha az elősegítené az ország NATO-tagságát.

AZ ELSŐ MAGYAR–MAGYAR CSÚCSÉRTEKEZLET

Ebben a légkörben ült össze 1996. július 4–5-én az első magyar–magyar csúcstalálkozó, amely annyiban volt történelmi jelentőségű, hogy Trianon óta első alkalommal került sor ilyen összejövetelre. A Horn-kormány két vezető hivatalnokának köszönhető, hogy létrejöhetett: Tabajdi Csabának, a miniszterelnöki hivatal államtitkárának és Lábody Lászlónak, a Határon Túli Magyarok Hivatala elnökének.

A találkozó zárónyilatkozata körül kialakult vitának két jellemzője volt. Az egyik szervezési jellegű: a résztvevők (a határon túliak) az utolsó pillanatban kapták meg a nyilatkozat tervezetét és az ülés tárgysorát, a másik elvi jellegű: a résztvevők – szemléleti alapon – két csoportra szakadtak.

Az első magyar–magyar csúcs zárónyilatkozatával kapcsolatban leginkább három kérdéskör miatt gerjedt vita:

- az autonómia mint a szülőföldön maradás és boldogulás alapkérdése,
- a határon túli magyarság támogatása és
- a csúcstalálkozó intézményesítése.

Az akkori két magyarországi kormánypárt – az MSZP és az SZDSZ – elutasító magatartása e három kérdéssel kapcsolatban odáig fajult, hogy veszélybe került a zárónyilatkozat elfogadása is, mivel a két kormánypárt képviselői nem akarták aláírni. Az ülés tervezett befejezése előtt talán egy órával azonban az SZDSZ képviselője megkapta pártközpontja engedélyét a nyilatkozat aláírására, emiatt

az utolsó pillanatban beadta a derekát a szocialista párt is. Így született meg a magyar történelem első olyan politikai nyilatkozata, amelyet a trianoni határokkal szétszabdalt nemzet összes politikai pártja és legnagyobb társadalmi szervezetei adtak közre.

A CSONKA CSÚCS ÉS A DIPLOMÁCIAI VIHAR

Magyarország külügyminisztere azonban nem készítette fel a magyar külképviseletek vezetőit a rendkívüli ügy nemzetközi tálalására, ezért diplomáciai botrányba fulladt az első magyar–magyar csúcsértekezlet. Ez főleg a szomszéd országok tiltakozása miatt történt így. Ehhez járult hozzá, hogy valamelyik szomszéd ország titkosszolgálatja megszerezte az értekezlet teljes jegyzőkönyvét, amelyből a pozsonyi parlament külügyi bizottságának elnöke parlamenti felszólalásában két ízben is – ugyan pontatlanul, de – idézett részleteket.

Az első magyar–magyar csúcsértekezletet követően – mintegy hat hét múlva – éppen a Szent István-napi ünnepségek előtt derült ki, hogy Magyarország kormánya megkezdte a tárgyalásokat a román kormánnyal a két állam között megkötendő alapszerződésről. E küszöbön álló tárgyalásról azonban nem tájékoztatták a csúcsértekezlet résztvevőit, és nem közölték ezt időben az RMDSZ képviselőivel sem, ezért a határon túli magyar szervezetek közösen kérték Magyarország miniszterelnökét a magyar–magyar csúcs újbóli összehívására. Kérésüknek a Horn-kormány nem tett eleget. Így jött létre a második magyar–magyar (csonka) csúcsértekezlet Pápán, 1996. szeptember legelején. Ezen a találkozón azonban hivatalosan nem vett részt sem az SZDSZ, sem az MSZP, csak megfigyelők révén. A Horn-kormány ugyancsak távol tartotta magát az eseménytől.

AZ ÚJ CSALI: A KORMÁNYZÁS LEHETŐSÉGE

Eközben dolgozott a nemzetközi diplomácia is. A korábban a romániai Neptun fürdőn a több amerikai intézmény pénzéből támogatott PER (Project on Ethnic Relations) által szervezett, félig titkos romániai magyar–román találkozó hagyományaira építve elérte, hogy az 1996. őszi romániai parlamenti választások után az RMDSZ-t bevegyék a román kormányba. Ezzel megszelídítették a romániai magyar politikai elitet, amely ettől fogva már nem hadakozott a román–magyar alapszerződés ellen, csupán morgolódozott, és – ugyan nem önszántából, valamint szemlesütve – meghátrált a magyar egyetem, a római katolikus és a protestáns egyházak javai visszaszolgáltatásának követelése, valamint az autonómia-program előtt. Ezért az sem igazán sértette az önértékét, hogy a román–magyar alapszerződés még rosszabbra sikeredett, mint a szlovák–magyar szerződés. A romániaiból az autonómia gondolata nemhogy kimaradt, mint a szlovák–magyarból, hanem negatív értelemben került bele. Ekkor hasadt ketté végérvényesen a romániai magyar politikai közélet.

Emiatt sem lehet csodálkozni azon, hogy 1996. július 5-étől a Horn-kormány többé nem hívott össze magyar–magyar csúcsértekezletet. A következő magyar–magyar csúcstalálkozóra csupán kilenc hónappal az Orbán-kormány hivatalba lépése után került sor, 1999. február 19–20-án.

Ekkora viszont már Szlovákiában is lezajlott az előbb említett amerikai szervezet puhító hadjárata, amelynek következtében az MKP bekerült a szlovákiai kormányba annak fejében, hogy – ugyancsak nem jókedvében, de – lemondott az autonómiáról, a magyar egyetemről, a mezőgazdasági tárcáról, az arányának megfelelő államigazgatási részvételről stb. Csakhogy a PER szlovákiai kísérletét nem lehetett végrehajtani azonos módon a romániaival, noha hasonlóra törekedtek. Az 1998. őszi szlovákiai parlamenti választások előtt mintegy három hónappal ugyanis még három magyar párt uralta a szlovákiai magyar politikai térfelet. A PER pedig már 1995-től kísérletezett azzal, hogy két magyar pártot (MKDM, FMK–MPP) a harmadik (Együttélés) kijátszásával alkudozásra ültesse le a

jövőbeli kormányzásra kiszemelt szlovák politikai pártokkal. Ez azonban az eredeti elképzelés szerint nem sikerült, mert a harmadik magyar párt megakadályozta ezt. Ennek is köszönhető, hogy a Felvidéken nem következett be egy összebékíthetetlen szétválás a magyar politikai irányzatok között, hanem sikerült egyesülniük.

A Kárpát-medencei magyar–magyar párbeszéd folytatása szempontjából ez fontos mozzanat volt, mert a széthasadt romániai magyar politikai elit mellett, ha szétesett volna a szlovákiai magyar politikai képviselő is, nem lehetett volna folytatni az egyetemes magyar politika építését.

A MAGYAR ÁLLANDÓ ÉRTEKEZLET

Nem éréktelen feltenni a kérdést, hogy az Orbán-kormány megalakulását követően miért kellett kilenc hónapot várni a további magyar–magyar csúcs összehívására. Van erre egy nyilvánvaló válasz: a szlovákiai Magyar Koalíció Pártja kérte, halasszák el az összehívását, hogy az esemény ne zavarja meg a szlovákiai kormányalakítást. Tény, hogy létezett az MKP részéről egy ilyen racionális, de nem logikus kérés, viszont e nélkül sem kerülhetett volna sor hamarabb a magyar–magyar csúcs összehívására.

Azt a diplomáciai kavardást, amit a Kovács László-féle külügy nemzetpolitikai alkalmatlansága idézett elő az első magyar–magyar csúcsot követően, fel kellett számolni. Sőt, elő kellett készíteni a diplomáciai talajt az újabb találkozó nemzetközi fogadtatására. Továbbá, meg kellett határozni a résztvevők körét. Az első magyar–magyar csúcs “vegyes felvágott” jellegét ugyanis nem lehetett folytatni, mert tarthatatlanná vált, hogy társadalmi és politikai felelősségben egyenlőségjel kerüljön egy közművelődési szervezet és egy kormánypozícióban levő politikai párt közé.

Ugyanakkor elő kellett készíteni a magyarországi belpolitikában is a talajt, hogy a soron következő csúcstalálkozó tervezett eredménye – az intézményesülés – ne kerüljön veszélybe. Emiatt meg kellett nyerni néhány határon túli magyar szervezetet ahhoz, hogy ne követeljék a kollektív jogok és az autonómia igényének befoglalását a záródokumentumba. E két – egyébként – fontos elv napirendre kerülése miatt az SZDSZ és az MSZP nem írták volna alá a zárónyilatkozatot.

Az Orbán-kormány első magyar–magyar csúcsértekezlete sikeres volt, mert megalakította a Magyar Állandó Értekezletet, amely a határon átívelő nemzetegyesítés első fontos intézménye lett. Igaz, hogy az MSZP négy követeléssel lépett fel a zárónyilatkozattal kapcsolatban, de az SZDSZ részéről nem kapott elegendő támogatást, és a kiscgázdák is visszaléptek attól az igényüktől, hogy a határon túli magyarok magyarországi állampolgárságának megadását firtassák, így hát az MSZP is meghátrált, és aláírta a zárónyilatkozatot.

A STÁTUSTÖRVÉNY RAJTJA

Az Orbán-kormány hivatali időszakának első másfél éve elegendőnek bizonyult arra, hogy megtehesse a korábbiakhoz képest legfontosabb lépést a nemzetpolitikában. Úgy tűnt, hogy a két ellenzéki párt, amely ebben az időben éppen az MSZP és az SZDSZ volt, nem mer határozottan fellépni a nemzetpolitikai célokkal szemben. Fenntartásaikat azonban mindvégig hangoztatták.

A Magyar Állandó Értekezlet 1999. november 11–12-én ült össze ismét két fontos céllal: értékelje a MÁÉRT jelentőségét, és kérje a kormányt a státustörvény megalkotására. Ez utóbbi volt az igazi kihívás.

A státustörvény okszerű követelmény volt. Abból az igényből eredt, hogy az államhatárokkal

leválasztott magyarság jogi idegensége megszűnjön vagy legalábbis csökkenjen a magyar történelmi állami jogfolytonosságot képviselő Magyarországon. Ekkor már évek óta folyt a vita az úgynevezett kettős állampolgárságról, amelyet elsősorban a Magyarok Világszövetségének Patrubby Miklós és Tőkés László által képviselt szárnya gerjesztett. A vita ugyan nem volt meddő, csak értelmetlen. A nemzeti körökben nem akadtak elvi ellenzői annak, hogy az elszakított magyarok megkaphassák a magyarországi állampolgárságot. Ugyanakkor a Magyarország határain kívül élő Kárpát-medencei magyarság zöme a szülőföldjük szerinti államok jogrendje alapján – hátrányos megkülönböztetés vagy jogvesztés nélkül – nem élhetett volna ezzel a lehetőséggel. A MÁÉRT keretei között ezért született meg a státustörvény ötlete – ha nem tudjuk megszüntetni, legalább mérsékeljük az elszakított magyarok magyarországi jogi idegenségét.

A státustörvényt az SZDSZ eleve elutasította, és az MSZP is ellenezte, de inkább kritikusan, mintsem kategorikusan. Az MSZP nem értett egyet az elképzelésnek azzal a részével, hogy a határon túli magyarok bármiféle magyarországi jogállást kapjanak. A MÁÉRT-nek ezen az ülésen csak úgy lehetett eljutni a zárónyilatkozat elfogadásáig, hogy mind a két pártnak engedményt tettek a többiek.

Az SZDSZ számára nem volt elfogadható a zárónyilatkozatnak az a tervezett formája, hogy az ülés résztvevői kériék a magyar kormányt, dolgozza ki a törvény tervezetét. Az SZDSZ ellenjavaslata szerint a MÁÉRT csupán arra kérheti a kormányt, hogy vizsgálja meg a törvényi szabályozás lehetőségét. A kompromisszum az alábbi megfogalmazást eredményezte: az ülés résztvevői arra kériék a kormányt, hogy “Magyarország és a szomszédos országok közös integrációs törekvéseivel összhangban vizsgálja meg a határon túli magyarok magyarországi jogállása törvényi szabályozásának megteremtését”.

Az MSZP feltétele pedig az volt, hogy a majdan esetleg megszülető törvény “elsődleges célja a szülőföldön maradás esélyeinek és lehetőségeinek erősítése” legyen. Ne az legyen tehát a célja, hogy csökkentse a határon túli magyarok jogi idegenségét Magyarországon. Újságírói nyelven szólva: az elszakított magyar maradjon továbbra is turista Magyarországon, – így bármikor kiutasítható.

A SZOCIALISTA-NEOLIBERÁLIS ELLENSZÉL

A MÁÉRT soros ülése idején, 2000. december 13–14-én – noha még tizenhat hónap volt hátra az Orbán-kormány megbízatási idejéből – már érezni lehetett a következő parlamenti választások előszelét.

Elsősorban abban nyilvánult meg ennek a hatása, hogy mind az SZDSZ, mind az MSZP élesen bírálta a MÁÉRT-szakbizottságok tevékenységét. Ebben volt némi igazság, hiszen a szaktárcák hivatalnoki gárdája még ekkor is – tíz évvel a rendszerváltozás után – a kádári korszak szellemében gondolkodott, és akadályozta a MÁÉRT munkáját, illetve a státustörvényen folyó munkát. Azok a hivatalnokok nyesegették vissza leginkább a nemzetpolitikai célok törvényi megfogalmazását, akik még a rendszerváltozás előtt álltak rá a karrier-bürokrácia sínparjára, és a kádárizmus szerint alakították ki gondolkodásukat. Ők kezdték lágyítani a státustörvényt, az ő akaratuk érvényesült abban is, hogy nem terjedhetett ki a törvény a Kárpát-medencéből elszármazott minden olyan magyarra, aki nem Magyarország területén született. A közhivatalnokoknak ez a szellemisége azonban az MSZP gondolkodását tükrözte a leghívebben. Az MSZP bíráló hangja ezért farizeus magatartás volt.

Az SZDSZ leginkább a törvény előkészítésével volt elégedetlen, amellyel kapcsolatos fenntartásait rögzítette a zárónyilatkozatban is – ezzel a feltétellel volt hajlandó aláírni azt. Az MSZP pedig csak azzal a feltétellel értett egyet a zárónyilatkozattal, ha ahhoz csatolják a párt különvéleményét.

Érdemes szemügyre venni ennek néhány tézisé, mert ezek alapján könnyebben érthető a párt

nemzetpolitikával szemben tanúsított későbbi magatartása.

a) *“A törvénynek összhangot kell teremtenie a magyarországi társadalom és a határon túli magyarok érdekei között.”* A törvény alapgondolata – mint mondtuk – az elszakított magyarok magyarországi jogi idegenségének a csökkentése volt. Kérdés: ütközhet-e ez a nemzet magyarországi részének az érdekeivel? Vagy csupán az MSZP pártérdekével, esetleg a párt által képviselt olyan idegen érdekekkel, amely még Trianonhoz kapcsolódik? Lehet, hogy a törvény alapgondolata csupán a magyarságot tudatosan megosztó érdekekkel ellentétes? Az MSZP véleménye mindaddig az volt, hogy a státustörvény szülőföldi kedvezményprogrammal is járjon. Ezzel ugyan nyitott ajtókat döngtetett, de ez hogyan kerülhetne összeütközésbe a magyarországiak érdekeivel? Az MSZP csak nem azért hangsúlyozta a törvény kapcsán a szülőföldön maradás esélyének növelését, hogy ennek nyilvánvaló anyagi vonzatát majd ütköztesse a magyarországi adófizetők érdekeivel?

b) A *“törvénynek meg kell felelnie az érvényben lévő nemzetközi szerződéseknek, az európai uniós csatlakozás, a jövőbeni tagság és a szomszédokhoz fűződő kapcsolataink követelményeinek.”* Ebben visszaköszön a múlt, a kommunisták Moszkva iránti hódolata – csak azt tehetjük, amit megengednek nekünk. De felrémlik Horn Gyula 1995-ben tett kijelentése, hogy mindent az európai integrációnak kell alárendelni. De felsejlik Kovács László kijelentése is, amelyet a szlovák–magyar alapszerződés parafálása után tett, amiben első helyre került az európai integráció, ez alá rendelte a szomszédság-politikát, és ennek tette függvényévé a magyarság-politikát. Nyilvánvaló, hogy nem lehet szembe gyalogolni a világgal, de mérvadó csak a nemzetközi jogrend és a nemzeti érdek lehet. A többi csak ezután következik, diplomáciai érzékkel kezelve.

c) *“Az egyén elidegeníthetetlen emberi joga önmagát valamely nemzethez, nemzeti kisebbséghez tartozónak nyilvánítani.”* Ez igaz, de elsősorban az identitásukat könnyen váltó személyekre vonatkozik ez. Az ember egyik alapvető joga, hogy tagja legyen, illetve maradjon a nemzetének, a legcsodálatosabb kulturális, történelmi, lelki és politikai közösségnek, amelynek egyik jogi kifejezőjévé akart válni a státustörvény – a nemzetközi jog diktatúrája által szétdarabolt magyar nemzet megőrizhető egységének halovány jelképévé.

Meg kell említeni, hogy az MSZP-nek volt két olyan javaslata, amely jogilag és politikailag veszélybe sodorhatta volna a státustörvényt.

– Az egyik ilyen javaslatuk volt, hogy a törvény nevezze meg azokat a nem magyarországi szervezeteket, amelyek jogosultak a státustörvénnyel kapcsolatos ügyek intézésére a Magyarországgal szomszédos országokban – ezt a szomszéd országok kormányai, de a nemzetközi szervezetek is méltán tekinthették volna beavatkozásnak egy másik ország jogrendjébe.

– A másik javaslat arra vonatkozott, hogy a törvény bevezetőjében legyen utalás a határon túli magyarok autonómiához való jogára – ez, ismerte az elszakított magyarok szülőföldje szerinti államok politikusainak szemléletét, politikai botrányt váltott volna ki. Ez utóbbival kapcsolatban emlékeztetni kell két tényre. Az egyik a Horn-kormány idején megkötött román–magyar alapszerződés, amely negatív összefüggésben említi az autonómiát. Ez csak az alapszerződést megkötő magyarországi kormány beleegyezésével kerülhetett bele. A másik az első magyar–magyar csúcsértekezlet zárónyilatkozata 1996-ban – az MSZP-nek az autonómia említésével kapcsolatos elutasító magatartása miatt csaknem megghiúsult a zárónyilatkozat elfogadása.

A MAGYAR NEMZETPOLITIKA AZ “INTERNACIONALIZMUS” KERESZTTÜZÉBEN

A nemzetpolitika szempontjából a MÁÉRT harmadik és negyedik ülése között eltelt időszak kevésbé volt diadalmas, mint az Orbán-kormány első két éve. A státustörvényt a Magyar Országgyűlés ugyan a jelenlevő képviselők 93%-os többségével elfogadta. Az SZDSZ képviselői mind egy szálig ellene

szavaztak. A teljes képviselői létszám és a jelenlevő képviselők száma közötti különbség túlnyomó részét pedig az MSZP-nek a szavazástól távolmaradt képviselői tették ki. Ez rossz előjel volt, noha erről nem beszélt senki.

A státustörvény ellen – röviddel elfogadása után – megindult a nemzetközi támadás. Az Európa Tanácsban román kezdeményezésre, majd szlovák támogatással vizsgálatot kértek a törvényről. A magyar képviselők indítványára azonban a kezdeményezés élet vesztette. Azzal utalták át a Velencei Bizottsághoz, hogy vizsgálja meg az ehhez hasonló európai törvényeket is. A vizsgálat végeredménye 2001. október 19-én vált közismertté. A bizottság véleménye nem marasztalta el a törvényt, noha egy-két apró kifogást emelt ellene. Ezt követően lehetett összehívni a MÁÉRT újabb ülését.

A Magyar Állandó Értekezlet negyedik ülésére 2001. október 25–26-án került sor. A határon túli résztvevők és az akkori magyarországi kormánypártok részéről heves bírálatot váltott ki az MSZP-nek a státustörvénnyel szemben képviselt álláspontja, főleg a majd beözönlő külföldi munkavállalókkal való riogatás, az oktatási-nevelési támogatás költségvetési terheinek túlbecsülése és a Magyar Igazolvánnyal rendelkezők által igénybe vehető kedvezményekkel szembeni irigységkeltés. Az MSZP-t ez az értekezlet azonban már nemigen érdekelte. Képviselője, a párt egyik alelnöke nagyobb ellenkezés nélkül aláírta a zárónyilatkozatot is, pedig nem értett egyet tartalmával. Az MSZP már a közelgő választási kampányra készült, amelyben ismét a nemzetet hurcolhatja meg a pártpolitika provinciális porondján, mint 1994-ben, amikor a határon túli magyarok ellen uszított azért, hogy szociális demagógiával lejárassa az Antall-kormányt. A rendszerváltozás előtti kommunista rablógazdálkodás romjainak maradványait, gazdasági és társadalmi terheit az MSZP nemlétezőnek tekintette. A létező gazdasági gondokat viszont propagandájában a “horthysta hagyományokat felélesztő” Antall-kormány tevékenységének tudta be, főleg annak okán, hogy a határon túli magyarokra pazarolta politikai energiáját.

Az SZDSZ aktívabb volt ezen a MÁÉRT-en. Főleg a státustörvényt bírálta, és a többi jelenlevőtől eltérően másként értelmezte a Velencei Bizottságnak a törvényről megfogalmazott véleményét. Az SZDSZ a zárónyilatkozatnak csak az első részét írta alá, a másik részétől, amely a törvénnyel foglalkozott, elhatárolódott.

Ezt követően a státustörvény és a nemzetpolitikának ehhez kapcsolódó részei a magyarországi belpolitikában e két párt részéről, majd külföldi testvérpártjaik részéről is a nyílt támadások keresztüzébe kerültek.

A törvény 2002. január elsejei hatályba lépésének közeledtével az MSZP elterjesztette azt a rémhírt, hogy Magyarországot 21 millió román munkavállaló fogja ellepni, és tönkreteszik a magyar munkaerőpiacot – reszketsetek magyar munkanélküliek, betanított munkások, segédmunkások, háziasszonyok és boltos lányok. Pedig a parlamentben az MSZP nyújtotta be azt a módosító javaslatot, hogy a státustörvényben megfogalmazott háromhónapos munkavállalási lehetőséget terjesszék ki hat hónapra.

Az SZDSZ és az MSZP külföldi partnerszervezeteit arra biztatta, hogy tegyenek lépéseket a státustörvény ellen, amit azok megtettek Szlovákiában, Romániában és az európai fórumokon is. A törvény ellen elsősorban szocialista körökből és politikusoktól indultak kezdeményezések, liberális körökből kevésbé.

A pozsonyi parlamentben a parlament külügyi bizottságának szocialista elnöke határozati javaslatot indítványozott a törvény szlovákiai érvényesíthetőségével szemben. Sőt még törvényjavaslat is született a szülőföldön igényelhető támogatások felhasználói ellen. Ezzel kapcsolatban ismét emlékeztetni kell arra, hogy éppen az MSZP képviselte azt az álláspontot, miszerint a státustörvény vonatkozzon elsősorban a szülőföldön igényelhető támogatásokra. Talán csak nem azért szorgalmazta ezt, mert tudta, emiatt sebezhetőbbé válik a törvény?

Az MSZP akkori szlovákiai testvérpártja lépett fel leghatározottabban a törvény ellen, éppen azt kifogásolva, hogy a más állampolgárságú személyekre, azok állampolgárság szerinti államának területére vonatkozóan fogalmaz meg jogosultságokat, és ezzel behatol annak az államnak, azaz Szlovákiának a jogrendjébe. Ugyanakkor hangsúlyozta, a Magyarországgal kapcsolatos meghatározások ellen nincs kifogásuk.

A támadások leginkább a státustörvény határon túli működtetésével kapcsolatos tevékenységben rejlő lehetőséget veszélyeztették. A “státusirodák”, amelyek a Velencei Bizottság véleménye szerint tájékoztató irodákká minősítettek, egy árnyék-közigazgatási és -szolgáltatási rendszer kiépítésének a lehetőségét rejtették magukban, amely a kisebbségben élő magyar közösségek autonómia törekvéseit is segíthette volna.

AZ ELSŐ SZOCIALISTA–LIBERÁLIS MÁÉRT

A Medgyessy-kormány által összehívott első, egyébként ötödik MÁÉRT ülés, szóban és írásban elkötelezte magát a magyar–magyar találkozók 1996-tól tartó folyamatossága mellett, ugyanakkor visszatért az 1996-os első csúcsértekezlet gyermekbetegségéhez. Figyelman kívül hagyva a MÁÉRT-ről szóló kormányhatározatot, más szervezeteket is meghívott az ülésre.

Az első csúcsértekezleten még nem tudta senki, hová fejlődhet a kezdeményezés, ezért nem lehet rossz néven venni a rendezőktől, hogy akkor olyan szervezeteket hívtak meg, amelyeknek a legitimitása jelentősen eltért egymástól. A MÁÉRT megalakulásától kezdve azonban kialakult a részvételi rend. A MÁÉRT a magyarországi kormányfő feladatkörébe tartozó olyan politikai egyeztető fórummá vált, amelynek Magyarországról a parlamenti pártok, a határon túlról pedig parlamenti vagy tartományi képviselőtű (közlegitimitású) szervezetek a tagjai.

A Medgyessy-kormány felrúgta ezt a kormányhatározattal rögzített egyezményes hagyományt, és 2002. július 16-ára a MÁÉRT ötödik ülésére ismét egy “vegyes felvágottat” készített – de nem ugyanazt, amit a Horn-kormány 1996-ban. A MÁÉRT eredendő tagjai mellett meghívta a határon túlról az MSZP-nek elkötelezett szervezetek képviselőit, elsősorban Horvátországból és Ukrajnából, de Nyugatról is hívott olyan személyeket, akik inkább az MSZP-vel vagy az SZDSZ-szel rokonszenveztek. A miniszterelnöki hivatal eleget tett az RMDSZ kérésének, hogy Romániából, azaz Erdélyből ne legyenek jelen az ellenzékiek számító magyarok – így maradt ki először a meghívottak közül Tőkés László.

Az első szocialista–liberális MÁÉRT-ot a szervező, azaz a miniszterelnöki hivatal két feladat teljesítésére hívta össze. A résztvevőknek hitet kell tenniük az új kormány mellett, valamint egyet kell érteniük abban, hogy módosítani kell a státustörvényt.

Az első célkitűzés érthetetlen volt. A MÁÉRT ugyanis nem kormányokat legitimáló, hanem a határon túli magyar politikai szervezetek részvételével működő, a mindenkor magyar kormány nemzetpolitikájának alakítását és a határon átnyúló nemzetegyesítést segítő testület. A miniszterelnök évenként egyszer köteles összehívni a MÁÉRT soros ülését, egyébként megteheti gyakrabban is anélkül, hogy ezért hálálkodásra tarthatna igényt. Ezért a zárónyilatkozatnak az a bekezdése, hogy a résztvevők “megelégedéssel nyugtázzák, hogy a 2002. május 27-én hivatalba lépett magyar kormány első intézkedései között kezdeményezte a MÁÉRT 5. ülésének összehívását”, bizantinista, sőt inkább sztálinista hagyományokra utal. Ezt igazolja a zárónyilatkozat első pontjának egyik félmondata is, miszerint a résztvevők “megelégedéssel állapítják meg, hogy tovább erősödött Magyarország és a határon túli magyar közösségek kapcsolatrendszere”. Ez egy valótlan állítás volt, hiszen a Medgyessy kormányt létrehozó MSZP és SZDSZ ellenséges viselkedése a MÁÉRT és a státustörvény iránt nem a kapcsolatok erősödését szolgálta, hanem inkább a gyanakvást erősítette.

A sebtében összehívott értekezlet másik célkitűzése – hogy a MÁÉRT adjon zöld jelzést a státustörvény módosításának – már nélkülözte a bizantinista szemléletet, inkább pártpolitikai jellege volt. Az Orbán-kormány által összehívott utolsó MÁÉRT-találkozón ugyanis a résztvevők és az összehívó is elkövetett egy súlyos hibát. A MÁÉRT tagjai kimondták, hogy a státustörvényt, a Velencei Bizottság véleménye alapján nem kell módosítani. Ez sajnos nem felelt meg a valóságnak. A leköszönő kormány az utolsó ülésén ugyan igyekezett helyrehozni ezt a mulasztást, mert elfogadott egy törvénymódosító-csomagot, de döntését végrehajtani már nem tudta. Ezzel lovat adott a hivatalba lépő és a státustörvényt mindaddig lekezelő szocialista-liberális politikai alakulat kezébe, amely ezt sürgősen kihasználta – ezért hívták össze oly gyorsan, hat héttel az új kormány megalakulása után a MÁÉRT 5. ülését.

A Medgyessy-kabinet törvénymódosítási törekvését eleinte nem lehetett egyértelműen értelmezni. A zárónyilatkozat szerint “a törvény működésének féléves tapasztalatai, Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásai és a Velencei Bizottság ajánlásai alapján, valamint a jogszabály alkalmazásának megkönnyítése érdekében a résztvevők tudomásul veszik a törvény módosításának szükségességét”. Ez a sokrétegű mondat, amely a törvénymódosítással kapcsolatban bekerült a zárónyilatkozatba, csupán azt zárta ki, hogy nem szűnik meg a törvény –a résztvevők zömének azonban sejtelve sem volt arról, hogyan változik meg.

A MÁÉRT 5. ülésén ezzel kapcsolatban mindazon határon túli szervezet borúlátó volt, amely részt vett a korábbi üléseken is. Egyedül az RMDSZ képviselői tobzódtak örömmámorban, nyilván nem oktanul, hiszen viszonyuk az előbbi kormánnyal nem volt felhőtlen. Az Orbán-kabinet az erdélyi magyar politikai elit autonomista szárnyával rokonszenvezett. Az RMDSZ csúcsvezetése a magyarországi kormányváltástól fordulatot remélt, amely be is következett, hiszen 2002 óta csaknem az összes közcélú – Erdélynek szánt magyarországi – támogatás az RMDSZ kasszáján ömlik át.

Sejteni lehetett, hogy a Medgyessy-kormány hamis szándékkal jött a MÁÉRT plenáris ülésére. Ezt nemcsak az bizonyította, hogy az egyes szaktárcák képviselői halálra untatták a MÁÉRT résztvevőit szakszerűtlen és üres előadásaikkal, időközben visszavont középiskolás tankönyvekbe illő szövegek felolvasásával, hanem maga a miniszterelnök is gyanút keltett. Két javaslattal élt, melyet a MÁÉRT résztvevői kötelességszerűen “kedvezően fogadtak”. A kormány egyik újszerűnek tűnő szándéka az “Ady Endre-ösztöndíj” alapítására tett javaslat volt, hogy segítse “az általános és középiskolai tanulók szülőföldön történő magas színvonalú tanulását”. A státustörvényben foglalt oktatási-nevelési támogatás viszont ugyanezt a célkitűzést tartalmazta, ezért érthetetlen volt, hogy miért nem annak a tökéletesítésére tett javaslatot a miniszterelnök, és miért egy státustörvényen kívüli eszközhöz folyamodott. Nem véletlen, hogy a soron következő két és fél évben az Ady-ösztöndíjből semmi sem lett. A másik nem kevésbé érdekes Medgyessy-javaslat a budapesti Magyar Nemzet Házának létrehozására vonatkozott, noha egy magyarok háza már létezik Budapesten, illetve még az Antall-kormány idején létrehozott Magyar Kultúra Alapítvány és a gondjaira bízott hatalmas épület a budai várban, a Szentháromság téren ugyancsak ezt a célt szolgálta. Nem véletlen, hogy Medgyessynek ez a javaslata is csak egy kipukkadt léggömbbé vált, soha többé nem beszéltek róla. De maga a tény, hogy a státustörvény elkerülhetetlen módosítását az a politikai csoportosulás jelenti be, amelyik a legnagyobb ellenzője volt a törvénynek, és emellett új kezdeményezésekkel lép fel, önmagában gyanút keltő volt. A holló és a róka ezopuszi történetébe illő helyzetre emlékeztetett – új javaslatokkal kell elterelni az érintettek figyelmét a háttérben készülő alantas szándékokról. A sajt szerepét ezúttal a státustörvény kapta.

A MÁÉRT 5. ülése sikeres volt a kormány számára. Ilyen simán és egyhangúan 1996 óta nem fogadott el zárónyilatkozatot egyetlen összmagyar csúcsértekezlet sem – a határon túliak zöme lehajtott fővel vette tudomásul, hogy Magyarországon visszatértek a kormányba a kommunisták (nem a baloldal), de akadtak talán hárman, akik örültek ennek.

KICSONTOZZÁK ÉS LEDARÁLJÁK A STÁTUSTÖRVÉNYT

A Medgyessy-kormány ötödik sebességre váltott a MÁÉRT ügyekben – pontosabban, a törvénymódosítás ügyében. Kerek öt hónap elteltével – 2002. november 16-ára – ismét összehívta a MÁÉRT plenáris ülését, ezúttal sorrendben a hatodikat. Medgyessy azt a látszatot keltette, hogy tromfolni akarja az Orbán-kormányt, hiszen hivatalba lépése óta alig telt el hat hónap, és már másodszor hívja össze a MÁÉRT-et.

Ezen az ülésen a tárgyalóasztal mellett tovább csökkent azoknak a személyeknek a száma, akik a MÁÉRT megalapítói közé tartoztak. A miniszterelnöki hivatal nem hívta meg őket, a tagszervezeteket pedig ügynökei révén arra ösztökölte, hogy ezek a személyek ne legyenek tagjai a küldöttségüknek. Mintha jelezni kívánta volna a miniszterelnöki hivatal vagy a külügyminiszter, hogy a jelenlevőknek ezúttal nagyot kell nyelniük, és nem kívánatos azoknak a jelenléte, akik ezt esetleg visszaköphetik. Mert padlóra köpni továbbra is tilos volt, és a nemzetpolitikának e sötétedésre váltó korszakában nem állt a magyarországi kormány rendelkezésére világító köpöcsésze.

Az ülésnek a – meghívó által elképzelt – forgatókönyve azonos volt a korábbival. A résztvevőknek tiszteletköröket kellett leírniuk a kormányzati szándékok előtt, és hitet kellett tenniük a törvény módosítása mellett.

Az ülés zárónyilatkozatába – amelyet ezúttal is mindenki aláírt – egyetlen olyan mondat került, amely a résztvevők gyanakvására utal. Eszerint “a MÁÉRT tagjai hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a kidolgozott és egyeztetett programokhoz szükséges anyagi eszközök álljanak rendelkezésre”. Ekkor ugyanis már látható volt annak a veszélye, hogy az Orbán-kormány idején kiteljesedő támogatási programok szűkülni fognak. Egyébként a zárónyilatkozatot mondatonként lehetne elemezni, és ebből kiderülne, hol “palizták be” a határon túliakat, és miben hazudott a Medgyessy-kormány. A posztkommunisták bolsevista és kommunista hazugságait taglalni azonban más keretek között kell.

Az előre elkészített zárónyilatkozat tartalmaz egy mellékletet is, amely a törvény módosítására vonatkozik. A mellékletben felsorolt tételeket – egy kivételével – már a 2001. október 25-ére összehívott MÁÉRT-ülés alkalmával is tisztázták a résztvevők, de akkor még nem módosító javaslatként, hanem a Velencei Bizottság és a szomszéd országok kifogásaival kapcsolatban. Ennek következtében jött létre 2001 karácsonya előtt az Orbán–Nastase-egyezség, valamint elkezdődhettek a tárgyalások a szülőföldön igénybe vehető kedvezményeikről a magyar és a szlovák külügyi államtitkár között.

A zárónyilatkozat mellékletében az utolsó pont jelentette a gyanús újdonságot, amely a Magyar Igazolványok kiadásának rendjével volt kapcsolatos. Eszerint a résztvevők egyetértettek azzal, hogy “a kormány ezt a kérdést, a végrehajtási utasítások szintjén, oly módon rendezi, hogy minden relációban a MÁÉRT-ben részes érintett szervezetek képviselőivel egyeztetve alakítja ki a gyakorlati végrehajtásban szerepet vállaló szervezetek körét”. Ez a mondata a zárónyilatkozat mellékletének annyiban volt érthetetlen, hogy a státustörvény hatályba lépésével egy időben kezdett működni az igazolványokkal kapcsolatos rendszer, amelynek a megváltoztatását nyíltan nem kezdeményezte senki, és mivel jól működött, nem is szorult változtatásra. A mondatba kódolt szándék csak később, a törvénymódosítás után nyert értelmet.

Az eredeti törvény elfogadása után két évvel a Medgyessy-kormány által kikényszerített módosítás ugyanis megváltoztatta az úgynevezett státusirodák törvényi beágyazódását, ami azt jelentette, hogy sorsuk kiszámíthatatlanná vált. Kárpátalján például a korábban megnyílt irodákat be kellett zárni, mert az ügyek irányítását az MSZP által kedvelt szervezet és az iránta elkötelezett személy vette át – nyilván ezért kellett őt 2002 júliusától meghívni a MÁÉRT-re. Romániában annyi történt, hogy az a pedagógus-szervezet, amely a státustörvényhez kapcsolódó oktatási-nevelési támogatást kezelte,

elvesztette a Medgyessy-kabinet rokonszenvét, mert állítólag Tőkés-pártinak tekintették – ezért megvonták tőle a megbízatást. A Felvidéken, a státusirodáktól pedig megvonták a működéshez szükséges anyagi támogatás kétharmadát, ezért nemcsak a Magyar Igazolványok, hanem a diákigazolványok, pedagógus-igazolványok és oktatói kártyák kiadása, illetve megújítása is kétségessé vált. De ezzel párhuzamosan a HTMH szerződést kötött a Pázmány Péter Alapítvánnyal az oktatási-nevelési támogatás felvidéki fogadásáról. A szóbeli megegyezés szerint viszont az alapítvány a státusiroda-hálózattal, azaz a Szövetség a Közös Célokért-tal kötött volna szerződést az oktatási-nevelési támogatás végrehajtására, de az alapítvány elutasította ennek a szerződésnek a megkötését.

Az ilyen helyzetek azáltal jöhettek létre, hogy az oktatási-nevelési támogatásra való jogosultságot és a szülőföldön kérvényezhető ösztöndíjat a törvénymódosítás függetlenítette a Magyar Igazolványoktól, noha a 2002. november 17-ei megállapodás mellékletében még az állt, hogy “a kedvezmények és támogatások igénybevételére való jogosultságot a Magyar Igazolvány, illetve a Magyar Hozzá tartozói Igazolvány testesíti meg”. A következő költségvetési évben, azaz 2003 áprilisától azonban a státusirodák fenntartását összekapcsolták az oktatási-nevelési támogatás kezelésével. Ez azt jelentette, hogy ahol a státusiroda-rendszernek valamelyik részét – politikai megfontolás alapján – fel akarták számolni, azzal a Határon Túli Magyarok Hivatala nem kötött megállapodást az oktatási-nevelési támogatás gondozására. Ezt azonban 2002. november 17-én még nem mindenki sejtette, de egyesek már tudták, és voltak olyanok is, akikkel közölték ezt.

AZ UTOLSÓ DÖFÉS (DÖFÉSEK, DÖFKÖDÉSEK)

A MÁÉRT 2002. november 17-én megszületett zárónyilatkozatának függelékében lefektetett törvénymódosítási szempontok a Kovács László-i külpolitika számára elégtelennek bizonyultak. Legalábbis erről tanúskodik a két nap múlva napvilágra került újabb módosítási tervezet, amely eltért a MÁÉRT-en kötött egyezségtől. Kovács László december elején Bukarestbe látogatott, ahol ismét újabb módosítási szempontokról tett említést, sőt kilátásba helyezte, hogy Magyarország az Európai Unióba való csatlakozása után hatályon kívül helyezi a törvényt. Ezek olyan nyilatkozatok voltak, amelyek megkérdőjelezték a MÁÉRT értelmét, illetve arra utaltak, hogy a MÁÉRT tagjai számára a Medgyessy-kormány, pontosabban: az MSZP–SZDSZ-kormány tisztességtelen partner.

A talány csupán az volt, hogy a Kovács László-i szándékot hogyan nyomják le a MÁÉRT résztvevőinek a torkán. Medgyessy miniszterelnök és Kovács külügyminiszter az RMDSZ kongresszusát találta megfelelőnek erre a célra. 2003. január 31-én ott találkoztak Markó Bélával, Bugár Bélával és Kasza Józseffel. Tárgyalásuk és megállapodásuk tartalmáról nem jelent meg sajtóhír, csupán annyi, hogy megszületett a megegyezés a törvény módosításáról. Ennek ellenére 2003. február elején ismertté vált a Kovács-féle külügyminisztériumban kidolgozott újabb módosítási javaslat, amely állítólag eltért a Szatmárnémetiben január 31-én kötött megállapodástól.

Ilyen – szerelminek nem mondható – előjáték után került sor 2003. május 24-én a MÁÉRT 7. ülésére, amelynek napirendjén főleg két kérdéskör szerepelt. Magyarország küszöbön álló belépése az Európai Unióba és a státustörvény módosítása. A MÁÉRT számára ez utóbbi volt a fontosabb. Az erről folyó vita elvi és gyakorlati kérdések között oszlott meg. Elvi kérdés volt, hogy benne marad-e a törvény preambulumban az egységes magyar nemzetre való utalás. A résztvevőkkel lenyelezték a békát – “megszüntették” az egységes magyar nemzetet. A gyakorlati kérdések közé tartozott

- az oktatási-nevelési támogatás folyósítása,
- kiterjedjen-e a támogatás az óvodásokra is,
- a támogatásra jogosultaknak Magyar Igazolvány-tulajdonosoknak kell-e lenniük stb.

A megegyezés nehezen született meg, Medgyessy és Kovács külön-külön győzték meg a határon túli legnagyobb szervezetek tagjait, hogy fogadják el a törvénymódosítási szempontokat, és írják alá a zárónyilatkozatot.

A késő estig tartó vita eredménye az lett, hogy Kovács Miklós a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ágoston András a Vajdasági Magyar Demokrata Párt és Németh Zsolt a Fidesz–Magyar Polgári Párt nevében elutasította a záródokumentum aláírását. A másik magyarországi ellenzéki párt – az MDF – az MSZP mellé sorakozott, a többi határon túli pedig beadta a derekát.

A zárónyilatkozatnak volt egy rövid bekezdése, amely a szocialista–liberális kormány visszatérő bűnjelének tekinthető. Megint tettek egy ígéretet, ezúttal egy ifjúsági tagozat létrehozására a MÁÉRT keretében. De ez az ígéret is az áprilisi hó sorsára jutott, azóta sem beszél róla senki. Ugyanakkor az ígéretet politikai szélhámosságnak is tekinthetjük, hiszen az Ifjúsági és Sport Minisztérium koordinálásával működik (működött) a Magyar Ifjúsági Konferencia, amit ifjúsági MÁÉRT-nek is neveztek. Miért kellett volna létrehozni még egy hasonló testületet?

ÉRDEKEINK UGYAN KÜLÖNBÖZNEK, DE AZÉRT BARÁTOK MARADUNK (?)

A MÁÉRT 2003. május 24-ei ülését, majd a státustörvény módosítását követően csend borult a Kárpát-medencére. Azoknak fagyott a torkára a szó, akik mindvégig a státustörvény megmentéséért küzdöttek. Zajongani viszont azok kezdtek, akik az új helyzetben feltalálva magukat, a saját malmukra igyekeztek hajtani a vizet, elsősorban az oktatási-nevelési támogatásban rejlő pénzeket.

A MÁÉRT határon túli tagszervezeteinek 2004 kora tavaszán tűnt fel, hogy már csaknem egy éve nem ülésezett a MÁÉRT csúcsa, és a szakmai bizottságokat is csak egyszer hívták össze a kormányváltás óta. A magyarországi kormány azonban nem mutatta jelét sem annak, hogy eleget tegyen kötelezettségének. Az is feltűnt, hogy a MÁÉRT 2002. november 17-én elfogadott zárónyilatkozata, noha két ízben is hangsúlyozta a szakértői bizottságok szerepét, de ennek mégsem lett gyakorlati következménye. A Medgyessy-kormány inkább egy ad hoc bizottságot hozott létre a törvény módosítására, amelyre vonatkozóan a MÁÉRT szabályzata nem tartalmazott semmilyen utalást. Továbbá az is feltűnt egyes MÁÉRT tagoknak, mintha a Medgyessy-kabinetnek a MÁÉRT-re csak a státustörvény módosítása miatt lett volna szüksége. Főleg akkor vált nyugtalanabbá a hangulat, amikor elkezdtek kilincselni a Magyarok Világszövetsége népszavazási kezdeményezésének gyűjtőíveivel a határon túli magyarok kedvezményes magyarországi honosítását támogató aláírásokért. Eljött tehát az ideje a MÁÉRT összehívásának.

Ezt az elvárást némileg kielégítendő a miniszterelnöki hivatal államtitkára és a HTMH elnöke 2004. április 28-ára meghívták a MÁÉRT-tagszervezetek képviselőit a soron következő MÁÉRT-ülés előkészítésére, amelyről azonban nem lehetett tudni, hogy mikor lesz – talán júniusban vagy július elején.

Az előkészítő ülésen a miniszterelnöki hivatal államtitkára felvetett néhány valóban fontos kérdést, amelyet a MÁÉRT plenáris ülése elé lehetne vagy kellene vinni. Például a nemzetstratégia egyes részeinek újrafogalmazását vagy annak a megvitatását, hogy miként lehet értelmezni a továbbiakban a szülőföldön való megmaradás célját. Persze mindezt úgy említette, hogy ezeket a kérdéseket nem tárgyalta meg a MÁÉRT egyetlen szakbizottsága sem. Kilátásba helyezte, hogy a szomszédos országokban élő magyarok magyar állampolgárságának megadása és az autonómia kérdése is esetleg napirendre kerülhet a MÁÉRT plenáris ülésén. Majd megemlítette egy autonómia-konferencia összehívásának a lehetőségét.

A MÁÉRT határon túli tagjainak véleményeiről könnyű készíteni leltárt, mert hihetetlenül egybecsengőek voltak. Kifogásolták, hogy

- a miniszterelnök nem hívta össze a MÁÉRT-et 2004. május elseje – az Európai Unióhoz való csatlakozás – előtt,
- nem üléseznek a szakmai bizottságok.
- össze kellett volna hívni a MÁÉRT Európai Integrációs szakbizottságát,
- a kettős állampolgárság és a határon túli magyarság ügye pártpolitikai kérdéssé válik,
- hiányzik a kettős állampolgárság ügyében a szakmai elemzés és egy szakszerű felmérés,
- a kérés ellenére nem került sor a MÁÉRT szakbizottsági szerkezetének átalakítására az Európai Unióhoz való csatlakozás kapcsán,
- a MÁÉRT plenáris üléseit lezáró nyilatkozatok csak minden következmény nélküli kinyilatkoztatások, nem tartalmazzak célokat, feladatokat, és nem kéri számon az elmaradt ígéreteket.

A MÁÉRT határon túli tagjainak egybehangzó véleménye volt, hogy meg kell adni a magyarországi állampolgárságot a határon túli magyaroknak.

A négy magyarországi parlamenti párt közül a két ellenzéki – Fidesz–MPSZ és az MDF – azonos véleményen volt a határon túliakkal. Érdemes azonban röviden szemlézni a két kormánypárt képviselőjének a véleményét.

Az SZDSZ-é úgy ítélte meg, hogy a soron következő plenáris ülésen az EU-s csatlakozással és egy új nemzetpolitika kialakításával kellene foglalkozni. Ugyanakkor nem tartotta célszerűnek a kettős állampolgárság és az autonómia kérdéskörének politikai szintű megtárgyalását.

Az MSZP képviselője – aki egyben a külügyminisztériumot is képviselte – keveset mondott. Amit közölt, azonban fontos volt – a MÁÉRT jövőjére vonatkozott. Szerinte át kell gondolni, mi lesz a funkciója a MÁÉRT-nek a jövőben. Valamint leszögezte, hogy a MÁÉRT nem az egyetlen fórum, ahol a határon túli magyarság gondjaival foglalkozni kell.

Ez történt 2004. április 28-án, de a MÁÉRT-et nem hívták össze nyárig, sőt nyárutón sem. Közben megbukott Magyarország miniszterelnöke, lecserélték a kormányt, majd október közepén megalakult Magyarország új kormánya egy új miniszterelnökkel az élén.

A ZÁRÓNYILATKOZAT NÉLKÜLI MÁÉRT

A korábbi seprűt tehát kicserélték Magyarország kormányának élén, miközben zajlott az ország éppen erősebb kormánypártjának – az MSZP-nek – soraiban a személyi harc. A pártberkeken kívül ugyanakkor célegyenesbe érkezett a határon túli magyarok kedvezményes honosításáért kezdeményezett népszavazási indítvány. A köztársasági elnök 2004. december 5-ére kiírta a népszavazás időpontját. Az MSZP új elnöke az október 15-ei megválasztása utáni első hivatalos látogatásán koalíciós társánál, annak elnökével együtt kijelentette, hogy mindkét párt arra fogja kérni választóit, szavazzanak “nem”-mel a kedvezményes honosításra, azaz a kettős állampolgárságra.

Ezt követően az új “emeszpés” miniszterelnök hivatala bejelentette, hogy november 12-re összehívják a MÁÉRT nyolcadik ülését.

A MÁÉRT nyolcadik plenáris ülése előtt a “nem” szavazatra való buzdítás miatt forni kezdtek a

kedélyek mind a MÁÉRT határon túli szervezeteiben, mind a két magyarországi ellenzéki párt köreiben. Egymást követték nyilatkozataik arról, hogy számukra elfogadhatatlan a magyar állampolgárság elutasítása a határon túli magyarok számára. Mint említettük az április 28-án tartott, a MÁÉRT plenáris ülést előkészítő értekezleten is az SZDSZ kivételével és az MSZP hiányzó véleményén túl minden résztvevő az úgynevezett kettős állampolgárság mellett tett hitet, még az MSZP-nek elkötelezett határon túli szervezetek is. Ebben a hangulatban ült össze 2004. november 11-én este a MÁÉRT, és kezdődött a záródokumentum megtárgyalása.

Az első perctől nyilvánvaló volt, hogy az április 28-ai előkészítő ülésen elhangzott véleményeket a miniszterelnöki hivatal semmibe vette. A záródokumentum tervezetét csak az egyeztetés kezdetének pillanatában osztották szét. Előre sejtve ezt a gyakran ismétlődő helyzetet, valamint tekintettel az állampolgársági ügyben kialakult ellentétekre, a MÁÉRT határon túli szervezetei és a magyarországi parlamenti ellenzék részéről – még a MÁÉRT plenáris ülése előtt – készült egy rövid nyilatkozat-tervezet, amely az elfogadandó zárónyilatkozat mellékletét alkotta volna. Az eredeti elképzelés szerint ezt a Fidesz–MPSZ képviselője terjesztette volna elő, de végül a Magyar Koalíció Pártja vállalta a képviselést. Ez a nyilatkozat-tervezet kizárólag az állampolgársági ügygel foglalkozott – egyrészt a határon túli magyarok kedvezményes honosításának támogatásával, másrészt az ellene szervezett kampánnyal és az abban megjelenő valótlan állításokkal.

A miniszterelnöki hivatal által készített mintegy hétezer betűs zárónyilatkozat-tervezet csak szűkszavúan tett említést az éppen legidősebb témáról, a határon túli magyarok kettős állampolgárságáról. A tervezet – ebben az összefüggésben – csupán annyit tartalmazott: a résztvevők fontosnak tartják, hogy “az állampolgársággal kapcsolatos népszavazáson minél több állampolgár vegyen részt és foglaljon állást nemzeti szolidaritásának mértéke és formája tekintetében. A MÁÉRT tagjai a választópolgárok akaratát elfogadják és tiszteletben tartják.” E szűkszavúság miatt is a november 11-én este zajló egyeztető tanácskozás mintegy két órán belül befejeződött, azzal az eredménnyel, hogy a szöveget rövidíteni kell, és meg kell jelennie benne a résztvevők eltérő véleményének az állampolgársági ügyben. A Magyar Koalíció Pártja ugyanakkor előterjesztette a mellékletnek szánt szövegtervezetet. Az esti megbeszélés alaphangját a határon túliaknak az a véleménye határozta meg, hogy amíg nem jutnak a felek megegyezésre az állampolgárság ügyében, addig nincs értelme foglalkozni a zárónyilatkozat többi részével.

A másnapi plenáris ülés bevezető szakaszában három beszéd hangzott el.

Mádl Ferenc köztársasági elnök az egész nemzet képviselőjéhez méltó államférfiúi magatartást tanúsított. Kijelentette, hogy a nemzet 15 millió magyarból áll, és felkérte a magyarországi választópolgárokat, támogassák “igen” szavazataikkal a kettős állampolgárságról szóló népszavazást.

Gyurcsán miniszterelnök arról beszélt, hogy a kettős állampolgársági ügy az ész és az érzelem csapdája. A kormány álláspontja szerint a szülőföldön maradást kell támogatni. A magyar állampolgárság megadása a határon túli magyaroknak azok elvándorlását eredményezi. A kettős állampolgárság lehetőségével szembe helyezte

– a külhoni útlevelet (?),

– a szülőföldalapot, amelynek mibenlétét nem magyarázta meg, és egy

– átfogó Kárpát-medencei gazdasági fejlesztési programot, előtérbe helyezve a határon átnyúló együttműködést.

Meg kell jegyezni, hogy ezeket a kérdéseket ugyancsak nem vitatták meg a MÁÉRT szakmai fórumain. A miniszterelnök ebben a beszédében még nem mondta ki, hogy a nemmel szavazók oldalán áll – noha a sorok között erről szólt –, azt viszont egyértelműen kijelentette, hogy a kormánynak nem feladata a szavazópolgárok befolyásolása, csak a tájékoztatása a népszavazás

lehetséges eredményének lehetséges következményeiről. Ugyanakkor azt is kijelentette, hogy az állampolgárság ügye “nem lehet kalkulus kérdése”, azaz nem aszerint kell döntení, hogy mi mibe kerül.

Nos, ehhez képest egy-két nap múltán százyolevan fokot fordult a véleménye, hiszen nem csupán a légből kapott számokkal riogatta személy szerint is a magyarországi polgárokat, hanem félreérthetetlenül kijelentette, hogy nemmel fog szavazni, mert ez a bátor hazafiság.

Hiller István az MSZP új elnöke amellet, hogy elutasította a határon túli magyarok kedvezményes honosítását, valamiféle új nemzetpolitika megfogalmazásának szükségéről beszélt.

A MÁÉRT határon túli résztvevői felszólalásaikban kifejezték: mindenről lehet tárgyalni, de nem értenek egyet azokkal, akik az állampolgárság ügyében a “nem” mellett törnek lándzsát. Ugyanígy nyilatkozott a két magyarországi ellenzéki párt – a Fidesz–MPSZ és az MDF – elnöke is.

Az előző este, első fordulóban megvitatott zárónyilatkozat-javaslatot csak másnap délután, az ülés tervezett berekesztése előtt másfél órával hozták meg a miniszterelnöki hivatalból. Ekkorra azonban a MÁÉRT határon túli tizenkét szervezetének, valamint a két magyarországi ellenzéki pártnak a képviselője már ellátta kézjegyével azt a nyilatkozatot, amelyet eredetileg a közös zárónyilatkozat mellékleteként kellett volna kiadni. Az aláírók eredeti szándéka azonban továbbra sem változott. Nem szánták külön nyilatkozatnak, sőt egyetértettek azzal is, hogy alkossa a közös zárónyilatkozat részét.

Délután fél négy tájban kezdődött a zárónyilatkozatról szóló tárgyalás második fordulója. Ennek első szakasza azzal zárult, hogy újra kellett szerkeszteni a szövegtervezetet. Ezt követte a végső vita.

Ekkorra már csak egy nyitott kérdés maradt: az állampolgársági, illetve a népszavazási ügghöz kapcsolódó két bekezdés. A zárónyilatkozat többi részében megszületett a megegyezés.

A két vitatott bekezdés így hangzott:

“A MÁÉRT tagjainak meggyőződése, hogy a nemzeti szolidaritás erkölcsi kötelezettség, melynek alapja a polgárok személyes meggyőződése és áldozatvállalása. Ennek szellemében felkérük a magyarországi választópolgárokat, hogy a december 5-ei népszavazáson minél nagyobb számban vegyenek részt.

A határon túli szervezetek arra kéri a magyar állampolgárokat, hogy szavazzanak igennel. A magyarországi parlamenti pártok megosztottak abban a tekintetben, hogy milyen döntésre hívják fel a választókat. A MÁÉRT tagjai kinyilvánítják, hogy a választópolgárok akaratát elfogadják és tiszteletben tartják.”

A két magyarországi kormánypárt ezt a megfogalmazást elfogadhatónak tartotta, a többiek véleménye eltért ettől.

A véleménykülönbség három tételben fogalmazható meg:

– azért kéri a MÁÉRT tagjai a magyarországi választópolgárokat a népszavazáson való nagyszámú részvételre, hogy a népszavazás *eredményes és sikeres* legyen,

– a MÁÉRT-nak *nem csupán a határon túli szervezetei* kéri az “igen” szavazatokat, hanem két szervezet kivételével az összes többi is,

– a MÁÉRT keretei között a résztvevők egyenrangúak (az első magyar–magyar csúcserkeztet megfogalmazása szerint: partnerek), ezért nem lehet szétválasztani a határon túliakat a

magyarországiaktól. A zárónyilatkozat tehát ne arról szóljon, hogy az egyik oldalon állnak az egységes határon túliak, a másik oldalon pedig a nem egységes magyarországi parlamenti pártok. A MÁÉRT az egységes magyar nemzetről szól, ezért a zárónyilatkozat azt rögzítse, hogy a MÁÉRT tizenhat tagszervezete közül tizennégy egységesen kéri a magyarországi választókat, hogy szavazzanak “igen”-nel, két szervezet pedig a “nem” oldalán áll.

Ezen a ponton váltak mozdíthatatlanná a szekértáborok. A két magyarországi kormánypárt képviselője kijelentette, hogy ez a szemlélet elfogadhatatlan számukra. A határon túli szervezetek részéről ekkor hangzott el az a bejelentés, hogy maradjon a zárónyilatkozatban az MSZP és az SZDSZ számára elfogadható megfogalmazás, de a további tizennégy szervezet által már aláírt négyponthoz szöveg váljon a zárónyilatkozat szerves részévé, együtt az aláírók megnevezésével. Ekkor állt fel a tárgyalóasztaltól az SZDSZ képviselője mondván, hogy akkor nem lesz zárónyilatkozat. Az MSZP képviselője hallgatólagosan csatlakozott hozzá. Ezzel véget ért a tárgyalás.

A nyolcadik MÁÉRT zárónyilatkozata, amelyet a tizenhat részt vevő szervezet közül tizennégy aláírt, így hangzik:

“A Magyar Állandó Értekezlet alábbi tagszervezetei a kettős állampolgárságról szóló népszavazással kapcsolatban a következő nyilatkozatot teszik:

1. Felkérjük a magyarországi választópolgárokat, hogy a december 5-ei népszavazáson minél nagyobb számban vegyenek részt, és mondjanak igent a kettős állampolgárságra.
2. Kijelentjük, hogy a kettős állampolgárság intézménye a határok módosítása nélküli nemzeti újraegyesítés további eszköze.
3. Felkérjük a magyar kormányt, a magyarországi pártokat és társadalmi szervezeteket, hogy a népszavazási kampányban tartózkodjanak a túlzó kijelentésektől, a demagógiától és minden olyan megnyilvánulástól, amely hangulatot próbál szítani a határon túli magyarsággal szemben.
4. Sikeres népszavazás esetén felkérjük a Magyar Országgyűlést, hogy a nemzetközi példákat követve és a magyar költségvetés realitásait figyelembe véve olyan állampolgársági jogszabályt alkosson, amely egyszerre garantálja a határon túli magyarság szülőföldön való megmaradását és az akadálytalan kapcsolattartást az anyaországgal.”

Első alkalommal történt meg a magyar–magyar csúcstalálkozó nyolc éve során, hogy az egybegyűltek oly módon nem fogadták el a meghívó által előterjesztett zárónyilatkozatot, hogy azt éppen a meghívó, azaz Magyarország kormányának képviselője, illetve a kormánypártok utasították el. Ami pedig megszületett, attól ugyanezek elhatárolódtak – azaz a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége. Ebben az esetben az a két párt, amelyik a magyarságpolitikát és a magyar–magyar párbeszédet – eddig is – a legeredményesebben akadályozta.

KI VÁLT EL KITŐL A MÁÉRT 2004. NOVEMBER 12-EI ÜLÉSÉN?

Mi történt?

Rövidzárlat volt ez, vagy végkifejlet?

Megtettek-e a résztvevők mindent annak érdekében, hogy megszülessen az egyetértés?

Volt-e esély arra, hogy ismét kialakuljon az összhang?

Volt-e valaha összhang a résztvevők két tábor között?

Az egész magyar politikai élet kettészakadását jelentette ez, vagy másról van szó?

Így tervezték el ezt valakik, vagy bekövetkezett az, aminek be kellett következnie?

Harcot jelent ez, vagy tisztulást?

Palócföld egy részén erről szüksézáúan ennyit mondanak: elvált a szar a víztől!

Petőfi nyomán: Habár fölül a gálya, / s alul a víznek árja, / Azért a víz az úr!

Mi történt hát?

Az évek óta létező feszültség láthatóvá és tapinthatóvá vált, akárcsak a földrengés okozta vetődés, két egymásra toluló földkéregtábla mozgásának következményeként.

A politikai vízvázasztók hasonlatosak a domborzati elemekhez vagy a földtani szerkezetekhez. Már az első, az 1996-ban megrendezett magyar–magyar csúcstalálkozó alkalmával megmutatkoztak a bércek és a süllyedések, valamint a törésvonalak. Nyomvonaluk sohasem változott. Egyszer elsimult, máskor nehezen leküzdhető akadályt jelentett, de mindvégig ugyanott maradt, és mindig ugyanannak okán volt ott.

Az egyik oldalon elsősorban a nemzet egybetartozása jelentette a szervező erőt, a másik oldalon a végrehajtó hatalomért folytatott harc. Az egyik oldalon a múlt-jelen-jövendő egysége alkotta az együvé tartozás alapját, a másik oldalon a mulékony jelen. Az egyik oldalon az államhatárokkal szétdarabolt nemzet gazdasági és társadalmi megújulása volt a cél, a másik oldalon a nemzetközileg meghatározott feltételek teljesítése. Az egyik oldalon a nemzet közösségi léte volt a mozgatórugó, a másik oldalon az egyén és a társadalmi érdekcsoportok igényének vagy követeléseinek kielégítése. Az egyik oldalon a pártérdek hajtott fejet a közösségi érdek előtt, a másik oldalon sohasem. Az egyik oldalon miniszterelnököket áldoztak fel a nemzetért, a másik oldalon miniszterelnököket gyilkoltak meg hatalmi érdekből. Az egyik oldalon családi vagyonokat áldoztak a nemzet közösségi épüléséért, a másik oldalon közösségi vagyonokat raboltak szét. Az egyik oldalon az ország első zászlós ura áldozta életét a nemzetért, a másik oldalon az idegenből hozott ellenkirály dörzsölte a tenyerét.

A felsorolást lehetne folytatni. A XX. évszázad magyar történelmének számtalan példáját lehetne említeni: ki állt, kik álltak az egyik oldalon, ki állt, kik álltak a másikon. Az egyik oldalnak vannak hősi halottjai, kivégzett mártírjai és áldozatokat vállaló egyéniségei és kisközösségei. A másik oldalon sorakoznak a kivégző osztagok, a gyilkos elvtársaikat gyilkoló gyilkosok, politikai ítélő bírák és az ítéleteik: a sortüzek és bitófák, a belső ellenséggel folytatandó harcra felkészített titkos ügynökök és segítőik serege, szürke börtöncellák, tiltások és a nemzet iránti gyűlöletkeltés.

A XIX. század utolsó negyedétől alakultak ki fokozatosan a táborok, de a XX. század elején vált egyértelművé, hogy mely eszmék és milyen érdekek hová, melyik oldalhoz tartoznak.

Az egyik oldalon a háború ellenességéről és nemzeti elkötelezettségéről hitet tett Tisza István nyitja a sort, akit a másik oldal legyilkolt. Folytatható a felsorolás az országot a kommün és Trianon okozta romok alól kikaparó Bethlen Istvánnal, Teleki Pállal, a nemzet megmentéséért 1944 és 1947 között áldozatot vállaló katonák és civilek, politikusok és papok sokaságával, a rákosista kommunizmus áldozataival, 1956 hőseivel és mártírjaival, a kádári kommunista diktatúra holt és élőhalott áldozataival, a békés szellemi ellenállókka, Illyés Gyulával, a nem hivatalos ellenzék egyes tagjaival. Ezt a regimentet pillanatnyilag az 1989-es rendszerváltozás utáni két miniszterelnök: Antall József és Orbán Viktor zárja.

A másik oldalt 1918 őszén nyitja Károlyi Mihály és megszakítás nélkül folytatódik 1919-ben a kommuné, majd a második világháború utáni 1947-es kommunista választási csalással, a rákosista, majd a kádári diktatúrával, a rendszerváltozás után pedig az MSZP–SZDSZ-kormányokkal.

Lehet, hogy túlzás azt állítani, hogy e két oldal szerint szakadt két táborra a nemzet, hiszen sokuk – a többség – nem tartozik sem ide, sem oda. A többség nem tudatos elkötelezettje a nemzetnek, mert számára az a természetes, hogy magyar, és ezért semmi más nem kell tennie, csak ebben maradni. De nem is ellensége a nemzetnek, csupán önmagával van elfoglalva, nem a nemzet közösségi létével, sőt lehet, hogy fel sem ébreszthető benne a nemzet mint közösségi létélmény iránti fogékonyság, hiszen a kommunizmus évtizedei alatt leszoktatták őt a közösségi, a nemzeti összetartozásról. Ez a nagy tömeg az, amely őrlődik a két tábor között, akiknek a lelkéért folyik a harc. Őket nyerheti meg a nemzet jövőjéért az egyik oldal, őket vezetheti félre különböző érdekek szerint a másik.

Ez a küzdelem zajlik a rendszerváltozás utáni magyar nemzetpolitikában is. Pontosabban: a nemzetpolitika megalkotásáért folyik a küzdelem. Mi a nemzetpolitika? A nemzeti érdek megvalósítása kormányzati és nem kormányzati szinten. A magyar nemzetpolitika Trianon óta három szinten valósulhat meg: a maradék Magyarországon, amely jogilag a mindenkori Magyarországot jelenti, ennek a Magyarországnak a határain túl levő történelmi lakóhelyen, valamint az emigráció következtében kialakult szórványokban.

A nemzetpolitika megalkotásának egyik fontos színterévé vált 1996-tól a magyar–magyar csúcsértekezlet, amely 1998-ban öltött szervezett alakot a Magyar Állandó Értekezlet keretében. A nemzetpolitikáért folyó küzdelem tehát már nemcsak a magyarországi pártok között zajlik, hanem az egész magyarságot megtestesítő politika keretei között. Emiatt kell felidéznünk – a MÁÉRT plenáris ülésének az előkészítésére 2004. április 28-ára összehívott értekezleten – az MSZP részéről elhangzott véleményt. Eszerint:

– át kell gondolni, mi lesz a funkciója a MÁÉRT-nek a jövőben, valamint

– a MÁÉRT nem az egyetlen fórum, ahol a határon túli magyarság gondjaival foglalkozni kell.

Ennek a véleménynek – megint csak – nem a szó szerinti értelme jelent gondot, hiszen minden emberi és nem emberi eredetű dolgot, jelenséget fejlődésében kell vizsgálnunk. Attól kell fennakadni ezen a véleményen, hogy egy közös művel és ügyel kapcsolatban nem egyeztetett javaslatok kijelentésszerűen hangzanak el, éppen arról az oldalról, amely a legkevesebbet tette a közös gondolkodás jó körülményeinek a kialakításáért. A véleménynek e háttere miatt azonnal felmerül a gyanú, hogy azok a politikai körök, amelyek nemtetszéssel fogadták a MÁÉRT megalakítását, most a leépítését fontolgatják. Arról nem is beszélve, hogy a MÁÉRT nem csak a határon túli magyarság gondjaival való foglalkozásra alakult meg, arra a Határon Túli Magyarok Hivatalát hozták létre, korai elődjének formájában is, még Németh Miklós kormánya idején.

Nem véletlen, hogy a két oldal között éveken át zajló huzavona éppen az állampolgárság ügyében jutott el a szakításig. Az egységes magyar állampolgárság ugyanis a nemzet politikai egybetartozásának a jelképe anélkül, hogy a nemzetközi joggal szentesített államhatárokat érintené. Trianon óta a magyarságnak ez a politikai egysége sérült leginkább. Következésszerűen: akik az egység helyreállítását akadályozzák, azoknak a magyar nemzet további rombolása a célja.

A Magyar Állandó Értekezlet 2004. november 12-én kudarccal végződött ülése ezért nem hozott meglepetést, sőt kudarcot sem jelentett. Csupán az történt, aminek már 1996-ban meg kellett volna történnie, vagy a MÁÉRT ezt megelőző hét ülése közül bármelyiken.

Úgy látszik, nem lehet összeilleszteni azt, ami nem illik össze, és sohasem illett össze, csak összekényszerítették azok, akik az egyik oldalon jóhiszeműen azt gondolták, hogy talán mégis

sikerül egymáshoz illeszteni az illeszthetlent, vagy a másik oldalon sandán azt remélték, hogy sikerül átejtetni a jóhiszeműeket.

De lehet, hogy más történt? A nemzet túloldalán állók rugaszkodtak el ennyire a nemzettől, mert elég erősnek érezték magukat a nemzet legyőzésére? A hivatalban levő magyarországi kormány Gyurcsány miniszterelnök képviselőjében, valamint Hiller és Kuncze pártelnökök – Károlyi–Kun–Szamuely eszmei örököseiként – hadat üzentek a nemzetnek. Az állampolgársági ügyben tanúsított állásfoglalásuk, hogy a nép rájuk hallgató hányada utasítsa el a nemzetnek azt a mintegy ötmilliónyi részét, amelyiket megfosztottak a mindenkori Magyarország állampolgárságától, nehezen minősíthető más szándéknak.

Vizsgáljuk meg magatartásuk törvényi háttérét és lehetséges indítékát.

A magyarországi politika tényezői közül, akik úgy döntöttek, hogy nem javasolják a mai Magyarország területéről kizárt magyaroknak a mindenkori magyar állampolgárság visszaadását, a jog szempontjából csak egy támpontjuk volt: az 1948 óta érvényben levő állampolgársági jogra vonatkozó magyarországi kommunista jogfelfogás. Eszerint azok a magyarok idegennek minősülnek, akik önmaguk vagy felmenőik révén alanyi jogon magyar állampolgárok voltak, illetve lehetnének, de lakóhelyük a párizsi békeszerződéssel meghatározott Magyarországon kívül találatik. A sikeres népszavazás következményeként ezt az állapotot kellett volna megváltoztatni úgy, hogy helyreálljon az eredeti magyar állampolgársági jogfolytonosság. Mert ezek a magyarok nem önszántukból mondtak le magyar állampolgárságukról, nem távoztak külföldre, és nem követtek el olyan cselekedetet, amely miatt elveszthették volna magyar állampolgárságukat vagy megfoszthatták volna őket magyar állampolgárságuktól. A magyarországi jogrend szerint pedig nincs hatályban olyan nemzetközi szerződés sem, amely kizárná őket a magyarországi állampolgári kötelekből.

Akik a nemmel szavazásra buzdítottak, elutasították ezt a lehetőséget, noha szó szerint nem ezt állították.

A nagy nyilvánosság előtt azt hajtogatták, hogy álláspontjukban az ész győzött az érzelmek fölött. De lehet, hogy éppen ennek a fordítottja igaz: az érzelmi hiány hatalmasodott el a szellem fölött.

Állításuk szerint azért ellenezték a határon túliak számára megadandó állampolgárságot, mert nyomorba döntötte volna a magyarországi munkanélkülieket, alkalmi munkásokat, betanítottakat, nyugdíjasokat, táppénzből élőket, az orvosi várótermekben várakozókat, a gyógyszerellátásra szorulókat, a temetkezési támogatásra, gyereknevelési segélyre és a családtámogatásra jogosultakat, a lakásépítési támogatást igénylőket. Azért, mert állítólag legkevesebb nyolcszázezer határon túli magyar özönlött volna Magyarországra, és egyszerre több mint ötszázmilliárd forintnyi összeggel terhelte volna meg a magyarországi központi költségvetést, adófizetőnként pedig húszezer forintnyi többletadót jelentett volna (havonta?, évente?). Összeomlott volna a magyarországi társadalombiztosítás, csődbe jutott volna az egészségügyi pénztár és a nyugdíjintézet, megingott volna a magyarországi iskolarendszer stb. Mindezt anélkül állították, hogy felmérték volna, mi a valós helyzet.

Úgy látszik, pillanatnyilag szünetel az 1848-as márciusi ifjak tizenkét pontjának egyik követelése: felelős magyar kormányt!

De mi lehetett az indíték? Az első magyar–magyar csúcsértekezlet zárónyilatkozata 1996-ban – amelyre utalt a legutolsó, megbukott zárónyilatkozat is, és a Medgyessy-kormány idején is többször hivatkoztak erre – egyértelműen leszögezi: “A résztvevők elítélnék minden olyan politikát, amely szembeállítja Magyarország és a határon túli magyar közösségek érdekeit.” A MÁÉRT határon túli tagjai azonban nemcsak a 2004. április 28-ára összehívott előkészítő értekezleten mondták ki egyértelműen, hogy igénylik a mindenkori Magyarország állampolgárságát – amikor az MSZP még nem nyilatkozott –, hanem ezt követően is. És a Hiller–Kuncze-találkozón tett nyilatkozat után is,

amikor először hangzott el a kormánypártok részéről az egyhangú és határozott “nem” – a határon túliak részéről akkor is az egyértelmű “igen” volt a válasz.

Mi vezérelhette a kommunista–neoliberális magyarországi politikai köröket, hogy ilyen álláspontra helyezkedjenek, amikor nyilvánvaló volt, hogy ebből csak összeütközés lehet? Éppen az egész magyar politikai elit részvételével sorra kerülő Magyar Állandó Értekezlet plenáris ülése előtt keményítették be. Pártpolitikai szempontból érthetetlen magatartás volt ez, hiszen a népszavazást már nem lehetett elnapolni, és szinte elképzelhetetlen volt, hogy a “nem” szavazatok száma túlsúlyba kerüljön az “igen” szavazatokkal szemben – ez nem is következett be.

Sokszor kipróbált taktika: amit nem lehet megakadályozni, annak az élére kell állni, és biztos a siker. Ha az MSZP ezt a lépést választja, maga oldalára állíthatta volna nemcsak a határon túli magyarok zömét, de megzavarhatta volna a magyarországiaknak azt a részét is, akik ugyan nem MSZP-szimpatizánsok, de bizonytalanok. A kormánypártok azonban a nyílt ütközést választották, ezzel a lehető legmélyebbre nyúlva mérgeztették el a nemzeten belüli társadalmi kapcsolatokat, és hosszú évekre elidegenítették maguktól a határon túli magyarokat. Talán ez volt a cél? A gyűlöletkeltés? A viszálykeltés? A magyarság szétzilálása? A nemzetet keresztül-kasul szelő újabb árkok kiásása?

Egyértelműen beigazolódott: 2004. november 12-én két részre szakadt a MÁÉRT. Nem egyéni érdekek vagy vétségek okán, nem pártpolitikai okok miatt, hanem két szembenálló elképzelés mentén. A nemzetszolgálat és az ezt semmibe vevő szemlélet mentén. A nemzetpolitika jövője szempontjából fontos üzenetet tartalmaz ez az esemény: nem jobboldalra és baloldalra oszlik Magyarország lakossága, és nem így oszlik meg az elszakított magyarság sem. A magyar politikai közéletnek van egy nemzetileg elkötelezett része – a nagyobbik része –, ahol találhatók jobboldali és baloldali gondolkodású emberek, és van egy nemzetileg közömbös vagy ellenérzésekkel teli része, akik között megtalálhatók a szélsőséges kozmopoliták, ügynökök, idegenbérencék, magyargyűlölők stb. A MÁÉRT-en ez utóbbiak szenvedtek vereséget, hiszen 14:2 arányban kaptak. De alulmaradtak – ha nem is sokkal – 2004. december 5-én is, a népszavazáson.

Milyen feladatot jelent ez a továbbiakban a nemzetpolitika alakítói számára?

LESZ-E FOLYTATÁS, ÉS MIKÉNT?

A legutolsó MÁÉRT csődje és a 2004. december 5-ei népszavazás körüli események, illetve ennek eredménye okán két síkon kell megvizsgálni a feltett kérdést.

Mi lesz a MÁÉRT-tel, és mi történhet az állampolgárság ügyében. Azaz, hogyan alakul a nemzetpolitika a továbbiakban?

A mindezt megelőző kérdés azonban arra vonatkozik, hogy a magyarországi kommunista–neoliberális kormánykoalíció folytatja-e a gyűlöletkeltő, ütköztető, harcias politikáját? A keresztény/keresztyén egyházakkal szemben tanúsított kormányzati-kormányfői bírálatok december 5-e és karácsony közötti időszakban – amiatt, hogy azok az “igen”-nel való szavazásra buzdították híveiket – arra utalnak, hogy a népszavazást követően nem született döntés a kormányhatalom taktikájának a megváltoztatására. Úgy látszik, hogy az SZDSZ és az MSZP csúcsvezetése sikeresnek tartotta ezt a taktikát, noha a népszavazást követően az MSZP Országos Választmánya nem ujjongott a kialakult helyzet fölött, hiszen úgy ítélte meg azt, hogy a népszavazásnak nem volt győztese, sem vesztese, a határon túli magyaroknak pedig erkölcsi kárt okozott.

A MÁÉRT további sorsa attól függ, hogy

1. kíván-e tárgyalni a Gyurcsány-kormány az esetleg elkészülő állampolgársági törvénytervezetről a

MÁÉRT tagjaival. A magyarországi parlamenti ellenzéket nem tudja megkerülni, de a határon túli szervezeteket – ha akarja – kihagyhatja. Akár úgy is, hogy csak a pártvezetőket hívja meg tanácskozásra, vagy ad hoc bizottságot hív össze – esetleg visszatér Horn Gyula vagy Kovács László módszeréhez –, és kétoldalú tárgyalásokon próbálja velük lenyeletni a békát, mint a státustörvény módosításakor. Ha mégis összehívja a MÁÉRT plenáris ülését, ott elszenvedhet egy további vereséget, ha rossz lesz a törvénytervezet.

2. A MÁÉRT további sorsa attól is függ, hogy kell-e egyáltalán a kommunista–neoliberális magyarországi hatalomnak ez az intézmény. A státustörvény módosítása után a Medgyessy-kormány másfél évig szüneteltette a MÁÉRT-et. Ezt megteheti Gyurcsány is. Hacsak nem dönt úgy, hogy szüksége van további erőpróbára és ütközésekre.

3. Ha felidézzük még egyszer az MSZP-nek a MÁÉRT-ről alkotott véleményét, amelyet 2004. április 28-án közölt Hárs Gábor az intézmény tagjaival, akkor elvárható az is, hogy Gyurcsány módosítja vagy megszünteti az Orbán-kormány MÁÉRT-el kapcsolatos határozatát.

Mindemiatt nem árt felkészülni egy olyan helyzetre, amely 1994 és 1998 között egyszer már beköszöntött, és megbénította a magyar–magyar párbeszédet. Mindenképpen fent kell tartani a MÁÉRT-et, biztosítva legalább az alapfokú működését és a folyamatosságát. Ezt úgy lehet megvalósítani, hogy

- a MÁÉRT határon túli alapító szervezeteinek részvételével rendszeressé válnak a találkozók, vagy
- az a tizenkét határon túli MÁÉRT-tag, amelyek képviselői aláírták 2004. november 12-én a közös nyilatkozatot, veszi kézbe az intézmény működtetését, vagy
- a MÁÉRT-nak az a tizennégy szervezete (tizenkettő a határon túlról és kettő Magyarországról), amely 2004. november 12-én azonos álláspontra jutott, fogja működtetni mindaddig a MÁÉRT-et, amíg nem válik kedvezővé a politikai helyzet az eredeti küldetésének helyreállítására.

A 2004. november 12-én kialakult helyzet arra figyelmeztet, hogy a MÁÉRT-ről mint politikai végrehajtó testületről – kedvező politikai közegben – törvényt kell alkotnia a magyar parlamentnek. Ugyanez vonatkozik a Szili Katalin kezdeményezéseként létrejövő parlamenti testületre is. El kell érni, hogy törvény erejéből jöjjenek létre és a magyarországi hatalomváltásoktól függetlenül működhessenek az államhatárok fölötti nemzetpolitikai testületek.

A magyar nemzetpolitikát nem lehet kiszolgáltatni a magyarországi pártpolitikai viszonyoknak. A nemzetpolitika az egész nemzeté, nem csak az állam és az abban hatalmat gyakorló politikai csoportosulás feladata. Ezért ismét időszerűvé válik a világ magyarságát összefogó és képviselő, törvény által megalkotandó nemzeti parlament létrehozása.

Az állampolgárság ügye a népszavazás körül zajló események miatt Kolumbusz tojásává vált. Mert csak akkor oldható meg ez a kérdés, ha a kormány magatartása száznyolcvan fokot fordul, azaz úgy fogadja el a magyar állampolgárság folytonosságának helyreállítását, ha nem köti azt a magyarországi letelepedéshez. Azonos módon lehessen tehát felújítani a magyar állampolgárságot, mint azt 1990 után a Magyarországról emigráltak teheték.

Az eddigi kormányzati elképzelések szerint

- magyar útlevelet lehetne adni a határon túli magyaroknak anélkül, hogy állampolgárrá válnának,
- meg kell fogalmazni a nemzetpolgárság mibenlétét,
- az állampolgárság megszerezhetőségét pedig továbbra is a magyarországi életvitelszerű

letelepedési kötelezettséghez kell kötni.

A feladatmegoldás szempontjából ezek alkalmatlan elképzelések. Az egész állampolgársági ügyben – lehet, hogy egyesek számára csak ez a fontos – nem az útlevél kérdése a központi kérdés. Ez csak egy magától értetődő következmény. A nemzetpolgárság mibenlétét pedig elvileg meghatározta az eredeti státustörvény és a Magyar Igazolványok lélektani hatása – kiteljesedését a minden magyar által megszerezhető állampolgárság jelentené. Az állampolgárság megszerezhetősége pedig nem köthető a magyarországi letelepedéshez, mert így ellentétes lenne a szülőföldön maradás eszméjével.

A magyar állampolgárság megadásának az elutasítása nem ellentételezhető a szülőföldalap létrehozásával sem, noha ez jó ötlet, amennyiben jól valósítják meg. Az elszakított magyarok szülőföldön maradását és ottani boldogulásának programját valóban ki kell dolgozni. A státustörvény eredeti tervezete tartalmazta ennek elemeit, de a parlamenti vita során a gazdasági életre vonatkozó részeit ki kellett hagyni a törvénytervezetből. Csak a közművelődési tevékenységnek és az oktatásügynek a támogatása maradt benne.

A kettős állampolgárság kérdése a látszólagosnál is fontosabbá vált, főleg azóta, hogy az egyes államok területén élő magyarok emiatt már nem kerülhetnek hátrányos helyzetbe. Ezt a kérdést nem szabad megítélni abból a szempontból, hogy a magyar állampolgárság megszerzésével megoldható-e valamilyen gyakorlati feladat. Ha eszerint közelítjük meg ezt az ügyet, spekulatív megoldásokhoz jutunk, noha ez nemzetstratégiai kérdés. Ezért nyugtalanító az SZDSZ és az MSZP által minduntalan felvetett javaslat egy új nemzetstratégia kimunkálására, miközben az állampolgárság ügyének megoldását egy gyűlöletkeltő kampánnyal akadályozzák.

A trianoni Magyarország területén kívül született és ott állandó lakóhellyel rendelkező magyarok által a magyarországi állampolgárság megszerezhetősége jogfolytonosság kérdése. Ugyanabba a kérdéskörbe tartozik, mint egy arról szóló képzelt és nevetséges vita, hogy Hunyadi Mátyás az ősszmagyar történelem alakja-e vagy csak a trianoni Magyarországhoz kapcsolódó személyiség, vagy Petőfi Sándor lehet-e az erdélyi és a felvidéki magyarok költője is, vagy sem. De ha egy ilyen felvetés hihetetlennek tűnik, akkor az állampolgárság ügyében folytatott viták miért nem kerültek ilyen megítélés alá. Hiszen ami száz vagy kétszáz évvel ezelőtt közös nemzeti érték volt, az most miért nem az. Senki sem kötelezte a maradék Magyarországot arra, hogy megvonja az állampolgárságot azoktól, akik fölött áthelyezték az államhatárt.

Az állampolgárság ügye ugyanúgy nemzetstratégiai ügy, ahogy az államhatárokkal szétdarabolt nemzetet újból összekötő különböző szervezeteknek a kialakítása. Még a rendszerváltozás előtt létrejött Bethlen-díj, majd a rendszerváltozás után kialakult fontos nemzetpolitikai elemek: a Határon Túli Magyarok Hivatala, az Illyés Közalapítvány, majd a további közalapítványok, a Duna Televízió, az első magyar–magyar csúcsértekezlet, a Magyar Állandó Értekezlet, a státustörvény a nemzet határokon átívelő újraegyesítésének a szövetét erősítették. Az állampolgárság visszaadása lenne – a státustörvény mellett – a további olyan jogi fonál, amelynek révén minőségileg szilárdabbá válna és újabb elemekkel gazdagodhatna a nemzet összetartozása. Viszont az első olyan eleme volna ennek a szerkezetnek, amely a jogfolytonosságnak azt a részét állítja helyre, ami csak az állam belső jogától függ. Ugyanis az államnak szuverén joga eldönteni, hogy miként határozza meg az állampolgársági jog keletkezését.

Az erről meghozandó döntés arról is szól majd, egy-e még a magyar nemzet, vagy valóban sok részre szakadt már.

Ez utóbbinak a kéjes bizonyítására ne adjunk további esélyt!

PAP GÉZA

Hogy eggyé legyenek

Keresztyén Testvéreim! Egy hét leforgása alatt 500 református lelkipásztor érkezik a Kárpát-medencéből Magyarországra, lépi át a határt, hogy az itteni templomokban hirdesse Isten igéjét. Sokan kérdezik, miért jöttünk?

Nos, nem azért jöttünk, hogy bölcs tanácsokat osztogassunk. Nem azért jöttünk – ahogyan sokan hirdetik –, hogy beleszóljunk a politikába, vagy hogy megtörjük a kampánycsendet. Nem azért jöttünk, hogy elárasszuk az országot, hogy elvegyük a munkahelyeket. Nem azért jöttünk, hogy elvegyük a mindennapi kenyeret asztalotokról, hogy elviselhetetlen terheket tegyünk a vállatokra, hogy bármiben is megszegényítsünk – ahogyan sokan riogatnak titeket. Mi jöttünk és hazamegyünk.

Azért jöttünk, mert megbízatásunk van. Jöttünk, mert úgy hallottuk, hogy sokaknak nem kellünk, mert sokan lemondának rólunk, mert sokan megkérdőjelezik az egységes nemzethez való tartozásunk jogát. Küldöttségbe jöttünk, és szeretnénk megkérdezni tőletek: meddig tart szétszakítatásunk, meddig tart még a babiloni fogság számunkra? Meddig maradhat életben, meddig őrizheti meg identitását az a leszakított testrész, amelyet itthon is, otthon is idegenként kezelnek? Meddig kell elviselni, hogy otthon hazátlanok vagyunk, itt pedig betolakodó oláhok? Jöttünk, mert lassan elbizonytalanodunk, és nem tudjuk, kihez tartozunk. Úgy érezzük magunkat, mint az az ember, aki önhibáján kívül messzire kerül otthonától, s mikor hosszú évek után hazaérkezik, a család szavazás útján próbálja eldönteni, hogy a hazatérő tagja-e a családnak, vagy sem. Jöttünk, hogy megkérdezzük az anyaországot: egy családhoz tartozó testvérek vagy elbitangolt idegenek vagyunk?

Sokféle gondolat kavarg szívémben, de kérdéseinkkel hozzátok, testvéreinkhez jöttünk, hogy veletek osszuk meg fájdalmunkat, nektek mondjuk el döbbenetünket, hozzátok jövünk, hogy átérezzük az együvé tartozás örömét, hogy együtt, közösen álljunk Isten színe elé, hogy az Ő igéjét, üzenetét hallgassuk.

A felidézendő rész Isten népének történetéből való, és a kettészakadt királyságot követő babiloni fogságban hangzik el. Isten azzal bízta meg a prófétát, hogy vegyen egy kettétört fát, fogja egybe a tenyerében, és azzal járkáljon a nép között. Amikor megkérdezik tőle, hogy mit akar ez jelenteni, akkor szólaljon meg, és hirdesse a következőket: “Ezt mondja a Úr Isten: ímé, én felveszem a József fáját, mely Efraim kezében van, és Izrael nemzetségeit, az ő társait, és teszem őket öhozzá, a Júda fájához, és összeszem őket egy fává, hogy eggyé legyenek az én kezemben.”

Ebben a próféciában három fontos gondolat szólal meg:

1. Isten emlékeztet arra, hogy a bot eltört, a szakadás megtörtént, a megosztottság történelmi tény. Mindenki tudta, hogy mindez azzal kezdődött, hogy Salamon halála után kettészakadt a nép, két király uralkodott Isten népe felett. A feszültség egyre nőtt a két nemzetest között, olykor még háborúztak is egymással, és idegen nagyhatalmak csapdájába estek. Csendben, lassan megfeledkeztek arról, hogy egy nép tagjai, és arról, hogy mindnyájan Ábrahám fiai. Ennek a szakadásnak a következménye a babiloni fogság, amikor elesett a kettészakadt ország egyik fele, s a

történelemből tudjuk, hogy a másik fele is elesik, és idegen hatalmak igáját fogja nyögni. A szakadás biztos pusztuláshoz vezet.

Nem az a baj, hogy különbözőképpen látnak dolgokat, hogy más véleményük van bizonyos kérdésekben, a nagy baj az, hogy kihalt belőlük az együvé tartozás érzése, az egység tudata. Nem a különbözőség, hanem a meg hasonlítás veszélyes. Nem az a baj, ha különböző csoportok, akár pártok alakulnak, hanem az, ha ezek egymás ellen harcolnak, mert ez már önpusztításhoz, öncsonkításhoz vezethet. Azt mondja az Úr: amikor egy népből kihál az egészséges nemzettudat, az egymáshoz való tartozás vágya és igénye, az a nép egészen biztosan csendes pusztulásra van ítélve.

2. Isten arra is emlékeztet ebben az ígében, hogy a szakadás nem az Ő gondolata, ezt nem Ő találta ki. Ő egységben gondolkodik, mert tudja, hogy az Ő népe csakis egységben, Vele és egymással való közösségben maradhat meg a történelem viharában. Isten terve az egységről szól. Nem véletlenül imádkozik Jézus a főpapi imájában ekképpen: "hogymindnyájan egyek legyenek, amint te énbennem, Atyám, és én tebenned, ők is egyek legyenek mibennünk".

Nem véletlenül beszél Pál úgy az egyházról, mint amelyben alapkövetelmény az egység. A *Korinthusi levél*ben Isten népét egy testhez hasonlítja, amelyben a tagok különbözőek, mégis egységet alkotnak: "sok tag van ugyan, de egy test". A különbözőség nem ok a szakadásra, "nem mondhatja a szem a kéznek: nincs rád szükségem; vagy viszont a fej a lábnak: nem kelletek nekem". Vannak a testnek erőtlenebb tagjai, mégis ezek nagyon szükségesek, sőt, vannak a testnek leplezni való tagjai, s ezeknek milyen nagy tisztességet tulajdonítunk. Az egészséges testben egymásról gondoskodnak a tagok, ami az egyiknek fáj, az a másiknak is fáj, az egyik tag szenvedése az egész test fájdalma.

Az egységnek ezt a követelményét hirdeti meg Ezékiel is. Azt mondja az Úr Isten: amennyiben a népnek fájni kezd a szétszakadottság, és tehetetlenségét föl-ismerve Hozzá fordul fájdalomával, akkor számítani lehet arra, hogy Ő a kezébe veszi az események irányítását.

3. Isten végül arra emlékeztet, hogy a szakadás az ember bűne, az egység viszont az Isten csodája. Lehet az eseményeket meg nem történné tenni, lehet az eltört botot összekötni? Hát, lehet próbálkozni vele, de az már sohasem lesz olyan, mint eredeti formájában volt. Isten viszont éppen azt hozza népe tudomására, hogy ez bármennyire lehetetlen, van remény. Ezékiel összeszorítja a két botot, hogy eggyé legyenek a kezében, s ezzel szavak nélkül hirdeti: egység csak Isten tenyerén van. Egyedül Ő tudja a szakadást helyrehozni, az egységet megteremteni. Egyedül Ő tudja a válaszfalakat lerombolni, a távollevőket közelvalókká tenni, az egymással szembenállókat testvéri szeretetben egyesíteni. Azt mondja az Úr Isten: egyedül Ő tud egységes nemzetté kovácsolni bennünket Jézus Krisztus által, "mert Ő a mi békességünk, ki eggyé tette mind a két nemzetséget, és lerontotta a közbevetett választófalat" (Ef 2,14).

Testvéreim! Advent első vasárnapja lévén, hadd emlékeztessék arra titeket, hogy Isten megígérte, hogy Jézus Krisztus eljön ítélni eleveneket és holtakat, s "elküldi az Ő angyalait, és egybegyűjti az Ő választottjait a négy szelek felől, a föld végső határától az ég végső határáig". Mi, akik Isten tenyerén tudjuk magunkat, akik oly sokszor megtapasztaltuk az Ő kegyelmét, hívő reménységgel tekintünk ama napra, amikor a maga teljességében élhetjük meg a közösséget Istennel és egymással. Ebből viszont mi szeretnénk már most valamit átérezni, megtapasztalni. Istennel való közösségünk töretlen, de már itt, ebben a földi létben szeretnénk megélni és átérezni a veletek való közösség áldásait, az együvé tartozás örömét. Nekünk nagyon fáj a trianoni szakadás, és 84 éve várjuk, hogy a Történelem Ura megteremtse számunkra azt a lehetőséget, amikor a meglevő határok ellenére nemcsak Isten, hanem az anyaország is védő kart nyújt felénk, és magához öleli végre távolba szakadt gyermekeit. Erdélyből 250 lelkipásztor indult el, hogy ezt az üzenetet hozzátok elhozza, mert az erdélyi Sion nem érti, fel nem foghatja, milyen vírus fertőzte meg az egységes magyar nemzettudatot. Erdély minden templomában megkondulnak a harangok, és Isten hívő népe Ézsaiás szavaival kérdezi imádságában: "hát elfeledkezhetik-e az anya gyermekéről, hogy ne könyörüljön

méhe fián?”, és hallgatja Isten vigasztalását: “ha elfeledkeznének is ezek: én terólad el nem feledkezem” (Ézs 49,15).

Erdélyben nélkülünk is lesz istentisztelet, presbiterek olvassák fel az előre megírt prédikációt, s minden gyülekezet könnyes szemmel imádkozik.

Hadd forduljunk mi is a Történelem Ura felé, bánjuk meg bűneinket, kérjük Őt, hogy Jézus Krisztusban emeljen fel tenyerére, készítsen jövőt számunkra, és az Ő kegyelméből áldjon meg bennünket nemzetségről nemzetségre, örökkön örökké!

Ámen.

Én maradok

Beszélgetés Sütő Andrással

– *A magyarországi népszavazás előtt csatlakozott azokhoz, akik az igenre szólították fel a szavazókat. Miért tartotta fontosnak, hogy a nevét adja?*

– Két okból. Egyrészt, mert úgy vélem, hogy íróembernek a hivatása mellett közösségi kötelessége is van. Ez utóbbi most az volt, hogy magam is üzenetet közvetítsek anyaországi olvasóimnak: az erdélyi magyarságnak azt az óhaját, hogy – többek közt a közelgő határátkelési szigorítás okából – nyerhesse el jogát a magyar állampolgársághoz. Üzenet s óhaj volt ez! Nem követelés! Határozott véleményem ugyanis: az anyaországnak nemzeti kötelessége fölkarolni a határon túli magyarok ügyét, de minekünk nem áll jogunkban azt megkövetelni. S kiváltképp nem áll jogunkban anyagi természetű követelményeinkkel föllépni. Ezt a jogot “saját” román, szerb, horvát, szlovák, ukrán, osztrák, szlovén államunkkal szemben kell minden eddiginél erőteljesebben gyakorolnunk. Félreértés ne essék, így szólván nem hajlok arra, hogy a szavazókat riasztó roppant költségek számadatai hitelesek lettek volna. Nem! Viszont az is csak retorikai huncutság, hogy a Magyarországra özönlő erdélyi vendégmunkások jelensége valósággal áldásos az anyaországra nézve, bár kétségtelenül enyhíti az erdélyi nyomorúságot.

– *A népszavazás után sokan fekete adventről beszélnek. Tényleg mostohaanya-ország lettünk?*

– A népszavazás végeredménye Erdélyben is általános döbbenetet keltett, főleg a Székelyföldön, ahol a várakozást már régen indult sajtókampány is növelte. Permanens döbbenetben nyilván nem lehet élni. Következett hát a szomorúság, majd a történetek józan megítélése is. A kérdésben említett végletes megnyilatkozások az abszurd műfajába sorolhatók. Hasonlókat említhetnék magam is: ellenőrizhetetlen, folklorisztikus rémtörténeteket, olyasmit is persze, aminek borgőz, pálinka volt az okozója. Mikor én Zetelaka polgármesterétől megkérdeztem, milyen a néphangulat a községben, így szólt: “Persze, hogy szomorú, de lám, advent kezdődött, ez most hosszabb lesz, kivárjuk hát a végét,

és nem sírva, hanem cselekedve a nemzeti ügy érdekében.” Sarki héroszok, politikai becsvágyban sikerkárosult anarchisták ilyen fordulatok alkalmával próbálják leginkább Erdély ürügyén sütyögetni a pecsenyéjüket.

– *Pedig sok olyan hangot hallottunk, hogy a kormánypártok legyőzték népüket. Igazságtalan ez a megfogalmazás?*

– Nem vagyok az igazság birtokosa, nem áll módomban erdélyi közvélemény-kutatást végezni, a magam véleményét mondom hát. Bizonyára azt is mondhatják némelyek, hogy “a kormánypártok legyőzték saját népüket”. A népet magát? A nemzetet? Pontosabban: a nemzeti anyaország zömét, mondjuk felét, harmadát? A javát? S ha egyáltalán van ilyen: a pudvásabbik felét? De mi jupon minősíthető valamely közösség? Titkos szavazás esetén kiváltképp “népet legyőzték”, óhatatlanul benne foglaltatik annak lebecsülése is, a sugallat, miszerint valamely döntéshez nincs elég esze, képessége, bölcs megfontoltsága. Ki kell oktatni hát, mi legyen a pró és kontra, aztán ha a vélemény nem kedvünkre való, az egyébként fennen hangoztatott vox populi vox dei ősi érvényét veszti, a nép szava már nem isten szava, hanem az elhülyítettségé. Ezért nem hiszem, hogy akár kormánypárti, akár ellenzéki retorikával bármely közösségi vélemény egyneműsíthető lenne.

– *Kós Károly írta 1921-ben az erdélyi magyarokhoz intézett kiáltványában, hogy az anyaország lemondott az erőszakkal leszakított nemzetrészről. Most is azt mondják az ítélezők, lemondunk a kívül rekedtekről.*

– Kós Károly drámai kiáltványában a fájdalom és a cselekvésre szólító hevület a megáradt hegyi patakok sodró erejével görgeti a szerző mondandóit. Némely mondata már-már kisiklik, s eredeti értelmét is veszítené, ha nem figyelnénk éberan a “saskiáltás” egészére s minden részlet szövegkörnyezetére. De figyelünk, s ily módon megállapítható: Kós Károly nem tévedett, mikor ezeket írta Trianon kapcsán: “Erdély, Bánság, Körösvidék és Máramaros kétmillió magyarja, nem én mondom neked, de a megcsonkított Magyarország mondta ki a szentenciát rólunk, nem tehetek mást, elfogadom az ítéletet, mely akaratom és hitem ellenére fejemre olvastatott, kihirdettetett és végrehajtatott: Én rólatok, akiket erőszakkal leszakítottak rólam, lemondok.” A kiáltvány elején pedig ez olvasható: “Valahol aláírtak valamit, valahol megalkudtak valamit, valahol elosztottak valamit... Ahová a magunk erejével, ezer esztendő munkájával kapaszkodtunk, és minden lépcsőfokot a magunk izmaival és eszével vágtunk a magunk vérével öntözött, irdatlan sziklába: onnan dobtak le minket. Tudjuk, miért.” Világos ugye, hogy nem magyarok alkudtak, osztottak feldarabolásra ítélt országot. Nem magyarok taszítottak el minket ezeréves otthonunk sziklamagasából. Nemzetgyilkossággal fölerő borzalmas szentenciát pedig győztes hatalmak és mohó területrablók mondtak ki felettünk. És midőn a békediktátumot kényszerűleg aláíró Magyarország lemondott rólunk, mert erőszakkal leszakítottak, akkor nem elvetett minket, nem vette le rólunk a gondját, hanem legyőzött, megtiport, kivérzett, kifosztott országgként tudomásul vette a főhatalom-változást. Mi mást tehetett volna? Kissé bővebben azért szólok erről, mert Trianont és december ötödikét, a hirtelen-kelletlen összezapott, elsiertet, végig nem gondolt, civil szervezeti irányból kieroszakolt népszavazást súlyban, jellegben így összesmosni: abszurdítás. Hisz arról van szó, hogy az ország lakosságának egy töredéke, létkörülményeinek valós vagy vélt követelmény alapján, nem szavazott a határon túli magyarok óhaja szerint. Most így döntött. Holnap másként dönthet. Ezzel szemben szolidárisan, nagylelkűleg döntött a jobbára ellenzéki szellemiségű lakosság másik része. Rész! Nem egész! Akkor hát miként állítható, hogy Magyarország önként mondott le a kívül rekedtekről? Avagy éppily módon vádolható az ország, amely közel másfél évtizede folyamatosan és jelentős anyagi segítséggel bizonyítja nemzeti szolidaritását a határon túli magyarokkal? Vajon eléggé közismert-e, hogy a támogatás nélkül Erdélyben máról holnapra megszűnne a könyvkiadás, a színházak működése, a művelődés számos intézete? Vajon tudják-e itthoni és bohó fanyalgóink, hogy az anyaország – tehát az adófizető magyarok – támogatása nélkül az erdélyi sajtókiadványok jelentős része csődbe zuhanna? Arról nem szólva most, hogy hány tízezer romániai magyar gondol hálával a Segítő Jobb alapítványi, egészségügyi, életmentő tevékenységére. Nem sorolom, hisz jól tudom: fentiekből nem következik a szavazási kudarc mentegetése.

Mindezeket említeni kell most mégis azoknak, akik elvetvén a sulykot, valósággal trianoni csapásként átkozzák a történeteket.

– *Akik csapásként élik meg mindezt, megvetik a nemmel szavazókat. Markó Béla RMDSZ-elnök viszont azt mondta, a politikai elitre lehet haragudni, de a magyar nemzetre nem.*

– Markó Béla véleményén vagyok magam is. Nagyon sokan, akik fanatikus politikai nézetek szerint, sommásan ítélkezve feledkeznek meg a valóságról, konkrét társadalmi viszonyainkról, a vágyak és lehetőségek közti távolságról, egész közösségeket képesek megbélyegezni, morális vétségben elmarasztalni. Köztük találhatók azok a népszakértők is, akik a mindennapi küzdelmekből félrevonulva mintegy szimulátorban gyakorolják személyes-utópisztikus politikai holdra szállásaikat. Ily módon gyakorta ütközik minálunk való és képzelet, reálpolitika és ködevés. Igen, Markó Bélának adok igazat, miközben azt is tudomásul veszem, hogy a már említett indulati kitörések okafokát az elmúlt évtizedek szenvedéseiben is megtalálhatjuk.

– *Hogyan lehet feldolgozni a történeteket?*

– Elsősorban úgy, hogy azt, ami történt, nem rekviemhangon hirdetjük, nem borzalmas lelki traumaként emlegetjük. Nem tekintjük irreverzibilis nemzeti sérülésnek, s két pártirányzat konfliktusát nem fokozzuk már-már vokális polgárháborúvá. Meg az is segít rajtunk, ha meggondoljuk, hogy amit nyolcvan éven át nélkülöztünk, azt nem lehet a már említett hebehurgya módon egyből megoldani.

– *A szocialista rendszer kioltotta az anyaországi magyarokban a nemzeti érzést – hallottuk nemegyszer kritikaként a határon túliaktól.*

– Aki ilyet mond: magyarázza meg az '56-os forradalmat, a magyar irodalom utóbbi évtizedeinek ellenzéki vonulatát, aztán a rendszerváltást, Antall József szellemi örökségét, és magyarázza meg a mai magyar ifjúság rendkívüli teljesítményeit a nemzeti kultúrában.

– *Amikor 1986-ban a Nemzeti Színházban bemutatott Advent a Hargitán című darabját estéről estére vastapssal köszönte a közönség, el tudta volna képzelni, hogy másfél évtized múlva a határon belüli és kívüli nemzetrészek nem közelednek, hanem távolabb kerülnek egymástól?*

– Az *Advent a Hargitán* című darabomat Bukarestben betiltották, azaz: nem engedélyezték a bemutatását. Ezért voltam kénytelen a munkát titkon átsempészni Magyarországra, ahol a Nemzeti Színház vállalta a bemutatását. A magyar kultúrpolitikában ez akkor már nem jelentett hatalmas fordulatot, hiszen korábbi, az *Advent*tel rokon szellemiségű színdarabjaimat a hetvenes évek második felében is bemutatták a fővárosban és vidéken is. Hogy azóta nemzetrészek eltávolodtak volna egymástól? Személy szerint másként fogalmaznék. Például azt mondanám, hogy újabban pártviszályok kicsapódásai tapasztalhatók Erdélyben is. Ezek részint az anyaországi politikai viszonyok itteni lenyomatai. Van, ami közönséges travesztia, de most nem ide tartozó kérdés. A színházi közönség pedig politikai nézetbeli különbség nélkül fordul nagy érdeklődéssel az erdélyi irodalom felé. Erről beszél az említett *Advent* 290 telt háza is.

– Anyám könnyű álmot ígér című művében megrendítően ír a nemzetiségi létről. Mit gondol azokról a félelmekről, hogy a határon túliak közül sokan áttelepednének, ha magyar állampolgárok lennének?

– Drámai kérdés, hiszen az erdélyi magyar élet roppant veszteségeit érinti. Azt például, hogy az utóbbi másfél évtizedben közel 200 000 magyar hagyta el ősi szülőföldjét. A jelző nem szóvirág. A múlt század utolsó nagy veszteségét – magyar lakosságban – a II. világháború okozta. Fél évszázad idejére csökkent az emigrálás, ám a romániai rendszerváltás gazdasági következményei újabb kivándorlással sújtottak minket. “Csónakunk alól elmegy a tenger” – keseregtem tíz évvel ezelőtt, s

akkor nagy tekintélyű liberális személyiség szólított föl nyilvánosan, hogy ha pesszimista vagyok, kössek lakatot a számra, ne ijesztgessem olvasóimat, akik oly gyanútlanul boldogok az új viszonyok között. Pedig akkor – titkos belső vérzéseként – még nem volt látványos a fiatal erdélyi magyarok menekülése. Nos, a mi fogyatkozásunk folyamatos. Oka főleg gazdasági, a romániai lét körülmények nyomorúsága. Minden más tényező, indok, magyarázat mellékes ahhoz képest, hogy külföldön az itthoni jövedelemnek sokszorosát lehet megkeresni. Ezért úgy vélem: a magyar állampolgárság kérdését csak erőszakoltan lehet a menni vagy maradni drámai dilemmájához kötni.

– *Sok nehézség közepette, a kivándorlási hullám ellenére sokakkal együtt Erdélyben maradt.*

– Megannyi roppant vérvesztés, népességbeli fogyatkozás után, a hetvenes évek végén újabb kivándorlási hullám kezdődött Erdélyben. Anyanyelvükben bujdosó magyarok – főleg értelmiségiek – egyre többen menekültek ki a román diktatúra ólomketrecéből. Ez a folyamat drámai módon erősödött fel a nyolcvanas években. Akkor már jórészt fölszámolták anyanyelvi iskolai hálózatunkat: betiltották a magyar helységnevek használatát, pártállami döntés alapján magyar eredetű románokká kereszteltek el bennünket. Ilyen körülmények között már-már értelmet sem volt a kérdésnek, hogy ki miért, mi okból kényszerül elhagyni az ezeréves szülőföldet.

– *Végül gyermekei is menni kényszerültek.*

– A tömeges vész népes családomat is elérte. Eleinte csak távoli, majd közelebbi rokonaim vették nyakukba a nagyvilágot. Egyik unokahúgom éppenséggel Amerikába menekült a szeku zaklatásai elől. Később már pszichológus lányom, orvos fiam is kénytelen volt belefogni az utolsó megoldás – ultima ratio – kísérletébe. Végzettségüknek megfelelő munkát Erdélyben sehol nem végezhettek, diplomás vejemet csak tejkihordóként túrték meg Kolozsvárott (szülővárosában); fiamat egy alkalommal – abszurd vádak alapján – a belügyérek le is tartóztatták... mentek hát mindahányan megtiport létüket menteni Magyarországon. Szomorú példájuk, a végzetes kényszer nem csupán fájdalmas, de tanulságos is volt a társadalmi tünet megítélésében.

– *Mi volt a tanulság?*

– Személyes veszteségeink figyelmeztettek engem is újfent a türelmetlenség veszedelmére. Ne ítélj, hogy ne ítéltesz? Empátiát mondok inkább! Annak bizonyosságát, hogy kinek-kinek megadatott a maga keresztje. Ezért vallom, hogy nem gyáva, aki elment innen, és nem hős, aki maradt. S mikor úgy elborult már felettünk a történelmi idő, hogy Sinkovits Imréhez írott nyílt levélben panaszoltam világgá a magyartalanítás drámai mozzanatait: a kivándorlók ezreinek a szemére semmit sem vethettem, annál inkább fájlaltam viszont, hogy be hosszan, keservesen sír majd utánuk az elhagyott szülőföld. Mások kényszercselekvéseit, akár a kínban kimondott szavakat, roppant felelősség megítélni. Határozottan írhattam viszont Sinkovits Imrének levelem zárógondolataként: "... feloldhatatlan és kölcsönös kötöttségben talán nem önámítás azt mondanom tehát: nem csak én tekintem magam a szülőföld sírhantjelöltjének: a szülőföld is ragaszkodik hozzám. Nem azért, hogy csekélységgel bárkinek is eldicsekedjék, hanem mert adósa vagyok. Keserves állapotában ezután is tanúskodnom kell az igaza mellett – ahogy lehet, amíg lehetséges. Kelt Marosvásárhelyt 1988 szeptemberében." Tizenöt éve múlt, hogy azóta néhaivá lett drága barátom haranghangján levelem elhangzott a Kossuth rádióban. Akkor sokan hallhatták Marosvásárhelyt is válaszütem a kérdésre, hogy mit szándékozom cselekedni. Így hangzott az: Én maradok, másként nem tehetek.

– *Meg is fizetett érte: a magyarellenes pogrom idején súlyosan megsérült.*

– A diktatúra vezérkosai örültek volna, ha mégis elmegyek. Végleg, az örökös némaságba. Szándékuk, hogy elhallgattassanak, 90 márciusában vált világossá, a magyarellenes pogrom idején. Történetét *Szemet szóért* című könyvemben írtam meg. Itt most csak azt említem föl újra, ami beszélgetésünk tárgyához tartozik. "Határon túli magyarként" soha el nem múló hálával gondolok mindazokra, akik súlyosan sebesült állapotomban életmentő és gyógyító igyekezettel bizonyították

Budapesten is áldozatos szolidaritásukat. Velük – anyaországi testvéreinkkel – találkozhattam '89 véres karácsonya után Marosvásárhelyt, Kolozsvárot, Székelyudvarhelyen, de még Pusztakamaráson is; segélyszállítmányok rendezői-kísérői voltak, az élükön többek közt Csoóri Sándorral és Antall Józseffel. Az a véradó szolidaritás az anyaország egész népének üzenete volt akkor. Érvényét ma sem veszítette. Annak ellenére sem, hogy ma még vita zajlik arról: ki miként szavazott a "kettős állampolgárság" ügyében.

– *"Régi zászlónk összetépve, fegyverünk csorba – lelkünkön bilincs. De tudom, talpra kell állanunk mégis."* Kós Károly nyolc évtizede megfogalmazott szavait ma is érvényesnek tartja?

– Engedtessek meg nekem, hogy Kós Károly szavaira ugyancsak a *Kiáltó* szó igéivel válaszoljak: "Fölbredtünk. Látni akarunk tisztán. Szembe akarunk nézni az Élettel, tisztában akarunk lenni helyzetünkkel. Ösmerni akarjuk magunkat. Számba kell venni erőinket, szerveznünk kell a munkát, tudnunk kell a célt, amit el akarunk érni." Mondta ezeket mesterünk az erdélyi magyaroknak. És szól ez minden magyarhoz, a még fennálló határok fölött is egységesként küzdő magyar nemzethez.

HALÁSZ CSILLA

GÁL SÁNDOR

Életírás

Rövid tájékoztató a határon belüliek számára

Egykor, ha szülőfalumba címzett valaki levelet, ezt írta a borítékra: Esztergom megye, Párkányi járás, Búcs. Honfoglaló eleink az Ős-Duna partján alapították a nevezett helységet, nevét pedig Bulcsú vezértől nyerte, akinek itt volt egyik szálláshelye. Falum első temetődjében – ahol monostor is állott – 1208-ban már Szűz Mária tiszteltére emelt templomban imádkoztak az akkor élők. A falu közepén a kilencvenes évek végén Bulcsú vezérnek lovas szobrot állítottak kései utódai – az egyetlen köztéri lovas szobor ez ma a Szlovák Köztársaságban. De Szent István és Petőfi is otthon van nálunk egy-egy mellszobor által. Temetőnk emlékkertjében áll annak a Katona Mihálynak a sírköve, aki a búcsi eklézsián, annak espereseként lerakta a magyar földrajztudomány alapjait, s aki fő művével a *Közönséges természeti földleírással* negyed századdal előzte meg Humboldt *Kosmosát* – magyarul! Soós Károly esperes ugyanebben a parókiában szerkesztette a *Református Sion* című egyházi havilapot, s írta jeles prédikációit, amelyek könyvekké a párkányi Gondos-féle nyomdába váltak. S ugyanő szorgalmazta s valósította meg a múlt század harmincas éveinek második felében a komáromi magyar pedagógusképzést is...

Nagyapáim innen vonultak be megvédeni a hazát 1914-ben, s amikor – megvárván az orosz hadifogság kálváriáit – hazaértek valamikor 1920 táján, az a haza, amelyért harcba indultak, már nem létezett.

A Duna túloldalán egybeabroncsozott új államot ezek az én világot látott nagyapáim soha nem nevezték Magyarországnak. A Süttő és Lábatlan feletti hegyvonulat, s ami még túl a horizonton látható volt számukra, egyszerűen “a” Túlshófél volt.

Rész az egészből!

A trianoni felnégyelést is valamiféle tévedésnek tartották, amelyet belátható időn belül helyreigazítanak. Az ő tudatukban az a fogalom, hogy “kisebbség” még nem létezett. Otthon voltak, abban a magyar ősi közösségben, amelyben a cseh jegyzőnek és a cseh csendőrnek – akkor! –, ha boldogulni akart, meg kellett tanulnia magyarul.

Magam is ebben a a közösségben láttam meg a napvilágot négy nappal József Attila halála előtt. Amiből egyszerű kideríteni, hogy én az első Csehszlovák Köztársaság állampolgára lettem, bárha erről semmit sem tudtam, bárha senkit sem érdekelt ez az abszurditás. Azonban alig egy évvel később már – ugyancsak tudtomon kívül – magyar állampolgárrá lettem. Két nagyapám – jó borivók voltak – nyilván elégedetten koccintottak a Pincesoron a remélt és megélt igazságtevés okán. E változás következtében járhattam kereken egy hónapig magyar iskolába 1944-ben. De mert ugyanazon esztendő októberében tanítomnak be kellett vonulnia, a tanítás megszűnt. Iskolámat pedig német híradósok szállták meg egy időre, nem sokkal később zsidó gettóvá nemesedett az alma mater, végül pedig – Budapest bekerítése idején – a szovjet haderő löistállóként használta. Az ábécé még ismeretlen betűit Nagy Lajos nyugalmazott rektor úrtól tanultam meg, havi 40 kiló morzsolt kukoricával fizetvén meg a tandíját.

Hogy ne feledjem, közben apám is kikerült a harctérre, s Felsőszinevér térségében – szanitécként – megsebesült, mondhatnám: a hazáért ontotta a véré – hiába. Ugyanis 1945 májusától ismét “csehek lettünk”; a korábbi s az akkori állapotok között azonban volt némi különbség! Mint ismeretes (?) a jeles Kassai Kormányprogram alapján a csehszlovákiai magyarok (a németek is!) a teljes jogfosztottság állapotába kerültek, s egyúttal háborús bűnösökké nyilvánítottak. Ma azzal a nem akármilyen ténnyel dicsekedhetek, hogy én már nyolcéves koromban háborús bűnös voltam... Egyébként ezt a tényt ma is érvényben levő dokumentumok bizonyítják!

E jeles dokumentumok alapján született meg a párizsi béketárgyalások alatt a lakosságcsere-egyezmény, majd – már Csehszlovákián belül – a deportáció és a reszlovákizáció programja. A deportáció lényegét tekintve nem volt egyéb, mint Európa történelmében az utolsó – államilag szervezett – rabszolgavásár. A marhavagonokban Csehországba hurcolt magyar családokat simán elárverezték. Történelmi tényként írhatom ide, hogy a zlini vasútállomáson – Csehországban – az egyik magyar család – gútaiak voltak – egy adag virsliért kelt el...

Nem részletezem tovább. A lényeg, hogy 1945 és 1948 között a korábbi, közel egymilliós csehszlovákiai magyarság 350 ezerre apadt!

E sorok írója az időben napszámosként dolgozott, részben pedig szlovák iskolába járt, mivelhogy magyar iskola nem létezett. Tragikus élményemmé vált, hogy a szlovák gimnáziumban francia nyelvből megbuktattak. Néhány évvel később, amikor már anyanyelvemen tanulhattam, Komáromban színjeles érettségi bizonyítványt kaptam. Közben verseket írtam, s ezek a zsenyéim már az ötvenes évek közepén meg is jelentek. Ugyanennek az évtizednek a végén már a Pozsonyban megjelenő *Szabad Földműves* szerkesztőségében gyakorolhattam a riporter mesterséget. Aztán huszonhét hónapig a šumavai mocsárvilágban őriztem – három T-34-es harckocsim volt – a béketábor nyugalma; 1961 utolsó hónapjaiban – immár szovjet vezénylet alatt –, a karibi válság idején s a berlini fal építésének napjaiban élesre töltött löveggel vártam a tűzparancsot...

Ezután jöttek a “békeévek”. A hatvanas évek közepén, amikor Szencen laktam, létrehoztuk a Szenczi Molnár Albert Napokat; 1969-ben Beke Sándorral megalapítottuk a Thália Színházat Kassán – így kerültem Kassára. Itt aztán évtizedeken át szerveztem a Fábry Napokat, 1974-től már a Csemadok

járasi, illetve területi elnökeként. A rendszerváltás évében Kecskeméten az Anyanyelvi Konferencia társelnökévé választottak; a kilencvenes évek elején részt vettem az Együttélés megalapításában, ugyanebben az időben a Csemadok országos alelnöke is voltam. Ugyancsak 1990-ben alapítottam meg néhányad magammal Kassán a *Keleti Napló* című folyóiratot. Állítottunk Kassán emléktáblát Márainak, Kazinczynak és Baróti Szabó Dávidnak; három éven át a Tokaji Írótábor kuratóriumi elnökeként irányítottam a tábor munkáját.

A hatvanas évek elejétől mostanáig mintegy ötven kötetem jelent meg; ez idáig munkáimat angol, német, orosz, ukrán, lengyel, bolgár és szlovák nyelvre fordították.

Folytathatnám más irányba is az elvégzettek felsorolását, de nem teszem, mert még felfoghatnák valamiféle dicsekvésnek is. Holott semmi egyebet nem akartam ezzel, csupán azt és annyit, hogy mindaz, amit elvégeztem, amit egy emberként elvégezhettem, azért történt, hogy a nemzet újjászületésének az ügyét szolgáljam. Abban a hitben, hogy a Trianonban elmesztett érrendszerek megújíthatók, hogy az anyanyelv, a hagyományok, a közös történelem összekapcsolása által létrehozhatjuk a szellemi Magyarországot. Hogy lakói és újjászervezői lehetünk, s közösen, egy olyan hazának, amely a következő évezred globalizációs tébolyában egybefoghatja és megővhatja a nemzet egészét.

Ez a remény adott értelmet minden mozdulatnak, minden születő gondolatnak, valahány kapcsolatnak és szándéknak.

Azonban mindezt a történelem egyetlen pillanat alatt semmissé változtatta. És ezt a történelmi pillanatot nem lehet soha többé tudatunkból kitörölni. Mert ami megtörtént, az Trianont véglegesítette! Ott és akkor azonban a magyarságot erőszakkal, a győztesek elvakult göggyével darabolták fel. Itt és most, 2004. karácsony havában azonban a gettóba zárt Magyarország mondta ki a verdiktumot: Nem kelletek!

A nemzetet a honfoglalás óta számos iszonyú vereség és veszteség érte és nyomorította. Mostantól számítva azonban történelmi tényként kell tudatosítani, hogy 2004. december 5-én szenvedte el a legnagyobb tragédiát!

Ötven év – ötven évem – minden törekvése, munkája vált értelmetlenné egyetlen nap alatt.

Lehajtott fejjel élek.

Gyászolom a holnapot.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Néptelen szavazás

Apáca bizony nem csángó község, miképpen Gyimesközéplek nem a Hargitán leledzik. E két dolgot nem az angol királyi földrajzi társaság vitatja Stanley és Livingston fehérholt-felszámolásainak korában, hanem a Kossuth rádió állítja napjainkban, csak úgy mellékesen, hangsúlytalan, lezser információként, háttéranyagként felvezetésben, konferálásban. A fő baj, hogy hangsúlytalanul és helyreigazítás nélkül, mert ez a magától értetődő abban a csonka államban, csonka tudatban, melyet meghagytak kegyesen: így igen, így működhet még egy darabig, de úgy semmiképpen, mint *egészségének*, egész-mivoltának felelősségét viselő, hordozó tényező. Csakis mint kussoló balek, megjuhászodott lakáj. Hol a németé, hol az oroszé, hol a nyugaté. Ha a lokátor felől nézzük, megjuhászodott, ha a népszavazás tréfája felől, zsiráfba oltott nyuszi a trubadúr. Az egymásnak is ellentmondók névsora, mint valami állandóan romló képűség, napok, hetek, hónapok, évek óta ott vonul, s teszi magát felejtethetlenné a firmamentumon, egyik fordulónál ezt állítja, nem kell a magyar múlt, a ruhatárban hagyandó, a másik menetben kenetteljesen szajkózzák, hogy Magyarország jövőjére kell csupán gondolni.

Blabla! Isten adta a rossz példát, hogy a tízparancsolathoz nem szavaztatta meg kétharmadosan, hogy mi jár annak, aki a nemzet ellen lop, csal, hazudik. És Magyarország ma a jó ideje a korlátlan lehetőségek big-big Amerikája mellé, egy pirinyó aszott, következmények nélküli színhely.

De hogy bele ne pusztuljunk abba, hogy túl komolyan veszünk mindent, jusson eszünkbe Hofi keserű kedélye, ha már a Vörösmartyéba se pusztultunk bele. Mostanában reneszánsza lett annak az észjárásnak, hozzáállásnak, mely így ironizál: ne árammal sokkolják az elmebajosokat, adják oda nekik a magyar sajtót. És a kétezernégyest még ő sem olvasta, ami lement, elég volt neki, hogy két évtizeddel ezelőtt már a legeslegfontosabbat kívánja nekünk: “Boldog új népet!”

De ezt is elfeledtük. Csak rágtuk az időt. Ami hogyha amerikai bamba teszi, akkor rágógumizás. Ha magyar bamba, akkor kérődzés. Igen: van egy Hofi-kultúra, bár megfélemezünk róla. Ahogyan a Karinthy-kultúránkat is sutba vetettük. Nem mintha a krasznahorkasíratásunk még üde és eredeti lehetne, amennyire üdefagyottakká tettek bennünket a határon belüli magyarok minden kintinél bűnösebb hivatalnokai. Sorozatban. Ne csodálkozzunk a mérgezésen. Ezek mind a múlt ólommentes döntései voltak.

A többség nagy titokban, ahogy Ady mondja *A grófi szériűn* velejében, nem egy következmények nélküli szabadságra érzett rá titkon, hogy az aztán az övé lesz, még akkor sem, ha végül a lumpen grófok agarásznak itt. Annak viszont, hogy annyi mellékhatást élve elviseltünk, íme az lett a szövődménye, hogy a fő hatásra már immunisak lettünk. Testületileg és lelketlenül.

Sajnos, a következmények nélküli világnak is lesz következménye, és pár mellékhatása biztosan! Mivel lehetne most még permetezni, hogy ne nyíljon, keljen ki a sárkányfogvetemény? Mikor több párt és bohóc és cirkuszporond lett, mint egy koncentrált *Bánk bán*ban, annak magasztos tétje nélkül. Nem Dózsa-katarzis a tüzes trónon. Hol van az már. Túlharsogták a Balasi Menyhárt-kórusok. Toldi vinnyog egy villanyrezsón a Szent György piac egyik mellékutcájában. A főcsarnokban fogadás van, pár százalékos részvétel mellett. “Ég a magyar, ég, el ne aludjék...!” Nagyon kínos, hiszen most nagyobb az aréna, nagyobb a leégés közönsége. Mint mikor Petőfi az *Apostol* végén, egy sértődött nyáron azt jósolta, hogy majd “vénül s kihal a szolganemzedék...” Hofi szerényen, de a megfelelő pillanatban, “boldog új népet” kívánt! A jó szándék s a tréning meg a hajlam is öröklődik. Kabarétréfa szinten terjed, hogy függetlenül a rezsím előjelétől, a magyar már olyan, mint a vidéki tűzoltó: ha éjjel megcsörren a telefon, azonnal lecsúszik az ereszen.

Csak szólna közbe folyton valaki éppen azon a ponton, mert van egy pont a sírógörcsök, az idegrohamok, az elveszett hazák közepén, mely nem földrajzi, nem akupunktúrás, nem vakondtúrásra és nem emlékműre emlékeztet. Hanem másra. Már akit. Ezen a ponton az igazság sokkal rettenetesebb, mint bármelyik hazugság. A régi megmaradásunk jogán, 1241 óta tatáron túli magyarok volnánk, mi, akiket József Attila egyszerű szívességgel mai magyaroknak titulál. Persze hogy még annyi mindenben most sem vagyunk (vagytok) túl. Csak jönnek az alkalmak, mint egy

világháborús katonanótában: “szél viszi messze a fellegeket...” és bizony isten ti indulnátok. Mint a huszárló a trombitára. S akkor mi is lépne működésbe? Az anekdotikus tűzoltóreflex. Az a bazi nagy... Vagy a még nagyobb: a még mindig vagy “újra grófi” szerű féltése?...

Akad a nagy-nagy szabadságban még valami kötelesség, amelynek tudása illő? Az olyan részletkérdéseken kívül, hogy mi esik Apácára, mi a Hargitára s mi Krasznahorkára. Hogy például a tárogató nem korabeli kuruc sörnyitó volt az Interspárban.

DOBOS LÁSZLÓ

Itt élned kell

Itt az idő, a magyar nemzet újraformálásának ideje.

A magyar XX. század a Trianon százada, a magyar nemzet megcsönkítésének, az elszakított nemzetrészek alattomos pusztításának ideje. Vádlottak padján ültünk, büntetlenül sanyargathatott bennünket román, szerb, orosz, ukrán, szlovák és cseh hatalom... Megfosztottak bennünket tulajdonainktól, történelmünkötől, tiltó törvényekkel megalázták anyanyelvünk használatát. A lét, a megmaradás meghajlást, alázkodást, kiszolgáltatást követelt, s szaporította a Mindenrekész Jánosok sorát. Másodrendű polgárokká váltunk így is.

Birodalmak, birodalom szorításában élt Magyarország. A szocializmus “megváltó” nagy jelszavai: a “proletár internacionalizmus”, a “szocialista hazafiság”, a “nemzetiségi politika minden ország belügye”. Barátok – és ellenséges jószomszédság. A “helsinkai békefolyamat” nagy humbugja. Magyarországgal itt harmadszor nyelették le Trianont.

1919 óta gyalogolunk, bukácsolunk a nemzet felé. Az irodalom, a kultúra épített pallókat, szélesedő ösvényeket... Ne tekintsenek bennünket szegénylegényeknek. Mi határon kívülről nemcsak cipelendő terheket, hanem értékekről is tudunk beszámolót tartani... Kultúrákat teremtettünk a Vajdaságban, Erdélyben, Kárpátalján, a Felvidéken. Nem szegénylegények, hanem határon kívüli nagyságok szólnak a fasizmus, a kommunizmus, a nemzeti nacionalizmusok ellen. A szocializmus diktatúrája ellen... S mire a nemzeti kultúra magaslataihoz érünk, megjelenik a figyelmeztető ujj, “a nemzeti” kétely, mi lesz akkor, ha... Mi lesz akkor, ha a határon kívülre kényszerített magyarok megjelennek a sorompóknál. Ez is Trianon kártevése. Bizalmatlanok vagyunk egymás iránt – magunkat féltjük. Nem merjük vállalni egymást, a kisebbet, a gyengébbet... A mai Magyarország egy része nem vállal bennünket, határon kívülieket. Szomorú, lehangoló, kiábrándító. Miféle magyarság ez? A nemzeti egységesülés ajánlkozó pillanataiban megjelenik a szorzótábla, a magyarázkodás – eltompult történelmi érzék. A védekező mozdulatban ott van a beidegzett bizonytalanság, a gyávaság, a nemzetiszín gyávasága.

Itt van a történelmi pillanat, történelmi méretű tennivaló az egységesülő nemzet formálása. A nyelv, a kultúra határain túl ehhez jogi kötelék szükséges. Ez lehetne a kettős állampolgárság, illetve a

törvény a kettős állampolgárságról. A kettős állampolgárság az egyenrangúság elvét kell kövesse; kibontakoztatása határait a nemzet erőviszonyai határozzák meg; pozitív egymáshoz közelítő folyamatok kialakítására törekedjünk... Segítsen megteremteni a szülőföldön maradás feltételeit. A szülőföld legyen és maradjon örök tulajdonunk – minden értékével, történelmével, jelenével és jövőjével... Ki kell terjeszteni a felvidéki magyarság létének hatóterületeit... A határon kívüli nemzetrészek a nemzeti kultúra régióterületei lehetnének.

Magyarországon a rendszerváltáskor létrehozott támogató intézmények felett eljárt az idő. Anyagi, szellemi, erkölcsi támogatásra épülő nemzetpolitikát kell teremtenünk – közös erővel.

* * *

A fenti írást az átkos népszámlálás előtt néhány nappal írtam. Reménykedtem, reménykedtünk. A várva várt befogadás helyett kiábrándultság, keserűség. Nem a nemzetből ábrándulunk ki, hanem a politika könnyelműségéből, felfoghatatlan felelőtlenségéből. Kilencven éve várt pillanat, ez most az igazságtevés lehetősége. Magunknak szolgáltatathatunk igazságot. Ezt elhalasztani? Ezt nem kihasználni? A magyar nemzet újraformálódásának alkalmát nem lehet elutasítani, de átlépni sem. Kilencven év erőszakhatalmait után a nemzethez fűződő kapaszkodást nem lehet helyettesíteni semmivel. Az a politika, amely képes megoldani a határon kívül élő magyarok nemzeti befogadását: csatát nyer.

A határon kívüli magyar politikai szervezetek szabadkai ülésének határozata kész program; a szülőföldön maradás támogatása, régió, régiók autonómiája, illetve kulturális autonómia és az állampolgári honosság – kettős állampolgárság.

Ezt az utat kell közös erővel kiköveznünk, megszabni a lehetséges lépéseket, formákat, jogi hátteret s az ország gazdasági teherbírását. Tragédia lenne a határon kívüli magyar közösségek és a magyar politika szembekerülése. Aki ezt az utat választja, az mélyíti a történelmi süllyesztőt.

DUDÁS KÁROLY

Kisebbségben

„Van óra, amelyben szólni: reménytelen, de becsület. Ez ilyen.”

(Németh László: *Kisebbségben*)

Most jutottunk csak igazán árvaságra, váltunk hontalanná, kerültünk kisebbségi sorsba. Korábban a nagyhatalmak, idegenek akaratából, most saját testvéreink közönye, önzése, gerinctelensége folytán. Elcsatolt, megnyomorgatott, százszor megalázott nemzetrészt nem érhetett volna nagyobb csapás. Legfőbb kapaszkodónktól, támaszunktól, reménységünkötől fosztottak meg bennünket. A saját

véreink. (A saját véreink-e vajon?!)

Egyszerű volna most a december 5-ei, kettős állampolgárságról szóló népszavazás számunkra tragikus kimenetelét teljes egészében a balliberális kormány és média nyakába varrni, amely mindent, de igazán mindent elkövetett annak érdekében, hogy ez a népszavazás sikertelen legyen. Hogy anyaországunk (anyaország?) végérvényesen eltaszítson, kirekesszen bennünket, hogy megerősítse a végzetes trianoni döntést.

A gyökerek azonban sokkal mélyebbek, az okok jóval korábbról valók. „Tudtuk mi jól, hogy mint a rosszul kezelt vagy hitvány szőlőből készült bor, megromlott a magyar nemzet”, írtam egy hónappal a népszavazás előtt – különösen annak az anyaországban rekedt része –, de hogy az elsilányosodás ilyen mértékű legyen, erre igazán nem számítottunk.”

Pedig az előzmények, a magyarországi történesek ismeretében számítanunk kellett volna rá! Óvatlanok, naivak s elfogultak voltuk, mint ahogy a legtöbb sorsára hagyott gyermek elfogult elkurvult anyjával szemben. „Hol veszett el magyar a magyarban?” – kérdezhetjük most kínunkban Németh Lászlóval. „Hol romlott el minden?”

A hosszan tartó idegen megszállás, elnyomás s a rabságot apró engedmények révén, kisebb-nagyobb árulások, besúgások, feljelentések árán elviselhetővé enyhítő léthelyzet hitványította el csonkaországi nemzettársaink jelentős részét. Ezen az állapoton '56 fenséges forradalma és az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltozás sem tudott igazán módosítani. A Magyar Köztársaság választópolgárai önként és dalolva visszavastagították a hatalomba egykori elnyomóikat a Magyar Népköztársaságból. Ami december 5-én történt, nem is történhetett másként.

„A magyar nép fölött van néhány kicsiny s egymással is harcban álló csoportérdek” – írta több mint hatvan esztendővel ezelőtt a hatalom által kiátkozott *Kisebbségből-kisebbségbe* című emlékezetes tanulmányában Németh László – „s alattuk ott van a magyar nép közös nagy érdeke. Húsz év alatt minden párt, újságkiadó intézmény mind arra való volt, hogy a magyar népet egy-egy ilyen részérdek számára megkerítse. Aki beállt kerítőnek, aki hajlandó volt azt szuggerálni, hogy egyik vagy másik szövetkezetnek célja azonos a magyar nép természetes érdekeivel, azé volt minden jutalom, dicsőség s jövedelem. Akinek pedig mindegyik felé volt egy elmarasztaló szava: azé az üldöztetés, a bojkott, a véka, amely alatt a legjobb gyertya is kialszik, kárba vész. Itt nem volt menekvés: a hűség bűnhődött, a hűtlenség felmagasztaltott.”

Németh László 2004. december 6-án is papírra vethette volna ezeket a sorokat.

Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van, mondhatjuk másik nagy tanítómesterünk, Illyés Gyula szavaival. Ebben a szellemi zsarnokságban, megzsarnoktatásban Magyarország jobbik fele, a velünk sorsközösséget és szolidaritást vállaló anyaországi magyarok is kisebbségbe kerültek, kisebbségi sorsba kényszerültek – a saját országukban –, legalább annyira lehangolóba és sorvasztóba, mint mi határon túli magyarok a saját országunkban. Nem tudni, melyik a rosszabb, a megalázóbb, a pusztítóbb.

Mit kell most tennünk ebben a helyzetben, hol a kiút?, kérdezhetjük mi eltaszítottak, porig alázottak. Van-e kiút egyáltalán a számunkra, a saját fajtánk által végzetes kisebbségi sorsba kényszerítettek számára határon kívül és belül?

Biztos útmutatással ismét csak a hozzánk hasonlóan kitagadott Németh László szolgál:

„S ha ígéreteket nem is, egy biztatást mondhatok: ezen az úton az embert ma már nem lehet egészen elnyomni. Mindenütt vannak testvéreink, egy titkos, szép magyar szekta, igazi asszimilálásra is képes, amely felemel, amikor magad is elejtetted magad.”

Ezt kell most tennünk – összefogniuk az igazaknak –, mégpedig azonnal, minden felesleges sebnyalogatás, önsajnálás, letargiába zuhanás nélkül. Nekünk már nincs időnk a várakozásra, a halogatásra, mert végképp elfogyunk.

Most már legalább tudjuk, hogy kit tekinthetünk testvérnek s kit idegennek. Bátran elindulhatunk az úton, hisz nyolc és fél évtizedes kisebbségi létünk során bizonyosságot tettünk életrevalóságunkról, szívósságunkról, arról, hogy a legnagyobb megpróbáltatások terhe alatt sem roppant meg a gerincünk, nem lettünk szerbbé, horváltá, szlovénná, románá, szlovákká, ukránná (lám, még mi itt a Délvidéken sem, pedig hogy szorongattak, hogy csábítottak bennünket!), hogy egy tál babgulyásért meg egy kisfröccsért nem álltunk be ügynöknek, besúgónak, hogy a saját langymeleg kényelmünk érdekében nem váltunk dicső nemzetünk hitvány árulójává.

Hát ennyi, drága magyar testvéreim, s ti nemrég még azoknak vélt átalbéli szomszédaim. Ja és még egy kirekesztett határon túli – a legtöbbször fényekkel különb Tamási Áron – intelme búcsúzóul. Nektek is szól, meg nekünk is.

„Tenni kell valamit. Ha nem vigyázunk, egyenként ütnek bennünket agyon.”

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Magyarázat

Soha nem vártunk úgy a Mikulásra, mint legutóbb. A köztársasági elnök, ha sejti előre a népszavazás végeredményét, bizonyára odébb teszi legalább egy héttel az emlékezetes eseményt. Akkor elkerülhettük volna azt a rettenetes virgácsot, akkor csak a ránk zúdult szégyennel búcsúztattuk volna az évet. De ő azt remélte, felelőssége teljes tudatában van a nemzet, ő jót akart. Egy hónap telt el azóta, s akár napirendre is térhetnénk fölötte, de nem tehetjük, mert fáj, fáj kimondhatatlanul. Mi fáj, és miért fáj? Úgy érzem, magyarázattal tartozom.

1969-ben az ungvári egyetem magyar szakos hallgatóinak egy kisebb csoportja a napi előadások után összeült, hogy eszmét cseréljen, véleményt nyilvánítson a hazafiság kényesnek számító kérdéskörében. Teljesen legálisan, az irodalmi önképzőkör összejövetelén, tanári (tanárnői!) felügyelet alatt történt mindez egy akkoriban megjelent, s a magyar sajtóban kisebbszerű vitát gerjesztő – címe, szerzője ma már említésre sem méltó – könyv ismertetése kapcsán. Irányított, nyilvánvaló nevelői szándékkal szervezett beszélgetésként lett jóváhagyva és iktatva a kis rendezvény, de legfontosabbnak szánt üzenete, miszerint a szovjet ifjúság számára a szocialista hazafiság, a patriotizmus legfejlettebb formája az egyedül üdvözítő, mégsem lett kimondva. Ugyanis a sok betanult, hamisan hangzó frázis bábeli zavarában szólásra emelkedett egy bátor, könnyen piruló tizenhét éves ifjú, aki el-elcsukló hangon, de visszavonhatatlan elhatározással kijelentette, hogy a Szovjetunió nekünk nem hazánk. A mondat végén maga is riadtan hordta körbe tekintetét a teremben, de nem esett le Lenin képe a falról, csak a tanárnő bámolt bénultan maga elé. A fiatal ember így levegőhöz jutott, s elszántan folytatta az elkezdett gondolatot. A grúzok, az örmények, a Baltikum népei, mivel földrajzilag-politikailag egységes területen élnek, nyugodt lelkiismerettel vallhatják hazájuknak hatalmas országukat, de mi, Kárpátalján élő magyarok, akik

egész történelmünkkel, nyelvünkkel, kultúránkkal Magyarországhoz kötődünk, teljesen más helyzetben vagyunk, hisz a számunkra állampolgárságot adó és az anyanyelvi kultúrát megalapozó országok nem azonosak.

Harminchat év távlatából visszaemlékezve hozzá kell tennem, hogy talán nem volt ilyen szabatos és pontos az a megnyilatkozás, de a lényeg határozottan kimondatott, s nem a következményektől való félelmében, hanem a szereplés lámpalázától remegtek az egykori diák térdei még akkor is, amikor leült. Hogy így volt, azt a leghitelesebb forrásból tudom: én voltam az a diák. De mire idáig eljutottam, már kijártam a kisebbségi lét elemi iskoláját, s átokként élt bennem az első világháborút lezáró, a Magyarország területét és lakosságát felosztó békediktátumok helyszíne, melynek nevét ez alkalommal én a számra nem veszem. Az első haza-élményt Ábrányi Emiltől kaptam, még jóval az iskolába való beíratásom előtt, tehát idejében. De ehhez az apám kellett, az ő egyszerű és mégis kifinomult lelke, aki értő hallgatókat sejtve maga mellett számos szép verset és versrészletet tudott előszedni az emlékezetéből. Gyakran előfordult akkoriban, hogy anyám második műszakos felsőrészkészítőként éjfélig hajtotta a suszterájban a varrógépet. Apám viselte gondomat ilyenkor, aki ágyát és teste melegét velem megosztva elalvásom előtt minden magyarázat nélkül szavalni kezdett.

Az említett költő hazaszeretetről írott verse kisebbszerű, keretbe foglalt elbeszélő költemény. Gyermekehőse apjától szeretné megtudni, hogy mit is jelent valójában a felnőttek beszélgetésében oly gyakran előhívott, elkeseredett vitákat keltő haza fogalma. Az első magyarázatok, hisz folyók, virággal pompázó rétek, erdőségek és madarak mindenütt vannak a földön, hiábavaló kísérletek voltak. Az apa ezért mesélni kezd valakiről, akit a körülmények arra kényszerítettek, hogy “átokkal ajkán hagyja el hazáját”. Hosszú ideig élt gondtalanul idegen uralkodók fényes udvarában, míg egy hosszúra nyúlt, fárasztó mulatozás alkalmával valaki őt szólította fel pohárköszöntőre: “Bor, paripa, mámor, kártya, kocka éljen! Éljen a szerencse és a szívtelenség!... Éljen minden a világon, csak a haza vesszen!” Csak ezt ne mondta volna! Elsápadt, magába roskadt, s másnap már hiába keresték cimborái. Gyalog indult el a megtagadott, elátkozott haza felé, s mire hosszú, végkimerülésig tartó vándorlása végén elért a magyar határra, a földre borulva kilehelte lelkét. “Visszajött meghalni ahhoz, kit imádott. Sírsz, fiacskám? Jól van. Ez a haza, látod.” Itt záródott be a keret, s az én szemgödreim is ekkorára teltek meg könnyel.

Valamivel később megtaláltam a verset apám régi olvasókönyvében, s attól kezdve a szakadt, megsárgult lapokat odahagyva a történet bennem élt tovább. Tizennégy éves koromig dédelgettem magamban, aztán csak a megfelelő alkalmakat kerestem, hogy megoszthassam másokkal is. Végül az iskolai kultúracsoporthoz szemléjére készülődve felajánlottam magyarul csak keveset értő osztályfőnökömnek, hogy az általa kijelölt orosz vers helyett ezt szívesen elmondanám. A címét kérdezte, majd oroszra fordítva – *Csto takoje rogyina?*, csak ennyit mondott: “Na, az jó lesz.”

Ma is jól emlékszem arra a vasárnap délelőtti alkalomra, a tiszaujhelyi kultúrház félig telt nézőterére, ahol a bemutatkozásra várakozó csoportok között fekete csizmás, fehér inges falusi férfiak ülnek, s őket fölfedezve már csak nekik mondom a verset. A széksorok előtt figyelő, jegyzetelő zsűriben örömmel ismerem fel igazgatónkat, aki, mint hamarosan kiderült, nagyon kényelmetlen széket választhatott magának, mert szereplésem alatt eleinte csak fészkelődött, de aztán összehúzta magát, s bánta már, mint a kutya, amelyik hetet kölykedzett, hogy az újlaki iskola igazgatását valamikor elvállalta. Befejezván a szereplést, meghajolni már nem érkeztem, mert berántották az orrom előtt a függönyt, s épp indultam volna a kijárat felé, amikor a nehéz drapériák újból szétrebbentek, s közülük elém robbant a direktor. Két vasmarokkal összefogta mellemen a begombolt zakót, felemelt vagy fél méterre, saját szemmagasságába, majd egyenesen az arcomba ordította: “Az anyád istenit, honnan szedted ezt a verset?” “Egy könyvből tanultam” – hebegtem megrémülve. “Biztos, valami régi könyvből!” – üvöltötte a képembe, s mint aki már éppen eleget tud, hirtelen elhallgatott, s elengedett. Erre még nem számítottam: a padlóra esve térdeim összezsúklottak alattam.

Ha azt a traumát, ami akkor érte a lelkemet – saját kérésemre – testi sérülésekre váltotta volna a

Gondviselő, hónapokig nyomhattam volna vele az ágyat. S ilyenből, mire a szovjet hadseregből ép testtel hazatértem, összejött egy tucatnyi. Elbeszélhetném az egyetemről való kicsapásom körülményeit, melyek a mérleg serpenyőjébe helyezve az előbbiekkal szemben sem találtattak volna könnyűnek. Panaszba tehetném a pártideológiával szemben másként gondolkodó, a magyar nyelvű oktatás fenntartásáért negyedszázadon át kétségbeesetten vagdalkozó magyartanár gyötrelmeit, de nem életregényhez ültem le.

A lélek elleni támadásokban az a zseniális, hogy nem maradnak utána látható nyomok. Csak az idegrendszere őrlődik az embernek, a családnak, a közösségeket megkönyékezi a kollektív depresszió, de ezért, ugye, nem jár semmilyen jóvátétel, ellenben gyógyításához határtalan körültekintés, türelem, szakértelem, még több idő, de elsősorban az eltökélt szándék szükségeltetik.

Kedves magyarországi Testvéreim, akik velünk szemben most megkeményítettétek a szíveteket, tudjátok-e, hogy a december 5-én kimondott *Nemmel* a kilátásba helyezett gyógyulás lehetőségét is elvettétek tőlünk? Most tisztelettel kérdezem tőletek: melyőtök cserélné el a sorsát velem? Ki venné vállára a csehek alatt született apám életének terhét, aki 1938 és 1944 között magyar személyigazolványt melengetett a szívéen, ám tizenhét évesen mégis Szolyvára került, ahol szökésen kapták, rálöttek, majd lerugdosták a veséit? De hogy ne csak visszafelé nézzünk az időben, feleljetek nekem erre is: egy magyarul tisztán, választékosan beszélő hat éves kislány mivel érdemelte ki, hogy valamelyik budai bérház belső udvarán a vele együtt játszadozó gyerektársai egyszer csak *leruszkizzák*? Akik e tekintetben talán a szükségesnél is edzettebbek vagyunk, az ilyesmire egy keserű mosollyal szoktunk válaszolni, de az ő érintetlen lelke ekkor kapta az első sebet. Ki mondaná meg, hogy azok az ugyancsak ártatlan gyermekek vajon hol szedegették fel e viperanyelven teremtett szavakat? Kedves Nem-párti Testvéreim, milyen érzés Magyarországon magyarnak lenni? De minek is kérdezzem ezt tőletek, erre Ti nem tudhatjátok a választ, mert győztetek. Mi pedig... legyőztünk, de isten látja lelkemet, továbbra is változatlan szeretettel gondolok rátok.

Igen tisztelt Gyurcsány, Hiller és Kuncze Urak! Ne vegyék illetéktelen tolakodásnak, azonban a ferences szerzetes Böjte Csaba Testvérem kérdéséhez társulva én is szeretném megkérdezni: kiket méltóztattak legyőzni? Böjte atya árváit? Engem, s velem együtt 150 ezernyi kárpátaljai honfitársamat? Láthattuk, a Teremtőnek elég hozzá egy mogorva pillanat, és 150 ezer lélek nincs többé. Lám, lehet ezt ilyen egyszerűen is...

Az utóbbi hetekben újból a népballadák berkeiben bujdosom. Ugye, ismerős a gyermekeit elhagyó elcsalt menyecske témája? Szegény néhai hölgy! Akkor kap a fejéhez, amikor a szembejövő bivalytehén "az idei bornyát szarva között hozza, tavalyi bornyát meg maga után ríjja". Csak ő hagyta az erdőben "futkosó kisfiát, karon ülő lányát". S ekkor visszafordul. Ruszin honfitársaink, ha hihetünk az ő szájhagyományuknak, azt beszélik, egy sasmadár jött vele szembe, ezért őt kérdezte: "Nem láttad-e az én kicsinyemet?" "De bizony láttam. Három dajka is sürgött már körülötte. Az egyik szemét vájta ki, másik a szívét marcangolta, a harmadik gyöngye csontjait ropogtatta."

GYÖRGY ATTILA

Majdnem ettünk kalácsot

Tisztelt szerkesztőség,

Kedves Barátaim!

Most így, a népszavazás után majd' két héttel, hirtelen nagyapám mondása jut eszembe, amint a lovát hajszólo embert korholja: ne bánts, fiam, szegényt, nem ember az, hogy mindent kibírjon.

És lám, az ember mindent kibír. Kivált, ha magyar, legkivált, ha székely, és akkor még semmit nem szólottunk a csángókról, akik aztán tényleg mesélhetnének egyet-mást teherbírásról és önmaguk vállalásáról.

Túléltek ezt a gyalázatot is. Túléltek, mert más választásunk nincsen. Mert kihalni nem jó dolog, s mert kihalni nem szokásunk. Sértődöttségből különösen nem. Végző soron pedig abba, hogy kitagadták a családból: még soha senki nem halt bele. Hacsak öngyilkos nem lett; mi pedig nem olyan családból származunk. Azazhogya igen – de hát éppen ez a család tagadott ki bennünket.

Lám, van valami perverz humora ennek a rettenetes történetnek. A düh, az indulat, a csalódottság mellett már megcsillan a mindent-túlélés vidám szikrája a Hargita alatti szemekben: az a humor, amellyel az asszonyát elrabló tatárt sajnálja az ember, amellyel kinevettük a házukba költöző labancot, s amely átmelegítette a szíveket a Don-kanyarnál is.

Kacag most, keserűen, könnyes szemmel, de kacag Ábel. Csakazértis kacag, mert sírni nem szokása, mert sírni szégyen, s legfőképpen: mert a sírás nem old meg semmit.

És egymás után születnek a túlélőkészletnek szánt ötletek. Segélyezési alap a Magyarországon rekedtek szellemi épülésére. Erdélyi magyarigazolványok kiosztása. Mind közül talán a legjobb: pityókat gyűjteni, s kiküldeni a szellemében-szívében elűzkösödött, átfagyott Budapestre, ingyen osztogatni, mint a székelyek adományát.

Egy ismerősöm emígy adta hároméves kislány kezébe csontnyelű bicskáját: jól vigyázz rá, fiam, mert ezentúl ez lesz a Te útleveled.

Ez már azért több keserű humornál: ez hosszú évszázadokon keresztül megtartó tanács. Ilyen darabos, idejétmúlt és fenyegetően hangzó bölcsességek tartották meg e kicsi népet mindig, amikor a haza elveszett. Hiszen széthullott a Hun Birodalom, széthullottak az avarok, s most, ha Magyarország elveszne is: megmarad a mindenkor Csígle mezeje, ahonnan újra és újra feltámadhatunk.

Mert kiveszni nem szokásunk. Mert nélkülünk “szegényebb lenne a világ”.

A kínos nevetés, a farkasvigyor mögött persze ott van a düh, az összeszorított fogak dühe, a megbántott ember bosszúvágya is. Általános vélemény a Székelyföldön: e népszavazáson nem a magyarokkal volt baj. A baj azzal volt, hogy kevés volt a magyar.

Hogy mindössze másfél millió magyar maradt: ez mellbevágó ugyan, de nem olyan nagy meglepetés a magunkfajtának, ki sosem gondolkodott tízmilliókban. Hiszen tudjuk, hogy a haza, a nemzet nem a számoktól függ. Nem az útleveletől és nem az állampolgárságtól: az csupán segít a gyarapodásban.

Léteznie kell egy magyar nemzetnek, és egy magyar országnak, mert lám, az emberek lelkében most is állampolgárság alakú úr maradt. Haza alakú úr, amely indulatoktól függetlenül ott őrzí az öntőformát: a Haza ideáját.

Vannak, akik úgy hiszik: ahogyan élek, az a hazám.

Vannak, akik úgy gondolják: ahogyan beszélek, az a hazám.

Mostanában egyre inkább: amiben hiszünk, az a hazánk.

E hit pedig töretlen maradt. Csupáncsak dacból is töretlen. Csakazértis. Hogy ne legyen igazuk azoknak, akik miatt idáig süllyedt e valaha volt nemzet. Hogy újra lehessen Magyarország, újra lehessen magyar ország. Ha máshol nem, akkor ott lesz, ahonnan nyolcvan éve leginkább hiányzik: a “határokon” túl.

Akkora közhely, hogy leírni is szégyen, de mégis: talán így kellett lennie, mert nekünk semmit nem adtak ingyen. Majd kiharcoljuk másként, ha kell, hát úgy is, ahogyan “nem szabad”.

Pedig: milyen szép lett volna. Milyen szép lett volna, ha nagyapáim jogos állampolgárságában osztozhatom Pozsonyban élő Réka lányommal, Zsolt barátommal, Csaba barátommal és mintegy tizenötmillió emberrel. Milyen szép lett volna, ha ennek birtokában együtt építhetjük újra ezt a megrokkant országot. Milyen szép lett volna, hát persze.

Ehelyett valahogy úgy jártunk, mint a cigánygyerek a lakodalomban: hogy ő ugyan semmit nem kapott, de az öccse majdnem evett kalácsot.

Ti, barátaim, semmit nem kaptatok.

Mi, barátaim, majdnem ettünk kalácsot.

Most várunk a következő lakodalomig.

ZSIDÓ FERENC

Bozgor maradok!

Avagy a magyar a magyarnak románja – a kettős állampolgárság problematikája erdélyi magyar szemmel

Nem is tudom, magunkat, határon túliakat sajnáljam-e jobban, amiért nem találtattunk érdekesnek a magyar állampolgárságra, vagy azokat az anyaországiakat, akik nemmel szavaztak. Bizonyos tekintetben ők inkább sajnálni valók. Nem fogom meglovagolni azt az “elméletet”, hogy csak az magyar, aki igennel szavazott, vagyis másfél milliónyi, ugyanannyi pedig itt Erdélyben is él, és köszönjük, jól megvagyunk magunkban. Nem, mert mint a dac szülte elméletek általában, ez sem vezet sehová. Inkább arra kellene választ találni, hogyan lehetséges, hogy az identitástudat ilyen mélyrepülésbe kezdett, hogy eljátszatta ezt a hígmagyar ingyencirkuszt, mely csak a környező népcsoportoknak okozott derűs perceket.

Erdélyi, romániai magyar perspektívából reflektálva a tényekre, egy paradoxonnak tűnő szentenciával megállapítható, hogy a magyar a magyarnak románja. Vagyis: a magyarországi magyarság, azáltal, hogy elutasított bennünket, erdélyi magyarokat, a románság "nemzethomogenizációs" törekvéseinek malmára hajtja a vizet. (Ugyanez, nyilván, a vajdaságiak, a kárpátaljaiak és a felvidékiek esetében is érvényes). Persze, nem sajnáltatni akarom magunkat, hisz szerintem nem vagyunk sajnálni valók.

Ez a döntés gyorsítani fogja az erdélyi magyarság (újbóli) felnőtté válását. Mire gondolok? A '89-es hatalomváltást követően lassan rászoktunk, hogy az anyaországtól várunk mindent: családok támogatását, intézményépítést stb. Lessük a magyarországi alapítványok pályázati kiírásait, boldogak vagyunk, ha csöppen valami, s mindeközben eszünkbe se jut, hogy mi is megpróbálhatnánk önállóan működni képes rendszereket, intézményeket, szociális hálót kiépíteni. A mostani arcucsapás rá fog ébreszteni arra, hogy nem számíthatunk, míg a világ, valaki másra, még ha ez a más (majdnem) ugyanolyan magyar is, mint mi. Azt is mondhatnám, köszönjük, hogy felébresztettetek! A dolognak van azonban egy hátulütője is: ha önállóan fejlődünk, szükségszerűen eltávolodunk. Magyarország törpe állam. Lakóinak mentális szintje miatt, süthetnénk el a keserű poént, holott most ez sem segít. A magyarság törpe nemzet a széthúzás miatt – történelmünkéből, a honfoglalástól napjainkig, jó néhány iskolapéldát mondhatnék. Nehogy késő legyen, amire rájövünk, mennyire ártalmas tulajdonságról van szó.

Belőlem, erdélyi magyar íróból, aki amúgy is intenzíven éli meg magyarságát, a nemzetföltést hozta ki a december 5-ei döntés, még ha ez most fellengzősen hangzik is. Nem, nem sértődöttséget, indulatokat. Nem fogok ujjal mutogatni senkire, egyetlen magyarországi rendszámú autó szélvédőjét sem verem be. Én nem féltem a magyarságomat. Az viszont már más kérdés, hogy hogyan érez az erdélyi magyarság egésze, az átlagember.

Erre nézve egy kis történetet mesélnék el, ami most, ebben a helyzetben példázatértékű. A történet majdnem annyira "igazi", amennyire nem, és remélem, csak pillanatnyi kedélyállapotot tükröz:

Egy székelyföldi fiatal pár már a nyolcvanas évek legelején kiszökött Magyarországra, közel húsz esztendeje megvan az állampolgárságuk is. Beilleszkedtek a helyiek közé, jól keresnek, viszonylag jól élnek. "Magyarokká" lettek. Történt, hogy a kettős állampolgárságért kiírt népszavazás megtörténte előtti időszakban ez a fiatal pár hazalátogatott Székelyföldre. Ritkán jöttek, és keveset maradtak, részint azért, mert kevés szabadságuk volt, részint azért, mert már nem érezték olyan jól magukat; az elesettséget, az elöregedő falvakat látva rossz hangulat vett erőt rajtuk. Ezúttal is mindössze három napocsára jöttek, futtában végiglátogatták a szülőket, rokonokat, apró ajándékokkal lepték meg őket, amint ez illik, s amivel bizonyíthatták, van mit aprítaniuk a tejbe.

Egyik rokon, miután elég látványosan kiörvendezte magát az ajándékok láttán, vette magának a bátorságot, hogy megkérdezze az önbizalommal bőven megáldott, sztárallűröket csillogtató, "magyarrá" lett (fiatal)embertől, hogyan voksol a közelgő referendumon. A megkérdezett összevonta szemöldökét, majd rövid habozás után kinyögte, nemmel, s azzal máris ontani kezdte az érveket, hogy a magyar társadalom nincs felkészülve anyagilag, hogy így, hogy úgy. A hallhatóság megdöbben. Párja ugyan megpróbálta menteni a menthetőt, elsütve a viccet, hogy férje vélhetőleg nem akarja, hogy az anyósa a nyakára telepedjen, de azért még így is hamarabb kellett távozzanak, mint ahogy gondolták, vagy illett volna.

Az a székely rokon pedig, aki fel merte tenni a kérdést, kihíva maga ellen a sorsot, egész nap azt morogta a bajsza alatt, hogy ha ez az ára a "magyarrá" válásnak, ha ilyenekké kéne lenni, mint ezek, ő akkor inkább megmarad bozgornak, zokszó nélkül.

Ennyi, ami a dologról elmondható, így, történet mögé bújva. Aki ebből azt a következtetést vonja le, hogy az erdélyi magyarok leghőbb vágya a kitelepedés, a tévedés mocsaras talaján bandukol, és meg is érdemli.

Mindegy, lassan lecsillapodnak a kedélyek, mondjuk úgy, “megfeledkezünk” a dologról, és ez szinte jó is. Mi, határon túliak skizofrén állapotként éltük meg a népszavazást: más kellett döntsön arról, hogy azok vagyunk-e, akiknek valljuk magunkat. A döntés megtörtént, azt mi tiszteletben tartjuk. Íme egy újabb ellentmondás, immár a sokadik: ha úgy akarjátok, rendben, nem vagyunk magyarok, de azért is magyarként fogunk élni!

(Amit most, végezetül mondani szeretnék, csak zárójelesen merem, hisz ez csupán csapongó, szertelen, oktalan jóvendülés: úgy gondolom, ha újra meg kellene/lehetne szervezni a népszavazást, sokkal többen járulnának az urnák elé, és kikerekedne az igen. Ha másra nem, erre jó volt december 5-e: az anyaországiak magukhoz tértek, kijózanodtak kissé, s ha ismét voksolniuk kellene, nem lennének méltatlanok a magyar névhez. Remélem, hogy így lenne. Remélem, és nem csupán miattunk, a határon kívüliek miatt).

SEPSISZÉKI NAGY BALÁZS

Árvaságunk első hete

Egy hete érzi magát árvának az erdélyi magyarság. Hétfő óta dermedt döbbenet és keserűség üli meg a szíveket. Minden vészjósló hír ellenére utolsó percig hittük, reméltük, hogy megtörténik a magyar megújulás. Bízunk abban, hogy az összetartozás- tudat erősebb a gyalázatos népbutító hírverésnél. Tévedtünk és csalódtunk. Nekünk már volt egy decemberi gyásznapiunk, most már kettő van.

Hétfőn volt legnehezebb elviselni azt, hogy magyarok vagyunk. Rettenetes érzés volt szembesülni azzal, hogy Trianon óta Magyarországon is kisebbségbe került a magyarság. Nem az esett a legrosszabbul, hogy szülőföldünkön maradva nem lehetünk magyar állampolgárok is, hanem az, hogy a népszavazás során kiderült: nincs magyar nemzet! Mert nem az állampolgárság jelenti a nemzetet, ennél sokkal fontosabb a közös nyelv, terület és múlt, az együvé tartozás tudata, valamint a közös jövő tervezése. Szerintem a múlt vasárnapi vizsga az összetartozás-tudatról szólt. Ebből bukott meg a magyar állampolgárok közössége. Túl vagyunk rajta, élünk, tervezünk, de nincsenek illúzióink. Most sokkal jobban érzékeljük a valóságot, mint eddig, és ez nagyon fáj.

Hétfő estére gyászba borult Székelyföld, a templomokban őrzött nemzeti zászlókra fekete szalagokat tűztek, hálaadó istentiszteletek helyett könyörgéseket tartottak, Szent István népéért égő gyertyák fénye mellett imádkoztak. Keddre a döbbenetet sokakban düh váltotta fel, egy kávézó ajtójára kiírták, hogy nem szolgálnak ki magyar állampolgárokat, egyesek lemondtak a már kiváltott Magyar Igazolványukról, főpapok a Himnusz eléneklése ellen buzdítottak. Szerdán Székelyudvarhely főterén a lelkünkben élő lobogót akarták elégetni, és testvértelepülési kapcsolatokat mondtak fel. Csütörtökön és pénteken még mindig mindenki a legújabb nemzeti tragédiáról beszél, s még szombaton és vasárnap is ez lesz a fő téma. Erről beszél a virágáros, aki kedden már nem rendelt piros szegfűt, erről a magyartanár, aki most nem tudja, hogy miként szóljon diákjainak a nemzeti irodalomról, és erről beszél a köszörsüműhelyben kést élező konok tekintetű székely is, s közben kinyílik zsebében a bicska. Jövő héttől már másról is fogunk beszélni, de a lelkünkön ejtett seb

sokáig megmarad.

Úgy tűnik, hogy Székelyföld népe már nem lesz a régi, az önzetlen vendégszeretet sokakban gyanakvássá változik, már nem dobban nagyobbat a szívünk egy magyar rendszámú autóbusz láttán, mert nem tudhatjuk, hogy valóban testvéreink ülnek-e benne.

Úgy érezzük, hogy a magyar állampolgárok többsége elárult bennünket, megtagadta a nemzetet. Ennek ellenére mi a népszavazás eredményének köszönhetően megerősödünk. Erősödött az erdélyi tudat és a székely öntudat. A jövőben még jobban fogunk ragaszkodni a szülőföldünkhöz, mert tudjuk, hogy csak itt vagyunk itthon. A határon túl ugyanúgy kisebbségben lennénk, mint az a másfél millió magyar, aki a közös jövő mellett szavazott.

A nemzeti megújulás tőlünk fog elindulni, s kezdődjön ez azzal, hogy keblünkre öleljük mindazokat, akik nem tagadtak meg bennünket. Tudom, hogy sok magyar állampolgár ezt a tragédiát még nehezebben éli meg, mint mi. Vannak olyanok, akik hétfő óta feketébe öltözve járnak, mások gyászszalagos kokárdát viselnek. Van, aki nyílt levélben követ meg bennünket mások helyett, sokan szégyenérzetük miatt nem akarnak Erdélybe jönni.

Ez így nincs rendjén! Olyan helyzetbe engedték sodorni magunkat, amelyből az e heti megnyilvánulások nem jelentenek kiutat. Most végre tudjuk, hogy hányan vagyunk. Össze kell fognunk és nagyon sokat tennünk azért, hogy többen és egyre többen legyünk! Nem szabad elutasítanunk a hozzánk érkezőket, hiszen aki ezek után eljön Székelyföldre, az közénk való. Nem válthatja fel nemzeti imánkat a Székely Himnusz, csak olyanokkal nem szabad együtt énekelnünk, akik teli tüdővel zengik az Internacionálét. Nem égethetünk zászlót, nem feledhetjük el közös múltunkat, s a közös jövőről sem mondhatunk le.

Nagy feladat előtt állunk, össze kell terelnünk a szétszóródott nyájat!

CSATA ERNŐ

Magyarországi testvéreink!

A lelkünk tele van keserőséggel, de az érvényes és sikertelen népakaratot, ha szomorú szívvel s csalódottan is, tudomásul vettük.

Nyolcvan éven át megtanultuk, az akkori felelőtlen és hozzá nem értő politikusok tettei miatt, hogy gondjainkban, saját erőinken kívül másra nem támaszkodhatunk a szülőföldön való boldogulásunk és magyarnak maradásunk nehéz történelmi folyamatában.

Ezer éven át mi testvéri szeretettel adtuk nektek ingyen, és ti elfogadtátok értékeinket, amelyekkel ma is büszkélkedtek. Mi adtuk a magyar hazának Hunyadi Jánost és fiát, Mátyás királyt. Erdély szülöttje Arany János, Ady Endre, Bartók Béla, Tamási Áron, Áprily Lajos, Bolyai Farkas. A

semmiből Bolyai János teremtett egy új matematikai világot, s ősi gyökereink felkutatására atyáinkfia, Kőrösi Csoma Sándor innen indult el, akkor is támogatás nélkül.

Unokáitoknak este elalvás előtt, ha még egyáltalán olvastok vagy mondtok mesét, azok közül néhány bizonyára Benedek Elektől (Elek apótól) való. Innen kényszerült bujdosó útjára Mikes Kelemen, aki úgy szerette Rodostót, hogy el nem feledhette Zágont.

Ne feledjétek, hogy amire annyira büszkék vagytok és mindig mindenütt vigyázzban énekelitek, a magyar himnuszt is tőlünk kaptátok, Kölcsey Ferenc erdélyi költőtől. Ezek az érdekes kultúremlékek ma nem lehetnének magyar állampolgárok – sikertelen népakaratotok nyomán.

Mi sem házaitokat, mezeiteket vagy egyéb jószágaitokat tőletek el nem kívánjuk, csupán egy nyolcvanéves kitaláltság és megalázottság lelki nyomora után, 2004 decemberében kifényesített reménycipőinket tettük ki a kisebbségi sors reménytelen, bezúzott ablakába, hogy Mikulás talán nekünk is tesz bele valamit. Bizonyára rosszak voltunk, mert meglepetésünkre csak virgácsot találtunk cipőinkben, és ajándék helyett keményen arcul ütöttek, s ismét el akarjátok hitetni velünk, hogy még mindig jobb egy hüvös román ölelés, mint egy anyaországi testvéri, de fájdalmas pofon.

Használjátok büszkén értékeinket, mi testvéri szeretettel adtuk és adjuk nektek ingyen, nem költségvetési tételként. Ezen kincseink nem költségvetési számok egyszerű megfelelői, nem voltak és nem is lehetnek azok soha, ezek a magyar nemzet személyazonossági adatai, egy nagyszerű kultúra lelkeleti anyajegyei, nélkülük mi is maradna egy nemzet, ha nem mohás sírkövek alatt nyugvó, korhadó koponyacsontok tömkelege.

Kincstárba gyűjtött adófizetői forintjaitokra jól vigyázzatok, mert azokat nem mi, hanem lelketlen, haszonleső vezetőitek fogják elherdálni értelmetlenül.

2004. december 5-e után, mint hányatott történelmünk során annyiszor, rádöbrentünk újra, hogy nem is vagyunk magyarok, csupán erdélyiek vagyunk, és azok is maradunk, még akkor is, ha egyes politikusaitok pénzzel megvásárolható potyalesőknek tekintenek bennünket, ami mélyen sérti az erdélyi ember büszkeségét és emberi méltóságát.

Mi magunknak is írtunk himnuszt, és lelkünkben még mindig visszavárjuk a Hadak útjáról a legendás Csaba királyfit, aki talán elmesélhetné nektek, hogy mi is Árpád nemzetségéből valók vagyunk, és nem is akármilyenek.

MAGYARI LAJOS

Máról holnapra: nem lehet így!

Bármennyire fáj, ami velünk történt december 5-én, bármennyire megvetjük a Gyurcsány–Hiller–Lendvai–Kuncze szörnyszövetséget, nemzetársainkat, magyarországi testvéreinket mégsincs jogunk megtagadni. Sem székel indulatból, sem elkeseredettségéből. Hogy néz ki az, hogy mi lemondunk Kölcsey Ferenc és Erkel Ferenc Himnuszáról, hogy ezentúl „mellőzzük” a piros-fehér-zöld trikólórt,

csak azért, mert nemzetárulók és a nemzet valós gondjaihoz nem igazán igazodók (vagy azt nem is értők!) megtagadtak minket?!

Mi nem tagadjuk meg, nem tagadhatjuk meg a magyar nemzetet. Mi vagyunk az. Annak természetes és letagadhatatlan része. Talán a legjava. A nemzeti szimbólumok – mert hol szívünk legmélyén, hol nyíltan és szemünkben könnyekkel vállaltuk – minket egyébre köteleznek, mint konok sértődöttségre és tagadó kivagyiságra. A becstelenség nem szülhet oly ostobaságot, hogy önnön minőségünket megtagadjuk és elfelejtsük. Tudjuk, hogy rengeteg barátunk van Magyarországon is, s akik ma itt, Erdélyben ezt a szomorú fiaskót újra személyi, politikai érvényesülésükre szeretnék kihasználni, ugyanolyan becstelenek, mint Gyurcsányék és Hillerék. A magyar nemzet – mindegy már, hogy tizenkét-, avagy tizenötmillió ember! – magához fog térni ebből a traumából, mely nem önhibájából, hanem jobbról és balról egyaránt hazudozó senkik ostobaságából és törtetéséből következett be.

Aki pedig kiírta Székelyudvarhelyen magyar kávéházára, hogy Magyar állampolgárokat nem szolgálunk ki!, aki szeretné elriasztani a csíksomlyói búcsún való részvételtől magyarországi magyar nemzettársainkat, ostoba ember az. Sem Székelyudvarhelyre, sem Csíksomlyóra nem szoktak járni Gyurcsányok, Hillerek, Kunczék, Lendvaiak és egyéb alantas érzelmű nemzetveszejtők. Oda azok jönnek el, kiknek fontos közös gondjaink fölgyülemlett halmaza, s még olyanok is, kik nem nagyon tudják, mit is gondoljanak mirólunk. Jönnek, érdeklődésből, rokonszenvből.

Ami ma a magyar nemzettel történik, az minden politikai erő letagadhatatlan felelőssége. Az anyaországiaké és a határon kívülieké egyaránt. Az önjelölt nemzetmegváltók felelőtlensége ma súlyosabb, mint bármikor. Elmebeteg, önjelölt háborgók és hóbörgők gyertyás-fáklyás tüntetései itt már nem oldanak meg semmit. Komoly és felelős párbeszédre van szükség, s ha a mostani magyar kormányerők erre nem hajlandók – voltaképpen nem is akarják! –, akkor nélkülük kell megtenni.

Magyar nép, magyar nemzet egyetlen van, s tetszik vagy nem tetszik Gyurcsánynak, az élni fog. Budapesten is, Szegeden is, Marosvásárhelyen is, Kassán is, Szabadkán is meg Ungvárott, Lendván és másutt.

A magyar politikum a történelem legmélyebb bugyraiba süllyedt, amikor lehetővé tette két nemzetáruló – Gyurcsány és Hiller – országvezetői pozícióba való kerülését.

A nemzet dolga, hogy változtasson ezen.

KONCSOL LÁSZLÓ

Néma, építő, egységes nemzetspolitikát!

Kiábrándultan figyelem a piaci ricsajt, mely nemzeti gondjaink fölött évek óta minden anyaországi fórumon az égre tajtékzik. Szent belső ügyekről van szó, amelyeket valakik a piacra visznek, hogy a közéleti kofák, kufárok, pénzváltók, vámszedők, farizeusok és szadduceusok megszenségtelenítsék

őket. Kétszáz éves sorskérdésekről, életről és halálról van szó, s az utóbbi másfél évtized nyíltszíni perpatvarai mutatták meg, hogy mennyire összefüggnek egymással. Közös tanulságuk, hogy a magyar politikának hagyományosan nincs hosszú távú, alapos, részletes elemzésekre, történelmi prognózisokra és alternatívákra épített nemzetépítő stratégiája, hiányzik belőle az a központi erő, amely a pártokat és a hatalmi ágakat a nemzeti alapfeladatok megoldására tömörítené.

Érett fejvel nemzetünk szent ügyét, az 1848/49-es forradalmat és szabadságharcot is másként ítélem meg, mint lelkesült ifjú koromban. Fejet hajtok a hősök emléke előtt, de kár volt több tízezer embert halálba vezényelni, s nem számolni a Szent Szövetség hatalmas ellenforradalmi erejével. Hat évtized múlva belevitték hazánkat az első világháborúba; magyar vesztesége 530965 halott férfi s maga az ezeréves történelmi Magyarország. Az osztrák nagyhatalmi igát fölváltó német nagyhatalom 320000 magyar zsidót vitt a halálba, a II. világháború pedig 600000 emberünk életét oltotta ki. A harmadik, immár keleti nagyhatalom sok millió magyar ember sorsát rontotta el, s 1956 ősze 200000 magyart készített menekülésre. A kivándorlás kétmillió magyarországi lakost, ebből 650000 magyart vitt az óceánon túlra, s ez együtt, a többi, szinte kimutathatatlan vér- és vagyonesztést, az erkölcsi, kulturális és jóvátételi terheket nem számítva, 2 millió háromszázezer kilencszázhatvanöt magyar halott, illetve eltávozott személy. Mindez körülbelül hatvan esztendő leforgása alatt, a XX. század első felében. Borzasztó szám, akkora pazarlás, amekkorát egy nálunknál sokkal nagyobb nemzet sem engedhetne meg magának, de most jön a szörnyűségek szörnyűsége: a művi terheesség-megszakítások liberalizálása, majd akadálytalanra tétele azzal a félreértelmezett érveléssel, hogy a nő szabadon rendelkezhet a testével, hétmillió magzat, hétmillió virtuális magyar nő és férfi – munkás, gazda, orvos, mérnök, tanár, tudós, Nobel-díjas, lelkész, politikus, feltaláló, író, muzsikusz, festőművész és szobrász, színész és más kiváló ember vált egy-egy műtét áldozatává. Ezt pedig már nem a külső vagy az ideológiai belső ellenség, hanem egy romlott és cinikus hatalmi csoport és kiszolgáló gépezete művelte anyaországunk népességével. Sarkig tárta a jog kapuit a bűn előtt, hiszen a magzat nem az anya teste, csak vendég a szíve alatt, akinek saját szíve, agya, génállománya és génjei által kijelölt életútja van, s akit ezért megöletni bűn, a nemzet pedig kábultan tolongott a kapuk felé. Ezzel a nemzet XX. századi vérvesztése megközelíti a tízmilliót. A XX. század első felében közel két és félmillió, második felében hétmillió kivérzett magyar. Önpusztításunk nem szünetel: 2050-re az immár őszinte demográfiai előrejelzések szerint anyaországunk népessége hét és fél millióra fog zsugorodni, másfél század alatti vérvesztésünk csak az anyaországban 12 és félmillió lesz.

Mi folyik ebben az országban, miféle nemzet vagyunk mi, az élet vagy a halál népe, az önépítés vagy az önpusztítás, a leépülés vagy a növekedés, az Isten művébe simuló teremtes vagy a Sátánéba szerződött rombolás nyelvközössége? Miként tekintünk anyaországunkra kintről, szintén fogyatkozó, szétszívargó és beolvadó, sokféle módon megpróbált, utódállamokba csatolt magyarok, akik erős tartóoszlopot szeretnénk látni benne, mely a nemzet fölé boruló sátoztetöt szilárdan megtartja. Ehelyett rémülten kell tapasztalnunk, hogy az oszlop, amelyet gránitnak hittünk, silány homokkő vagy revesedő, férges és szuvas puhafa, mely a teher alatt, ha egy történelmi orkán többletsúlya is megnyomja, magába roskad, és mindent-mindenkit a talajba présel.

A vészharangot Kodolányiék kezdték kongatni, de az ország vezetői semmi érdemi intézkedés-sorozatát sem kezdeményeztek. Sokan emlékszünk még a Fekete Gyula által kiváltott népesedésügyi vitára, amely a magyar sajtóban hónapokig kavargott, eredmény nélkül. Akkor a manipulált magyar demográfia-utazás és statisztika tagadta az össznemzeti szokássá lett egykezés vagy egysemezés várható tragikus végkifejletét, s az ország illetékes vezetői most is tétlenek maradtak. Az eddigi hétmillióért és a várható két és fél millióért, ezért a kísérteties, példátlan néma nemzetirtásért, mert kilenc és fél millió lélek egy erős európai nemzet lélekszáma, a bukott rendszer irányítói viselik a fő történelmi felelősséget, azok, akik a törvényeket hozták, majd tovább liberalizálták. Vajon a következő kormányok megteszik-e, amire fölesküsznek?

Politikusaink az egymást követő nagyhatalmi nyomások alatt leszoktak az önálló cselekvésről, a nemzet érdekeinek bátor érvényesítéséről, mintha a világ minden nyelvközösségének volna jogos,

támogatandó nemzeti célja, csak nekünk nem. Hogy ez az igény föl se merülhessen, a bukott rendszer vezetői agymosásba kezdtek, s minden fórumon, a parlamentben, a sajtóban, az iskolákban elhallgatták, hogy volt egy trianoni és egy párizsi békediktátum, ilyen és olyan magyar következményekkel. Évek óta a csapból is a határokon túli magyarok jelzős szöfűzér csorog, de az emberek nagy része nincs tisztában a szavak fogalmi tartalmával: hiányoznak hozzá a pontos, szabatos, árnyalt információk. Két és fél hete egy budapesti riporter azt kérdezte tőlem, hogy a határon túli magyarok “felvállalják-e” magyarságukat. Fölösleges az elharapózott “fel-” igekötő, mondtam, elég, ha csak vállalják, de azt mindenképpen megteszik, hiszen éppen ettől nevezhetők határon túli magyaroknak. Az ember nem tudja, hogy az ilyen és hasonló értelmetlen kérdések, amelyekről egyszeriben ismét hangos lett a magyar közélet, a sajtó, a parlament, minden pártfórum és a pártokat képviselő kormány, belülről, meggyőződésből fakadnak-e föl, vagy egy politikai manipuláció termékei. Mindkét eshetőség kétségbe ejt: miként bízhatja magát egy nemzet ostoba, koncepciótlan, tájékozatlan, előítéletes, kapkodó, az embereket rosszul tájékoztató vagy tudatosan félrevezető emberekre és intézményekre?

A határokon túli magyar ember, nem árnyék, nem szellemalak, nem elvont fogalom, hanem húsból, vérből, elméből és lélekből szőtt lény, aki állampolgárságán és munkahelyén kívül minden történelmi és érzelmi, nem ritkán családi (vérségi) szállal anyaországához s a többi elszakított országrészhez kapcsolódik. Édesapám és édesanyám a mai Magyarország területén született, két nagyanyám is ott porlad, édesanyám sírja a budapesti Farkasréten, anyai nagyapámé Ungvárott domborult, nővérem sárospataki nyugdíjas tanítónő, vőm szerbiai születésű győri magyar műépítész, rokonaim többsége Magyarországon él, a többi Szlovákiában, Kárpátalján és Szerbiában, de mind magyar anyanyelvűek, műveltségűek, öntudatúak, s mindezt a legfenyegetőbb időkben, a nyelv- és vagyonfosztások, a deportálások, a háborús-népiirtásos fenyegetettségek, a gulágok és a legmélyebb nyomor évtizedeiben is vállalták, illetve vállalják. Tömbökben éltünk, amíg szigeteinket telepítésekkel és szívós beolvasztással ki nem csipkézték és föl nem darabolták. Szörnyű, hogy a magyar politikai hatalom már megint elrontott valamit, amit csendben, egyetértésben, zárt szakértői körben, ahogy szomszédaink tettek, megoldaniuk kellett volna. A problémát a piacokra vitték, s prédául dobták azok elé is, akiknek semmi közük hozzá: szomszédainknak.

Nemzetpolitikánk ezúttal is csak egy lépésben gondolkodik, ahelyett, hogy előre tekintene, s alternatívákban tervezné meg lépéseit. Abban például, hogy az Európai Unió egyszer fölbomlik, s az országhatárok visszaszigorodnak, miáltal a határon túli magyaroknak nagyon is szükségük lehet anyaországuk védelmére, vagy hogy a NATO, mely állítólag védőpajzsa alá gyűjtötte tagjait, széthullik, s a magyarság, egy hét-nyolc milliónyira töpörödött, fegyvertelen és fegyverfogásra kiképzetlen, hadsereg nélküli, öregekből és gyermekekből meg idegen ajkú vendégmunkásokból álló tömeg védtelenül áll, mint a Károlyi Mihály által bűnös módon lefegyverzett 1918-as, őszirózsás Magyarország az állig fegyverben álló peremvidéki nemzetkoszorúval szemben. A Trianon utáni országot az Antant fegyverezte le, a mostanival az anyaországi kormányzat teszi ugyanazt.

Ne értsenek félre, nem a népszavazásról, nem is politikai pártjaikról beszélek, arról van szó, hogy az anyaországi magyarok, vezetők és vezetettek kiszámítható iramban menetelnek a szakadék felé. Az üres Duna–Tisza köze, a kiürülő peremvidéki falvak, a meg sem fogant gyermekek, a fölszámolt magzatok, a megölt vagy kivetett csecsemők, a balesetekben áldozatul esett és meggyilkolt gyermekek, az alkohol, a dohány, a kábítószer, az AIDS, az ötvenezerre becsült anyaországi prostituált, a válások áldozatai, az elmagányosult, rablógyilkosoknak kiszolgáltatott öregek, a felelőtlen, magukat, családjukat és másokat gyilkoló gépjárművezetők, a kis és nagy bűnözők, a több pénzért nyugatra távozők, a nyelvüket felejtők mind egy-egy parányi lépés a nemzethalál felé.

Isten ajándéka, hogy 1972-ben egy szomszédja révén, akit ismertem, Antall József fogadott budai otthonában. Tájékozottsága lenyűgözött, mindent tudott rólunk, csehszlovákiai magyarokról, s amikor megkérdeztem, honnan ez a naprakész tudása, átnyújtott egy vaskos iratgyűjtőt: “Ez önökről szól.” Aztán egy másikat, egy harmadikat, negyediket, ötödiket és hatodikát, mondván: ez Románia, ez Kárpátalja, ez Burgenland, ez Jugoszlávia, ez a Nyugat magyarjainak iratgyűjtője. Van egy baráti

kör, magyarázta, amely szakértőkből áll, együtt gyűjtik anyagaikat, rendszeresen találkoznak, kiegészítik és megbeszélik őket. Lapozzak bele, biztatott. Sírva adtam hálát Istennek Antallért, amikor ő lett az ország kormányfője: végre egy politikus, aki mindent tud a határon túli magyarságról, akit már nem lehet becsapni, s aki először mondta ki, hogy lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke óhajt lenni. Utána kellene néznie valakinek, hogy kívülről vagy belülről kapta-e ezért a pusztítóbb erejű pergőtűzet. Minden szlovák, román, ukrán, szerb, horvát, szlovén, albán, bolgár, izraeli, francia, német, orosz és más politikus, aki tisztességes, nemzete minden bel- és külföldi tagját a magáénak tekinti, próbálna másként kormányozni, nemzete kiátkozná. Bánthatjuk-e érte? Isten ments, ez a kötelessége, amelyet talán nem mond ki, de folyamatosan gyakorol.

A szerelem szent és építő cselekvés, de a piacon előadva, nemzeti performance-ként pornográfia. Ez zajlott és fog még zajlani undorító, perverz piaci ricsajjal, évekig oda-vissza, Magyarországon. A legszentebb dolgok, a szerelem, az élet, a nemzet, a közös nyelv és jövő, a közös kultúra és a vérségi kapcsolatokra is építő szolidaritás cinikus, röhögő, csámcsogó, ostoba, eszeveszett, tudatlan, züllött pusztítása.

Csak édesapám volt lelkes, magam író, kritikus, műfordító, lap- és könyvszerkesztő, tanár vagyok, s mint ilyen próbálom méltatlan elhívottként mintegy száztízezer felvidéki magyar és szlovák református lélek egyházi életét főgondnokként egyengetni. Így vegyék tőlem a leírtakat, s úgy gondoljanak ránk és a többi elszakított magyarra, hogy önök nélkül sokáig nem fog menni, amiképpen az önök magyar élete sem fog sikerülni nélkülünk. Előbb mi tűnünk el, aztán önök kerülnek sorra. A vér nem válhat vízzé, s ha életet kívánnak nemzetünknek, kényszerítsék vezetőiket építő, felelős, okos, távlatos cselekvésre, Isten teremő és megtartó akarata szerint. Ő teremtet bennünket magyarokká, s azt óhajtja, hogy szaporodjunk és sokasodjunk, s tegyünk meg mindent kiteljesedésünkért. Nem azt óhajtja, hogy tanuljunk meg kicsik lenni, hanem hogy növekedjünk, és szüntelenül erősödjünk – nem mások ellen, attól isten ments, azon csak rajtavesztenénk, hanem önmagunk javára. Isten segíteni fog bennünket. Kívánjuk, úgy legyen.

FEKETE GYULA

Megvétkezte már e nép

A népszavazás (kettős állampolgárságról) kezdeményezésének a hírére azt mondtam magamban: ha a szeku főnöke volnék, akkor sem találhattam volna ki ennél ravaszabb trükköt. Biztos a huj, huj, hajrá, az országos, zászlós-pántlikás felvonulás a székely himnusszal, és biztos a csőd is. Már maga az nemzetgyalázás, ha szavazással kell eldöntenünk, hogy véreinket, testvéreinket, akiket a világpolitika főgazemberei kirekesztettek szülőhazájukból, elnyomásba, megaláztatásba, teljes kiszolgáltatottságba taszítottak, ezeket a magyarságukért sokat szenvedett testvéreinket öleljük-e most már magunkhoz, vagy verjük őket inkább pofon. És hogy a pofon jobban fájjon, elnevezzük hazafias tettek, a nemzeti felelősségérzet bizonyosságának, s a kormánypártok tagjait igyekszünk rávenni, hogy ők ököllel adják.

Ez a szerencsétlen nép máig sem ébredt rá, hogy ki akarják irtani. A valamikori nagyhatalom fél évezred óta morzsolódik, Trianon már nyilvánvaló átgondolt kísérlet volt az elvéreztetésére. A Kárpát-medence földrajzi, természeti egysége, földjén a kivételes talajerő, egén Európa legtöbb napsütése, éghajlatában a megejtő karakteres vonások – csodálatos *haza* volt ez, páratlan a Földön. Társadalmában, jogrendjében is azzal az időtlen eszménnyel, hogy ember embernek nem alattvalója, az embervilágban, függetlenül az akarattól nincs helye alá-fölérendelésnek. Egy szimbólum a főhatalom, melynek az első közjogi méltóságtól az utolsó állampolgárig mindenki tisztelgő alattvalója, és pedig egyenlő polgári jogokkal – legalábbis eszményeinkben – kortól, nemtől, származástól, vagyoni állapottól, hivatali rangtól, pártbeli, vallási, nemzeti hovatartozástól függetlenül. Szép *haza* volt ez, joggal érezhették eleink legszebbnek a világon.

Megtetszett másoknak is. A világsajtóban a célratörő rágalmak, hazugságok özönével előkészített Trianon szétszabdalta ezt a gyönyörű hazát, gyógyíthatatlan, halálosnak szánt sebeket ejtve a Kárpát-medence történelmi gazdáján. A rágalmak és hazugságok védelmében megtiltotta, hogy az elcsatolt országrészek lakossága népszavazással döntsön jövőjéről, sorsáról.

A halálosan sebzett ország még egy újabb veszített háború milliónyi áldozata után is, tízéves kommunista rémuralom után is képes volt megvívni a világtörténelem legtisztábbnak nevezett forradalmát, és pedig olyan csodálatos nemzeti egységben, olyan legteljesebb összefogással, amellyel végső soron kiheverhetetlen vereséget mért a rá törő s a forradalmat legázoló világhatalomra.

Kádár ellenforradalma az első napjától 32 hosszú esztendeig a nemzeti önvédelemnek ezt a világtörténelmi példát adó egységét, szilárd összefogását tartotta az egypárti kommunista hatalom első számú és legveszedelmesebb ellenségének. Hosszú 32 esztendeig a kommunista egypártpolitikájának gerince, stratégiájának, taktikájának kiemelt célja, vállalása a nemzeti érzés, a nemzettudat, a nemzeti szolidaritás elroncsolása, üldözése, büntetése, kiirtása volt. Nemzedékek nevelkedtek úgy, hogy az egyetemi felvételi vizsgán a diáknak az volt a gondja: mikor tanultak meg a székelyek magyarul. Jegyzőkönyvek bizonyossága szerint érettségiző csoportok nem tudták, hogy a határokon túl is élnek magyarok. Tehát a családban sem esett szó effélékről (mint ahogy '56-ról sem), oly igen óvták a nacionalizmus leprájától a gyerekeiket a szülők. Főbenjáró bűnnek számított, lefasisztázták (tudok olyan esetet: kirúgták az állásából a tanárt), ha szóvá tette a határon túli magyarság sérelmeit. Primitíven hazug “tanulmányok”, előadások tömege temette a nemzetet, bizonygatta, mennyire túlhaladta az idő, és minden kísérlet a továbbéltetésére ellenséges bűntény az emberi haladás ellen.

Még az úgynevezett rendszerváltás után is ilyen szavakkal jellemzi a nemzeti érzést az egyik liberális pápajelölt: “negatív érték”, “esztelenség”, “indulati konglomerátum”, “orákulumok manipulációja”.

Hozzá tartozik a képhez: kelet-európai környezetünkben, de a Szovjetunióban sem tagadták meg a nemzeti kötődést a kommunista pártok, egyedül a Kádár–Aczél nevekkel jellemezhető kommunista politika volt nemzetgyilkos szemlélettel internacionalista, magyargyűlölő. Már is biztosak lehetünk abban, hogy a történelem a XX. században legsúlyosabban a Kádár–Aczél-rezsimet fogja elmarasztalni. Rákosi véres kezű gazember volt, de épp ezáltal csodálatos egységbe kovácsolta a népet, s világtörténelem lett belőle: 1956. Kádár–Aczél szétszüllesztette, az összetartozás, a közös sors érzésétől megfosztotta, erkölcsi infernóba taszította a magyarságot, és olyan iramú pusztulásba kényszerítette, hogy mára csak egyetlen kérdés maradt számunkra: gyorsuló iramban közeledve a megsemmisüléshez, megállhatunk-e még valaha, visszafordulhatunk-e még?

Ezúttal nem átkozhatjuk a balsorsot. Idegen elnyomókat sem okolhatunk, pusztító járványokat, természeti katasztrófákat sem. Voltaképp hazai hatalmi kényszert sem vádolhatunk, önként és dalolva irtjuk magunkat a világból, Arany Jánossal szólva: “Mint lepke a fényt elkábulva issza, / Úgy lőn nekünk a romlás – élvezet.”

Igenis minket, ma élő nemzedékeket illet minden felelősség. Igazságtalan az egyénre minden általánosítás, de a közösségre joggal mondhatom: a magyar történelem legkártékonyabb söpredéke vagyunk – kívülről nézve mindnyájan – ma élők, akik végig békés évtizedekben összehoztak egy vesztes háborút, 700 ezres embervesztéssel s hétmillió elkaparttal a csatát nem látott mezőn.

A népirtásról hozott ENSZ-egyezményhez mi is csatlakoztunk, de a határon túli magyarságot sújtó népirtások miatt szót nem emeltünk soha. Hiszen mi is megsértettük az egyezményt elég szaporán a születések gátolásával is, egyéb előírások megszegésével is. Van azonban a népirtásnak olyan legkorszerűbb változata, melyet az ENSZ-egyezmény még nem kodifikált: *a nacionalizmus elleni harc formájában és ürügyén, képtelen túlhajtásával elroncsolni, kiirtani a nemzeti érzést, a nemzettudatot, a nemzeti szolidaritást, végső soron az identitást.*

Első pillantásra ez pusztán szellemi népirtásnak látszik, megfosztásnak az identitástól, de épp a magyar példa lehet arra bizonyosság, hogy nemcsak az identitást irtja, százezrével az életet is.

Évtizedekig naponta átok alá helyezték a sajtóban, a nagygyűlésen, a röpgyűléseken, a katedrákon, az akadémián a kárhozatos nacionalizmust, olyannyira, hogy már az anyanyelvét sem merte hangosan megvallani a magyar. Hogy a határon túl is élnek magyarok, annak pusztá megemléke is megkaphatta a nacionalizmus leprabélyegét, maga a demográfia tudománya is megkapta, és minden demográfus, aki a riasztó valóságot nem hazudta le. Az pedig már fasisztának minősült, aki odáig vetemedett, hogy a fogyatkozó születésszámot összevetette a növekvő halálozással. Aki netán megvallotta, hogy jó volna azért magyarnak maradni, ez biztosan a káderlapjára került elmarasztaló minősítésnek.

Meglehet, nem volt tudatos Kádár és Aczél tevékenységében, hogy ez a politika a népirtás legkorszerűbb változata, de az eredményt kiolvashatták az évről évre romló népmozgalmi statisztikából. Ma már a nacionalizmus elleni kíméletlen, felfokozott harccal leplezett népirtás több évtizedes tapasztalatai és eredményei öszegezhetők, s akik a népesedési gondok bolygatóit még ma is lenacionalistázzák, lefasisztázzák, dehogyis nem tudják, mit cselekszenek. Bizonyosra vehetjük, hogy mámoros pillanataikban Barangó módján a magyarság kiirtását sóhajtják ki magukból. A kocsmapultról a magas állami, közéleti posztokig.

A népirtásnak ez a módszere meglehetősen lassú, időigényesebb, mint golyóval, kötéllel, szablyával a klasszikus formák. Viszont nem ropognak a fegyverek, nem folyik vér, nem háborog a világ közvéleménye, hóhérokra nincs szükség, kommandósokra is ritkán. Az elektronikus és nyomtatott sajtómonopólium megteremti az önkiirtás emelkedett közhangulatát, polgárjogi, emberjogi indítékait, értelmező ideológiáit, és szavazatok millióit gyűjti össze az önkiirtás támogatására. „I love you, Lajos!” feliratú trikókba bújtatja a pártkongresszus küldötteit a legsikeresebb magyarirtó miniszter üdvözlésére.

Megvétkézte már e nép, akármilyen pusztulás vár rá. Nem lehet olyan kegyetlen és szigorú a pusztulása, hogy ki ne érdemelte volna már. Fél évszázad óta kannibál menün él, fogyasztja a saját gyerekeit, jó étvággal a jövőjét. Egy végképp elvénült, tehát iszonyú, évről évre növekvő társadalmi rezsivel vegetáló hajdani nemzet, a mai lakosság nyújtogatja a markát, harsogva követeli a jobb fizetést, magasabb nyugdíjat – végtére is kitől? Akiket kitagadott az életéből, és jó étvággal elfogyasztott? Vagy az elkapartak milliói etessék, lássák el, gondozzák, ha leesik a lábáról? Vajon hogyan képzelnék jövőjüket a szervezkedő “akaratlagos gyermektelenek”, ha mindenki csatlakozna hozzájuk?

Már negyedszázada üzemelt a nacionalizmus elleni meg nem alkuvó harc fedezékében a legkorszerűbb népirtás, de 1981-ig a fiatalok több százezres fogyását jótékonyan eltakarta az öregek több százezres “szaporodása”. A teljes népesség fogyása is elkezdődött tehát. Normális társadalomban a történelmi felelősséget hatalmánál fogva kötelezően vállaló politikának nem is az első hiányévre, már annak közeledtére is meg kell kongatnia a vészharangot: emberek, baj van!

Nálunk fél évszázados elégtelen születés, megiramló fogyás után is lefasisztázzák a figyelmeztetőt.

1982-ben, tehát az első elégtelen évi születés után 24 évvel egy vizsgálat a *Népszabadság*, a *Magyar Nemzet*, a *Kisalföld*, a *Keletmagyarország* című napilapok évfolyamának belpolitikai anyagára, valamint a rádió és a televízió műsoraira vonatkozott, melyekben a népesedéssel foglalkozó cikkek, illetve a rádió- és tévéműsorok az összes belpolitikai témájú közleménynek mindössze egy ezrelékét tették ki. Mint az értékelésből kiderül, az egy ezrelék is általában félretájolt: nincs itt semmi baj!

Továbbá: "Egy '83-as felmérés *Társadalmi veszélyek* címszóval. 23 témát sorolt föl. Az értékelésnél a népességszám csökkenésének valószínűsége 12., a születésszám csökkenésének valószínűsége a 16. helyre került..." (Közbe kell szúrnom: a felvétel évében a születésszám már negyedszázada volt elégtelen, a népességszám csökkenésének a "valószínűsége" pedig két éve százszázalékos, minthogy két év óta már csökkent a népesség. Nyilván ezeket a kérdezők maguk sem tudták.) "Még hátrább szorult mindkét demográfiai veszély fontossága, mikor azt latolgatták a válaszadók: ha azok mégis bekövetkeznének, mennyire lenne súlyos." Első számú közgondukat a lista végére sorolták.

Dr. Kováts Zoltán szegedi demográfus leveléből: "Befogták a szemünket, nem engedtek megfelelő tájékoztatást adni a kérdésről. Akik mégis »aggodalmaskodtak«, azokat keményen elítélték: nacionalisták! Politikai nyugtalanságot keltők!" Nem sokkal a rendszerváltás után beszámolt a sajtó egy közvélemény-felmérésről, feljegyeztem egy hátborzongató adatát: a határon túli magyarság helyzete, gondjai, sorsa iránt mindössze a népesség 6 százaléka érdeklődik. Vállalva a nacionalizmus vádját?

Ez volt tehát a Kádár–Aczél-éra 32 éves nemzetgyilkos politikája után az állapot. Ami a népesedést illeti, azóta csak romlott – vészes iramban romlott! – a helyzet. Elvénülésünk aránya automatára állította át a népirtást, a termékenységi mutató nem sokkal több a szinten tartáshoz szükséges felénél; ma már a politika besegítése nélkül, anya-, gyermek-, családellenes törvények, intézkedések nélkül is pusztulunk.

Ami a nemzeti érzést, nemzeti szolidaritást illeti, mintha javult volna a helyzet (legalábbis 2004. december 5-éig). Ma már kevesebben rettegnek a nacionalizmus leprabélyegétől, ha sorskérdéseinket bolygatják, ha a határon túli magyarság ügyét a szívükre veszik. Az a 6 százalék megduplázódhatott azóta, bár nem hiszem, hogy elérte a háromszorosát. Engem azóta is lefasisztáznak (Csalog Zsolt, György Péter stb.) a népesedési gondok feszegetése miatt, megszoktam, nem zavar. Megkaptam ez ügyben az "antiszemita" bélyeget is, vajon mert hazai zsidóinkat is korholom a fogyásukért? Már bocsánat, a korholó az antiszemita vagy sokkal inkább az a zsidó, aki pusztítja a fajtáját?

Százezrekben, de lehet, milliókban él még a riadalom ma is, vajon nem kiátkozott nacionalizmus-e, ha Bratyszlava helyett Pozsonyt mondanak, vagy a magyar versenyzőnek drukkolnak az olimpián. Sokak nem szabadulhatnak ettől a 32 éven át beléjük sulykolt görcestől életük végéig.

Miközben diadalmasan terjedt és hódított az aláírásgyűjtés (bekapcsolódott a MIÉP is), azon gyötrődtem, hogyan adhatnék vészjeleket legalább. De mit érnék vele? Olyan csapda ez, amelyből minden kijárat az elroncsolt nemzettudat meggyalázására nyílik. A kórház-privatizáció népszavazásának a kettős állampolgárságéhoz való csatolása bennem is felvillantotta a reményt: legalább az a veszély elhárul így, hogy csak 10–15 százalék megy el szavazni.

A koalíció kampányszövegeiről első hallásra kiderült, ők maguk is pontosan tudják, hogy ezek hazugságnak is akkorák, csak évtizedekig hülyített tömegnek s olyan elmegegye szenniliseknek lehet föltálatni, akik erkölcsileg is lezüllöttek már annyira, hogy segítségért bekopogó testvérükre rácsapják az ajtót. Kádár–Aczél 32 éve után, meglehet, ez a hazai többség. A fél évszázad óta hanyagolt népesedési csőd is bizonyítja: ez a tömeg egy tál lencséért kész besegíteni a magyarság pusztításába.

(Ki kell térnem röviden a leghatásosabbnak szánt kampányfogás jellemzésére. Vegyük komolyan azt a képtelen feltevést, hogy a népszavazás sikere után olyan törvényt hoznának – csakis a koalíció egyetértésével –, hogy nyolcszázezren betelepülnének az országba, nyilván fiatalok, mert az öregek már nem mozdulnak a temető mellől. Pár éve tudományos számítások kimutatták: ahhoz, hogy elvénülésünk elnyomorodott korszerkezetét helyre igazítsuk, egymilliónyolcszázezer betelepülő kellene befogadnunk, s további ötvenezret évenként. Nos, a kisebb részét fedeznénk tehát a szükségesnek. A máshol felnevelt-iskolázott “munkaerő” beszüppantása hozzávetőleg százszorosan nagyobb kizsákmányolás, mint a többletérték marxi rátája, a nyolcszázezer betelepülő tehát akár négy-ötezer milliárdos gyarapodást is képviselhet, persze hozzávaló gazdaságszervezéssel, gazdaságpolitikával. Gyurcsány ugyanezt 500 milliárdos ráfizetésnek számolta. Ennyire rossz matematikus volna a miniszterelnök? Vagy nem is számítási hiba ez?)

Határon túli testvéreinket arra kell kérnünk, vegyék számba, hogy a “nem” szavazatok a fél évszázad óta pusztító népiirtás szerves részei. Egy néptől, amely évtizedeken át határain belül bambán tűri pusztítását, sőt besegít önpusztítással, nehogy nacionalistának pellengérezze ki a sajtó, nem várható el, hogy a határon kívül rekedt sorstársaiért ébredjen fel fél évszázada alvó lelkiismerete.

Arra figyelmeztet a népszavazás: a Fidesz tábora nem stabil. Ha kivonjuk az “igen”-ekből a MIÉP, az MDF, a Jobbik s a nemzeti felelősséget érző-vállaló szocialisták, baloldaliak “igen” voksait, a Fidesz szavazati eredménye mélyen a koalíciós “nem”-ek alá süllyed. Bár az igaz: nem pártpolitika a nemzeti megmaradás ügye. Olyan első számú sorskérdésünk, amely fölötté áll minden pártpolitikának. Évről évre fogy az esélye, de még van nemcsak a határokon belül, de a határokon túl is, ha a pártok fölé emelve szélesítjük az összefogást.

Kádár–Aczél magyarundorának egyenes ági örököse nem annyira az MSZP, sokkal inkább az SZDSZ. Dörzsölt politikája és számos főrangú szocialista híve révén, mint egyebekben, a nemzetgyilkolásban is sikerült megerősokolnia a tízszer nagyobb pártot. Magamtól is kérdezem: bízhatunk-e vajon abban, hogy az a tízszer nagyobb erő, melynek jelentős része remélhetőleg híve a nemzet megmaradásának, eme első számú sorskérdésünkben érvényesíti a saját tízszer erősebb akarátát?

A nemzetet illető történelmi felelősséggel.

KODOLÁNYI GYULA

Szembesülés

Túl vagyunk egy nagy szembesülésen. De mivel is szembesültünk? Sokkal kevesebbel, sokkal többel, mint amiről tucatnyi újságcikk és kommentár szól a “fekete vasárnap”, december 5-e óta.

Azt hihetnénk ma, csaknem egy hónappal később, hogy semmi indulat, érzelem, gondolat nem maradt kimondatlanul, elmondatlanul. Ezzel az érzéssel ültem neki, hogy számot adjak

lelkiállapotomról és gondolataimról, Csoóri Sándor ösztönzésére.

Január 2-a van: ma lett kilencvenegy esztendő Anyám, Asztalos Judit. A nagyenyedi ügyvéd büszke lánya, aki ma ugyanaz, mint aki nyolcvan esztendővel ezelőtt volt. Pedig már nem értené meg, ha elmondanám neki, mi is történt december 5-én. Nem érte meg azt, hogy megérthesse. Jobb talán így? A sors kegyelme ez? Bizonyos, hogy elsőre nagyon rosszul esne neki a hír. A Nagy Veszteséget ő újra s újra elővette, morzsolgatta magában, csendes tűnődéseiben. Mi, a fiai, nem is sejtettük, hányszor és mennyit. Most, hanyatlása idején, újra s újra Enyed bukkan fel gondolataiban, beszédében, ha leülök hozzá. Az élet a nagy házban. A séták a szőlőbe. Kirándulás a Maroshoz. Nyaralások a csombordi Kemény-kastélyban. Meg hogy minden szeptemberben másik városban kezdte a középiskolát, mert a magyar nyelvű tanintézeteket sorra zárták be akkoriban a királyi Romániában. Így került aztán el még Szebenbe is, az apácákhoz, berzenkedve, büszke kálvinista és evilági lány lévén. Eszébe jutna az is, amit olykor elpanaszolt: hogy Budapesten, ahová férjhez ment, őt sohasem fogadták be. Ez nem volt így: mert mindenki szerette a gyönyörű és rátarti, de nagylelkű és kedves asszonyt. Mégis, ő mindig így érezte, több mint hatvan éven át. Ilyen érzékeny a kisebbségben felnőtt ember.

Erre gondolna Anyám először. Szeme villanna, felugorna, s végigsietve a lakáson, karjával indulatosan legyintene. "Fiam, hát ilyen ez a magyarországi népség. Ugyan mit lehet többet várni tőlük!" De aztán, tudom, elővenné a második természetét: az Asztalosok rugalmassága, józansága. A Veresek szívóssága, módszeres intuíciója. Oda jutna, hogy semmi sem dőlt el december 5-én. Csak szembesültünk magunkkal. A magunk állapotával, a magunk feladataival. Határokon innen és túl.

Az esemény maga fölösleges volt, s talán elkerülhető is. Kitaláltak másfél éve egy képtelen népszavazási akciót. Mindjárt akkor átláttuk: zagyva és baljóslatú az ötlet. A választópolgárok felkészületlenek erre a népszavazásra, a parlamenti pártok nem fognak elegendő figyelmet és energiát fordítani rá.

A politikai túlélés, a szereplés vágya és ki tudja, mi más állt a szerencsétlen gesztus mögött. Reméltük, hogy nem tud összeverbuválni kétszázezernyi hiszékeny aláíró a hűségesekek közül. Sejtettük, hogy reményünk gyenge lábakon áll. S így is történt.

S ott maradtak a jóakarató emberek, egy abszurd választás elé állítva. Szavazni valamiről, amiről szavazni merő képtelenség – de ha már szükséges, csak igennel lehet.

Szavazzak arról, hogy Asztalos Kálmán és Veress Sándor erdélyi leszármazottjait befogadom-e? Szavazhatnának ők is, ugyanannyi joggal, rólam. Hogyan élek Erdély s erdélyi felmenőim szellemi örökségével? Megfelelek-e nekik?

A népszavazás fölösleges volt: de a szembesülés szükséges olykor, s ha minduntalan kitérünk előle, a sors rákényszerít. Szembesültünk azzal: hol is tartunk tehát?

December 5-én az derült ki, hogy a magyar polgárok jó egynegyede – ideszámítva az igennel szavazók választójoggal még nem bíró, de jó szellemben nevelkedő tizenéves gyermekeit is – jól válaszolt egy spirituális kérdésre. Olyan népszavazáson, amely erkölcsről és érzelmekről döntött: az összetartozás és – Tökés László fontos szavával – a befogadás kérdésében. Olyan kampány után, amelyben megpróbálták összezavarni világos érzelmeiket és gondolataikat.

A magyar polgárok jó egynegyede tehát rendíthetetlen abban a bizonyosságában, hogy a nyelv és a kultúra közössége átível a határokon. Természetesnek tartja, hogy be kell fogadja határon túli honfitársait, ha kéri – mint ahogy őt is rokonként fogadják be, ha látogatóba megy hozzájuk. Természetesnek tartja, hogy jogait megossza velük, mert ez az összetartozás parancsa. De azért is, mert a jog nem lesz gyengébb attól, hogy többen részesülnek benne. Erősebb lesz, a demokrácia törvényei szerint. A magyar polgárok egynegyede – legalább annyi – pontosan érti a magyar

történelem és a magyar kultúra sugalmazásait az összetartozásról. A kereszténység és Európa sugalmazásait a befogadásról.

Ez nagyon jó eredmény – jobb, mint amit hasonló népszavazás 1994-ben vagy 1998-ban hozott volna. S ott vannak még sokan azok, akik a szavazást fölöslegessége, irracionalitása miatt tagadták meg. Aztán azok, akik lelkük mélyén tudják a helyes választ, de ez az ellenkampány elbizonytalanította őket. Vagy akik nem mertek tanúságot tenni saját gátlásai miatt. Mint ahogy sokan vannak, akik nem gyakorolnak vallást, nem nevezik hívőnek sem magukat, de azt biztosan érzik, hogy Isten megtagadása, bizonyos emberi törvények áthágása súlyos bűn.

Ez a népszavazás olyan világban, olyan Magyarországon zajlott le, ahol a kötelékek szétszakításának, a működő organikus struktúrák lerombolásának, génjeinkbe kódolt ősi tabuk áthágásának divatja tarol, nemcsak a médiában, hanem az értelmiség jelentős, magát felvilágosultnak tartó köreiből is. Mégpedig nagyobb göggel és nagyobb elszántsággal, mint 1994-ben vagy 1998-ban. A népszavazás eredményéből arra következtethetünk, hogy minden negyedik felnőtt értelmű honfitársunk tudatosan utasítja el ezt az agymosást. És sejthetjük, hogy egy jelentős hányad pontosan átlát rajta, legfeljebb nem meri kimondani. Sokan látják világosan tehát, hogy az önzésnek és a hedonizmusnak azok a forrásai, amelyeket ezek az erők fakasztanak fel a tudat mélyéről, minden összetartó keretet és gondolatot szétmállasztanak. Márpedig az emberek többsége normális: biztos ösztönnel tudja, hogy nincsen kultúra és társadalom az összetartozás tudata nélkül.

A szembesülés tanulsága tehát igen egyszerű. Nem kell mást tennünk, mint tovább haladnunk azon az úton, amelyre a hetvenes években léptünk. Amikor újrateremtettük a magasban lebegő hazát. Barátságok szálaival fontuk keresztül-kasul a Kárpát-medencét. Diákok és értelmiségiek hatalmas, laza és öntevékeny hálózata játszotta ki a kommunista titkosrendőrök, határőrök és vámtisztek legalizált maffiáját, s hozta-vitte a határokon át az élelmet, a gyógyszert, a könyvet, a zenét és a hírt. Ebből fakadt aztán a nemzeti érzés megerősödésének mindaz a tanúságtétele, melyet Sütő András sorol fel bölcs és nagylelkű nyilatkozatában a *Heti Válasz* karácsonyi számában: a rendszerváltozás, Antall József szellemi öröksége, a mai magyar ifjúság rendkívüli teljesítményei a nemzeti kultúrában. Szorosabban pedig: a másfél évtizede folyamatos és jelentős támogatás a határon túlra vagy a Segítő Jobb és annyi más civil kezdeményezés nagylelkű és módszeres segítségével.

Vagy az – ezt már én teszem hozzá –, hogy az összetartozás megnyilvánulásaként milliónyi magyar zarándokol el Pünkösdkor Csíksomlyóra. El tudtuk volna képzelni akár tizenöt évvel ezelőtt, hogy ilyen egyetemes és emelkedett lelkületű ünnepé nő majd a Székelyföld régi búcsúja?

Antall József emlékezetes mondatával nemzetpolitikává emelte a nemzet spirituális egyesítését. Az a történelmi nyitás a státustörvény elsőprő többségű megszavazásával folytatódott. A törvényt ugyan szétfoszlatták, kiüresítették és elszabotálták az elmúlt két évben, de azt mindenki tudja a Parlamentben, hogy az úton nem lehet visszafordulni. A népszavazás másnapján Mádl Ferenc az összetartozást kifejező törvény megalkotására hívta fel a képviselőket, és egyetlen parlamenti párt sem utasította el az útmutatást. Újévi üzenetében az államelnök megerősítette ezt a történelmi parancsot: “Minden magyar felé fordulni, éljen a határainkon belül vagy túl – a lelki befogadással, a jogok megosztásával. A történelem minket egy nemzetbe rendezett.”

A történelem parancsát a politikai elit hamarabb hallotta meg, mint a választók, s évek óta tudatában van. Egy sikeres népszavazásnak intő, gyorsító szerepe méltán lehetett – és ezért volt különösen abszurd fordulat az igen ellen folytatott pártkampány, amely szembefordult egy másfél évtizedes konszenzusos parlamenti fejlődéssel.

Barátnőnk belga állampolgárságú felnőtt gyermekei, akik már nem tudnak magyarul, a népszavazás másnapján döbbsenten telefonáltak Budapestre: “Mama, ez szégyen! Mindenki azt kérdezi tőlünk, miféle nép ez a magyar?”

Azt hiszem, ennél jobb.

Anyám mostanra megnyugodna, s azt mondaná: “Tudod, fiam, a munkának sosem érünk a végére.”

TÓKÉCZKI LÁSZLÓ

A rejtegetett ősbűn láthatóvá válása

A magyarországi baloldal 1918–19 óta hol ügyesen, hogy ügyetlenül, de mindig rejtegette azt, amit elvi szinten egyébként nem szégyellt hirdetni: a nemzetelvű létezés gyűlöletét, a magyarságot tehernek érző szemléletét. Az akkori ősbűn az önlefedezésben lett nyilvánvaló, s annak hirdetésében, hogy a “demokratikus nyugat” megvéd minket, mivel nincs az “emberiségétől” elkülönülő magyar érdek. Ezen az sem változtatott, hogy a kommunista Vörös Hadsereg harcot kezdett a történelmi hazát felpredáló “burzsoá” seregek ellen! Nem változtatott, hiszen ők csak a “világforradalmat” védték, illetve terjesztették. A visszahódított ősi Kassán nem is nemzeti, hanem csak vörös lobogókat fújhatott a szél. Eperjesen pedig már a “Szlovák Tanácsköztársaságot” deklarálták.

Az észbelileg kimódolt divateszmék jegyében történő társadalommérnökség azóta is fogva tartja a magyarországi baloldalt – legalábbis verbálisan. Napjainkban ugyan zömüket immár a zsebük haszna foglalkoztatja csupán. Időközben ugyanis a “nyugati emberiséget” a birtokláson és élvezeteken kívül alig foglalkoztatja valami. A közösségi felelősséget pedig különösen avultnak érzik a “korszerű nyugatosok”. A baloldali világboldogítás erőszakosan diktatúrás formái a globális üzleti haszonszerzésbe fordultak. Az oly sokat emlegetett szabadság ma már csak annyit jelent, hogy boldoguljon ki hogyan tud.

A bűnben és vérben hatalomra került kádárizmus közösségi (de nem nemzeti!) jelszavak közepette önző materialistára nevelte a magyarság többségét. A világpolitikai változások kilátástalanságában nőtt nagyra az a tömeg, amely csak a maga életével, bendőjével foglalkozott. Felelőssége nem lévén, nem érzett senkivel szemben sem kötelezettséget. Magyarul beszélt, elvileg magyar műveltséget kapott, de mindezt eldobta volna, ha a csodált Nyugat jólétét felkínálja nekik valaki.

S a “nyugat” mégis elérkezett 1990-ben hozzánk, szinte váratlanul, de nem jobblétet hozott, hanem a korlátlan haszonvádszat világát, amelyben, aki bírja, marja. A valóban beköszönő szabadság óriási tömegek szegényes biztonságát tette semmivé. S a diktatúrában helyét tudó szocialistára trenírozott önző, közös dolgokkal és a közösséggel nem törődő, kényszeresen magyarországi telephelyű sokaságnak lassan még jobban a fejébe verték: csak magadra számíthatsz! Szerezz, ha tudsz, s véd meg a magadét (ha van)!

A szocializmusnak nevezett rendszer közösségi szólamrendszere hazugság volt, de hazugság lett itt minden más érték és a közösség is! Balekoknak való hülyeségek a hit, a haza, a nemzet (magyarság), az erkölcs és a rend. Csak te vagy realitás, s mindaz, mindazok, amire és akikre szükséged van. Az

ember nem terheli magát másokkal, hanem sikerre tör, hasznot keres – mert egyébként szegény lesz, vagy az marad. A történelemben sokszoros túlélésre kényszerült magyarság jelentős része mindig igen fogékony volt a jobblét ígéretere – de jelentős önfeladó tömegei a XX. század második évtizedének végéig nem voltak.

A kommunizmus évtizedei és a globalista szabadpiaci másfél évtized azonban teljesen szétverte a magyar társadalmat. Egy jelentősnek mondható kisebbség kivételével itt egy olyan világ keletkezett, amely a szegénység és a fogyasztói idiotizmus politikailag gyurmázható keverése. Sajátos módon úgy alkotnak egységet, hogy önzésükben kizárják az értékelvűség törvényeit. A világnak csak azért kell lennie, hogy abban ők – valahogyan – biztonságban és jólétben legyenek. Hogy a többiekkel mi lesz, nos, arról gondoskodjanak ők! Hagyjanak nekik békét! Valaki oldja meg! – azt, amire szükségük van, de ők semmin sem osztoznak, semmi költséget nem viselnek. A magyar nép nagy része (erkölcsi) potyautassá züllött – ez a modern szociológia kategóriája a közszolgáltatások teherviselésével kapcsolatosan.

S e népnek – grandiózus hazugságok bevetése után – 2002-től olyan kormánya és parlamenti többsége van, amelyeknek nincs értékelvű gondolkodási programja. Moszkva majmolóiból az általuk konstruált kozmopolita-szabados (nihilista) “haladás” önállóan parazitái lettek, olyan hatalomtechnikusok, akiket a zsákmányon kívül lényegében nem érdekel semmi. Uralmuk azon a kétségbeejtő paradoxonon alapszik, hogy céljaikkal valójában ellenérdekelt nagy tömegeket tudnak politikai pórázon vezetni. A kádárizmus kisszerű biztonságának emléke s az azért csupán teljesítmény nélküli bizalmat kérő politikai paternalizmus póráza máig ér. Nagy tömegnél tehát valóság lett az, hogy a magyarság csak forma, a tartalom a nemzetközi szovjetizmus – most amerikanizmus.

A csak a zsigereket kiszolgáló szellem és “erkölcs” szintjén vegetáló szegények és gazdagok valósága az a mélység, amely a legvidámabb barakkot formázta. Gyurcsány Ferenc és Kuncze Gábor Magyarországa ma már olyan egyéni “vállalkozók” halmaza, akik számára a nemzeti létnek, pusztán pragmatikus, mert Európában még kötelező formái vannak. Tartalmi az ő felfogásuk szerint már nincsenek – legfeljebb a brüsszeli nemzeti kvóták miatt működik az egész. Az úgynevezett felelős hazafiság nem is más, mint az önzés ideológiai védelme. A baj csak ott van, hogy míg régen az internacionalizmusnak ott volt a szovjet imperializmus mint tartalom, ma a kozmopolitizmusnak még elitműveltségi tartalma sincs (mint – mondjuk – Erasmus elképzelésében). Ma a kozmopolitizmus csak annyi, hogy alkalmazkodom az erők való vagy látszólagos érdekeihez, s mint hűséges csicskás várom egyéni jutalmamat.

December 5-én a “nyugatos haladás” mai képviselői ösbűnt követtek el. Most még annyi mentségük sincs ebben, mint 1918–19-ben, 1945-ben vagy 1956-ban, amikor súlyos történelmi kényszerek hatottak az idegen erőkkel való kollaborációra és a saját nép érdekei elleni döntések irányába. Nem, most szabadon, meggyőződésből lökték el maguktól testvéreiket. Irracionális (ön)gyűlölet magyarázhat csak egy ilyen döntést, amelynek még igazi rövid távú politikai előnye sincs. Hiszen az egzisztenciális félelmeivel manipulált “anyaországi” szellemi- és erkölcsi proletárok ugyan megtagadták a számukra is távlatos védettséget jelentő nemzeti közösséget, de e döntésüknek nem lesz számukra anyagi előnyt hozó következménye. Sőt. Az öregedő országban az értelmesebbeknél elég hamar eljön a kijózanodás. Ne feledjük a MIÉP-es radikalizmus jelentős része az SZDSZ-es (antikommunista) radikalizmusból indult!

A “haladó erők” ismét polarizálták a magyar társadalmat – mint mindig, ismét gyűlöletet vetnek a “haladás” csodálatos eszméi (most: egyszerűen csak a nagy üzlet) nevében. A keserű aratás viszont mindig annak a szerencsétlen magyarságnak jut, amely – micsoda paradoxon! – csak jobban és nagyobb biztonságban szeretne élni, végre. S belemegy ezért olyan üzletekbe, ahol neki nem osztanak, legfeljebb az átmeneti stróman nyomorult szerepe jut.

Nagy feladata van, volna nemzetünknek. El tudjuk-e végezni? Nagy kérdés. Végre növekvő

immunitást kellene “beszerezni” nyitott és fogékony népünknek azért, hogy szélhámosok, antipatrióták és verbálmagyarok üzlet nélkül maradjanak nálunk.

ABLONCZY LÁSZLÓ

“Új helyzetet, korszerűt, tisztát”!

Levél Görömbei Andrásnak

I.

Kedves András!

Születésnapra köszöntő levélre készülődtem, s felszólításoddal megelőztél. Az ünnepi sorok elhervadtak bennem, mert eszmecserére bátorítasz. Úgy értem szavadból, hogy búsmagyarkodás helyett, Illyés Gyula mindenkori igénye szerint, a látás hatalmát keressük folyóiratunk képzeletbeli asztala körül.

Kérlek, hogy több mint három évtizedes baráti kapcsolatunk terhelő rovatába ne illeszd véleményemet: a december 5-ei választás eredménye honunk lakosságának sok évtizedes lelki, pontosabban lelketlen voltát és szellemi kondícióját adatszerűen is megmutatta. Megrendülésre tehát sok okunk nem lehet, hisz magunk is pácolódtunk, küszködtünk, s jobb pillanatokban, elfoglaltságunkban, legalább egymáson is érzékeljük az ázálékos asszimiláció hullafoltjait.

Illyés Gyula naplófolyamában bizonyára ismerős előtted a keserű megállapítás: “marxilag képzett hazaárulók” uralják az országot, írta évtizedekkel ezelőtt. Ma sincs másképp; az egykoriak és a belőlük sarjadt dinasztiaiak tribunjai ágálnak, szájalnak és becstelenítenek a lapokban, tévében és parlamentben. Valamikor E. Fehér Pál inkvizíciós rágalma szerint Magyarország Algériája Erdély, most pedig Eörsi Mátyás a kínai vásárosok metaforikus kérdésévé silányítja a trianoni fekete pecsétet. Minap kormányzó D-209-es pedig fel se érte ésszel, hogy amikor román társával poharazott a gyulafehérvári népgyűlés emlékére, a nemzeti önpiszkítás olyan infernójába jutott, amilyenbe még Kádár János sem, amikor órát járt Marosvásárhely főterén 1958 telén.

Most pedig megérkezett a Revizor, aki vélekedéseinek változtatását ördögi fokon gyakorolja, amelynek leleményében egykor a kolozsvári pártnapilap (*Igazság*) főszerkesztőjének fia, Keszthelyi András személyében eminens tanácsos szolgál ötletekkel. Európai mértékkel persze már szombaton se lehetne miniszterelnök az, aki pénteken este egy demokratikus állam polgárait a választás destruálására bátorítja. De Európa Kairójában élünk, immár beteljesülvén Ady látomása. S hogy vasárnap mégis elment szavazni? Hlesztakovhoz illő; őt mutatták a francia csatornák híradóiban is; ez is csak erősíti revizori voltát, mondhatjuk rá könnyedén és gyanútlanul. Több mint három évtizede Weöres Sándor *Kétfejű fenevad* című darabját megismerve, a közélet hazug színjátékok gyilkos láttatásában, tucatnyi politológiai könyvnél alaposabban nekem mindenkorra megvilágította a politika cinizmusát. Ez idő szerint a választás előtti hetek és napok hecckampánya valójában a kórház-privatizáció ügyének elközönyösítését szolgálta. Budán és Pesten, vidéken kórházak és

szanatóriumok, árnyas telkek, nagy értékű épületek és milliárdos orvosi műszerek szabad vásároltatása, reptetése külföldi és hazai magánérdekeltségek körébe – ez volt az igazi tét! Dehogyan érdekli őket a határon túli magyarság ügye! Az elmúlt másfél évtizedben, kellő történelmi mélységgel és mai politikai készséggel, Tabajdi Csaba kivételével, a baloldalon egyetlen személyt sem hallottam megnyilatkozni a határon túli magyarok dolgában, nemzeti hoglétünk kérdéseiben.

A hlesztakovi szellem nyomasztó örökségét és jelenvalóságát fölösleges tovább adatolnom, kedves András! Évtizedeken át generációkat neveltek a nemzeti érzés gyalázatának ájerében, ezért hát nem bánthatom, inkább megértem és felmentem az érdektelen és érzéketlen, a politikai ingerre közönyös milliákat. Bizonyos, hogy javuk nem is értette a kérdések tétjét. Csak egy adatot a december 5-ei eredményre s nem is a kettős állampolgárság köréből. Gondold el, az öntudatnak micsoda elesettségét jelzi például az a tény, hogy Csepelen, ahol a közelmúltban a kerület egyetlen kórházát bezárták, az emberek többsége, egykori munkások, kisnyugdijas betegek ezrei, a privatizáció mellett szavaztak! Mondd, András, hogyan várhatjuk közösségi, nemzeti ügyeink, sorsunk okos és távlatos belátását azoktól, akik önnön nyomorúságuk mélységét sem érzékelik?

Amúgy pedig magyarság voltunk vállalás kérdése, nekem pedig nincs jogom ítékezni, vélekedni. Kárpátaljai, erdélyi, felvidéki, szlovéniai, horvátországi, vajdasági honfítársam igenje folytán. Az alkotmányból következően a mindenkori kormány felelősséggel és kötelességgel tartozik irántuk. Akinek pedig nem tetszik, az valóban vegye a bőröndjét. Mert a nemzet összetartozásának kérdése sosem fokozható le politikai hecckampánnyá.

II.

Kórházi példával szolgáltam a népszavazás kudarcos voltáról, kedves András, de nem testi, hanem lelki betegségünk dolgában kérdeztél.

Barátságunk őszinteségre kötelez, amely felhatalmaz arra, hogy ne önsirató futamokkal imponáljunk egymásnak, s mindazoknak, akik a december 5-ei nemzetelet nyomán keresik is a betegség okát. CT-vizsgálattal persze könnyen eredményre jutnánk, de megszólítottként, jobb esetben is esendő házi orvos, csak sejtésekkel és egyéni észleletekkel szolgálhatok történelmi, közösségi és emberi voltunk zavarairól. Sztetoszkóp és vérnyomásmérő birtokában szerény a felszerelésem, készségem esendő volta pedig még inkább figyelmeztet: tartózkodjam a prófétikus megnyilatkozástól, noha mostanság, agytolulásos körökben, Wass Albert-idézetekkel díszítve ennek van kurzusa.

Kövek ugyan nem vagyunk, de maradunk kérdéseinkkel és Ady Endre társaságában. “S ha Erdélyt elveszik?” – jajdult fel 1912-ben, s rettenetes látomása bekövetkeztén, trianoni szétszaggatásunk utáni két évtized nem volt elegendő arra a magyar politikának, hogy plánumot dolgozzon ki arra a kérdésre: “És ha Erdélyt visszaadják?” A feltámadás vágyát ugyan naponta trombitálták és szavalták, de amikor a fordulat óráiban Tamási Áron egy erdélyi párt alakításának a tervével megkereste Teleki Pál miniszterelnököt, némi haladékokat kért, majd, bizonyára a kormányzóval is tanácskozva, nemleges válasszal szolgált. Cs. Szabó László évtizedek múltán egy beszélgetésben elmondta: otromba eseményeknek is tanúja volt, de hallgatott róla *Erdély* című könyvecskéjében, mert a bevonulás ünnepét nem akarta bepiszkolni. S a katonaság nyomán érkező, Pestről exportált, másod-harmad rangú hivatalnoki társaság esztelenségeiről a mai napig alig van értesülésünk. Csak annyit tudunk, hogy süket rendelkezéseik nyomán a budapesti hivatalosságokhoz áradtak a tiltakozások. Tiltakoztak azok, akik otthon maradtak, mert a visszatért országrészek fiait tízezzel vitték a háborúba és a pusztulásba. Arról se olvastam még történelmi-politológiai értekezést, hogy nemzeti érdekeinket és csökötten működő diplomáciai gépezetünket olyan élesen látó, a soproni választást kimondó velencei tárgyalások külügyminisztere, Bánffy Miklós miért nem kellett az ország vezetésének 1940 szeptemberét követően? Amikor 1943-ban újra felderengett Erdély veszajtésének rémképe, akkor persze újra szolgálatba szólították, hogy tájékozódjon Bukarest szándékairól.

A gennyes sebet előbb tisztítani, fertőtleníteni, aztán kezelni szükséges; Németh László romániai úti

beszámolóját követően, különféle sértettségek nyomán indulatok lobbantak fel itthon és Erdélyben, mert ugyan a benzin fájdalomig égeti a sebet, de esély van arra, hogy vérmérgezés veszélye csökkenjen. Tanulmányok sorában és második szárszói beszédében is utalt arra Németh László, hogy sem lent s fent különösen nem tudtunk az idő igényének megfelelni. Ignác Rózsa emlékiratában keserűen írja, egy magas politikai kör összejövetelén micsoda rideg közöny fogadta, amikor a bukovinai csángóknak kért segítséget. Aztán bekövetkezett az, amitől Szárszón Németh László félt: Új-Guinea nem lehetett a pápuáké. Moszkvában képzett helytartók uralma szakad ránk, ám azért ne könnyítsük lelkiismeretünket a bolsevik éter kábulatában.

Inkább a magasról tekintsünk alább! Molnár Márta leveleskönyvében Szabó Zoltánnak címezve egy döbbenetes beszámoló olvasható 1946 októberének végéről. Párizsban a Luxembourg-palotában két és fél hónapig tartó arcátlan színjáték nyomán újra véglegesült trianoni sorsunk, melynek civakodásában megbénult Szabó Zoltán írói volta. Molnár Márta balatoni kirándulásáról szóló hangulatjelentésében a helyi értelmiségiek szerint “az volt az általános vélemény, hogy csak csatoljanak el, amennyit akarnak, bánja a rosseb, csak már béke volna” – olvashatta a honi életképet Szabó Zoltán a Beaux-Arts utcai Nizza szállóbeli szobájában. Értjük tehát így is, miért tusakodott annyit a hazatérés gondolatával. Lám, 1947. február 10-én zúgott a Bazilika harangja, s változatosan visszhangzott az ország, ám az apátiában fogant közöny és undor jelei már ötvennyolc évvel ezelőtt is mutatkoztak. Még ma is alig ismerjük a fél századdal ezelőtti hétköznapiakat. Csak remélhetjük például, hogy a modern történetírás, vélhetően nem a Soros Alapítvány támogatásával, a szociológiai, a pszichológia és a közírás szempontjait sűrítve, egyszer tisztázza Vásárhelyi Miklós szerepét, aki a *Szabad Népből* 1946-ban, tucatnyi párizsi magyar tudósító sorában egyedül, naponkénti önpiszkításában és Moszkva egykori szempontjait harsogva, már a *Népszabadság*, az *Élet és Irodalom* és a *Magyar Narancs* szellemét alapozta.

III.

A következő negyven esztendő honi közönyét és küszködéseit már közösen éltük, Andrásom, ám te nálamnál szélesebben és mélyebben tanulmányozod, ismered az egyetemes haza szellemjeleit. Az idő múlásával egyre erősebben bizonyos előttem: művekben élve ábrándos elfoglaltsággal s gyanútlanossággal szemléltük a kisebbségi szellemi élet hétköznapijait. A székely a magyar művészága, mondta Kodály Zoltán. Határon túli szellemi kalandozásaink során, az Éj királynőjének rettegett birodalmában is, valamiképp egy tündérbert vendégeként éreztük magunkat, amikor Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Lászlóffy Aladár, Farkas Árpád és mások költészetében, Sütő András, Dobos László, Gion Nándor prózájában, darabjaiban vagy Harag György előadásaiban elmerültünk. Elvárásolt voltunkban, a műveket tanulmányozva gyakran nem juthattunk el a hétköznapiakhoz, s nem láthattunk bele az alkotók emberi bugyraiba. Mert mondd, András, milyen ordas és sötét indulatok vezethették azt a Szabó Gyulát, akiről *Kisebbségi magyar irodalmak* című munkádban becsülő szeretettel jellemezve írod: “a halálvesztély kínjából kiszabaduló ember a virágokat, kertet, tárgyakat az élethez tartozás bizonyítékaként idézi meg...”, ám ez Szabó Gyula a marosvásárhelyi pogromot követően íróiarsát, Sütő Andrást azzal rágalmazta, hogy bestiális megtámadását maga akarta! Egy Dosztojevszkij-méretű író talán felfejtené a kolozsvári író infernóját, ha már vallomáshoz nem lévén ereje és tehetsége, emlékirataiban is sérelmeit sorolja. (Béke vele!)

De az odaáti, nyolcvan éve tartó, változatos mérgezési tüneteket mutató szellemi és lelki megszerezésről csak egy adatot: tágabb családi-ismeretségi körben széttekintve tucatnyi áttelepülő között, egy kivételével, mindenik eszmekertjében szegfű virít. Milliós méreteken igaz ma is Németh László észlelete: “Közönyös társadalom kocsonyaelve és a fagyos megélhetési gond” uralja mindennapjaikat.

IV.

Az esztétikum ligetéből újra és újra a hétköznapiakba érkezünk, kedves András. Engedd meg hát, hogy felvillantsam a Trianon-szindróma újkori észleleteit; tényeket, amelyek az elmúlt másfél

évtizedben a politikai körhinta látványaként gyomorforgásig szédítettek olykor s egyszeri szemlélőként, állampolgári mivoltomban csak hüledezem.

Talán úgy is állíthatom: közösen hüledeztünk, amikor a történelmi fordulat első óráiban, a hetvenéves Trianon emléke fölött a Parlamentben oly otromba színjátékot rendezett a fiatal demokraták társasága. Minap megtaláltam lenyomatát egy francia riporter könyvében is. Rockenbauer Zoltán így nyilatkozott Blendine Milcent-nak: “A múlt az fontos, de hagyjuk abba a trianoni békeszerződés fetisizálását, Erdély kérdését...” (Paroles de Hongrois – *Plome*, 1991). A határokat nem lehet megváltoztatni, mondta Rockenbauer Zoltán Szlovákia elszakadásának és a jugoszláviai polgárháború hajnalán. Trianont évtizedeken át legfőnnebb csak Leninre hivatkozva emlegethettünk, miszerint igazságtalan béke volt, ám súlyosan sebesült voltunk első szabad említése Rockenbauer Zoltánt máris zavarta. Noha Mitterrand elnök 1990 telén Magyarországon járva kijelentette, Trianon elhibázott volt. Minap értesültem Párizsban: ifjú kora óta ismerte a döntés katasztrofális voltát, mert hét éven át magyar származású tanár tanította neki a földrajzot, s a Monarchia térképének átrajzolását alaposan megmagyarázta.

Egy kevésbé ismert tény még korábbról is érdemes felidézni Franciaországból: 1989 júliusában Okos Márton és Juhos Gábor az erdélyi magyarság végzetes sorsát képviselve, párizsi zarándoklatát Strasbourgban megszakította, s az Európa Tanács 270 tagja felállva tapsolta a fiatalokat. Ám a Fidesz képviselője, Kakuk György pökhendien azt kopácsolta a nemzetközi fórumon, hogy jobb lett volna, ha otthon maradnak, és az ellenállást szervezik. Kakuk György ugyan kiszállt a fészekből, ám szelleme jó időre még tartósodott. Hüledeztem 1991 decemberében is, amikor Antall József kormánya külügyi delegációjának bukaresti útját Németh Zsolt az országgyűlésben támadta. A magyar delegáció a gyulafehérvári népgyűlés dolgában hagyott szigorú memorandumot Iliescu asztalán, merthogy az államelnök nem volt hajlandó átvenni. Parlamenti keménykedésével Németh Zsolt voltaképp Iliescut védte. Talán más politikára hangszerelt a fiatalok pártja? Az együttműködés jegyében a nyári bálványosi tanácskozásokkal igazolva a magyar–román kapcsolatok új korszakát? Azóta tizenöt nyár, fél emberöltő telt el, s tizenöt román fiatal nem gyűlt abba csapatba, amely tartósan és távlatosan a bálványosi gondolat képviselője volna a román közéletben.

V.

Kedves barátom, András!

December 5-e dolgában kérdeztél, de Illyés Gyula egyik távirata további tények és összefüggések felidézésére bátorít: “Mint macska, elkaparva piszkát, / így készítsünk mi is hát / új helyzetet? »Korszerű tisztát?!«” (*Lelki tisztulónak*). Az akol már-már áporodott melegéből kilépve, az egykori Fidesz hangvételében, a helyzet tisztázást sürget. Politikai, közösségi és lelki értelemben egyaránt. A Magyarok Világszövetsége dolgában is. Amelynek előbb tiszteletbeli elnökét, Sütő Andrást, Tőkés László püspök úr kegyelemteljes egyetértésében, Patrubány Miklós közreműködésével kiszorították, majd rutinos, bizantoid hadműveletekkel Csoóri Sándor következett, s vele a közélet olyan jeles személyei távoztak a vezetőségből, mint Pozsgay Imre, Duray Miklós. Hivatott, kivételes emberek és gondolkodók fölöslegesnek bizonyultak a világszövetségben. Tündöklő Jeromosként érkezett Patrubány Miklós, aki, ha kellett, székelyharisnyában játszta az igaz magyart. Hitvány kis népszínmű körvonalazódott; idővel aztán a püspök úr kényelmetlennek érezvén a szervezetet, feladta posztját, és szülőföldjén változatlanul tovább hirdette Tamásival: “Nem vészett el a magyar!”

Csak hogy egy súlyos politikai tévedés mutatkozott: a magyart, az igaz magyar, vagyis az RMDSZ ellen fellépő “platform” jelentette. Elég, sajnos, hogy a hazai polgári párt Németh Zsolt vezetésével már esztendőkkal ezelőtt, elvesztvén a romániai realitásokat és politikai józanságát, Tőkés László és Szász Jenő székelyudvarhelyi köztársaságát vizionálta Erdély új magyar édeneként. Egyedül persze nem tehetett volna; alvezérek harsonáztak naponta a *Magyar Nemzetben*; Csaba királyfi és Zsolt vezér mesebeli fehér paripán Nagyvárad–Székelyudvarhely között feszített szivárványon ügetett. Pegazusi ihlet helyett gyakran az igazság önhitt letéteményeseként, arcpirító stílusban tudatták

székelyboldogító eszméiket. Feledvén Tamási Áron figyelmeztetését is: a szivárvány csalóka! Elvakultak hadoszlopa valótlan állításokkal is szisztematikusan rágalmazta az RMDSZ vezetését, és támadta például Sütő Andrást, akinek tiltakozásaira a *Magyar Nemzet* nemcsak bocsánatot nem mondott, de még csak nem is válaszolt – természetesen a kiegyensúlyozott hírközlés és a polgári értékrend jegyében. Tudjuk, persze, hogy Benedek Elek hazaárulónak hirdették – Dicsőszentmártonban. A dicsői nivó persze most is szívósan működik Erdélyben s hasonlóképpen Budapesten.

Kövér László is felfedezte magának Erdélyt; politikai érzéketlenségénél és műveletlenségénél csak hangja nagyobb. A december 5-ei választás után terjedelmes nyilatkozatában (*Magyar Nemzet*, 2004. december 18.) ahány állítás, annyi tévedés, pontatlanság, csúsztatás, félígazság. S talán az ügynöki és hírszerzési nézőpontnál magasabb és igényesebb nivón is értelmezhető volna a világ, a nemzet és emberi jelenségeink. Politikus, zurnaliszta, aki Erdély ügyébe ártja magát, annak illő volna eltűnődni például azon, hogy a székek miatt háborúztak egymással századokkal ezelőtt; avagy a székelyek miatt álltak Vitéz Mihály seregébe; mai elvakult platformos trombitáslovagok Bethlen Gábort is vezércikkben szidalmazták, mert feladta Lippa és Jenő várát. Aki Erdély ügyében száját vagy tollát jártatja, mélyedjen el II. Rákóczi Ferenc gyönyörűséges vallomásaiban és emlékirataiban, s benne például arról, hogy milyen meggondolás és felelősség vezette, amikor 1707-ben fejedelemmé választása előtti napokban Marosvásárhely határában tárgyalta a rendekkel.

S ahogy kavarnak bennem százados gondok, kedves András, egyre erősödik bennem: a kisebbségi lét és esztétikum kapcsolatában micsoda árnyalatokat és mélységeket nem ismerünk! Annyi között Sütő András munkásságában, például a *Lócsiszárbán* elhangzó lutheri mondat, az "Itt állok másként nem tehetek" jelentésrétegeit. Elemezve, a protestantizmust felidézve, a mű szerzőjének személyességére hivatkozunk, de felfigyeltünk-e például arra, hogy Sütő András drámaivá emelt gondolata tudós Apáthy István tragikus sorsát is asszociálja; az összeküvés rágalmazásában perbe fogott, majd halálra ítélt, konzervatív magyar vezető 1920-ban szebeni főtárgyalásán hivatkozott a lutheri szavakra. S amikor Nagy László ravatalánál Sütő András a tenger és tengersizem titkos kapcsolatáról beszélt a Farkasréti temetőben, egyben a kisebbségi nyomorúságot tényekben összegző Ligeti Ernőhöz, a *Súly alatt a pálma* szerzőjéhez is kapcsolódott, aki a balatoni íróhét siófoki eseményén 1932-ben élt az összetartozás említett, szép képével.

Erdély, a romániai s határon túl élő magyarság család sosem lehet honi pártok kampányügye. Autonómia-igényük úgy is értendő, hogy Budapestről önös céllal folyósított anyagiakat s az ehhez kötődő vazallusi szempontokat és érdekeket felszámolva, a személyi, hatalmi ambíciók lankadjanak, és az őket kísérő hírharsnások csöndesüljenek el végre. Alaptétel: a kisebbség ügyeit magyarországi párt és különféle érdekszervezetek, orgánumok semmi formában nem befolyásolhatják. Budapest hagyjon fel vízfejokoskodásaival és befolyásolási hadműveleteivel, amelynek folytán már ott tartunk, hogy a létkérdések gyakran létkérdésekké sülyednek.

Az eredmény pedig közismert: Szász Jenő román pártbeli képviselőségét még az udvarhelyi polgárok java is elutasította. Ilyenképpen hát a hazai polgári párt, a december 5-ei közönyt megelőzően, már november 28-án, a romániai választásokon szenvedett kudarcot azzal, hogy az RMDSZ bejutott a parlamentbe.

VI.

Sikeréhez Orbán Viktor Brüsszelből gratulált, de ami esztendők óta történt, ezzel nem tekinthetjük elintézettnak. Sem itthon, se a határon túl, a platformosok körében különösképp nem. Tőkés László püspök úr az előző választások idején, az RMDSZ tiszteletbeli elnökeként, abszurdoid fordulattal, saját szervezete ellen szólította meg a magyarságot. Újabb, valóságtévesztő útjára Rákóczi György igei gondolatával is felelhetünk; a fejedelem ágyúira vésette: "Nem azé, aki fut, és nem azé, aki akarja, hanem a könyörülő Istené..." Öntisztázó folyamatok persze sürgetőleg mutatkoznak az RMDSZ-ben is. Amelynek új parlamenti képviselői között szerepel az a Toró T. Tibor is, aki Tőkés

püspök úr hadsegédeként hetente szerkesztett memorandumokat Markó Béla ellen. Íme, ez is erdélyi realitás. Amint az is, hogy a bicskás indulatok majd lehervadnak, hiszen a magyar kirándulókat fenyegető fogadósok is a vendégből élnek; s a szervezetek körül is kihuny majd az értelmiségiek lobja, ha újabb alapítványi pénzek érkeznek Budapestről. S csak remélem, hogy az Európára oly annyira hivatkozó, valójában szellemi skizoiditásban, vagyis igazodási zavarban szenvedő marosvásárhelyi és kolozsvári esztétikai klubok és baráti társaságok is öntudatosodnak annyira, hogy nem igényelnek magyarországi pénzeket, hanem saját kasszájukból piszkolják a hazát és a nemzetet.

Adyt idéztem, kedves András, Erdély elveszejtéséről. Vigasztalnak is kérdezte cikkében: "...de nem hal-e majd bele Románia, akit én szeretek...?" Románia nem halt bele, sőt! Államrendje ugyan változhatott, ám a magyarság megnyomorításának változatos módjait művelhette a világ jóváhagyásával. Jelcin bocsánatot kért 1956-ért. Az elmúlt tizenöt évben nem volt felelős román vezető, aki nép és lélekirtás évtizedeiért, a Duna-delta mocsaraiban, Enyed, Szamosújvár börtöneiben ártatlanul elpusztított magyarokért, a marosvásárhelyi pogromért, Sütő András szeme világáért bocsánatot mondott volna. "Rendezni végre közös dolgainkat"? József Attila szép óhaját ma is naponta lepökkik. Népirtások, háborúk nyomasztották a Duna-medence közelmúltját is. Trianon óta egyedül a magyar volt az, amely erőszak nélkül, emberi méltósággal és türelemmel igyekezett javítani emberalatti sorsán. Rendezni valója tehát a többségi gyűlölködőknek volna immár. De máris a politikai erkölcs ábrándos ligetébe jutottunk. Megbékélés? Az alapfogalmakat is tisztáznunk szükséges. Megbékélés? Követelik azok, akik addig lesznek békétlenek, amíg egy magyar is él a Duna-medencében. Szerbia ugyan haldoklik, de veszteségei folytán gyűlölete csak fokozódik, amit naponta és programszerűen már csak a vajdasági magyarokon verhet le. Ne ámítsuk magunkat: a pogrom veszélye érlelődik.

Mezei megfigyelőként a politika terepén, úgy tűnik előttem, hogy egy kedvező pozíciót, a román vezetés által is elfogadott kedvezménytörvényt, a bolsevik "testvéri" lakájhagyományok jegyében, a D-209 jelzetű kormány megsemmisítette. Ezt követően nyugtalanság és újabb terv nem mutatkozott a polgári ellenzék körében. Ilyenképpen Kasza József 2003-as kezdeményezését a világszövetség felerősítette és a maga javára fordította, miközben az Európa-parlamenti választás sikerében kábult a polgári ellenzék, majd addig gyönyörködött a szegfűpárt viszályában, amíg aztán a veszteségét és kudarcát konstatálhatta. Időben és meggondolt javaslatokkal az országgyűlés előtt kellett volna méltón tisztázni és rendezni honfitársaink hovatarozandóságának jogkörét és minőségét.

VII.

Így hát amitől tartottunk, abban benne vagyunk, a kudarcos folyamat tisztázást igényel – említettem. Általános menetét tekintve is, továbbá a kisebbségi politika mellett a magyar kultúra dolgában is. Párt és személyi-hiúsági-érdekeltségi szempontoktól mentesen. Az alapigét Tamási Áron 1937-ben megfogalmazta: "Mind magyarok vagyunk!" Tanácsos volna, hogy elvakult honmentők újabb hadműveletektől kíméljék közéletünket, mert Weöres Sándortól ismerjük: "torlódnak, tülekednek, hogy ki lehessen a mentő: / félek, a gyermek végül a vízbe potyog" (*Honmentők*). Triatófeliratoktól, sumerológiai spekulációktól se leszünk jobb, vagyis igényes magyarok. Dobos Attila televíziós óráját siratóknak pedig: az idétlenségben révülő hazafiság legfőnnebb Karnyóné boltjában kelendő. S viszolygom attól is, hogy régi idők pártobsitosai, Kerényi Imre és Koltay Gábor, továbbá Várhegyi Attila agitációs-propagandista színvonala jelentse a magyar kultúrát. Ami pedig nyár óta a Duna Televízió elnökeinek választása körül történik immár harmadik hullámban, az a szakmai igény teljes semmibevétele. A manőversorozat nyilvánvaló: az uralkodó párt érdekeit feltétlen kiszolgáló üzemvezető kerestetik. Európa alatti, szégyenteljes színjáték ez, amely már a szakmai látszatra se ügyel a határon túliak iránti közzolgálati kötelezettségben.

Kedves András!

Rövid levélre készültem, arra gondolva, hogy hatvanadik születésnapod alkalmából további szívós, teremő munkát és egészséget kívánok. Megelőztél, s keserves kérdésben megszólítottál. Nagyidai

kedv kísértett válaszra, ám keserves voltunkban a decemberi 5-ei jelet én kegyelemteljes figyelmeztetésnek tekintem. Önvizsgálatra és összeszedettségre bátorít. Politikai dimenzióban és kinek-kinek az egyéni létében, tisztázó folyamatokat indíthat.

Csak legyen hozzá bátorság fent és alant.

Utolsó találkozásunk alkalmával, Andrásom, a vigasz felől kérdeztél. Tudósi munkásságod értelmén tűnődteél, talán a hatvanhoz érkezett öreglegény személyességével is. December 5-e dolgában Németh László már 1935-ben a tovatűnt Tündérkertről beszélt: “A valóságban mást sem tettünk Erdéllyel egy század óta, csak adtuk és adtuk, és ma jobban adjuk, mint valaha. Mert egy országrészt nem fogadalom, fegyver és birtoklás tart meg, hanem az a titkos hódítás, mely úgy ejti meg a földet, mint férfi a nőt. Erdély a legkülönb nő volt, akivel a magyarságnak itt Európában dolga akadt...”

Özvegyiségre jutottunk volna?

Mégis, a minden veszteség ellenére, a reménység jegyében Tamási Áron ösvigasztalásának záró pillanatát idézem, drága öreglegény-társam, András! Amidőn már bekövetkezett a vég, s Csorja Ádámnak vére folyt, búsulás helyett a küzdés ígését kurjantják a kislegények, és csárdásba kezdenek. December 5-e után, ráadásaként, születésnapj jókívánsággal Ady Endre verejtékes látomásával kívánok reményesebb holnapot; Párizsban írta 1906 őszén: *Özvegy legények tánca*. Rózsát tépve és sóhajt hörögve, danoljunk és küzdjük át az éjszakát, jó Andrásom! Reggel pedig? “Reggel hiába gyűl a nép, / Nyoma sincs dalnak, bálnak, sírnak: / Egy-két vér csöpp s könny folt a falon / S egy-két bolond verses papírlap.”

Járjuk hát, ameddig járhatjuk!

Isten tartson meg sokáig!

Párizs, 2005. január 12.

CZAKÓ GÁBOR

Ismeretlen Tettes

A lapos gyanú merült föl bennem s más magyar emberek sokaságában, hogy ellenünk a kettős állampolgárságról szóló népszavazással kapcsolatban Ismeretlen Tettes – föltehetően bűntársak népes bandájával – súlyos bűncselekményeket követett el, föltehetően bűnszövetségben. Ezért sértettként följelentést tettem a Legfőbb Ügyészségen az alábbi szöveggel.

“A népirtás büntetének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény” II. cikkelye kimondja, hogy “a jelen Egyezmény népirtás alatt a következő

cselekmények bármelyikének, valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport, mint olyan teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával való elkövetését érti”. Az említett fejezet b) pontja tiltja: “a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem” okozását. Magyarország az említett Egyezménynek részese, és annak szövegét törvénybe iktatta. A Btk. 156. § kimondja, hogy “aki valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport tagjának a csoporthoz tartozása miatt súlyos testi vagy lelki sérelmet okoz, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.

Ismeretlen Tettes ezen túlmenően megsértette a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló s a Btk. 177/B paragrafusába foglalt rendelkezéseket is.

Egy nemzet számára egyértelműen a nemzethez való tartozás tudata és az együttműködés, a kölcsönös segítség gyakorlata a legfontosabb. Népünk trianoni sérelme közismert. Ezt tetézte Rákosiék “bűnös nép”-propagandája, az ötvenhatos forradalom leverése és azt követő véres megtorlás. A nemzet sérelmeinek orvoslására az elmúlt szocialista rendszerben semmilyen intézkedés nem történt. A hivatalos állásfoglalás szerint a szocializmus fejlődése a nemzetiségi kérdéseket – köztük a külhoni magyarok elnyomását, üldözését, sanyargatását, sőt irtását (44-es titói magyar holokauszt a Délvidéken, Szárazajta, stb. Erdélyben) – “automatikusan megoldja”. Az utódállamok és a magyar szocialista kormányok összejátszása miatt kétszeresen nehéz körülmények ellenére számos magyar ember szorgalmasan építgette a kapcsolatot az elszakított nemzettek között. Mostanáig a magyar emberben nem merült föl, hogy ne volna testvére a többi magyarnak. A maga nemzetének a határokon átívelő egysége minden civilizált ország lakója számára magától értetődő. Így volt ez természetes számunkra is – és egyetértett velünk a cigány, a sváb, a szerb, az örmény és a többi kisebbségi polgártársunk zöme is.

A kettős állampolgársággal kapcsolatos, 2004. december 5-én lezajlott népszavazás – bármi volt is az oka és a módja – alkalmat adott volna a magyarság kulturális, szellemi egyesítésére, erkölcsi és gazdasági együttműködésének erősítésére; mégpedig az európai politikai normák betartása mellett, a határok megsértése nélkül. A kettős állampolgárság intézménye szervesen belesimul az Unió jogrendjébe. Sok millió külföldi állampolgára van Írországnak, Olaszországnak, Spanyolorzágnak stb.

Ismeretlen Tettes azonban kampányt indított a nemzeti egység ellen, és megsértette a Btk. 177/B §-t, mely kimondja, hogy “(1) aki a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényi rendelkezések megszegésével

a) tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, b) közérdekű adatot hozzáférhetetlenné tesz vagy meghamisít, c) hamis vagy hamisított közérdekű adatot hozzáférhetővé vagy közzé tesz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő”.

Ismeretlen Tettes sok száz millió forintot – közpénzt? – fordított arra, hogy rágalmakat terjesszen a lakosság körében: azt a hiedelmet keltve, hogy eredményes referendum esetén veszélyben kerül az itthoniak munkahelye, szociális ellátása, nyugdíja stb.

– Azt a közérdekű adatot hamisította és híresztelte, hogy a népszavazás után, egy éven belül akár mind a 800000 magyarigazolvánnyal rendelkező áttelepülhet Magyarországra, holott a referendum nem a kettős állampolgárság megadásáról szólt, hanem – eredményessége esetén – csupán egy ilyen tartalmú törvény megalkotására kötelezte volna az országgyűlést. E törvény – kétharmados jellege miatt – hosszú hónapok, esetleg évek múlva készült volna el;

– azt a közérdekű adatot hamisította, hogy a 800000 esetleges áttelepülő közé csalárd módon beleszámolta a több százezres szlovákiai és szlovéniai magyarságot, ahonnan az Uniós csatlakozás óta senki sem költözött át, noha megtehetette volna;

- azt a közérdekű adatot hamisította, hogy az esetleges áttelepülő asszonyokat egyszerre számította nyugdíjjogosultnak és anyai támogatás várományosának;
 - azt a közérdekű adatot hamisította és híresztelte, hogy az áttelepülők kizárólag terhet jelentenek Magyarországnak; csórén jönnek át, sem javakat, sem munkaerőt, sem szellemi, kapcsolati tőkét, sem pénzt nem hoznak, de még a sok milliárdra rúgó útlevílletéket is elsinkófálják;
 - azt a közérdekű adatot hamisította és híresztelte, hogy a különféle szociális támogatások automatikusan megilletik a külföldön élő állampolgárokat;
 - azt a közérdekű adatot hamisította és híresztelte, hogy a külhoni lakos állampolgárok Magyarországon szavazati joggal rendelkeznek;
 - azt a közérdekű adatot hamisította, hogy Magyarország és Románia között a kettős állampolgárság tilos, s ennek kapcsán egy rég fölmondott egyezményt dobott a köztudatba;
 - elhallgatta, hogy Romániának több százezer kettős állampolgára van – elsősorban – a Moldovai Köztársaságban, sőt, magyar polgárok is lehetnek román állampolgárok;
 - elhallgatta, hogy az EU-ban általános biztosítási elvnek megfelelően a nyugdíjat ki-kí attól az országtól – annak biztosítójától – kapja, ahol a jogosultságát szerezte. Az ennek megfelelő egyezmény az EU-ba törekvő Romániával már elkészült, aláírása hamarosan megtörténik. Ukrajnával is folynak a tárgyalások, a nem EU-tag szomszédok közül a Szerbiából áttelepülők nyugdíját Szerbia fizeti;
 - alapos okkal föltételezhető, hogy Ismeretlen Tettes jelentős hasznót húzott a propagandaanyagok elkészítéséből, ezért esetében valószínűleg megáll az idézett 177/B. § (2) bekezdésében foglalt minősítés: “A büntetés a büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt jogtalan haszonszerzés végett követik el.”
- Ismeretlen Tettes a magyar nemzethez tartozó emberek sokaságának súlyos lelki sérelmet okozott, s ezzel megvalósította a Btk. 156. §-ban foglaltakat:
- azzal, hogy a határon túli magyarokat minősíthetetlen módon gyalázta: aljas, haszonleső csavargónak tüntette föl őket, akik némi szociális segélyért elhagyják évezredes lakhelyüket, őseik sírját, ingatlanait, munkájukat, barátaikat, s a nyakunkra özönlenek;
 - azzal, hogy belföldiekben irigységet szított ellenük, nemzettudatukat megroppantotta, midőn a nemzeti együvé tartozás megtagadására szólította föl őket a főtebb leírt koholt adatok alapján;
 - azzal, hogy nemes, mélyen emberi értékeket, a természetes jó szándékot, a segíteni akarást, a józan gondolkodást, a nemzeti egység gondolatát merőben anyagi szempontokkal állította szembe, lerombolva számos magyarországi szavazópolgár értékrendjét;
 - Ismeretlen Tettes oly módon is ludas a magyar nemzeti csoportnak okozott lelki sérelem elkövetésében, hogy hadjárata – mint főtebb kiderült, nem is irányulhatott a kettős állampolgárság elutasítására, hiszen nem az volt a népszavazás kérdése – a nemzet egységének megbontását, a csoport tagjainak szembefordítását és ily módon súlyos, lelki válságának előidézését célozta. Könnyen belátható, hogy minden ízében hazug, fasiszta stílusú, rasszista propagandája végső fokon a társadalom elemi közösségeinek és magának az emberi személynek az épségét is veszélyeztette, amennyiben az általa manipulált érdekeket az alapvető emberi értékek fölé helyezte – a nemzettudat megroppantásán túlmenően –, az embereket igyekezett zsigeri szinten élő véglénnyé süllyeszteni;
 - Ismeretlen Tettes azzal okozta a legsúlyosabb lelki sérelmet a magyarok közösségének, hogy

magával az általa megtévesztett népességgel mondatta ki a nemzet szétszabdaltságát.

A magyar “nemzeti csoporthoz tartozók súlyos lelki sérelmét” tanúsítja 1521143 igen szavazó mint sértett, számos újságcikk, a határon túli magyar emberek tömege, a “magyar állampolgárokat nem szolgálunk ki” táblák Erdélyben, a magyar rendszámú autók szabadkai megrongálása, magyar igazolványok visszaküldése, a gyergyószentmiklósi búcsúsok fekete szalagos nemzeti zászlaja, a Himnusz el nem éneklése stb.

Amennyiben Ismeretlen Tettes kilétére a T. Legfőbb Ügyészségnek sikerül fényt derítenie, kérem az illető előzetes letartóztatásba helyezését, hogy ne legyen módja bűnismétlésre, esetleges tettetársaival való összebeszélésre, a felelősségre vonás elől való szökésre.”

Számos sértett társammal együtt izgatottan várjuk, sikerül-e a törvénynek megfékeznie az emberiség ellenes bűnöző Ismeretlen Tettet és társait.

TORNAI JÓZSEF

A magyar velszi bárdok

*Di
a
pé*

*s
a
ju
is
me*

*ez
ve
bá*

*a
me
ve
bá*

*Ez
is
me*

*s
ha
ni
a
tői*

me

*mi
me**ó,
mi
me*

(Ady)

*Edvárd király, magyar király,
vágdat Audiján.*

*Hadd látom, úgymond, meddig ér
a csonka tartomány.*

*Van-e folyószámla, zsozsó,
tőzsdén haszon kövér?*

*Használt-e a törleszkedés,
s amit a szám ígér?*

*S a nép, az istenhagyta nép
olyan bamba-e rajt,
mint akarom, s mint a barom-
fi, mit eladni tart?*

*Király, a legszebb bankbetét
a tied, s hidd el azt:
sok millió alattvaló
istenárnnya dagaszt.*

*S a nép, az istenhagyta nép
tompá, mint kutyaszőr,
meg se rezeg, s torkán lemegy*

palackostul a sör.

Edvárd király, magyar király,

vágtat Audiján

körötte reng, rohad-mereng

a csonka tartomány.

Óbudavár a hely neve,

hol egyszer csak megállt,

Óbudavár csődtömege

éljenzi a királyt.

Villafalat, mit egyre rak,

s szegények ingere,

sok funkci sok-sok éve lop,

ki szólhat ellene?

S mind, amiket a várnegyed

blöfföt, gőgöt terem

s mind, amiér dollárt remél

túl messzi tengeren.

Ti magyar-magyarok! hát senki sem

mondja nekem: apánk?

Ti magyar-magyarok! Ti senkiek,

ne éljen Eduárd?

*Villafalat, mely magasabb
már napról napra lesz,
azt látok én: de szemetek
csak nem buktomra les?*

*Ti magyar-magyarok! Ti senkiek,
ne éljen Eduárd?
Hol van, ki írja tetteim –
egy magyar velszi bárd?*

*Mint a harang, a sok bitang
karban kiáltozik,
tollaikon mint győzelem
serken ezernyi cikk.*

*Szó fölbuzog, izeg-mozog,
a törvényt megszegik.
A sor mögül, holló, fehér,
új bárd emelkedik.*

*“Itt áll, király, ki tetteid
ismétli és szavad,
s arany csörög, cinkos röhög,
míg nyög a suta hang.*

*Arany csörög, cinkos röhög,
hazugságom igaz,*

*pénzszagra gyűl minden ügyes,
aki terád szavaz!*

*Ömölnek elméd hívei,
nem kell nekik kereszt,
pénzszagra gyűl minden okos,
király, hőstetted ez!”*

*Miniszter lesz! Ez a beszéd –
kurjongat Eduárd –
Ilyen hazafi kell nekünk,
s belép egy sunyi bárd.*

*“Harsog zene, ricsaj-fene
Duna-öböl felé,
pornóasztárok, pucér csajok
nyívása vág belé.*

*Ne szülj többet, magyar anya,
minek a csecsemő?”
Int a király, s kitüntetést
kap, és ez érthető.*

*De anélkül, hogy illene,
ott áll egy harmadik,
száján szava, akár maga,
hajlong, hízelkedik:*

*“Elment a Nemmel ez a nép,
szavazni, Eduárd,
nevedet isteníti most
millió velszi bárd.*

*Emléked nem kophat soha,
köszönjük, Eduárd,
te tudtad, nyálas ez a nép
s a magyar velszi bárd.”*

*Micsoda ész! tapsol föl a
király kész-örömet:
bankot neki, ki oly csaló
kupec, hogy sose vesz!*

*Nemzetpolgárok fizetik,
s a bárdokat oda.
Budaváraiba hívja most
a sakál-vacsora.*

*S Edvárd király, magyar király
vágat Audiján,
körötte csak úgy zúg, kacag
a csonka tartomány.*

Másfél milljom dalolva ment

*szavazni velszi bárd,
és csak azt tudta mondani,
hogyan éljen Eduárd!*

*De mi eme parasztzene,
pesti utcán mi szél?
Elköttem a kocsidat,
kurva népdal-pecér!*

*De csak a csend; vád szava bent,
se kint nem hallható:
a bűn az bűn, bárhogyan tagadd,
király, nyilvánvaló.*

*Jólesik ez a némaság,
szaxofon és gitár
hallgasson most, hogy győztem, és
ezt itt vitatni kár.*

*Am túl a már nem hallhatón,
csillag-fülünkön át
süvít a sakáldalait
a magyar velszi bárd.*

TAMÁS MENYHÉRT

Minden törött továbbtört

Adyt sajogja a cím – s vele viselt idegeink hajsálerezetét!

*

Napok óta szaggat a szó...

*

Már megint történelmet sírtunk!

*

Véset helyett koszlás – sötétjére maradt márvány!

*

Akár Reményik trianoni dátuma, e dátum is *lázít, fenyeget és int!*

*

Odaát, újdonság hallik, szakadt fohászuat cserélik a havasi fenyvesek...

*

Sejthettem volna... Most érzem igazán: sejtettem is... Engem, akit (Bukovinától Bácskáiig, Dunántúlig) az út; az árokmart dajkált, kaptatók sokasága pofozott idegenné, hovátlánított földönfutóvá, szűkülő szívvel vártam a Nagy Kapunyitásra...

*

A sorsdöntő (estére már *sorsnyomás*-folytató) szavazás óráiban jussolt előérzet kerített hatalmába... Olyasféle, mint amikor hetekkel előtte Illyés-esszém megírásán dolgoztam... – miköz a sorok feszességére ügyeltem, a méltató szavak közé, mögé továbbnyilalló sejtések feszültek... Az esszé végére, akarva akaratlan, a pont helyére felkiáltójel nyomult... Úgy hiteles, ha az írás befejező szakaszát idemásolom:

Lépjünk, amekkorát csak Illyés léphetett gondolattársításaiban, ugorjunk át sokszor és sok formában elemzett költészetét, dokumentumregényeit, drámáit, s időzzünk el esszéinél, történelmi kutakodásainál – más korban, más parancsolatú időben, sőt szigorúbb tekintetű viszonyok közt papírra vetett vitacikkeinél, másképp fogalmazva: időzzünk el meg-megújuló bátorságánál, Illyés továbbörzött hűségénél, emlékezzünk csak Európa-szerte nagy visszhangot kiváltó, sokáig betiltott *Szellem és erőszak* könyvecskéjére (benne a párisi L' Express szerkesztőjével folytatott beszélgetésére), az itthon is támadott írásaira: a *Válasz Herdernek és Adynak* esszéjére, *Az elpuskázott tartományra*, s más langyosságot felverő, *sorsnyomás* alól elősistergő szóváltásaira, apró intelmek ide, nagyobb haragvások oda, mondta a magáét, mondta, ami vállára nehezült, ami a

szétszóratott magyarság szívét nyomta, századjára is mondta, mondta, figyelmeztetett a *türelmetlenség, a sovinizmus, a faji gyűlölet, az elkülönülés* veszélyeire, az igazi változásokat messzi késlekedésében látta, annál kísértetiesebbnek Erdély sorsát, *amely évszázadokon át a magyar civilizáció és irodalom szülőföldje volt*, amelynek egyetlen kisebbségnek szánt egyetemét bezárták, ezekben a sötétlő napokban, feltehetően egyre többet gondolt a herderi jóslatokra, amely közel kétszáz évvel előtte néhány száz esztendőnél többet jóindulattal sem jövendölt a *mások közé ékelt magyaroknak*, mindemellett Ady látomásaitól sem tudott szabadulni, más pillanataiban mi mással “nyugtatgatta” volna magát, minthogy: *Ady nemzedéke fölött sem volt könnyörületesebb az ég. Még kevésbé az utána következő nemzedék fölött, melyekre az ő jóslatainak beteljesedése zúdult. Szembe mertünk valaha nézni ezekkel a beteljesedésekkel is? Tudjuk, hogy a könyvek, cikkek, visszaemlékezések így nevezte “diadalmas forradalom” alatt, mely az ő gondolatait is immár győztesnek hirdette, Ady bénulásos szája újra és újra ezt a szót akarta érthetően kimondani: Erdély. Mert olyan sötétet még ő sem jósolt, mint amit haldokló tekintetével látott. S nemcsak “népe egén”, földjén is, attól kezdve számolni lehetett és kellett a “diadalmas forradalom” minden következményével, minden hordalékával, átrendező viharaival, pontosan látta a városba tömörülés, a talajvesztettség lélekroncsoló hatását, akár a magam eligazodására, akár interjúkérdésként (mi a rossz közérzet oka?) kérdeztem, osztott-gondú volt a válasz: Nemzeti tudatunk fogyatékos, a közösségi kötelékek szemmel láthatóan fellazultak, a hazához tartozni nemrég még ajándék volt a léleknek, összeforrasztó ajándék, a tömegnyomás inkább a prés szerepét tölti be, semmint a nemzeti keret tágitását. Illyés hangsúlyai minden nyilatkozattal súlyosbodtak, ebből a szellemi tartásból jöttányit sem engedett, ezért válhatott József-hegyi háza zarándokhelylyé, külhoni barátai, honi szövetségesei és tanítványai számára Kárpát-medencei felségterületté, ahonnét nemes útjukra, örposztjukra igazíthatók a szavak, ahonnét megmaradásukra bátoríthatók a szívek, a kezek, a szemek, ahonnét (legalább lélekben) visszaköltöztethetők a csonkolt mezők, fenyveseikkel a hegyek, nem volt, s ma sincs az a kitakart idegvégződés, amely ne várta volna, ne várná a *tudattisztító* ébresztést, hazakereső hajszálereink finomítását-erősítését, hogy amit magunkba szívunk, ami táplál, ami – akár dacos ellenállással – segít kigyógyulni görcseinkből, kisebbitéseinkkel torzított lelki nyavalyáinkból, segít, hogy az átkos indázások közt is ölelkező nemzetté válhassunk, apadásaink mögül a legkiszolgáltatottabbak, a mai mélyen élők is előragyogjanak, hogy velük és általuk a sokat emlegetett nemzet (talán utolsó próbálkozásként) megvethesse lábát, talpra állhasson, esetleg túllépjen a semmitő szándékú évezredkezdeten!*

*

Nincs, nincs csönd, csak alvó dallam,

magunkat ébresztjük minden dalban!

DOMOKOS MÁTYÁS

Magyar advent – 2004-ben

(Ady Endre: *Szerencsés
esztendőit kívánok*)

Ha számot kéne adnom, mi járt az eszemben, 2004 adventjének éjszakáján, akkor arról a számomra is meghökkentő tapasztalatról kellene beszélnem, hogy a trianoni határainkon túl porladó hallottaimra kellett minduntalan gondolnom. Apai nagyapám és nagyanyám a váradi Olaszi temetőben nyugszik, ha ugyan ki nem szántották azóta a sírjukat. Leányuk, kedves és szép keresztanyám a temesvári sírkertben van eltemetve; anyai nagybátyám viszont sehol, mert őt 1944 adventje környékén Kárpátaljáról hajtották el, hajadon fővel, kiskabátban “malenkij robotra” – ő jeltelenül és nyomtalanul hullott ki a menetből, amelyet a nagy Szovjetunió felé tereltek. (Oda, “hol minden ember érzi, hogy szabad”.) Ő tehát nem természetes halállal halt meg, hanem egy születési hiba folytán, mivel magyarnak született. Én pedig azon tűnődtem, vajon elfogadnák-e őt s a szívemnek drága többi halottaimat “magyar honfitársaim” teljes jogú magyaroknak? Mindazokat, akik számára ez nem volt kérdés, és csendes önérzettel vallották, mert vállalniuk kellett, személyes sorsuk meghatározó alkatrészeként a magyarságukat. Erre, a népszavazáson feltettnél mélyebb és a mélytudatomig megrázó kérdésre most már nem tudok válaszolni, és bánatomat nem enyhíti, hogy kertelés nélkül megvallottam odatartozásomat és szolidaritásomat hozzátok, “vér véretekéből, magyarok”. (Gyengébbek kedvéért: az idézőjelbe tett vendégszöveg nem egy megátalkodott populistától vagy javíthatatlan nacionalistától származik, hanem a estheticus Kosztolányitól...)

Olvasom a napi sajtóban Veres András püspök úr nyilatkozatát, s én is úgy hiszem, “elhibázott lépés volt a kettős állampolgárság megadásának a kérdését népszavazás tárgyává tenni”. Nem tudható, milyen hátsó szándék vagy ártalmas sugallat kényszerítette ki ezt a voksolást, az eredmény: a tömeges emberárusítás ténye azonban sokkal nagyobb, féltő, hogy gyógyíthatatlan bajról árulkodik. Napjaink társadalmából a jelek szerint mintha kiveszett volna az elemi összetartozás érzése, amely szinte a biológiai ösztönök erejével tartotta – és tartja – össze a földkerekség különböző népeit. S nemcsak a nemzetállamok kialakulása óta. A velünk született szolidaritás érzése, melyet szokás patriotizmusként emlegetni, nem feltétlenül mérgezte a különböző eredetű népcsoportok együttélését. (Emlékezzünk népvándorláskori és többnyelvű eleinkre, akik közt az etnikai hovatartozástól függetlenül bárki “hungarus” lehetett, ha annak vallotta magát.) Ők még nem ismerték a “békés együttélés” szemfényvesztő szlogenjét, amely a hideg fejjel kitervelt és végrehajtott népiirtások takarója lett az újkori történelemben.

“Testvértelen ága nemének”: honfoglaló őseink nem tudták semmikor teljesen kitölteni magyarjaikkal új hazájukat, a Kárpát-medencét. “Az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő” – István király intelmét gyaníthatóan ennek az etnikai ténynek a józan és bölcs belátása szülhette. Az általa alapított s Európa-szerte tekintélyes és erős középkori királyságunkat, amely még a tatárdúlás után is képes volt önerejéből újjáépülni, 1526. augusztus 29-én a mohácsi csatamezőn elsöpörte a török, s hogy ezt megtehetette, abban megvolt a végzetes szerepe – Ady szavával – a

“civódó magyar”-nak is. Ekkor vált el hazánk Európától történetében és sorsában, s várt rá... elaljasodás. Amikor ezt írom, tulajdonképpen Kemény Zsigmond nézetét tolmácsolom, *A mohácsi veszedelem okairól* című tanulmányából, amelyet a reformkor hajnalán, 1838-ban vetett papírra és jelentetett meg Kolozsvárt, a *Nemzeti Társalkodóban*.

Népünk történelmének sorozatosan elhibázott döntéseket követő végzetes fordulatain és katasztrófáinak az okain tűnődő elme jószerivel össze se tudja számolni, hányszor keringett “pokolhintán” a “hajdan erős magyar” a züllés és elaljasodás mindent elnyeléssel fenyegető örvényei fölött, a mindenkori hatalom birtokosainak és elősdijeinek köszönhetően. – De mi maradt az önálló államiságát veszített s a hódoltsági időkben kivérzett magyarság számára egyetlen azonosítható jelként, amely létezésének kizárólagos biztosítékeként kötötte össze a háromfelé szakadt népet? Az anyanyelve. Mohácstól a reformkorig jobbra valóban nyelvben élt csak a nemzet, a felvidéki és erdélyi magyar világ örláncjaitól körülvéve. István király országa végérvényesen elveszett, de megmaradt a magyar nyelv, és az anyanyelv szellemi erőterében töprengő elmék, a meggondolt gondolat és a kifejezés magányos hősei ennek a nyelvnek az anyagából szőtték újra a csak virtuálisan létező nemzet számára azt a magyarságtudatot, amelynek legnemesebb része a magyar irodalom és a magyar kultúra. Mindaz, amiért Németh László szerint nem kell szégyenkezünk, hogy magyarnak születünk.

“Haza és haladás” – ebben a két szóban szoktuk összefoglalni azokat a százados törekvéseket, amelyek népünk legkiválóbb s rendszerint legmagányosabb fiait arra ösztönözték, hogy fáradhatatlanul keressék az európai fejlődéshez való visszazárkózásunk lehetőségének a módzatait, nem feledve közben, hogy második honfoglalásunk Európa népei közt nem képzelhető el a nemzeti függetlenség visszaszerzése nélkül. Ennek a nagy nemzetstratégiai célnak az eléréséhez legjobbjaink Kölcseytől, Széchenyitől, Petőfin, Eötvösön, Arany Jánoson át Ady Endréig és tovább sohasem kaphattak (s nem is remélhettek) támogatást a Magyar Ugartól, s miközben harcuk a Magyar Pokollal zajlott, a köznépen, a veszített “csaták fejtelten harcosán... kinek bezárult pokla és ege” (Illyés Gyula) mindjobban erőt vett a rettentő orwelli tanulság, mert ép ösztönnel és egészséges tudattal élő népből mindinkább broylercsirke-tenyésztetre emlékeztető alaktalan masszává vált, s mivel korunk civilizátorainak a szándékai szerint a fejsze a nemzeti tudat gyökereire vettetett, egyre jobban elfogadta, majd meg is szerette elnyomóit, akiktől a tápot kapta. S bekövetkezett a rendszerváltozási kísérlet kudarcának talán legszomorúbb illúzióvesztése: bőrünkön tapasztalhattuk, napról napra megélhettük a “szabadság” baljós paradoxonát, amelyre Rousseau már a XVIII. század közepén figyelmeztetett – a nép nem akarja azt, amit akarnia kellene, hanem azt akarja, amit nem kellene akarnia.

“A nemzeti sors nagy pillanataiban a magyar irodalom mindig elsőrendű választ adott az időszerű kérdésekre”, emlékeztetett a nemzeti irodalom szerepének elsőrendű kötelességére a legsötétebb ötvenes években az emigrációból Márai Sándor. De hát a “nemzeti irodalom” azóta elnémult minálunk, mert a társadalom agyán lobotómiát végző civilizátoroknak sikerült elhitetni, hogy ideje lejárt, szerepe véget ért, hogy nemzeti sorskérdéseinket “az dolgot magát nézve” elemző irodalmunk arany öntudata és üzenete ma már nem “trendi”, és az értékeit, önbecsülését oly könnyedén elhajító, feledékeny magyar világ boldogan elhitte a posztmodern bűvigéket, mert ezáltal egy kényelmetlen lelkiismereti nyomás alól is felszabadult. (Hogy is írta néhai Vajda János? “Nemzeti beteglétünk egyik fő oka nem külvilágunkban, de magunkban van: azon magunknak kell és lehet most is, minden körülmények között segíteni, mert ahhoz nem szükséges sem külszövetség, sem belső hadsereg, miután a baj nem egyéb, mint... káros irányú, szóval hibás közérzet.” – *Önbírálat*.)

2004. december 5-én nemcsak a testvéreinket s nemcsak a hallottainkat, de a halhatatlanjainkat is elárultuk.

* * *

De hát ildomos-e kizárólag a lenti világot, a malomalji népet ostromozni amiatt, hogy egy rossz

kérdésre ilyen szégyenletes választ adott? Ne tetsessük vaknak magunkat: a közös bűnben legalább ilyen, ha nem nagyobb mértékben részes közéletünk választott testülete és holdudvara is, amelyet nem a leghelyénvalóbb szóval úgynevezett “politikai elitnek” mondanak. (A fogalmak tisztázására tervezett Új Enciklopédiájában Karinthy Frigyes minden bizonnyal másként fogalmazna...) Az elmúlt tizenöt esztendő politikatörténetére visszatekintve keserű szívvel kell megállapítanunk, hogy a József Attila reményeiben élő “hozzaértő, dolgozó nép okos gyülekezete”, akikre ismét (hányadszor?) az a feladat hárult (volna), hogy “hazát kell nektek is teremteni” (Petőfi), a nagyhatalmi alkuk kegyelméből megnyílt történelmi lehetőséget elherdálva, a magyarság egyetlen akut sorskérdését sem tudta kielégítő módon megoldani, amely nélkül pedig nem lehet az új, szabad és demokratikus Magyarországot megteremteni és közmegelegedésre működtetni. Undorral szemlélve az üres padosorok előtt habzó műperpatvarokat, nemcsak a déj vu kísérteties érzése fogja el a kiábrándult szemlélőt, akinek a bőrére – az életére – megy az elvtelen színjáték; nemcsak Katángthy Menyhért világának a reinkarnációját látja a képernyőn, hanem ha őszinte akar lenni magához, akkor kényszerűen arra kell gondolnia, hogy rejtelmes – fortélyos? – félelem szorításában virtuóz technikával akadályozzák meg “honatyái”, hogy bármely kérdésben, amely az egész nemzet sorsát érinti, becsülettel vállalható megegyezés szülessen. (Mert ha nem így volna, akkor erre a népszavazásra se került volna sor 2004 adventjén...) Vajon érzik-e az önérdék-érvényesítésben oly leleményes képviselő urak az “ékes kövekbe felburkolt Hazugság szép zsványtanyájában” (Ady), hogy nekik mekkora a felelősségük a történetek miatt? Hogy ismét győzött a Magyar Ugar? Nem tartanak-e attól “szájhazafiaink” és a globalizmus cselédeiül szegődött világpolgáraink, hogy előbb-utóbb mégiscsak kiderül majd: azért sem képesek megoldani kérdéseinket s kellő hozzáértés és felelősségérzet hiányában orvosolni bajainkat, mert lelkük mélyén nem is akarják?

2004. december 5-én a folyton utat tévesztő magyarság rossz történelmi determinációja adott egy hibás kérdésre mindannyiunkat pirulásra készítő választ. Pedig a kérdésnek, mint mondogatták, nem is volt igazi tétje. A Rossz “ingyen cselekedetével” s az egyetemes szegény emberi szolidaritást kegyetlen önzéssel felmondó Káin arcával kellett szembenéznünk: avagy őrizője vagyok-e én az én atyámfiaimnak?” (A “lendületos” gazdasági növekedés közben nem vettük észre, hogy sikerült újratermelnünk a “hárommillió koldus” Magyarországot?) 2004. december 5-ének éjszakáján ismét megélhettük Thomas Mann megállapításának nem múló érvényességét: “a mítosz időtlen szkéma, amibe az élet folyton belenő”.

De hát mit is reméltem én, akinek kamaszkoromban a magyar élet legnagyobb és legkeserűbb diagnosztája: Ady Endre nyitotta ki az agyát a második világháború esztendeiben, s azóta is számtalanszor megtapasztaltam költészete történelmi leckéjének változatlanul érvényes igazságát? Számomra nem vigasz, hogy akik kibújtak a válaszadás kényszere alól, a nyilvánosság előtt és négy szemközt kéretlenül és kényszeresen magyarázgatják bizonyítványukat. (“A részleges lelkiismeret” nyomására hajtogatják a testvérárulás racionális és morális felmentvényét...) – Az igazi kérdés, amelyet nem valamiféle választási bizottság vagy bíróság hagy jóvá, de Mohácstól napjainkig átvérzi a magyar történelem szövetét, és egyre fenyegetőbb hangsúllyal változatlanul fennáll a XXI. században is, megint csak Adyval szólva így hangzik: kihullunk-e az Idő rostáján, vagy reménykedjünk (reményen túli reménnyel akár), hogy élnek még közöttünk, s többen, mint 2004. december 5-e után hihetnénk, akik továbbra is hűséges “magvai a Jövőknek?”

NAGY GÁSPÁR

A szégyen lépcsőin

1. ÜZENET A PROFESSZOROK BATTHYÁNY KÖRÉNEK A NOVEMBER 21-EI RENDEZVÉNYÉRE

Kedves Barátaim, Honfitársaim!

Ez a népszavazás Magyarországon (tehát minden magyarok anyaországában) 1990 óta a legfontosabb szavazás lesz! Sokkal fontosabb, mint az európai uniós szavazás volt. Ne szégyelljük kimondani: ez a szavazás magyar érzelmeinkről és európai értékválasztásunkról, valamint a testvéri szolidaritásról és az emberi humánusmóról szól.

Ez a szavazás egyszerre magyarságvizsga és jellempróba! Ha elbukunk, a mi *állampolgárságunk* erkölcsi értéke is a tétova és felelőtlen *álompolgárok*, vagy rosszabb esetben, az önző és közömbös *alompolgárok* szintjére süllyed!

De nem bukkhatunk el! Ezért üzenem – ha tetszik, pátosszal és biztató reménykedéssel – minden szavazati joggal rendelkező honfitársamnak, felebarátomnak:

Most végre lelkedben újrateremtheted az eszményi Hont!

Egy bátor igen-nel eltörölheted az ősbűnt: TRIANONT!!

2004. november 11.

2. KESERÉDES SZÜLETÉSNAPI LEVÉL FERENCZES PISTÁNAK – CSÍKSZEREDÁBA

“h
is
va
de
me

or
is
de
os

Valami mást, szebbet szerettem volna írni Neked, barátom, talán verset, de csak a Te versedből talált szíven ez a két sor, ennyi lett hát a versből 2004 decemberében. Emlékszel, Testvér, december 7-én, kedden, itt Budapesten, ebben a pláza- és aluljáróországban mintha csak azért jöttél volna szembe velem elsőnek, onnan az Erdőn túlról, hogy szemedbe nézhessek, hogy Te adj nekem föloldozást és félórányi nyugalmat míg csíki lelked szelíden kiöntöd, s én meg hallgathatlak szívdideregtető időben, pohár forró tea mellett, romlott hazánk fiai közül egy porig sújtott, abból a kevéske mégis-másfélmillióból, aki a szégyentelenek szégyenét is cipeli azóta... (hogy a lakosság-nép csak szerencsétlen helóta vagy idióta, de többé már nyugodtan nem alhat, miért is nem csinált azonnal

forradalmat), és hallgattalak, talán így mondtad, *azért mi ott még magyarok maradunk...* elszánást és rendíthetetlen nyugalmat láttam a szemedben, mintha csak valamikor, tán tíz éve, szóval elég rég volt, mikor a Somlyóról elnéztünk Csíkpálfalva felé gyönyörű őszi napsütésben (szegény Simonffy Andris még velünk volt, velünk nézett), ujjad iránytűje képzeletemet röpítette, hogy gondoljak oda farkasordító hideget, sűrű selymű hófüggönyt meg hozzá még az utolsó háborús évet, és mindezt éppen karácsonykor, mert akkor születél, és Te átsírtad magad a megkövezett első vértanú napjába, talán ott edzeted már tudód a hosszú dalokra, énekekre, a sírás megütötte a jégcsapokat, pengtek azok, bokáztak, mint a gyimesi táncosok, és átesángáltak a szorosokon, aztán vissza-visszatértek. István barátom, valahogy így indult volna ünnepedre a versem, így diktálta volna szívemből a lélek... most csak ez a szaggyalult levél megy: Isten éltesen, segéljen...! – és *vesztett ügyeinket is fordítsa jóra, meglásd, jövőre is elmegyünk Szeredába, Csíksomlyóra* –, kívánom, a Te szádról addig se apadjon el a pesznya, a song meg az ének!

(2004-ben, advent negyedik vasárnapján)

Szívbéli öleléssel: Nagy Gáspár

3. AZÓTA SEM ÉRTEM A “VILÁGOS” NEM SÖTÉT INDÍTÉKAIT

És feltettem még a népszavazás éjszakáján Berzsenyi keserű kérdését: “Mi a magyar most?” – aztán feleltem is rá az ő fölmentést nem adó válaszával, bizony: “Rút sybarita váz”; és feleltem még keserűbben Kölcsey átkaival, *Zrínyi második énekéből* véve a textust: “Taposd el a fajt, rút szennyét nememnek”; s aztán Ady hány meg hány verséből fontam a “korbács-antológiát”, amelyből nincs is kedvem idézni, gondolván, hogy ennek vészes suhogása, fájdalmas csípése fajtámon csattanhat. (Korbácsoljuk hát csak magunkat, barátaim, hisz a liberális és demokrata kollégák, továbbá nevezett korszerű és szocialista hazafiak mosolyogva követték a miniszterelnök “világos” nem-jét, s erről ódákat zengedeznek azóta is!)

Másnap, harmadnap én még a letaglózó döbbenet csöndjétől estem újra kétségbe, s tán attól, hogy a templomok tornyaiban miért is nem kondultak meg a harangok, hiszen ez lett volna a helyzethez illő, stílusos válasz: végül is Trianont szentesítette a nemzet. Ne szépítsük, ne magyarazzuk másként, mert az történt valójában, hogy *6 és fél millió* honfitársunk (a nem szavazók és a nem-mel szavazók) egyenként is aláírták minden kényszer nélkül az 1920-as és az 1947-es békediktátumot. Lélekben is lemondtak a határainkon kívül rekedt magyarokról, testvéreikről. Ha nagyvonalúan s a világ minden zugában megtalálható magyarral számolunk, akkor bizony közel *5 millió* magyarról. De ez a szám még így is *2 millióval* kevesebb, mint amennyinek a világrajövetelét az elmúlt fél században – ugyancsak merő önzésből, szolidaritáshiányból, erkölcsi és hitbéli fogyatékoságból – megakadályozta az anyaország, tehát a kényelmesebb káini utat választotta, melynek következménye, a legtapintatosabb statisztikák szerint is, *7 millió* művi abortusz lett. (Nota bene: például ezért elnéző az 1956-os szabadságharcunkat vérbe fojtó, a megtorlást levezénylő gyilkosokkal is, hiszen...) Ha ezt az egekbe kiáltó bűntényt nézzük, akkor nem is kellene meglepődnünk a mostani népszavazás eredményén, hiszen az önzésre és félelemre (létbizonytalanságra) épített ellenpropaganda diabolikus erővel tudta ezt a védekező, nyűszítő, akár a gyilkosságig is visszahátráló negatív reflexet – kellően hatásos hazugságokkal megerősítve – mozgósítani. Tudta, és számolt is vele! (A nem választott miniszterelnök most azt gondolhatja, hogy *6 és fél millió* ember, a választók több mint 80%-a legitimálta őt “józan” nem-jével. Kádár János regnálása elején, de még utána is hosszú hónapokig csak az orosz tankokról mondhatta ezt el.)

Egy kedves *csallóközarányosi* ismerősöm, aki a magasabb matematika rejtelseiben is járatos, ekképp vigasztalt a választás másnapján küldött e-mailjében: “Nézd, most igen egyszerű számtant mondok neked, s te is megérted, mi itt kívül, immár 84 éve – és szerte a világban – vagyunk még a magyarságunkhoz bármi áron ragaszkodók talán *5 millióan*, ti otthon – most számmal megerősítetten

is! – *másfél millióan*, azaz jól látható *kisebbségben*. Ez ugyebár *6 és fél millió*. Ne csüggedjünk, nem kevés ez!”

Csak hümmögni tudok, meg változatlanul szégyenkezni, pedig már kicsit ki kéne engedni ebből a feszültségből, hiszen holnap Szenteste van, s megszületik a mi cáfolhatatlan *igenünk*: a világ Megváltója.

Az utolsó pillanatban, a karácsonyfa alá kaptam *sepsiszentgyörgyi* fiatal néprajzos barátomtól egy levelet, melynek kijózanító záró sorait most odateszem a történelem színe előtt is megbocsáthatatlan “világos” nemek mellé. S ahogy ballagdálunk fölfelé még sokáig a szégyen lépcsőin, olvasgassuk csak, mert akiket még nagyobb árvaságba taszítottunk december 5-én, így felelnek nekünk: “Most végre tudjuk, hogy hányan vagyunk. Össze kell fognunk, és nagyon sokat tennünk azért, hogy többen és egyre többen legyünk! Nem szabad elutasítanunk a hozzánk érkezőket, hiszen aki ezek után eljön Székelyföldre, az közénk való. Nem válthatja fel nemzeti imánkat a Székely Himnusz, csak olyanokkal nem szabad együtt énekelnünk, akik teli tüdővel zengik az Internacionálét. Nem égethetünk zászlót, nem feledhetjük el közös múltunkat, s a közös jövőről sem mondhatunk le.”

Egyetértően mondom az öreg pásztorral és az angyalokkal: Mennyből az *igen!*

2004. december 24-én

ÁCS MARGIT

Pártpolitika, nép

December 5.

És még ezt az országot szokták szélsőséges nacionalizmus gyanújába keverni! Hisztérikus demonstrációkat rendezni, külföldi fórumokat mozgósítani a magyar nép ugrásra kész, veszedelmes nacionalizmusa miatt! Nem fanyar vigasznak szánom e szarkasztikus megjegyzést. Nem azzal folytatom, hogy “legalább kiderült, mennyire alaptalanok a bal-liberális vádak és félelmek”, mert eddig is tudható volt, ők maguk is tudták: Magyarországon a nemzet ügye keveseké, a többség kelletlenül vagy egyenesen viszolyogva gondol saját magyarságára – mit nem adtam volna érte, ha most rám cáfol a népszavazás! És még azt sem mondhatom, hogy “legalább abba fogják hagyni a szélsőséges nacionalizmussal való riogatást”. Mert teljesen nyilvánvaló, hogy nem fogják abbahagyni, hiszen – ismétlem – eddig is tudták az igazságot. És még azt a másfél milliót is sokallják nemzeti tudatú magyarból, aki december 5-én igennel szavazott.

Ami most kiderült – tudtuk eddig is; csak talán ennyi nemre nem számítottunk. Tudtuk kilencven ösztől, amikor harsogott az ország (a patikák, a közértek, az autóbuszok, minden hely, ahol öt-tíz ember összegyűlt): “Ezek folyton csak magyarkodnak, mit érdekel engem ez a sok maszlag, pedig én

aztán igazán magyar vagyok, de engem csak az érdekel...” – hányszor hallottam! Ha vigaszt találtam valamiben most, december 5-én, épp ez az emlék volt. Azt hiszem, hogy a kilencvenes évek elején nem lett volna másfél millió igen, ha netán, akkor szavaztatják meg az országot. Akkor rosszabbul állt az ügyünk, mert még a fiatalság egésze is ellenünk volt. Most van egy stabil, többé-kevésbé megszervezett, öntudatos nemzeti erő a magyar társadalomban – s ez azóta szerveződött meg, azóta egészült ki a fiatal értelmiség és vállalkozói réteg jelentős részével, az utóbbi években vált oly öntudatosná, hogy már nem lehet zavarodott magyarázkodásra szorítani publicisztikai közhelyek szajkózásával, ahogy a rendszerváltozás idején lehetett. Nagy hiba volna, ha a népszavazás eredménytelenségétől és a kormány kampányának eredményt hozó aljasságától letaglózva a vereség pszichózisába esnénk, s nem becsülnénk kellően felgyarapodott erőnket.

A kilencvenes évek elejére datált nemzetellenes közhangulat cáfolatául fel lehet hozni, hogy mekkora lelkesedés és szolidaritási láz tört ki az országban a romániai “forradalom” kapcsán. Csakhogy az ilyen eseményeknél sohasem derülnek ki a számarányok. Aki gyűjtött, és teherautóra pattant, a televízióban megsokszorozódva látszott, a híradások csak róla szóltak, mert akkor a sajtó nem volt ellenérdekelte a láz felkeltésében, de feltehetőleg ugyanazok lelkesedtek akkor is, akik ma is a nemzeti tábor szürke eminenciásai, csak most nem látszanak. (Most azok SMS-üzenetei futnak a képernyő alsó mezőjében, akik minden nemzeti ügyben O. V. dinasztikus ambícióit vélik felfedezni.) Milyen könnyű volt akkor kimondani: a magyar nép szolidáris a forradalmi Romániával. De később nemcsak a forradalom lett kétséges, hanem az is, beszélhetünk-e egyáltalán, amúgy általában magyar népről.

Az imént említett Orbán Viktor alighanem bölcsen tette, hogy a népszavazás szégyenteljes kimenetele után nem a mi tomboló keserűségünk hangján szólalt meg, hanem az emberek létbizonytalanságát jelölte meg a nem szavazatok és a távolmaradás okaként, amelyre a kormány kampánya az alaptalan riogatással rájátszott. Örültem, hogy nem ad tápot az amúgy is oly szívesen acsargó MSZP-s szavazók gyűlöletének. Csakhogy nekem ez nem megy. Nehezen gyűröm le a gyűlöletemet. És nemcsak az ócskán trükköző kormány, hanem ezeket az ócska trükköket bambán benyelő magyar nép is megérdemli, hogy egyszer majd kikötessék a történelem szégyenfájához – s ez nem átok, ó, dehogy, hanem reszkető óhaj, hogy bárcsak lenne még magyar nép akkor is, hiszen december 5-e estéjén igazában azzal a rémmel kellett szembe néznünk, hogy ha így marad ez az ország, nem lesz. Nem lesz kit kikötni. És talán nem lesz szégyenfá se, pláne nemzet elleni bűnök megtorlására; kit érdekelnek a kis nemzetek, ha önmagukat nem érdeklik!

Egy MSZP-s szimpatizáns ismerőssémmel vitatkozva, akinek gyakori érve történelmünk tabuk nélküli, öntudatos vállalásával szemben a zsidótörvényekre való hivatkozás szokott lenni, azt mondtam: “Amit most ez a kormány a magyar nemzet ellen elkövetett, ugyanolyan bűn, mint a zsidótörvények meghozatala volt, azzal a különbséggel, hogy arra – most már dokumentumokból bárki ellenőrizheti – valamifajta ésszerűség is terelte a magyar politikát. Úgy vélték, a nemzet érdekében teszik meg a kényszerű lépést, még ha ez nem változtat is azon a tényen, hogy végzetes sebet ütöttek az ország polgárainak nagy hányadán, s ennek érzelmi terhét viselnünk kell, ahogy a következményekkel is naponta szembesülünk. A mostani kormánynak viszont semmilyen ésszerű oka nem volt arra, amit tett. Hogy behajszolta az anyaországot a határokon kívül rekedt nemzetrészek látványos elutasításába. Ugyanis ha hallgat, ahogy kormányként eleve kötelessége lett volna, ha nem tünteti fel pártpolitikai színben az egész nemzetet átfogó kérdést, és ezért eredményes lesz a népszavazás, és győz az igen, még akkor is elhúzhatja tetszése szerint a törvény megalkotását, megakadályozhatja a megszavazását. Miért kellett hát sebet ütni a nemzet tagjainak millióin? Hacsak nem épp abban van a tett ésszerűsége, hogy szétszakíttassanak a meglevő, sőt erősödő hajszálerek, s a végsőkéig megaláztasson a nemzet.” Vitapartnerem válasza: “Hogy ez ugyanolyan volna? Szó sem lehet róla. Majd akkor beszélj így, ha háromszázezer áldozat lesz a következménye ennek is, mint annak volt.” E ponton a vita folytathatatlaná vált. Csak annyit jegyeztem meg: “Lesz áldozata ennek a bűnnek is. Meg fogja könnyíteni a kisebbségi magyarság asszimilációját a többségi népekbe.”

Sok elemét feltártuk már a folyamatnak, amelynek során összezavarodott, majd leépült a honi magyarság nemzeti tudata. Trianon traumáját még ellenhatás kísérte, bár a vereség, az erő kénye kedvének való kiszolgáltatottság mélyen beivódhatott nemzedékek idegzetébe, s a magyar mivoltában ekkor kezdett sejdíteni valami sorsszerű rendellenességet a magyar ember. A második világháború traumájára csak az lehetett volna a gyógyír, ha friss társadalmi erőkkel egy új típusú, demokratikus államot épít fel a megmaradt Magyarország. Ehelyett egy diktatúrától nyomorgatott, megszállt állam lett, s a cinikus merényletet betetőzte, hogy zengzetes nemzeti demagógiával süketítette a füleket, vakította a szemeket a minden nemzeti erőtartalékot és erőcsírárt szétromboló terror. Kész csoda, hogy az '56-os forradalom idejére a többségben még valóságos érzület maradt a nemzeti érzés. Újabb irgalmatlan vereség – teljes kilátástalanság: mi más maradt az egyes ember számára, mint a felkínált konszolidáció és az előnyökkel kecsegtető idomulás. A gazdaság és a művészet "háztáji" jellegű szabad terein el lehet lébecolni, a nemzeti lét dimenziója tilalmas zóna ugyan, de az átlagember ezt már észre se veszi. Az iskolákban valahol a Tanácsköztársaság árnyékában szó esik ugyan Trianonról, de annak egyetlen aspektusa még az egyetemeken is a Horthy-korszak irredentizmusa, amely hasonlóan démonikus fogalom, mint az imperializmus és a nacionalizmus, pfúj. Az értelmiség egy vékony rétegén kívül az iskolákban és a közbeszédben soha, sehol nem esik szó arról, hogy a szomszéd államokban milliósámsra élnek magyarok, Illyés és néhány Erdély-járó értelmiségi érdeme, hogy a nyolcvanas évekre ez már legalább a féllegalításban jelen levő, állandó téma.

Mégis, csak ennyit értünk el máig: másfél millió igent. Sokan a népszavazási kezdeményezést, a szégyent és meghasonlást okozó eredménytelensége ellenére hasznosnak ítélik, mert most aztán rákényszerült az ország, hogy tudatosítsa az etnikai, nyelvi összetartozást a szomszéd államok magyar kisebbségeivel, még ha ellenkező is. Lehet, hogy van ebben igazság, csak hát túl nagy árat kellett fizetni érte, s ráadásul nem is mi, itthoniak fizetünk. Van, aki azt mondja, ennek meg kellett történnie: ki kellett derülnie feketén-fehéren, milyen is ma a magyarság. S magának a magyar tömegnek is szembeesnie kellett önmagával. Ez az érv is megfontolandó. Mert hiszen bebizonyosodott, hogy nem azért van kétfelé szakadva az ország, mert egyes pártpolitikusok árkokat ásnak a derék magyar emberek között. A derék magyar emberek zsigerileg igenis kétfelé húznak, máskülönbben mit ért volna a kormány átlátszó hazudozása. A nemmel szavazóknak is csak egy része, aki a beidegződött pártfegyelemnek engedelmeskedett, más része azokból kerül ki, akik szenvedéllyel menetelnek szembe mindennel, ami a magyar nemzet ügye (ezt se árt tudnunk: nagyon sokan élnek köztünk, akik élesen ellenérdekeltek megerősödésünkben). A most nemmel szavazókkal nem sok dolgunk lehet. Az otthonmaradók között azonban nyilván jócskán vannak olyanok, akik a legutóbbi parlamenti választáskor vérig sértődtek a jobboldalra szavazók kokárdaviselésén. Ők is magyarok, miért sajátítja ki magának a magyarságot a jobboldal – füstölögtek egyre jobban belehergelődve a dühbe. Már akkor is szöveget ütött a fejembe: furcsa, hogy ennyire irritálja az a kokárda őket. S jó fejleménynek tartottam, hogy a sok évtizednyi kárhóztatás után a magyarság vállalásának értéke látszik támadni, ami, lám, "kisajátítható". S úgy sejtem, hogy ezek az emberek most nem tudják olyan könnyedén venni történelmi kihatású szabotázsukat, mint az MSZP V2-je, a mostani miniszterelnök, aki nem átalált melldöngetve magyarkodni az ország nemzetárulásra való felbujtása közben. Ha csak néhányukban mocorog a lelkiismeret, már azokért is érdemes önmérsékletet tanúsítani (nekem is, aki ugye szégyenfához köttetéssel fenyegetőzőm), hogy az, vagyis a mocorgó lelkiismeret végezze el bennük a munkát, amelyre nem volt alkalmas semmiféle felvilágosítás vagy agitáció. Úgy kell kitartanunk a nemzeti egységesülés gondolata mellett, hogy ne a büntudatot élesztgessük bennük, mert a dac végzetesen a nemzetrontó erőkhöz kötné őket, a közös bűn szövetségébe.

S tudjuk, hogy otthon maradt (sőt nemmel szavazott) a Fideszhez húzók egy része is. Mert ők okosabbak mindenkinél. Őket ne húzzák csöbe, az ő magyarságukkal nincs baj, de nem osztoznak senkivel, nekik ne nyomják le a munkabérek a bevándorlók, szép, szép a szimbolikus nemzetegyesülés, de a valóság kemény dolog. – Hát igen, ez is Magyarország, ilyen is a magyar nép. S ezzel nemcsak a kampánystáboknak kell számolniuk, hanem nekünk, népünk megmaradásáért, a nemzeti önérzet feltáplálásáért szavakat szövő értelmiségieknek is. Tudnunk kell, hogy nincsenek szent evidenciák, minden állítást földi fénnel kell megvilágítanunk.

S volna még egy feladat. Úgy látszik, a pártpolitika akkora bizalmatlanságot és undort keltett az emberekben, hogy minden szó mögött azt lesik. Más kérdés, hogy akik leghevesebben szoktak undorodni a politikától (“nincs különbség, egyik olyan, mint a másik”), mégis valahogy véletlenül mindig az MSZP-re szavaznak. De tagadhatatlan, hogy alapos okkal alakult ki bizalmatlanság a gyakran csúnyán megvezetett állampolgároknak, akik aztán nem tesznek különbséget pártpolitika és politika között. Minden közügytől elfordulnak, holott eredendően a politika nem egyéb, mint közügyekkel való foglalkozás, amelyben aktívan részt vállalni a demokrácia leglényegibb adománya volna. A kettős állampolgárság megadásának ügye napnál világosabban ilyen nemzeti közügy volt, és nagyon elfogult gyűlölet kellett ahhoz, hogy valaki elhiggye, a Fideszt kell lenyomni a nemmel. Gyűlölet vagy ostobaság. A magyar értelmiség nagyon sokat tett azért, hogy megértesse mindenkivel, miről van szó. Most nem mulasztott semmit, az eredménytelenség nem rajta múlt. De messze van még attól, hogy valós és hiteles közvélemény formáló erővé váljon újra. Olyan szavakat kell találnunk, amelyek különböznek a mai prostituálódott, leigázott szavaktól. Szabad, kritikus szellemiséget, derült, magabiztos magatartást felmutatnunk, mert csak ez szuggerálhatja igazságaink erejét. Persze, ki garantálhatja itt sikert? Akkor sem tehetünk mást. Eddig is ugyanilyen kevés, néha még kevesebb reménnyel éltünk.

ALFÖLDY JENŐ

A bizonyosság

2004. december 5.

Napok óta egy vers légkörében élek. Mezei András *Hagyd a népedet...* című költeményét faggatom, róla szeretnék hiteles képet adni egy elemzésgyűjteményben.

A vers meglehetősen visszhangot keltett születésekor, a nyolcvanas évek elején, de 2004. december ötödikével számomra nem várt időszerezéset kapott. Ekkor értettem meg igazán Mezei András keserűségét, amelytől műve minden mértéken túlcsordul.

A költemény érvényessége nem csökkent, hanem nőtt a keletkezése óta eltelt időben, és igazából most kapott különös aktualitást. Nem csupán az újra és újra összevázolt Szentföldön és a zsidó közösségekben, amelyekhez elsődleges jelentése köti, hanem itt, Magyarországon is, ahol a költő anyanyelve gyökerezik. A költő nem csupán az izraeli és a világban szétszórta zsidóságához kiáltott ezen a tizenvalahány millió ember által elérhető nyelven, hanem a földkerekség minden részére elvetődött magyarokhoz is. Most kellene igazán meghallani mindnyájunknak.

A vers a Bibliából, vagyis a zsidó kultúrából meríti alapanyagát. Az Ószövetségből építkezik, amely annyira mélyen belenőtt és beleszervült a magyar műveltségbe, hogy nem is lehetne elválasztani tőle. Gondoljunk csak arra, hogy középkori gesztáink – látszólag naiv módon, valójában az egyetemesség elvének megfelelően – az ószövetségi eredetmonda egyenes folytatásaként írják le a magyarok történetét. Az anakronisztikus tódítás magvában zseniális bölcsesség csírája rejlik: a

magyarság története az emberré válás egyik lehetséges folyamánya, csakúgy, mint a többi népé a maga vallásában, mitológiájában.

Mezei verse úgy kapcsolódik a Bibliához, mint számos klasszikus hazai mű, például Vörösmarty "hattyúdala", *A vén cigány*. Vagy mint Ady nagy költeményei, amelyek Dániel könyvét, Ezékiel és Joel prófétát idézik: *A szétszóródás előtt*, a *Mai próféta átka*, a *Nincs itt ország*. Vagy mint a következő világháború küszöbén Babits bibliás kinyilatkoztatása, a *Jónás könyve*. Miközben Mezei a héber irodalom hagyománykincsét alkalmazza, a magyar nemzeti líra észjárását és formai alakzatait is követi – vagyis a közös bibliai gyökerekből táplálkozik gondolatritmusával, keretes szerkezetével, a mondatok lélegzetvételével, variálódó ismétléseivel és zsoltároságával.

A magyar líra ezer szállal kapcsolódik a Szentírás örök érvényű példázataihoz, a "versek" fordulataihoz, profetikusságához és parabolisztikus történeteihöz. Ez oly természetes, mint az, hogy a bibliai történetek a középkor múltával, a reneszánsz, a barokk, a klasszicizmus, a felvilágosodás és a rengeteg "izmus" óriási hang- és szemléletváltásai után is világszerte a költészet és a festészet kimeríthetetlen erkölcsi tartalékai – és nem csupán témái – maradtak.

Mégis van valami megkülönböztetett sajátsága a magyar költészet biblikus természetének. Az Ószövetségbe merülve úgy érezzük, a zsidók kiválasztottsága és örökös fenyegetettsége, gyakori bűnbeesése és megváltás utáni sóvárgása nemcsak nekünk, magyaroknak, hanem rólunk, magyarokról is szól. Bármely kereszténységre tért nép a saját előtörténetének érezheti a Könyvek Könyvét – de mi a *tragikus oldalához* nőttünk hozzá. Mi nem a Kánaánba érkezett zsidókkal érzünk azonosságot, mint a szerencsésebb népek, hanem a földjükről elűzött, a szétszórt, a bűnökért vezeklő és a büntelenül is porba sújtott, messiásváró zsidókkal. Az aranyborjúnak hódolókkal s ezért bűnhődőkkel – és a példásan tiszta életű, mégis minden lehetséges testi-lelki szerencsétlenség siralomvölgyébe taszított Jóbbal. Az emberi (és olykor az emberfölötti) nagyságra talán ezért érzünk rá egy-egy nagy történelmi pillanatban – főként költőink révén – a versben említett Mózes, Dániel, Jeremiás és velük együtt Jézus tetteiben.

A nagy versek nem attól időszerűek, hogy a soron levő politikai események ihlették őket, hanem attól, hogy szerzőjük megérezte: valaminek a hatására az örök gondok és a végeérhetetlen tragédiák sodrásába és világáramlatába jutott. Pilinszky írja valamelyik naplójegyzetében, hogy az aktualitás csapdáját el kell kerülnie a költőnek. Életműve mégis a holocaust körül forog, amelynek időfelettsége az elemi csapások természetéhez hasonló időszerűséggel világosodott meg számára: ennek volt kortársa és az áldozatokkal együtt szenvedő tanúja, majd tiltakozó prófétája egy életen át. Ugyanő írja azt is, hogy a nemzethez csak a *részvét* erejével kapcsolódhatunk hitelesen. Amikor harmincegynehány éve először olvastam ezt, nemcsak a keresztényi alapelveket éreztem meg benne, hanem azt is, hogy ez az ő hitvallása 1956-ról, amely őt is alapjában megrázta. Bár mint "időszerű" politikai eseményről sosem nyilatkozott róla, a részvétről írt szavai éppúgy vonatkoznak 1956. november 4-ére, mint Mohácsra, Rodostóra vagy Világosra, s mint a trianoni vagy a párizsi és jaltai ítéletre. Ezt a részvétet tagadta meg a mai magyarok nagy része 2004 decemberében. De a tagadás, a *nemet mondás* propagandistáinak tudniuk kell, hogy nemcsak politikai ellenfeleiket, hanem Pilinszky János emlékét is arcul ütötték szavaikkal. Róluk többet nem is mondok. A közöny, a részvétlenség s a jóra való restség rabjaihoz azonban volna még néhány szavam.

Ady *A hőkölés népét* írva nem csupán az elodázott forradalmat kéri számon a világháború előtti hónapokban, hanem a mindenkori, katasztrófákhoz vezető mulasztásokat is. A hajdaniakat és a majdaniakat egyaránt. "Ma is itt ül lomhán, petyhüdten, / Fejét, jussát, szivét kobbazzák / S ha néhányan nem kiáltoznánk, / Azt se tudnám, hogy őt pofozzák." Mikor volt időszerűbb ez a vers, mint 2004. december 5-én, amikor Magyarország népének több mint a fele nem járult az urnához a trianoni csapással elválasztott honfitársainak ügyében, s akik elmentek, azoknak kevés híján a fele *nemmel* szavazott? És mikor volt aktuálisabb Mezei több mint húsz esztendővel ezelőtt írt költeménye, mint ezen a naptalan decemberi napon?

Hagyd a népedet elpusztulni:

könyörülj rajta, Istenem.

Süllyedjen el a vesszőkosár,

hagyd a kőtáblát üresen.

Száradjanak le húrjai

hárfaiknak az ágakon.

Ének ne csalja szenvedésbe,

nyelje el őket Babilon.

Hagyd a népedet kihalni

más népek léte alatt,

szivárogtasd el vérüket –

mely mindnél nyughatatlanabb.

Hagyd a népedet elpusztulni.

Könyörülj rajta Istenem.

Amit megadtál annyi népnek:

ne maradjon írmagja sem.

További húsz versszakon át folytatott, önmarcangolóan eretnek imáját Mezei néhány szakasznyi *Epilógussal* toldja meg. Várhatnánk a himnikus magyar költészetben hagyományosan fölcsendülő *mégist* és a megsemmisülésből kivajúdott remény záró crescendóját – de ez elmarad. Mezei nem talál feloldást a maga korában. Olyan kétségbeesett 1981-ben, mint mi, a *kevesebbek* 2004. december 5-ével az idegeinkben. Káromló szavait motyogom, és nem tudok magamhoz térni:

És ha megszántad majdan őket,

tudhatod, hisz a Te jogod:

átkos népedből kegyelemmel

vezesd ki Egyiptomot.

Ennek a különös *megfordításnak* számunkra, magyarországi magyarok számára most már ez a sugallata: Uram, váltsd meg tőlünk a többi népet, amely még életképes lehet, mert mi nem érdemeljük meg a *nemzeti létet*, amelyért prófétáink, Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi, Ady, Babits és a többiek szót emeltek.

Vagy százhetven év telt el Kölcsey verse, a *Zrínyi második éneke* után: “És más hon áll a négy folyam partjára, / más szózat és más keblű nép.” Reményt kelthetne bennünk, hogy *intelemként* ennyi idő elteltével is töretlenül tanítjuk e szavakat az iskolákban. De Kölcsey szavai most már akadálytalanul teljesezhetnek: a magyarság nagyobb része önként lemondott arról, hogy legalább az állampolgárság szintjén jóvátegye a trianoni tragédiát a határon kívül rekedt magyarság újraegyesítésével.

A költészet mindig utolsó vigaszunk volt a bajban. 1956 után is ez éltetett minket. Mezeiben mintha a legvégső remény, a költészetbe vetett hit is elhamvadt volna, amikor azt írta, hogy “Száradjanak le húrjai / hárfáinknak az ágakon”. A 137. zsoltár motívumát használja itt, mely így hangzik Károli Gáspár fordításában: “Babilon folyóvizeinél, ott ültünk és sírtunk, mikor a Sionról megemlékezénk. / A fűzfákra, közepette, oda függesztettük hárfáinkat.” Most már a jelképes hangszeréről, Petőfivel mondván “a szent fától” is megtagadtatik a remény.

Mégis *szól* a vers, a reménytelenség verse. Mintha már csak a reménytelenségben reménykedhetnénk. Immár abban van a bizonyosság.

Mivel *feladni* a legvégső esetben, sőt azon túl sem szabad, így fejezem be mondandómat: innentől minden eddiginél mélyebb alapról kell újraépíteni azt, ami porig leromlott. A jelek szerint arra a *részvétre* van égető szükség, amelyet Pilinszky hiányolt.

MÁRKUS BÉLA

Utóvédharc

Ha csakugyan valóra válik a szerkesztők elképzelése, egy teljes számot szánni azoknak az írásoknak, amelyek a kettős állampolgárság ügyében kiírt népszavazás előzményeivel, főként pedig következményeivel néznek szembe, akkor – sejtésem szerint – a februári *Hitel* akár gyászkeretben is megjelenhetne. S hogy a lap munkatársai még véletlenül se vonják magukra a (szélső)jobboldaliság vádját, kezdeményezhetnék (október 6-a mellett) december 5-e gyásznappá nyilvánítását – mert így talán alig maradnának le annak a magát baloldali értelmiséginek ünnepélyesen kinyilvánító

társaságnak az oszlopos emberétől, aki a népszavazási eredmény ismeretében nemzeti tragédiáról cikkezett. A határon túli magyarok megalázásáról és megsértéséről. Mintha személyes kudarcként élte volna meg a történeteket. Sajnáltni való. Még inkább az, hogy korábbi cikkeiben addig fontolgatta az esélyeket, míg sikerült ki nem állnia az “igen” mellett. Igaz, a “nem” mellett sem tette le a voksát. Mintha veszített volna a határozottságából. Nem úgy az ideiglenesen hazánkban állomásozó morálfilozófus, aki a világvárosok között ingázva Budapesten szakított nekünk időt kijelenteni: Magyarországon márpedig a kettős állampolgárságról törvényt hozni nem lehet. Hogy ő hányas állampolgár, nem ecsetelte. Társa pedig – a konferenciázásban is – Háromszék tájáról, “igaz magyar”, azt sietett üzeni az anyaországnak, “rossz magyaroknak”, hogy ügyeljenek, mert a nacionalisták teszik lehetetlenné a nemzeti kérdések kibeszélését. Lám, számára a gyáva, megalkuvó és írónak is, ha igyekszünk, utolsó Illyés Gyula gondolata mit sem jelent, mit sem ér már: nacionalista, aki jogot sért. (És hazafi, aki jogot véd.)

Hát milyen jogot, kinek a jogát sértették és sértik a kettős állampolgárság megadása mellett érvelők? – kérdezhetnénk külhoni magyarunktól, már nem is a másik költőtől ellesett kétségbeesett kacajjal, inkább a gyöngédségét vesztő közöny hangsúlyaival. Mert innen, nekünk kell kérdeznünk, mintegy számonkérőleg a Székely János, Sütő András városában megjelenő közéleti és művészeti kritikai hetilap szerzőjétől is, hogy szellemeskedni vágyott-e, amikor cikkének címével ő is kérdezt: “Miként lehet magyarból székely?” S faggassuk tovább, vajon milyen úton-módon képzei az erdélyi magyarok hirtelen (avagy lassú) identitásváltását, “a szenvedéstörténet feloldását”, “egy új narratíva elfogadását”? Mert akinek régi “narratíva” az anyanyelv használatának megtiltása vagy korlátozása, régi “narratíva” a nemzet kulturális emlékezetében való részvétel lehetetlenné tévése, és régi “narratíva” tán még a délvidéki magyarverés is, azt fölényes okosságáért igazából csak irigyelni lehet. Mint ahogy azt az íróként kiváló hazai elménket is, akinek vidéki csendjében, falusi magányában a fák lombjai és ágai nyáron is, télen is susognak, zörögnek valamit. Kánikula körül azt, hogy morálisan legyen emelkedett, és vegye védelmébe a miniszterelnököt, még ha kitudódik is ennek ügynöki múltja. Ilyenkor, zimankós időben pedig, hogy hirdesse ország-világnak a felfedezését: “etnikai alapon demokráciát csinálni nem lehet”.

A világ demokratikus fertálya azonban – ahogy a szegedi folyóirat legfrissebb számában megjelent tematikus írásokból kiolvasható – már azon gondolkodik, hogy a multikulturalizmusnak nevezett politikai doktrína keretein belül miképp lehetne elősegíteni a többnemzetiségű államokban a külön *kollektív identitások* megőrzése mellett a közös nemzeti identitások kialakulását. Amit a kanadai filozófus, Will Kymlicka mond, az csak azoknak tohuvabohu vagy nacionalista frázis, akik számára a nemzet tényleg nem több egy gazdasági és közjogi, területi közösségnél. Vagy csakugyan meg vannak győződve arról, hogy mások viszont, akik a határon túli magyarokat is a nemzethez tartozóknak tekintik, még mindig a Nagy-Magyarország rögeszméjétől vezéreltetnek, a múlt sérelmeiért akarnak bosszút állni, Trianont megtorolni. Kymlicka tehát ezt írja: “A különböző nemzetiségű közösségek tagjai kötődni fognak az adott társadalmi berendezkedéshez, ha abban nemzeti identitásuk forrásának kontextusát, és nem alárendeltségüket látják.”

Ha ennyit mondhatni a szenvedéstörténet feloldásáról és az etnikai alapról, akkor is, továbbra is ott a kérdés, hogy kinek?

Azoknak, akik Erdélyben lázasan igyekeztek csupa kisbetűvel írni Tamási Áron, Sütő András és mások nevét? Mintha mindenkit, aki a romániai magyarság nyelvének és kultúrájának, történelmének és hagyományainak védelmében emelt szót, csak afféle Nemecekként vennének emberszámba – ha már írószámba venni úgyis komolytalan dolognak hiszik. De mi, innen emlegessük az alárendeltség érzését annak a felvidéki irodalmárnak is, aki az információs társadalom és a nemzeti azonosságtudat összefüggéseit részletezve egyszer csak kijelenti: nincs az megírva sehol, hogy a nemzeti összetartozás érzésének annyira elementárisnak, egy tömbből faragottnak kell lennie. Ő figyelmeztet, szól át a határon, hogy “ne feledjük, a nemzeti azonosságtudat csupán egyetlen az információs társadalom emberének számos, rangsorolhatatlan identitása közül”. Az identitások hálóját – mondja tovább – át- meg átszővi érzelmeinket és tudatunk különböző szintjeit.

Az ilyen és az ehhez hasonló megannyi külhoni vélekedés talán enyhíti azon kevesek lelkiismeret-furdalását, csökkentheti szégyenérzetét, akik az “igen” karikáját jelölték meg. Előbb-utóbb tán tényleg bekövetkezik az az ugyancsak kevesek által óhajtott, ám igen sokak, a választók többsége által majd alighanem közömbösen fogadott fordulat, hogy – ismét egy kulturális-politikai hetilapot idézve, ám most egyenesen a szerkesztőségi vezércikkét – Magyarország “a magyarkérdéstől megszabaduljon”. December 5-e azt mutatja, hogy ez az idő már nincsen messze. S ha eljön, akkor talán már végképp nem lesz okuk sem a határon túliaknak, sem az ittenieknek egymásra mutogatni, nem lesz mit egymás szemére hányni.

Hisz a népszavazás statisztikai számai, egymás alatt olvasva, mint egy bizonyítvány, amit magunkról állítottunk ki. Már a mostani eredmény is fölfogható úgy, mint a magyar állampolgárok által jóváhagyott és hatóságilag igazolt jelentés arról, hogy amit a kolozsvári költő, élő irodalmunk klasszikusa, Kányádi Sándor éppen húsz esztendővel ezelőtt megfogalmazott, annak valóságalapja volt, az hiteles, az nem légből kapott állítás. “...nem kellünk mi múltnak / nem kellünk mi mának / kivált jövődönnek / minket itt utálnak // nem kellünk mi testvér / sem itten sem ottan / a nemkellésekbe / beleszomorodtam” – szolt *A bujdosni se tudó szegénylegény éneke*. Amit a versben polémiaának hihettünk, nemcsak a *Himnusszal*, hanem az Ady-sorokkal – “Itt valahol, ott valahol / Négy-öt magyar összehajol” – való felelgetésnek is, az egy ideig örzi ugyan még a keserűség ízét, de lassan kesernyéssé olvadhat. Ami pedig kurucos hetykeségű kijelentésnek, lázadó szabadszájúságnak hatott, arról mára kiderült, hogy profetikus vagy még inkább apokaliptikus jövődölés. A muzsika, a dallam, ami a “hej, Rákóczi, hej, Bercsényi” korából hangzott, a “jövő zenéje” volt, a húsz esztendővel későbbi máé. Ha úgy tetszik, a vég jövődöléséé: a magyarkérdéstől való megszabadulásé – ha már nem a kétségbeesés kacajával, hanem a belátás ironiájával mondjuk. A tudomásulvételnek azzal a józanságával, amely egy másik kolozsvári szerzőt, a prózairodalmunkból bizonyosan a legnagyobbak közül való Szilágyi Istvánt nem most, de már egy évtizeddel ezelőtt is így beszéltetett: “Elég szkeptikusan viszonyulok az otthoni létezésünkhöz is, utóvédharcnak tekintem az egészet. És nem érzem a helyben maradásnak semmi heroizmusát, akkor sem, ha magam most már aligha mozdulok el innen. Hozzám közelebb áll a camus-i regényhelyzet a *Pestisből*. Aki még jární bír, az fogja a hordágy végét, és cipelje. Ennyi.”

Csakugyan ennyi lenne? És csakugyan annyi, amit Camus szavaival pedzettünk már, hogy ember embertől ami legtöbbre számíthat, az a gyöngéd közöny. Ez kötheti össze őket, nem a szeretet, nem az önfeláldozó segíteni akarás. A kötést, a kötődést hozza tehát mindegyre elő a szó. A hálót, az identitásokét. Amelyek, szemben az előbbi vélekedéssel, mégiscsak állítanak rangsort, gondolnak a “prioritásra”. Ahogy idehaza a baloldal állított és gondolt, mindenekelőtt valónak hirdetve a munkahelyet, a nyugdíjat: hogy ezeket kell féltünk – kiktől is? Mintha a jóslásokban időnként felfelbukkanó sárga veszedelem előtt itt volna “a határon túlról jövő magyar veszedelem” ideje! Más szempontból a “bevándorlóellenes hangulatkeltésé” – ám csak abban az esetben, ha e képzelt bevándorlók: magyarok. Mert “az idegen: szép” – ragasztatták annak idején óriásplakátokra ugyanazok, akik most a “nem”-et írátták oda. Xenofóbia! – szolalt meg a hangulatkeltést tapasztalván még a baloldarlól is nem egy értelmiségi, esztéta, filozófus, politológus. Rosszul választották volna meg a fogalmat? Hisz magyarul azt jelenti, hogy beteges félelem az idegenektől. Akkor hát ki fél és kiktől? És ki volt, aki szította, s ki, aki csitította, csillapította a szenvedélyeket? A szocialisták vagy a szabaddemokraták játszhatnak a szavakkal, hogy ők a “hazafiak”; a “dolgozó népokos gyülekezetét” megtéveszteni úgysem tudják. Mert ez nincs, nem létezik, odaveszett, akár az “öntudatos proletártársadalom”. Azt azonban, hogy ilyen elnökük van a szocialistáknak, még üdvözölni is lehet. Boldoggá tehet bennünket, hogy a Rákosi-féle MDP és a Kádár vezette MSZMP utódpartja végre bizonyosságát adta: nemcsak a vagyont, a pénzt vette át – magamagától –, s osztotta el egymás között, hanem ma már a szellemi örökségükre is igényt tart. Népszavazási kampányszövegeik nemhogy Kádár, de Kun Béla végóhajának is hűséges beteljesítői lehetnének. Ám a pártelnök, aki kultuszminiszter is egyben: ebben a minőségében nem xenofób, csak abban? Történészként, egyetemi tanárként nem fél betegesen, csak ha az elvtársai között van? És Klebelsberg Kunó utódja-e, avagy – mondjuk – Ilku Pálé? S ha lemond, távozásával képviseli a magyar érdekeket? Addigra majd pedig igyekszik kimosni, kimosatni a nemzetpolgári agyakból, hogy hány százezer áttelepülő rémképével ijesztgetett, ijesztgettek? Fundamentalista farizeusokként,

akikből annyi virít pedig a közelünkben is, még azt is elhítni akarván, hogy mindezt a határon túli magyarok érdekében teszik. Érdeükben, ellenük. Pedig – lásd szenvedéstörténet feloldása és lásd hirtelen identitásváltás – ezzel, ebben telt talán az egész életük. Kolozsvárott az ő érdekükben esett húsz százalék alá a magyarok aránya, Szatmárnémeti, Nagyvárad, s benn Sepsiszentgyörgy és annyi város az ő érdekükben kezdi elveszteni, ha már el nem veszítette történelmi jellegét. És Dél-Erdélyről már nem is esik szó, fent pedig a Márai szerette Kassáról, Rozsnyóról s itt annyi más nevezetes helyről – mintha örülni lehetne, hogy a magyarkérdéstől ezeken a területeken már megszabadultunk. Látni azt a pusztulást, romlást, amit az elmúlt fél évszázad hozott, s ami baloldaltól egyszerűen csak változásnak, sőt akár fejlődésnek is látszhat – nem a lázas képzelgés húzat határt velünk egy terület köré, benn, a ma Harkovnak csúfolt Hargita és Kovászna megye vidékén, ahol újabb fél évszázad múltán majd talán, ne adja Isten, úgy élnek a magyarok, mintha rezervátumban volnának. Indiánosodik a szemük – ahogy a költő írta –, de tartományuk lesz, a bennszülöttek tartománya.

Ám addig, ha utóvédharc, hát fokozni a harci elszántságot! Most kéne farkasszemet nézni egy fennköltlen züllő ország szemével! S nem kérdeni: de mivé lett az ország, s hová a fennkölttség. Nézni csak előre, a reménytelenség távlatait fürkészve. Ha pedig mindez mégis úgy hangoznék, mint egy gyászkeretbe való gyászjelentés, akkor illenék derűsebbre fogni a hangot, tréfálkozóbbrá, komázóbbrá és barátságosabbra is, hiszen december 5-e lehet a gyász és a szégyen napja, február 3-a és 5-e azonban az ünnepeké lehetne: a *Hitel* főszerkesztőjét és a helyettesét köszönhetnénk, külön-külön, életüknek mégiscsak emlékezetes napján, születésük évfordulóján. S nem is az akárhányadikon, egyikük s másikuk esetében sem, még ha az időnek elmúlása semmissé mosná is a köztük levő különbséget. És semmissé az is, amivel alkotó emberként, magyarként viaskodniuk muszáj, még ha értelmét mind kevésbé látják, érzik is. Folyóiratuk mostani száma ne legyen tanúságtevés erről!

És hogy őket a jó Isten meg ne áldja, arról szó se lehet!

GÖRÖMBEI ANDRÁS

A népszavazásról – előtte és utána

“ÉN IS KÖZÜLETEK VALÓ VAGYOK”

Közel négy évtizede tanulmányozom a határainkon túli magyar irodalmakat. Több ezer művet elolvastam. Kutatásaimról könyvek sorában adtam számot. Tapasztalataimról vallomást tennem a mostani helyzetben is erkölcsi kötelességem.

Az irodalom az egyén és a közösség önismeretének és közérzetének legmélyebb tükre. A Trianonban az országból kiszakított nemzetrészek irodalma a magyarság nemzeti összetartozásának cáfolhatatlan dokumentuma.

Magyarországon kérdésként vetődhet föl az, hogy a kisebbségi létbe kényszerített magyarságot megilleti-e az a magyar állampolgárság, melyet igazságtalanul vettek el tőle, hiszen szülőföldjét sohasem hagyta el?

Trianon nemzeti tragédiánk, s most, amikor legalább szellemi-lelki értelemben lehetőségünk nyílik a magyarság egyesítésére, a magyar állampolgárságuktól és ezáltal emberi méltóságuktól megfosztott testvéreink elemi emberi jogainak biztosítására, akkor mi tétovázunk?

Gondolkodunk azon, hogy a magyarok kaphatnak-e magyar állampolgárságot?

A kisebbségi magyarság évtizedeken keresztül sokat szenvedett amiatt, mert őrizte és ápolt a nemzeti nyelvét, kultúráját, magyar azonosságtudatát.

A külhoni magyar irodalmak immár több mint nyolc évtizede panaszzalják a kisebbségi magyarság kiszolgáltatottságát, nyelvének, nemzeti műveltségének, emberi méltóságának veszélyeztetettségét.

Azok az államok, amelyekhez a magyar nemzetrészeket csatolták, Trianon óta legalábbis megkétszerezték lélekszámukat, miközben a magyarság lélekszáma minden szomszédos országban csökkent.

Az otthonosság érzése helyett a nemzeti megaláztatás jutott osztályrészül a kisebbségi magyarságnak. Irodalma ezért van tele a nyugat-európai szemlélet szerint már archaikusnak, anakronisztikusnak nézhető műformákkal: panaszokkal, könyörgésekkel, tiltakozásokkal, az elemi emberi jogokért való küzdelemmel.

Tamási Ábel-trilógiája a Trianon utáni erdélyi magyarság három lehetetlen kényszerűségét veszi számba, a menekülést a rengetegbe, a cselédsors megaláztatásait és a kivándorlást Amerikába. Ábel a létminimumokért való küzdelem során jut el az emberi létezés értelmének a kereséséhez. "Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne" – ismételteti a hontalan négerrel kapott választ, és elindul Amerikából hazafelé.

Tamási Áron arra is figyelmeztet bennünket, hogy "nemzet- és sorstársaival egyetemben az író nemcsak azért felelős, amit írásban és szóban hirdet, hanem azért is, amit mások az ő hallgatása fölött a népével cselekednek".

A határon túli magyarság Sütő András drámáinak szavaival vallja: "Mert ha porból lettünk is: emberként meg nem maradhatunk az alázat porában."

"Engedjétek hozzám jönni a szavakat", mondja Sütő András könyvének a címe. Tartalma pedig arra figyelmeztet, hogy "nyelvéből kiesve: létének céljából is kiesik az ember".

Kányádi Sándor végállapotról tudósító krónikás énekeiben is az egész kisebbségi magyarság könyörög azért, "hogy ne kéne nyelvünk / féltünkben lenyelnünk / s önnön szégyenünkre".

Az újvidéki Domonkos István *Kormányeltörésben* című verse az anyanyelv roncsaival mutatja be a nemzeti önazonosságából kiesett személyiség törmelékessé vált tudatát.

A kárpátaljai magyar költő *Illyés Gyula fejfája előtt* könyörög a magyarként való megmaradás lehetőségért: "Csak őrizd meg bennünket, édes / édes anyanyelv!"

A pozsonyi *Irodalmi Szemle* megkérdezte olvasóitól, hogy a szlovákiai magyar irodalomból melyik három művet tartják a legfontosabbnak, s miért. Valaki azt válaszolta: Dobos László *Földönfutók*, Duba Gyula *Szabadesés*, Tözsér Árpád *Kettős ürben*. Indoklása pedig ez volt: "Mert a kettős ürbe dobott földönfutók sorsa szabadesés."

Hasonló vallomások százait idézhetném még. De nem folytatom.

Inkább idézem a magyarság sokágú sípjának összehangolásáért, a magyarság szellemi egységéért legtöbbet cselekvő Illyés Gyulát. A legracionálisabb és legeurópaibb magyar költőt, aki csak olyan eszméket fogadott el, amelyek az értelem próbáját is kiállták. “Nem erőltetjük senkire a nemzeti érzést. Elképzelünk embereket, akik megvannak nélküle, tisztelni is tudjuk őket. De tiltakozunk az ellen, hogy azok, akikben nincs meg ez a nemzeti érzés, a nemzet nevében szóljanak vagy cselekedjenek – nemcsak a nemzetet vezetik félre, hanem a többi nemzetet is. Félrevezetik önmagukat is!”

A külhoni magyarságnak ennyi megpróbáltatás után igen nagy szüksége van a nemzeti együvé tartozás tudatára és érzésére. Ezért a határon túli magyarság minden része együtt kiált most hozzánk Sütő András Szervét Mihályának szavaival: “Az utolsó szó jogán mondom: én is közületek való vagyok.”

* * *

Alkosson-e törvényt a külhoni magyarok magyar állampolgárságáról a magyar országgyűlés?

Számomra egyértelmű a válasz: IGEN.

DE PROFUNDIS

A népszavazás előtt így idéztem a fél magyar irodalmat annak bizonyítására, hogy a magyarság lelkének tükre, az irodalma Trianon óta tiltakozik a magyarság szellemi-lelki szétdarabolása ellen, s nyolc és fél évtized óta – iszonyatos próbák közepette is – töretlenül vallja a nemzet összetartozását.

Az, hogy ennek a vallomásnak szükségét éreztem, rossz jel volt számomra is. Belső idegesség, belső félelem váltotta ki a vallomást. Én ugyanis az utóbbi négy évtizedben számtalanszor beleképzeltem magam a kisebbségi magyarság helyzetébe. Nem is volt ez nehéz, hiszen a románok olyan térképeket is kiadtak, amelyeken Debrecen is Romániához tartozott. A népszavazás előtt, ahol csak lehetett, elmondtam, hogy rossz ez az egész kérdésfelvetés, de ha már idáig jutottunk, legalább ne rontsuk tovább a már különben is végállapotba jutott magyar sorsot.

Egy élet tapasztalatával írtam le és mondtam el sokszor, hogy számomra erkölcsi evidencia az IGEN. Láttam az összetartozás-tudat szép erősítéseit: a kisebbségi magyarság politikai és kulturális szervezeteinek egységes kiállítását, a történelmi egyházak, számomra mérvadó közösségek egyértelmű állásfoglalását. Olvastam a köztársasági elnök nyilatkozatát. Reménykedtem abban, hogy Trianon legalább szellemi-lelki értelemben most hatálytalanítható.

Bizakodtam, de egyre nagyobb félelem fogott el, hiszen a képzeletemen messze meghaladó kegyetlenségek sora tűnt elém. Néztam a hatalmas plakátot, melyen egy boldog család látható, de számomra ésszel és érzéssel egyaránt követhetetlenül az MSZP hatalmas NEM-je kapcsolódik ehhez a boldog családhoz. Abszurd kívánságot reklámoz: nekünk igen, a testvéreinknek nem. Aztán láttam a miniszterelnököt, aki a magyarországi magyarságot arra szólította föl, hogy tagadja meg azokat, akiket nem saját bűnük, hanem a kegyetlen és igazságtalan történelem szakított le a nemzetből. Nem hittem, hogy van olyan miniszterelnök, aki erre képes...

Történelmi bűnt követett el a nemzete ellen, mert akkor szólította az ország lakóit a magyarság egy részének megtagadására, amikor az európai népek közötti helytállás érdekében a magyarságnak elemi létszükséglete a nemzeti összetartozás tudatának a megerősítése.

Ez a szerencsétlen népszavazás alkalom lehetett volna arra, hogy az ezerféleképpen megosztott magyarság legalább egyetlen alapkérdésben, a nemzeti összetartozás vállalásában egységes legyen. A kormány negatív kampánya ezt az alkalmat is a nemzet megosztására használta föl. Pedig cáfolhatatlan az illyési tétel: "Szellemi összetartó erő – a közérzés kohéziója – nélkül nincs nemzet."

A választás éjszakáján nagy keserőséggel láttam, hogy ami nekem erkölcsi evidencia és kötelesség, az Magyarország lakóinak nagyobbik része számára semmit sem jelent.

Arra számítottam, hogy sokan nem mennek el szavazni, mert nagyon sokan csak azzal törődnek, amiből azonnal hasznuk van. Egyéb nem érdekli őket.

De arra nem számítottam, hogy a szavazóknak majdnem a fele nemmel fog szavazni. Most sem értem, hogy hogyan tudták ezt megtenni. Micsoda lelketlenség kellett ehhez? Micsoda kegyetlenség?

"Anyország?"

Ennek az országnak a lakói ilyen nemzeti önismerettel, ilyen nemzeti öntudattal élnek?

Kétségbeesve szégyenkezem.

Engem is, mint nagyon sok barátomat, a magyar költészet legkeserűbb sorai szálltak meg. Zúgtak bennem az átokszavak egészen addig, hogy "szóródj világgá SÖPREDEK", de elnémított a keserűség.

A "világ kohója" már kezelésbe vett bennünket, fizikai és erkölcsi fogyatkozásunk egyaránt kétségbeejtő. "S elveszünk, mert elvesztettük magunkat."

Mit lehet tenni ilyen mélyponton? Vezethet-e egy nemzet útja fölfelé ekkora megosztottságban?

Egyetlen lehetőségünk van: erővé kell változtatnunk a szégyent, bánatot, csalódást is.

Nem baj az, hogy ebben a valóban megrendítő csalódásban és keserűségben előtörték belőlünk irodalmunk fájdalom- és átokszavai is.

Nem baj az, hogy párhuzamot vonunk a mostani népszavazás és korábbi történelmünk szégyenfoltjai között.

Önismeret nélkül nincs előrelépés.

Illúziók nélkül szembe kell néznünk azzal, ami történt.

Mélyebb önismerettel kell tervet készítenünk a jövőnek. Ez a terv pedig nem lehet más, mint a magyar nemzeti összetartozás-tudat megerősítése és megújítása, melynek elemi feltétele az, hogy megeremtsük a határon túli magyarság számára a kettős állampolgárság lehetőségét.

Ez a népszavazás egyértelműen megmutatta azt, hogy ma a magyarországi magyarság túlnyomó többségének a nemzeti tudata és életakarata a mélyponton van.

Mai európai helyzetünkben a magyarság előtt két út van: vagy nemzetté válik, vagy felolvasztja a "világ kohója".

Ezt tudomásul kell vennünk. Ebből kell kiindulnunk, s minden erőnkkel azon kell munkálkodnunk, hogy a magyarok szétzilált tudata a reális és tárgyilagos önismeret alapján újuljon meg, s váljék a

nemzet minden tagja számára erőforrássá a helytálláshoz az emberi létben. Rajtunk múlik, hogy a magyarság nemzetként lesz alakítója az európai történelemnek, vagy tömegként, képlékeny masszaként lesz áldozata annak.

BERTHA ZOLTÁN

Nekünk még mindig Mohács kell?!

Kis-Trianon? Nem: még nagyobb s még hihetlenebb, mint az eredeti. Amit külső és ellenséges hatalmak nemzetgyilkolása (“hungarocídium”!) véghezvitt, azt most az áldozat-nemzet önként elismeri, és készséggel szentesíti. Ami egészséges és természetes nemzeti öntudatban elveszett, az most hetyke nemzetellenes önérzetben (vagy álságos és körmönfont magyarázkodásokkal igazolni próbált alapvető közönyben és aktív részvétlenségben) nyilvánul meg – tömegesen. Két trianonista bűntény (1920, 1946) – “eszélős ceruzahúzásokkal” végrehajtott “területhabzsoló térképszabdolás” (Illyés Gyula) – után a “harmadik” Trianon a magyarság módszeres demográfiai, gazdasági, erkölcsi, szellemi tönkretétele, zsugorítása lesz – pontosabban ennek bevégzése, mert a folyamat bő fél évszázada tart. De most váratlanul elébe vágott ennek valami: a magyarság és a magyar öntudat felszámolását célzó törekvéseknek új szakaszát kezdte el maga az érintett nép (legalábbis annak hatalmas többsége) – szívesen kiszolgálva parancsolói érdekeit, s gazdái utasítása szerint köpve szembe sok ezer éves történelmi identitását, szégyenletesen, sőt szégyentelenül megcsúfolva, összerondítva halálig önfeláldozó elődei és legjobbjai életakarátát, megmaradásvágyát, értéküzenetét. Nem kell már erőszak a nemzethalálhoz – megoldja azt a lelki suicidium, a “nemzeti harakiri”, a céda “mostohaanya-országgá”, “Öncsonka-Magyarországgá” válás bárgyún önkiváltó, önpusztító cselekedete. 2004. december 5. “fekete adventje” csakugyan történelmet írt; de az emelkedés történelme helyett az önmegszüntetés eddig elképzelhetetlenül példátlan kísérletének történelmét.

Nagyon fájdalmas lett volna nyolcmillió országlakosnak (akikről bebizonyosult, hogy valóban nem polgárok, csak itt laknak), hogy egyszer magyarnak érezze magát? Jobb érzés a hazug haspropaganda terjesztőihez tartozni, mint értelmes és jóindulatú emberek (írók, írószövevények, művészek, tudósok, tanárok, diákok, lelkesek, egyházak stb.) neves és névtelen másfél milliós seregéhez? Ekkora sérelem lett volna egyetlen tollvonással kifejezni a nemzeti hovatartozást? De akkor miért kell megsértődni, ha más is észreveszi és nyugtázza ezt a tömeges kiiratkozást a nemzetből? Ha valaki nem tartja magát magyarnak, attól még igazán tartozhat akárhová, s lehet akármilyen identitású, értékes ember. De ne kívánja, hogy azok, akik viszont vallják és vállalják a magyarságukat – továbbra is annak tekintsék.

Magyar az, aki vállalja – s titkos szavazáskor igazán kockázat nélkül is kinyilváníthatja. Mert igaz, hogy Magyarországon hosszú ideje nemcsak uralmi terrorkövetelmény, hanem sikk is a magyarellenesség vagy a magyartalanság (Németh Lászlótól is tudjuk, hogy “a félművelt magyar számára semmi sem olyan ellenszenves, mint ami magyarságára emlékezteti”; hogy “minden divatnak több reménye van az elterjedésre, mint ami népünk jellegében, problémakörében akar

megtartani”), s magyarnak lenni és magyarként viselkedni a nemzeti megsemmisítés hadműveletei közepette valódi áldozathozatalt követelt. Magyar az, aki megbélyegzés, kigúnyolás, hátratétel ellenére is vállalkozik erre. “Van egy emberfajta, amelyiknek millió és millió egyedét valami megfoghatatlan hatalom arra kényszeríti, hogy akkor is magyarnak vallja magát, ha abból kára származik” – szögezte le a harmincas évek elején az erdélyi László Dezső; “magyar az, akinek napi gondot okoz a magyarsága”; “aki az érdekei ellen is magyar akar maradni” – mondta a kilencvenes években Csoóri Sándor is. – De itt most kivételes szerencse folytán más helyzet állt elő: a közvetlen érdek egybeesett az össznemzeti öntanúsítással – a kézzelfogható nemzetpolitikai érdek is a nemzetegyesítő jogi-törvényi megoldásokat követelte volna. Az egységes magyar kultúrnemzet hosszú távú politikai-gazdasági érdeke, racionális önérdékérvényesítő erejének növelése kívánta volna meg az együvé tartozást kinyilvánító erkölcsi demonstrációt – így is hiába. És miféle demokratikus felfogás a hajdan Magyarországon született magyar hon- és állampolgároknak vagy azok utódainak a kitagadása identitásukban gyökerező, eredendő és elemi emberi jogaikból? Az akaratok ellenére szülőföldjükkel együtt elszakított nemzettestvéreink további jogfosztottságba taszítása? Ez bizony eldöntendő kérdés tárgya sem lehetne, oly evidens, hogy képtelenség és természetjogi elvek szerint is emberellenesség az elmúlt évtizedekbeni illegitim diktatúrák történelmi botrányának tartósítása – demokratikusnak látszó körülmények között is. A határon túli magyarság megtagadása, elárulása tehát egyszerre nemzeti, erkölcsi és emberi abszurditás. (A kettős állampolgárság minden demokratikus ország jogrendje szerint elfogadott intézmény. Csak a nemzeti mivoltában – kisebbségi nemzetrészeiben – többszörösen “hazátlanná”, “bozgorrá” alázott magyarságnak nem járnak simpa demokratikus jogok?) A nemzetvesztéssel szembeni önépítést igénylő szavazás így valóban morális, lelkiismereti, becsületbeli (akár a nemzeti szemponttól függetlenül egyetemes jogelvi) ügy volt, ahogy az egyházak templomokban felolvasott felhívásai is hangsúlyozták, s ahogy – a méltóságörzés mellett olykor kétségbeesetten rimánkodva is – az ötszáz erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, délvidéki magyar lelkész hirdette a szószerűről a szavazás napján. A magukat valláshoz, egyházhoz, felekezethez (vagy akár nemzeti-keresztény jellegű pártokhoz) tartozónak érzők közül sokan miért éppen ebben az ügyben szegültek ellene saját vezetőik kérésének? Megnyugtatóbb ilyen erkölcsi deficittel élni? S tekintsük viccnek Tamási Áron szentenciáját (amely szerint aki “embernek hitvány, magyarnak nem alkalmas”) – legfeljebb olyan kedves-humoros mondásnak, amely soha semmi felelősséget nem ró senkire?

Az igencsak problematikus távlatokat sejtető európai uniós (sőt NATO-s) népszavazáskor a gazdagodás reménye inkább megmozgatta a sokaságot; kevesebb félelem munkált benne a gyarmatosító-globalista nagytőkével és saját milliárdos kirablóival, mint szerencsétlen honfitársaival szemben. Most összeadódott a szolgálai kiszolgáltatottság és a manipulált tudatlanság nyomora, a fullasztó létbizonytalanság szorongása, a félelem rabságába nyomorítottak, a féktelen önzésre és a dacos közönyre idomítottak félrevezetettsége, a lumpenbölcsséggel szövetkező hatalmi banditizmus és a műveletlen gazdagság bugris cinizmusa meg a kényszerűségből és ideiglenesen még a magyarhoz hasonlatos nyelvet beszélő (illetve törő) pláza-zombik fogyasztói ostobasága (konzum-idiotizmusa). Elnyerve a politikai hatalom állatidomár-szerű, vállveregető dicséretét is: hogy ők a “felelős hazafiak” – netán máris és így “európai polgárok” (szegény Európa!). (Nem például a magyar kultúra teremtő személyiségei és intézményei – határokon innen és túl.)

Most még élesebben kiviláglott: a magyarság nem elsősorban etnikai, hanem erkölcsi kategória. Mintha népszámlálás történt volna – a magyarországi magyar kisebbségé, a lelki magyarságé. Amelynek most már még szorosabban kell szolidarizálni és összefogni a határon túliakkal, nehogy a nemzetietlen politikának a nemzetrészeket egymásra uszító ördögi terve szerinti sérelmi háborúskodás, önmegosztó mérges gyűlölködés hatalmasodjék el. Keserűen emelkedett székelyföldi szavakkal óv ettől Farkas Árpád is: “Mikulás óta a magyar állam felől nézvést nincs magyar nemzet”; “Magyarország nem anyánk ugyan, de másfél milliónyi testvérünk és testvérnél is ragaszkodóbb barátunk van ott, akik az emberiség modern történetének legaljasabb kormány- és pártkampánya közepette is velünk van. Bennük bízunk, mert ezt a gyalázatot, amit ránk kentek, csak ők tudják lekaparni.” Magyarországon (nevezhető még így csúfolás nélkül?) a magyar érzések hitvallási kisebbsége akár pozitív diszkriminációt is igényelhetne – mint számszerű kisebbség. De – félretéve az iróniát – a maradék nemzet belső kohéziójának megtartása megint elsődleges feladat, s

mivel a lelkiileg is szétszaggatott magyar nyelvű közösség egészére vonatkozó erkölcsi ráhatás energiája, olykor emberfeletti erőfeszítése önmagában láthatóan kevésnek bizonyul, egyelőre a médiaipart is átalakító politikai küzdelem marad mint egyetlen esélyt kínáló nemzetpolitikai stratégia. Hátha mégse csak az áradó szenny lehet olyannyira követésre csábító, hanem esetleg az emberi érték szava is – ha elégséges politikai erő szavatolja.

CS. NAGY IBOLYA

A sajátosság új méltósága és méltatlansága?

A sok kérő, magyarázó, érvelő, tiltakozó, magát alázóan fogadkozó, a józan észre meg az érzelmekre is apelláló televíziós arc között elvész az övé; az emlékezetből kihullik a mondathoz tartozó tekintet, nem rémlik az sem, férfi volt vagy nő, aki így szólt, s akinek a szavai mégis pontosan megőrződtek a nézőben: *“Hogy mire jó nekem a magyar útlevél? Fölteszem a polcra. Néha leveszem, megnézem, boldog vagyok, s visszateszem.”*

Föltenné, levenné, megnézné, visszatenné. Boldog volna.

De nem az: helyette elkeseredett, megbántott, porig alázott. Elutasított és kiebrudalt. S égnek a tereken, a szobrok előtt az *összetartozás* lángjai, akárha az adventi várakozás lámpásai a Sütő András-i drámában. Újra a várakozásai: addig a vagy lesz, vagy nem lesz, s ha lesz is, vajon milyen európai uniós képzelt, boldog határtalanságig.

Megdöbrentő az író drámai metaforájának időtlensége: a kisebbségi lét folytonos, sokgenerációs, kor- és rendszerfüggetlen várakozás. Megbántott s elment, sértettségében visszajönni soha nem akaró vagy csak elmenekült, de visszajáró gyermekre, testvérré, felbomlott családok világban kószáló tagjaira; ha kicsivel is jobb létre, szabadabb szóra, kevesebb tiltásra, belátási kényszerre, önkorlátozó automatizmusra, méltóbb csatákra. Kevesebb önáltatásra: hogy a kényszeres helyzet *sajátossága*, e sajátosság napi megélése, elfogadása egyben folytonos morális *méltóságot* is ad. Sütő András írta meg ezt is a hetvenes évek romániai diktatúrájában: Csipkerózsika-álmából föl kéne már ébreszteni s megörökíteni, láttatni, az *idő markából* kiszakítani, a konkrét “tér és idő koordinátarendszerén” kívül eső magaslatra emelni, morsejelekként kikopogni a kisebbségi, nemzetiségi lét sajátos, megkülönböztető jegyeit, tüneteit. A valós eltiportatásban kivirágzó morális méltóságát is. Azután, jó évtizeddel utóbb, a *Balkáni gerlő*ben, azt is megírta: micsoda gerinctörő, önbecsülést roncsoló, milyen emberhez nem méltó, milyen méltóságon aluli cselekedetekre is kényszeríti a kisebbségi polgárt ez a létezési sajátosság: micsoda *méltatlanságokra*.

Talán ezen a szorításon enyhíthetett volna a meg- vagy visszakapott magyar állampolgárság.

Metafora lett volna az a polcra tehető, zakózsebbe csúsztható, másra alig jó, de az anyaországhoz, a magyar nemzethez tartozás hatalmas örömét felcsiholó, most tovább várt, kék útlevél is: a döntési szabadság metaforája. Hogy a kisebbségi, e tájakon egyben másodrendű állampolgári lét már nem

kényszer, hanem szabad választás kérdése. Hogy az egyén szabad akaratából, méltósággal marad ott, a szülőföldjén, ahová a történelmi kényszer, végtelen várakozásra ítélve, lassan évszázada, tapasztotta.

Sütő Andrásé tovább él, ez a metafora belehullott a semmibe.

Helyén, a perzselt lélekben égig magasodik már a dac is: azért se, azért is, mégse.

Mégse lettek kevesebbek az édes haza elutasítása miatt, mégis övék – jól ismert státus! – a morális győzelem.

De ha nem kellett – s nem kellett –, új értelmet s tartalmat nyer, nyerhet az értelmében-tartalmában maga is annyi vitát provokáló, esztétikai, irodalmi, mentális, érzelmi, erkölcsi érvvel-ellenérvvvel kidekorált, elfogadott, elhárított, félreértett-magyarázott “sajátosság méltósága” is. “Közös bugyorban az egész társaság”, írta volt Sütő András, a sajátosság dantei bugyrában azok, akik amúgy mind mások: “lelkesek”, “közönyösek”, “mértéktelenek”, haragosok”, “eretnekek”, a “szerelem bűnösei”. És a nagy “szétválások” után, lám, ma újra itt egy közös bugyor: a be nem fogadottságé, az elutasítottságé. S ez az újfajta *sajátosság* mintha ismét egybeterelni látszana a már együvé sem tartozókat, a kisebbségi időben, létben, térben még együtt levő, de a szellem, a gondolat, a felelősség valahai közös markából a hajdani szétválásnál sokkalta inkább s rég kihullottakat. Mintha megemelné s *egyöntetűen* az egymástól szívben, lélekben, szellemben immár fényévekre távolodott, a kisebbségi étellel kapott közösségi felelősséget, feladatot olyannyira más- s másképp értelmező; ma már gyakorta egymás torkának is ugró határon túli magyarokat.

A látszat szintjén, persze.

A múltó időben természetyszerűleg, magától értetődően nyer új értelmezést a sajátosság is, a méltóság is. Lazulnak az egymáshoz kapcsoló kötelékek, a diktatúrát mégiscsak felváltotta minden szomszédos országban az akármilyen, de amannál sokkal jobb demokrácia. Nem egyformán, a Felvidéken az európai uniós státus tarthat kordában olyan többségi indulatokat, amelyeket, a délvidéki, magyarütő szerbekét nem korlátozza semmi: az ottani magyarság sorsa, nemzetiségi jövője reménytelenebbnek tetszik, mint évtizede volt.

De mégis: az új bugyor, akárhogy tele fortyogó sérelmekkel, az egész kisebbségi magyarságot ért megszégyenítéssel, már soha nem csomózza össze a szétmállott szálakat, soha egymáshoz nem mozdítja az egymás ellenfeleivé, ellenségeivé vált magyarokat. A valóságban csak vigasznak, önáltatásnak, lélekvédelemnek meg, sajnos, rossz értelmű önmegemelésnek lehet jó: mert egybemos jót és rosszat, s előrevetíti újfajta belső csaták, torokszorongatások árnyát. A határon túliak belső megosztottsága már-már fölér a hazaival. Nincs már a kirekesztettségnek, az elutasítottságnak olyan pokolmélye, amelyben egymáshoz hajolna a Magyarországra ígét hirdetni, “igen”-t kérni jött ötszáz lelkesen fanyalgó, gunyoros kolozsvári professzorasszony meg a szomorúságot nagyon, csalódottságot is, de haragot nem érző, senkit nem vádoló székelyföldi tanítónő.

A cserbenhagyott kisebbségek iránti többségi lenézés, megvetés, gúny pedig eddig nem ismert árnyalattal is sötétíti majd a nemzetiségi képet.

Ám *sajátos* lett a helyzet idehaza is: szégyen, magyarázkodás, önigazolás, sunyiság és nem leplezett öröm zavaros elegye.

Három határon kívüli, kisebbségi magyar rimánkodott a szavazás előtt az övéiért a televízióban. Robbanni akaró indulatait, értetlenségét, dühét, megalázottságát hol püspöki, keresztényi türelembe, hol vérébe ivódott politikai protokollgesztusokba, hol csupán leplezetlen apátiába fojtva mondta a maga igazát egy kádkőgyártó vállalkozóból csak az imént magyar miniszterelnökké avanszált személynek: aki a vergődő rendszer farvizén még ügyesen beúszott a szocialista milliárdosok egyre

szélesedő táborába. A képernyő millióknak mutatta a szégyenteljes képet. A milliárdos dacos és megingathatatlan s megokolni nem tudott, távlatos államfői felelősségnek becézett, lélektelen ellenállását, melyről, mint a kőfalról pattant le minden józan észérv, minden érzelmi indok, valamennyi fogadalom, a kisebbségi közösségek nevében kimondott szó. Torokszorítóan méltatlan és szégyellnivaló volt a látvány: ahogy a kormányfő, nagy elődjét utánózva, ám annak hite, igaza és megbízhatósága nélkül tizenötmillió magyarért hazudott felelősséggel rácsap a feléje nyújtott kezekre. Hogy nem érti (nem érteni látszik): csak az érintés öröméért való a kérő mozdulat, s nem, hogy sokszázezer beözönlő elől hárítsa el az akadályokat. Látni lehetett: a magyarok ötszázegynéhány szavazattal legitimizált vezére mindenre, bármire képes, hogy “nem”-re szorítsa az országot: a “kívül tágasabb” nagy, közös, országnyi kézmozdulatára.

S képes volt, valóban.

A számokkal aládúcolt, az ember zsigeri önzésére, megélhetési félelmeire alapozó, hazug szociál-liberális kormányzati érvek nem vetekedhettek az igenre buzdító jobboldal se cirkuszt, se kenyeret, csak a tizenötmillió magyar virtuálisan ismét közös hazájának fölemelően szép képét kínáló igyekezetével. Mert hiszen a tizenötmillió magyar virtuálisan közös hazájának elképzeléséhez jóval több fantázia kell, mint annak kiszámításához: mennyivel kevesebb jut cirkuszra és kenyérre, ha a szavazás másnapján nyolcszázezer magyar átmaszírozna az óhazába.

Nem volt nehéz dolga a kormánynak, élén a felelős miniszterelnökkel.

Ha egy országban hosszú évtizedeken át politikai szitokszóként használják a *nemzeti* jelzőt, a csonkára tört nemzettudatú, istenadta nép nem is érti, micsoda is az a *történelmi pillanat*. Nem érti: most nem arról kell döntenie, hogy neki melyik párt milyen ígéretsomagja hozza majd a legolcsóbb gázt, húst, sört és buszjegyet.

Másról döntenie viszont nem tudott.

Lélektanászok, szociológusok, politológusok szépen értelmezik majd ezt az állampolgári magatartást, a politikai csúcsemberek már meg is tették. S füstölgött a farizeusság minden oldalon. Talán nem egyformán: de az ordibálás nem kedvez a fogalmazási árnyalatoknak. A távlatos gondolkodás, mely olyannyira hiányzott a szavazó meg nem szavazó népből, jócskán ott volt a következő választásokra figyelmező pártok demagógiájában, más sem volt, csak távlat. Dicséretet kapott jobbról s balról is a magyar nép. Balról, mert elutasított, vagy mert még nemet mondani is rest volt, jobbról, mert mondott azért igent is. De senki nem mondta senkinek, hogy megalkuvó, hogy önző. S nem azért, mert nem is mondhatta, mert össznemzeti vétek nincs. Hanem mert politikai alapigazság: leendő szavazóinkat ne becsmételjük.

Ez, ilyen a mi itthoni sajátosságunk: méltóságnak hívjuk a méltatlanságot, értéknek a silányságot, nemzeti felelősségnek az önérdeket.

Tanulságos és restelni való az *odakintről* még mindig, azért még mindig anyaországnak becézett maradék haza magaviselete. Úgy írták egy *odaáti* lapban: “A népszavazás valójában arra volt jó, hogy felmérjük, akad-e ma Magyarországon kétmillió-hatezer és még egy ember, aki felfogja, átérzi, azonosulni tud azzal a több mint nyolc évtizedes fájdalommal és méltánytalan helyzettel, amit a trianoni döntés hozott ránk”. S azt tudja mondani: “adni csak keveset tudunk, talán csak egy útlevelet, de testvéreinknek tekintünk, akiktől a szabadság eme kis szeletét nem tagadjuk meg. Nem akadt.” De emiatt nem fordult ki sarkaiból a glóbusz. Restelni való és tanulságos a határon túliak megértése, elnézése is: mert, látható, abból is kaptunk *ideát*ra nem csak szitokszót, szájba fagyott *Himnusz*t, a harag nyers metaforáit.

A kisebbségi lét sűrű kompromisszumain edződött bölcsességből is jutott, abból, mely Sütő András mondatait megint olyan nagyvonalúvá, olyan időtlenné, olyan téren és időn kívülivé teszi. Úgy

mondta: döbbenetes volt az elutasítás, de “permanens döbbenetben nem lehet élni”. Ma így történt, holnap másképp történik. Az élet megy tovább, s majd alakul, formálódik, kiforrja magát a jobb, a méltóbb megoldás is.

Ez igaz és bölcs gondolat.

Másfajta távlatosság rejlik benne, mint a párthazárdírozások felelősség-elméleteiben.

Mindazonáltal ne hivatkozzon rá túl sokat az édes haza: nem az anyaországi szégyen enyhítésére való.

N. PÁL JÓZSEF

Az ébredés napja

Szabad-e, kell-e szembenézni szellemi-erkölcsi kondíciónk valós állapotával, avagy jobb a hiteket őrző – meg a reményt is tovább éltető – “tudatlanság”? Lehet-e akaratot edző a rádöbbenés, avagy a keserű ébredés pillanata a letargiára való hajlamot növeli föl inkább?

Tartottam én ettől a népszavazástól, de hogy megesett, nem bánom ma már. Reménykedtem ugyan, de nem voltak illúzióim, sőt utólag az eredményt sem érzem oly katasztrofálisnak – vallom, hogy még okulhatunk is az egészből. Az ötletgazdák hitetlenkedően kétségbeesett utóvédharcának mozgatóit érteni vélem persze, csak éppen terméketlennek, s a hamis tudati állapot továbbdajkálására alkalmas pótcselekvésnek gondolom. Bennük egy heroikus, önnön értékeit szunnyadva őrző – s eredménnyel megszólítható! – nemzetkép munkál ugyanis, s makacsul bizakodnak, hogy hitvallásuk szélesebb körben is ragadós lehet. “Én erre [ti. hogy nem lesz meg a kétmillió igen szavazat] gondolni sem akarok, gondolni sem merek” – hallottuk, olvastuk napról napra a kampány során, s ma is csak szemfényvesztésre, csalásra, összeesküvésre képesek gondolni számosan. Pedig nem oly nagy a rejtély.

“Rég nem igaz már, hogy a magyarság nemzettudata darabokra szakadt, hogy megromlott. Ennek a népnek ma *nincsen nemzettudata*, se hamis, se semmilyen.” E két mondatot én írtam le jó hat esztendeje, egy Adyról szóló tanulmány vége felé. Tudom, durva állítás volt, de komolyan gondoltam. Mert emberek, közösségek, akikben az értékővé-értékteremtő keretként fölfogott nemzethez való kötődés hisztériák nélkül őrződött meg, szerencsére vannak még e tájon, de hogy az emóciókat jó célra mozgósító tudatállapotnak az a formája, amelyben a lakosság nagyobb hányada napi szükségletét képes a közösség érdeke mögé sorozni, ha kell, hiányzik Magyarországon, nos, ezt állítom. Pontosabban: állítom, hogy ez a társadalom (illetve annak nagy része) a nemzethez való érzelmi-tudati kötődés néhány – másutt! – megkérdőjelezhetetlen elemével szemben végtelenül *közömbös*. Figyelem! Nem ellenséges okvetlenül, közömbös csupán, s – hisszük, nem hisszük – távlati értelemben ez a rosszabb. A gyűlöletből mindig előbb lesz szerelem, mint a közönyből ugyanis.

Az okok – a forradalmat követő évtizedek életszínvonal- és “nemzetpolitikájának” számítóan álnok és hazugul csábító kevercséről van szó elsősorban, amely a globalizációs értékrelativizmusnak kedvező talajt is gazdagon megtrágyázta e honban – történelmieket, amint tudható, a baj az, hogy e hosszabb tendencia december 5-ei pillanatfelvétele a politika rövid távú koordinátarendszerében értelmeződik kényszerűen. Mert a politikus – ha jót (szavazatot) akar magának – rosszat nem mondhat a “népre”. Így aztán a magyarázatok a mellébeszélés(ek) nyomvonalán haladnak, szinte kivédhetetlenül.

Ennek tipikus példája az a baloldali ricsaj, miszerint a (főleg a kettős állampolgárságra vonatkozó, valóban nyakatekerten megfogalmazott) kérdés rossz, megválaszolhatatlan volt, s erre a bölcs – a “felelősen hazafi”! – emberek sokasága kellő időben rádöbbsent. Nagyobb – saját fölfogását persze logikusan követő – idétlenséget ennél csak Bauer Tamás mondott, amikor a távolmaradás s a “nem” szavazatok okaként a modern liberális nemzetfelfogás tömeges térhódítását sorolta elő emelkedetten. Elképzelem, ahogy hat elemit végzett anyám, a kicsi falum – onnét jöttem, kocsmai, bolti, utcai tapasztalatokkal gazdagon december 4-én – meg a lélek- és tudatapasztó panelházak lakóinak jó része a “modern nemzettudat” filozófiai módozatain medítál... No, hagyjuk! A távolmaradók s a tagadók igen nagy része rövidre zártan s fölöttébb praktikusán gondolkodik. Ilyenformán. Mit akarnak? Ők is legyenek magyarok? Jó ez nekem? Hát én ezt nem is tudom. Lehet, hogy idejönnek, lehet, hogy nem. (A kampány két állítása az ilyen fejben kioltotta egymást, s a lelket s a nyugalmat “piszkáló” gyanú maradt meg csupán!) Mindenesetre, ha nem lesznek “magyarok”, akkor inkább nem jönnek. Továbbá: ha jönnek, lehet, hogy baj lesz belőle, lehet, hogy nem. De *nem lesz baj* – illetve több az esély, hogy ne legyen! –, ha minden marad arégiben. Ez a tömeg az elszakított területek magyarságáról természetesen alig tud valamennyit (jó esetben annyit “hall meg” róluk, mint a baszkokról vagy a kurdokról – “jaj, jaj szegények, de szerencse, hogy ez nem az én dolgom”), reakciójának az utóbbi évtizedek “kiszámíthatóságra” ácsingózó nyomorúsága csakúgy része, mint az “egyszerű embereknek” az ismeretlentől (régebben még a szomszéd falu lakójától is!) való ösztönös tartózkodása általában. Nem gyűlölet ez, hanem a gond iránt való közömbösségnek az a fajtája, amely a félelem árnyát is mindig fölidézheti. Ezt az emberfajtát “igen”-szavazóvá bűvölni hosszabb kampánnyal is szinte képtelenség. Nem csak a *létbizonytalanságról* van szó tehát úgy általában, hanem egy olyan összetett tudati-pszichikai állapotról, amelyet megváltoztatni a fizetések s a nyugdíjak megduplázásával sem lehet. (Éppen ezért nem lenne szerencsés, ha a jobboldal kommunikációja az életszínvonal-problematika retorikájába ragadna bele, ebben – a társadalom “vevőantennájának” beidegződése miatt – a baloldal verhetetlen ugyanis.)

Gyurcsány “nem”-je e tömegből 6–8 (?) százaléknnyit a fülkébe küldhetett, a többi otthon maradt. Mert a részvétel – szerintem – nem volt érthetetlenül alacsony, s ez annyit tesz: a “győzelem” százalékarányosan lehetett volna nagyobb is, de a kétmillió igenre nem volt semmi esély. Aki az “igent” morális értékválasztás nyomán gondolta fontosnak, azt erről lebeszélni (pláne szándékát “nem”-re fordítani!) aligha lehetett. Ez hát a helyzet, ennyien vagyunk! (Elvárni, hogy az MSZP igent mondjon, a jó szándékú fantáziálás tárgykörébe tartozott, hiszen Gyurcsány – akinek a kérdés csak mint probléma vagy veszélyfaktor létezett-létezik – Orbán Viktort akarta és akarja legyőzni mindenáron.)

Ennyien vagyunk, mondom, s ez még vigasztaló is lehet. Kesergek én is, persze (s azt is tudom, hogy a történetek történelmi és lélektani következménye fölmérhetetlen ma még), de nem vagyok kétségbeesett. Vélem, ez a másfél millió nem is olyan kevés, de tudni kell, hogy – mondjuk – megduplázódni csak húsz-harminc (?) esztendő átgondolt szellemi hatásának nyomán fog majd. Mindehhez azonban nemcsak fűtött nekiszánás, hanem színvonal is szükségeltetik. Tudnivaló, hogy vegyes értékű, csak az érzelmeket mozgósító Trianon-filmsorozattal vagy a radikalizmustól stílusosan is izzó publicisztikával “meggyőzni” csak azokat lehet, akiket már rég nem kell meggyőzni. A “nemzetragasztás” hosszú munkája – ahogy Németh László is vallotta – nemcsak morális feladattudatot, de hozzá való szakértelmet is igényel. A haza- és magyarságszeretet – még akkor is, ha Esterházy Péter írta ezt egykor – valóban minőség kérdése.

ELEK TIBOR

Fekete vasárnap

“A
Er
bo
mc

M,
tel
jöi
tai

Ne
les
so
ha
ál
Mi

Ferenczes István: *Bornemisza Péter Erdélyben*

Ezt is megértük.

Határon innen és határon túl.

Én néhány száz méterre a határtól...

Számít, hogy melyik oldalon? Látszólag igen, amennyiben nekem van magyar állampolgárságom, a néhány száz méterre innen élőknek nincs. Lesz valaha? Bizonyára, hiszen ez olyan égbekiáltó igazságtalanság, ami nyilvánvalóan nem maradhat örökké így. S ezt nemcsak a szív mondatja velem, hanem minden józan, racionális előregondolás (már amennyire két-három nappal a történetek után lehet józannak maradni). Ez adhat erőt nekem e fekete vasárnap feldolgozására, és az a meggyőződés, hogy összezavart és megtévesztett emberek voltak azok többségükben, akik nemet mondtak, illetve akik restek voltak elmenni; vagy elhitték azt, hogy egy ilyen kérdés pártpolitikai szintre emelhető. De a büntudat is erősít, az a tudat, hogy mi, akik tudtuk, miért kell erre a rosszkor, rosszul feltett, előkészítetlen kérdésre (a Magyarok Világszövetsége tragikusan elhibázott ötletére) igent mondani, nem tettünk meg mindent annak érdekében, hogy erről meggyőzzük azokat a “nemzetpolgár”-társainkat (vagy mik vogymuk?) is, akik nem tudták, mit cselekszenek, mert például úgy nőttek fel, hogy nem is hallottak arról, hol élnek még magyarok az ország határain túl. De ez esetben ne keverjem az egyes és a többes számot, én nem tettem meg mindent, hiszen látható, most látható csak igazán, hogy nem vagyunk egyformák, még magyarságunkban sem. A nemmel szavazók is magyarok (valószínűleg nemcsak magyar állampolgárok, hanem magyarnak is vallják magukat), csak nem tudják, hogy ez mivel jár, vagy pedig másképp értelmezik ezt a fogalmat.

A történetekben (még a megtévesztettségre vonatkozó meggyőződéssel együtt is) azt a régebb óta érlelődő sejdítésemet látom igazolódni, miszerint “a nemzet” abban az értelemben, ahogy korábban gondoltuk (bár valószínű, hogy korábban sem egyformán gondoltuk), ma már nem létezik (sőt az is lehet, hogy korábban sem úgy létezett), többek között éppen az elmúlt ötven év következtében, és hát, bizony, “a haza” is inkább csak a magasban van, mint itt e földön. Korunknak talán épp ez az egyik nagy kihívása, feladata, hogy erre a helyzetre megfelelő választ találjunk, hogy egyrészt megőrizzük, átmentsük a régi fogalmak értelméből, ami menthető, és újakat, napjainkban is érvényeseket társítsunk hozzájuk.

Egyik kedves barátom, aki eddigi munkás élete során nálamnál jóval többet tett a határokon átívelő nemzettudatért, azt írta nekem, hogy egész munkásságát nullázta ez a szerencsétlen nap, s hogy ebből nagyon nehéz lesz felállni, ha lehet egyáltalán. Ezt nem hiszem, bár a szubjektív élményt értem, valahonnan ismerős. Nem hiszem, mert ki mit tett eddig, azt már megtette, azt semmi sem kérdőjelezheti meg, felállni pedig, mint tudjuk, muszáj, mert földre ütötte élni nem lehet.

Az igaz, hogy nem lesz könnyű, sőt, irtózatosan nehéz lesz. György Attila vigasztaló keserű gesztusának is van igazságtartalma, amikor egyik napilapunkban azt írja, hogy ők (mármint a határon túli magyarok) jól vannak, s hogy “tudjuk, ez most számotokra nehezebb”. Igen, mert, mint fentebb írtam, meggyőződésem, hogy így vagy úgy s előbb, mint utóbb, aki magyar állampolgár akar lenni, bárhol éljen is a világon, az magyar állampolgár lesz. Ennek a kérdésnek a megoldását már nem ússza meg az eddig ebben a kérdésben felelőtlen magyarországi politikai elit, lelkiismerete a nem mellett kiálló baloldali elitnek is van, mint ahogy a jobboldali elit is be fogja látni, ebben a kérdésben nem szabad pártpolitikai hasznot lesni (lásd a naponta fogalmazódó törvényjavaslatokat, a honosítási törvény megalázó procedúráinak eltörlésére irányuló szándékokat!). Nekünk, az országon belülieknek ugyanakkor, ki tudja, mikorra sikerül szembenézni teljes mélységében a történetekkel, s megfelelő válaszokat találni a fent említett kihívásra. De ne vetélkedjünk, kinek nehezebb, kinek könnyebb! Ti is magyarok vagytok (miközben Ti sem vagytok egyformák, köztetek is van, aki kollektíven büntetne bennünket, s van, aki még azt is megbocsátó szeretettel várja, aki nem tudta mit cselekszik), ti is a nemzet részei vagytok, így ezzel a helyzettel, kérdéssel nektek is éppúgy szembe kell nézni. Keressük inkább együtt a válaszokat!

Ferenczes Pistának, a magyar nyelvterület túlsó szélére pedig, a határ innenső oldalától pár száz méterről, üzenem: annak a szép régi versének csak egyetlen sora, a refrénje hibádzik, mert nincs olyan, hogy “sohamár”, Bornemisza számára se volt, szerintem.

ROTT JÓZSEF

Katarzis híján

II.

FÁJDALMAS MAGYARNAK LENNI?

A népszavazást megelőző hetekben alattomosan eluralt az émellyel vegyes félelem. Védtelen voltam vele szemben. Olyan mélyről fakadt az érzés, hogy se a tudatosítása, se cselekvés által nem szabadulhattam tőle. Maga a tény, hogy a nemzeti egység, a jövő szempontjából meghatározó kérdés egyáltalán kampányt igényel, önmagában elkeserítette. Hát még a hangnem! Az elhangzó érvek és álérvék, a föllobbanó indulatok!

Hasonló, szorongató rossz érzés az 1994-es parlamenti választás során vett elő: amikor visszaszavaztuk a múltat. Mi következhet még, gondoltam akkor, ami nélkülöz értelmet, érzést, felelősséget? Ami mindannyiunk mérhetetlen szégyene?... Van azóta újabb kommunista-utódpartí kormányunk, hazug és erőszakos politikai kultúránk, tudatosan sorvasztott nemzeti kultúránk, lealacsonyított, párbeszédre képtelen közéletünk és mindennek következményeként egy értékrend nélküli, a hitetlenségnek, betegségeknek, lelki-szellemi nyomornak táptalajt adó, letargikus közérzetünk.

Mindezek ismeretében, émely és szorongás által sugallva, korántsem lepett meg a népszavazás eredménye. Az elemzések folynak, amúgy a történet, ha megfosztjuk a jámbor remények és kicsinyes ellenérdekek összekülönbözéséből származó vádaktól, hazugságoktól és indulatoktól, valójában egyszerű, ha mégannyira tragikus is.

A vértelen rendszerváltozás óta a szinte kizárólag hatalma átmentésével és a vagyonosodással foglalkozó szociálliberális erők, valamint a hozzájuk csapódó szűkkeblű, máról holnapra élő honfitársaink érdeke ellen való a nemzetegyesítés, ezért durván elutasították. Tették ezt hideg fejjel, megtévesztve, megfélemlítve, mintegy elrettentve a szavazástól a választók sokaságát.

Olyan időkben, amikor a határ túlsó felén élő véreink pusztá léte is fenyegetett. Nem hinném, hogy bárki érző-gondolkodó lény számára részletezni szükséges e kimondott *nem* mögött rejtő emberi tartalmat.

A mélypont, számomra legalábbis, az a véleménycserének szánt, amúgy méltatlan és fölöttébb kínos, mondjuk így, beszélgetés volt, amit Ágoston András, Duray Miklós és Tökés László folytatott a miniszterelnökkel. Ennek az órának az emléke még sokunkat fog sokáig kísértetni. Gyurcsány Ferenc szereplése egyben határozottan értésünkre adta: itt van az új, most éppen szociálliberálisnak mondott politikusi nemzedék, amely módszereiben, cinizmusában és érzéketlenségében méltó a kádári-horni örökségre.

Mi több, büszke rá Gyurcsány, mint a jól fésült eminens tanuló. Betéve tudja a leckét. S az általuk képviselt “modernitás” jelszava szerint: sikeres. Mert miképp is lenne “modern” és “haladó”, aki figyel rájuk, és gyámolítja a lemaradókat, veszélyeztetetteket? Inkább ígér valamit, keveset, megalázót, ami akár nagylelkűségnek is tűnhet, s amiből persze még kevesebb lesz hasonlóan olcsó kifogások által. Akkor majd, esetleg, letöröl a szenvedők arcáról egy-két könnycseppet. Persze csak abban az esetben, ha egyenes adásban közvetíti a televízió.

A “beszélgetést” záró kérdések alkalmával, míg a kisebbségben élő magyarság szószólói a lelkük utolsó tartalékát mozgósították, Gyurcsány rövidre zárta az elutasító válaszokat, majd Baló műsorvezető elismerését keresve többször rámutatott szavai műsoridőt kímélő tömörségére. E gyermekded, mégis gyilkos cinizmus számomra minden romlottság esszenciája.

Miniszterelnöki rókamosollyal tálalva.

A felelősség, a következmények terhe – a parlamenti demokrácia szabályai szerint – mégis, mindannyiunké. Felelősek az ismét elbizonytalanodó, hamar kiábránduló választópolgárok. Felelősek a népszavazást átgondolatlanul előkészítő jobboldali politikusok. Felelősek, mert ismételten túlbecsülve önnön támogatottságukat, nem tettek eleget az eredményességért. Felelősek, mert nemegyszer hasonló, tisztázatlan kijelentésekkel éltek, mint a *nemre* buzdító baloldal.

Felelősek, mert a belpolitikai perpatvar áldozatává tették az amúgy is nehéz körülmények között élő s helytálló kisebbségeinket. Felelősek, mert tovább mélyítették letargikus közérzetünket. Felelősek, mert megint a jövőtől vettek el valamit.

Képzeljük el a kettős állampolgárságról szóló népszavazás előkészítésének és lebonyolításának folyamatát, mondjuk így, emberi módon. Elkezdődik a rendezvénysorozat, mondjuk, Komárom-Komarnónál, és tánccal, zenével, népművészeti és kézművesvásárok ezreivel körbejárja a trianoni határ mindkét oldalát, miközben emlékezünk, és a jövőről gondolkodunk. A honi-külhoni testvértelepülések szintén bekapcsolódnak a rendezvénysorozatba. A média folyamatosan tudósít az eseményekről... Nem színezem! Éppen csak a kultúra hiányáról akarok szólni, amely értéktelenséghez, érzéketlenséghez vezet. Arról a nemzeti és a nemzeti léten messze túlmutató, hihetetlenül gazdag magyar kultúráról, amelyet egyetlen kormány sem kezel az értékén, nem éltet felelősséggel.

Ennek hiányában ugyan lehetünk még civilizáltak – lásd: miniszterelnökségig is viheti az ember –, mégis félemberek maradunk.

FÁJDALMAS MAGYARNAK LENNI

Nagy kerülőt tettem, hogy végre kimondhassam: az anyaországi magyarság mindenekelőtt magamagát hagyta cserben, már a kimondott *nem* előtt. Hogyan ölelje magához a kisebbségben élő nemzetrészeket, ha önmagával is meghasonlott, gyűlölt viszonyban van?

Megértem a kisebbségben élő magyarság csalódottságát, annál is inkább, mert kisebbségben, elhagyatva élek magam is – az anyaországban. Mint humán gondolkodót gyakorlatilag semmibe vesznek. Mint kistelepülésen élő, szintén. És hosszasán sorolhatnám, ahogy millió és millió itteni magyar: munkanélküliek, pályakezdő fiatalok, hontalanok, romák. Anyagi értelemben a létminimum alatt zajló életemmel mégis a közösségi létezés értelméért igyekszem tenni nap mint nap. Ezért sem vetek követ senki *nemmel* szavazó megszomorítottára.

Fájdalmas: magyarnak lenni.

Fájdalmas: a feldolgozatlan, dicstelen közelmúltunkkal. Fájdalmas: együtt élve egykori zsarnokainkkal. Fájdalmas: az értéktelenségben, ami szétzülleszt családot, közösséget. Gyanakvóvá, fásulttá teszi az egyént. Máskor indulatossá. Megmételyezi a mindennapokat.

Egyetlen mentsvárnak az ezeresztendő, befogadó kultúránkat tartom. S megint nem a nyakkendő, a csupán *igenben* és *nemben* gondolkodó globalizációs civilizáltságról beszélek. A személyessé tett kultúrára már épülhet életképes erkölcs és értékrend. Felelősségtudat az összetartozás igényével, melyekre – nyissuk meg szívünk! – sokkalta nagyobb szükségünk van a folytonos és türelmetlen anyagi többrevágásnál.

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

Kevesebbek lettünk

Költő barátom azt mondta a választás előtt, hogy ha hiszem, ha nem, neki ez a választás fontosabb, mint bármelyik országgyűlési választás, sőt fontosabb, mint maga az egész rendszerváltás. A konyhában ültünk, hozott nekem egy kis üvegben maga szedte borókabogyót, kínáltam borral, whiskyvel, de szinte sosem iszik, viszont ha van a közelében, állandóan diót töröget a markában, s mert most ott volt az asztalon a tál alma mellett a papírhéjú dió is, hát csöndesen ropogtatta a diót, s úgy dörmögte az orra alatt, szinte mellékesen.

És persze az is igaz, tudja ő is, én is, tudjuk sokan, hogy ilyen kérdésekben nem lehet szavazni. Nem illő. Hülyeség az egész. Szavazd meg, hogy akarod-e a karodat.

Aztán a szavazás után, első indulatomban, csúnya dolgokat gondoltam. Le is írtam őket ebben a rövid írásban, amit aztán mégsem jelentettem meg. Most törölöm azokat a csúnya dolgokat. Nem azért, mert ne lenne bennük igazság, hanem azért, mert nem visz előre. Nem leszek tőle sem jobb, sem több, sem elégedettebb. Tovább megyek: még annak sincs értelme, hogy különválasszuk, hogy ki hitte el azt a sok sületlenséget, gezemicét, amit elébe szórtak, vagyis hogy ki szavazott *nemmel*. Nincs értelme, mert együtt szavaztunk. Mi. Így arctalanul. Orcátlanul. Mi. Magyarok a magyarok ellen.

Hagyjuk ezt az egészet. Inkább nézzük azt, hogy vajon ki nyert? Félek, senki. Vesztettünk. Itt most mindannyian veszítettünk. Az is, aki nyert. Ráadásul semmi nem változott. Hiszen a szülőt és a testvért nem választhatjuk meg. Szégyellhetjük, elárulhatjuk, megtagadhatjuk, még meg is ölhetjük, de nem választhatjuk meg. Tehát minden marad a régiben. Csak épp homlokunkon ott a jel: Káin bélyege. Mindannyiunkén. Azokén is, akik igennel szavaztak. Mert mi is azok közt a magyarországi magyarok közt vagyunk, akik leszavazták a határon túl élőket. Akarjuk, nem akarjuk, mi is arctalanok lettünk. A hírcsatornák masszának, arctalan tömegnek mutatták a határon túliakat. Ugrásra kész, kiéhezett tömegnek. Mely ránk omlik. Ráveti magát az állásainkra, elorozza a nyugdíjunkat, a lakóházainkat, azt a sok-sok jót, juttatást, apró hétköznapi csudát, amiben élni van szerencsénk. És ezt mi elhittük. Nem élő embereket láttunk. Sanyi bácsikat és Babus néniket. Nem szőlőt kapáló öreg férfiakat, ablakban varrogató néniket, kutyát, macskát etetgető idős asszonyokat, latin szövegeket biflázó, kémia példák fölé görnyedő diákokat, óvodai kertekben játszó, magyarul gügyögő gyermekeket. Nem a testvéreinket, a rokonainkat láttuk – az arctalan tömeget láttatták velünk. És most mi is azzá lettünk. Kassáról, Dunaszerdahelyről, Székelyudvarhelyről, Munkácsról és Zentáról nézve arctalan tömeg vagyunk. Massa. Nem egyének, szerethető emberek sokasága, nem közösség, hanem tömeg – amely nem szerethető, ami nemet mondott.

Nem lesz könnyebb az életünk attól, hogy le kellett számoljunk még egy illúzióval. Nem tudom, nehezebb lesz-e, de hogy könnyebb nem lesz, azt érzem. Tiszteld a másságot, ha Amszterdamban jársz, állj sorban az Anna Frank múzeum előtt, menj el Oswiecimbe, segítsd a romák iskolázását segítő programokat, adakozz az árvíz-károsultak javára, gyűjtsd szelektíven a szemetet, légy tudatos, értelmes, embertársaiddal szolidaritást vállaló ember – te, aki – ilyen-olyan-amolyan okból – leszavaztad a határon túl élő magyarokat. Nagyanyád és nagyapád testvéreit. Az unokahúgaidat és unokaöcséidet. Azokat, akikkel egy nyelvet beszélsz. Ismét elmulasztottunk valamit. Jó volna tudni, hogy miért. Mert ezt én itt – kelet-európai kis állami nyomorúságomban – eldönteni nem tudom. Vannak tippjeim, de azért mégsem tudom. Az viszont biztos, hogy megint elmulasztottunk valamit. Megint lekéstünk valamiről. Megint kevesebbek lettünk. Ismét nem tüztük ki a sárga csillagot. Pedig a sárga csillag most nemzeti színébe öltözött. Megint megbuktunk emberségből. Mi mindig, mindenből megbukunk! De vajon miért?

Nagynénémet, édesanyám nővérét hívom Erdélyben, hogy bocsánatot kérjek tőle. Vagy valami ilyesmi. Suta, hülye dolog. Szerencsére megelőz: – Képzeld, fiam – mondja nevetve –, én olyan balga vénasszony vagyok, hogy biztos voltam a százszázalékos igenben. Az életemet mertem volna tenni a száz százalékra. – Átadja a telefont nagybátyámnak. – Hadd el, fiam! – kurjant a telefonba az öreg. – Hadd el, ne törődj vele! De azért jó lett volna. Magyar útleveél. Az jó lett volna. Mert ezektől – a románokra gondol, a román hivatalra – én már többet nem kérincsélek. Tíz éve lejárt az útlevelem, és nem csináltattam újat. Minek az, fiam, minek az már nekem? Nyolcvan elmúltam, nem utazom én már csak a Szent Mihály lovával, nem megyek én már sehová, csak a temetőbe. Én ezeknél többet nem kuncsorgok. De azért az a magyar útleveél, az jó érzés lett volna.

Éjfél körül huszonéves unokahúgom hív Marosvásárhelyről, az egyetemi kollégiumból. – Kik vagytok ti? Kik vagytok ti? – kérdezi újra és újra, aztán elcsuklik a hangja. Mit mondhatnék neki. Negyven percet beszélgetünk. Miután elkészönünk, még azt mondja: – Tudod, az a szörnyű, hogy a szavazásotok óta eltelt négy nap, és én négy napja nem tudok csinálni semmit. Elönt a méreg, az elkeseredés, és egyetértek a székely fiúkkal, akik egyfolytában részegek, s magyar zászlót égetnek a kollégium udvarán. Aztán eszembe juttok ti, és hogy mennyire szeretlek. Aztán megint az elkeseredés és a düh. Ez így megy azóta.

Móricz egyik írása jut eszembe. 1927-ben írta. Egy részletét idemácsolom:

“Valahol nagy bankett volt, ahol a magyarság politikai pártjai képviseltették magukat, s a tósztok során én valami olyan gyöngéd szót használtam, hogy minekünk fáj a seb, hogy ez így van s így tovább... – Ne sajnáljatok ti bennünket, magyarországiak – mondta egy kitűnő emberük –, csak ti ne sajnáljatok! Mert ha már Magyarország sajnál minket, akkor baj van! Mert mi Magyarországtól soha semmit nem kaptunk, hát a sajnálkozásotok sem kell; mert mi az Alföldre csak köpni járunk! – Éjfél után volt, mikor több szabad, de számon kértem az alföldi homok nevében az erdélyi bércek fiát. – Hát mondd meg nekem – szól –, kérdezd meg Kecskeméten, hogy mit adtak ők nekünk az Unió óta? ... kérdezd csak meg, hogy egyáltalán tudják-e ott, hogy mi az Unió... Hogy egyáltalán tudják-e ott, mi az az Unió... Hogy negyvennyolcban volt nekünk abból... Hát én megízenem nektek... Ha az erdélyi románnak baja volt, az azt sóhajtotta, hogy van a hegyen túl egy Nagy Románia. De ha a székelyeknek Erdélyben baja volt, akkor nem volt mit sóhajtania. Mert a székely a magyar állam kezét csak akkor érezte, mikor jött végrehajtani adóban, s elvitte a párnát. De jöttetek ti valaha nekünk valamit csinálni? Mi itt égünk és szenvedünk és dolgozunk, igenis, és egymást marjuk, és gróf és paraszt együtt van: de tinálatok odaát? Az, barátom, egy idegen ország, messzebb van tőlünk, mint a Népszövetség...”

STURM LÁSZLÓ

Ami történt, megtörtént – “mi volt, az rég volt”?

Ami történt, megtörtént, aludtunk is rá néhányat. Ha nem akarunk a panasznál vagy a haragnál maradni (márpedig ne akarjunk, mert ezek jóra tehetetlenek), forgassuk addig a dolgokat, amíg

valami utat jeleznek.

Felelőtlenség volt a kezdeményezés? Lehet. De felelős kezdeményezés hiányában talán szükséges. Az álló tóba követ hajítottak, és megint kiderült, hogy ez már nem is tó, hanem félig mocsár. Nem táguló köröket vet a kő, csak bugyborékol. Számítani lehetett erre, de ott volt a remény: hátha megtörténik a csodával felérő meglepetés, és a magyar társadalom egy ügyben önmaga fölé tud emelkedni, egyben új mércét állítva maga elé.

Nincs meglepetés, de vannak tanulságok, amelyekre figyelve még egy majdani csoda bekövetkezte is remélhető.

Nézzük hát a bukás hasznait!

I. Tanulság 2006-ra az ellenzéknek, hogy mivel nem lehet sikert elérni (a közösség feltételezésével), és mivel igen (a pénztárcára mutogatva).

II. Tanulság, hogy a kettős állampolgárság kérdése (is) csak alapos megfontolás és előkészítés után vihető sikerre. És a megfontolás eredményeit megfelelően népszerűsíteni is kell. Rétegekre, régiókra, szakmákra lebontva kell foglalkozni a törvény hatásával, mert általános szólamokat könnyű más szólamokkal ellensúlyozni. Kétséges persze, hogy a mai közéletben mi mennyire végiggondolható. Mert az, hogy úgy is megalkotható egy ilyen törvény, hogy ne jelentsen számottevő, pláne egészségügyet vagy nyugdíjrendszert roppantó pénzügyi terhet, az kimutatható és megfelelő munkával elfogadtatható, ahogy az is, hogy a valószínű áttelepedések rövid távú munkahely-elvevő szerepénél fontosabbá tehető a hosszabb távú munkahelyteremtés – nemcsak a fogyasztói tömeg növekedése miatt, hanem elsősorban azért, mert a szakképzett munkaerő és a beáramló tőke élénkíti a beruházásokat. De például a cigányok nem munkából megélni szándékozó vagy képzetlensége miatt esélytelen részének esetleges beáramlása olyan probléma, amelyet a “politikai korrektség” felvetni sem enged (az EU-csatlakozás során sem merült föl hivatalosan). Ha pedig ilyen alapkérdések tisztázatlanok, akkor nem lehet teljesen elhatárolódni a bizalmatlanság megnyilvánulásaitól. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy több megértéssel kéne lennünk a kormány “felelős” álláspontja iránt, hiszen tényérbe mászóan képmutató magatartás elmulasztani a szükséges kutatásokat és felméréseket, majd azzal érvelni, hogy hiányoznak a kutatások és a felmérések a megfelelő döntéshez. És ma sem azt halljuk, hogy akkor most ezeket sürgősen pótolják, hanem jelentéktelen, de a kisember szemében hatalmasnak tűnő összeggel próbálják tovább halogatni az igazi megoldást.

III. A kettős népszavazás körüli vita beemelte a kérdést a közfigyelem előterébe, és bár ezzel sokakban ellenszenvet, félelmet keltett, de tudjuk: az ellenszenv sokszor könnyebben alakítható vonzalommá, mint a közöny. A nagyobb figyelem – illetve a teljes oda nem figyelés megszűnése – talán egyeseket elvezet az igazi felelősséghez. Ha ezen a területen nem is táplálhatunk vérmes reményeket.

IV. A szakmai, érdemi eszmecsere is felélénkült.

V. A határon túliak autonómiaigényei mögé talán könnyebb lesz most támogatást szerezni a magyarországi (mondjuk így) népesség körében. A szülőföldön való boldogulás támogatását a magukat fenyegetve érzők is a sajátjuknak érezhetik ezentúl, ha nem is tisztos indítékokból.

VI. A jelenlegi kormánypártok is rákényszerülnek, hogy lépjenek az ügyben. És bár minden igyekezetükkel azon vannak, hogy a lépés soha ne legyen nagyobb egy-egy tyúklépésnél, azért így is több a semminél, és konkrét esetekben ez néha sokat számít.

VII. A Magyarországon való csalódás fokozott önszerveződésre és kezdeményezésre sarkallhatja a nem magyarországi magyarokat.

VIII. Megint világossá vált, hogy a gondokat elkenő, csak sodródó politizálás (és általában: az ilyen gondolkodás) előbb-utóbb káros és szégyenletes helyzetekbe keveredik. Végre átfogó nemzetstratégiára van szükség.

Mindezzel sok újat a kérdés iránt érdeklődőknek valószínűleg nem mondtam. De talán tudok valami régit mondani. Egy véletlenül kezembe akadt Ady-versről van szó. *Szerencsés esztendő*t kívánok a címe, ám nemcsak az évkezdet miatt aktualizálható. Hanem azért, mert a vers alcímével szólva, bennünk is “két kuruc beszélget”:

Szerencsés esztendőt,

Jósorsba menendőt,

György cimborám, kívánok mostan néked,

Napos tábor körül

Lássad futni a plundrás ellenséget.

Nem látom, nem látom,

Szívbéli pajtásom,

Nem látom a ködöktől a jövőndőt

Fultak itt a szívek

És éhesek és gonoszak a bendők.

De ilyenkor hinni

S remény-zászlót vinni

Illik a jó, kordialis vitéznek.

Szilveszter éjjelén

Keserű szánk tátítsuk ki a méznek.

Óh, jaj, árulások,

Csúf, bajos bukások

Sohase voltak esztendőkhöz kötve,

Az magyar az magyart

Elárulta s elárulja mindörökre.

Nézd, fényes az égbolt,

Ami volt, az rég volt

S az szerencsés, mivelhogy új esztendőt,

Ha minden ránk-szakad,

Áldjuk, higgyük, mint jósorsba menendőt.

PRÁGAI TAMÁS

Kultúra és identitás

A Budapesti Könyvfesztivál tavalyi díszvendége, Günter Grass felolvasott az Akadémia olvasótermében. A felolvasást követően hallgatói kérdésekre válaszolt. Itt hangzott el társadalmi kérdésekkel kapcsolatos vallomása: korábban is demokrata voltam – idézem most emlékezetből –, de rájöttem, hogy e mellett – a multinacionális cégek térnyerése miatt – fontos hangsúlyozni a szociális szempontot is.

Talán nem tévedek, ha ezt a pozitív vallomást a társadalmi igazságosság szép, koronként különböző módon értelmezett fogalmával kapcsolom össze. Ezt teszi figyelemre méltó cikkében Kis János is (Nemzetegyesítés vagy kisebbségvédelem. *Élet és Irodalom*, 2004. december 17. 4–5), egy mindannyiunkat foglalkoztató konkrétum: a kettős állampolgárságról és a kórházi privatizációról tartott kettős népszavazás kapcsán. Az írás nyilván speciális szempontból érinti demokrácia és társadalom viszonyának jóval általánosabb kérdését, de ez a szempont – vélem – nem hanyagolható el. Cikkének alapkérdése, hogy “kikkel együtt alkossuk a magyar állampolgárok közösségét”.

A szerző számos kijelentésével messzemenően egyetértek, mind az elvek, mind a konkrétumok, a praktikus cselekvés szintjén. Egyetértek alapvetően azzal, hogy – ha a szomszédos országokban élő magyarok sorsának kérdése kerül szóba – hangsúlyoznunk kell, hogy “felelősséggel tartozunk irántuk”. Azzal is, hogy a kettős állampolgárság kérdése “rosszkor és rosszul” lett fölteve, de azzal már nem, hogy erre a kérdésre az adott helyzetben “nem volt más jó válasz, mint a nem”. Hogy álláspontomat magyarázni tudjam, röviden megkísérlem a felelősség fogalmának értelmezését, és szeretnék rámutatni egy megkülönböztetésre, melynek helyén az idézett cikkben, úgy vélem,

azonosság szerepel.

Kis János írásának vezérgondolata kétféle politikai magatartás szembeállításán alapul. Mindkét magatartás elfogadja a jelenlegi országhatárokat, de az egyik típus a – jelképes – “nemzetegyesítés”, a másik pedig alapvetően a kisebbségi jogok védelme mellett kér szót. A szerző a másodikkal azonosul. “A magyar állam – a mi államunk – köteles erőfeszítéseket tenni azért, hogy a kisebbségi helyzetű magyar számára ugyanúgy ne legyen hátrány magyarnak lenni, mint ahogy nekünk sem az. [...] Amikor a magyar állam ezt teszi, egyben segít ápolni és gyarapítani azokat a személyes és szellemi kapcsolatokat, melyek a magyarokat – éljenek bárhol – egyazon kulturális közösség tagjaivá teszik. Ez különösen fontos a kisebbségi helyzetű magyarok számára, mert megerősíti az identitásukat” – szögezi le. Mind a kulturális közösség, mind az identitás fogalma később értelmeződik. “Államunk elismeri a szabad identitásválasztáshoz fűződő jogot, s ez nem csak azt foglalja magában, hogy nem magyar ajkú polgártársaink magunk dönthetik el, hogy magyarokká válnak-e, vagy megmaradnak egy kisebbségi közösség tagjának. A szabad identitásválasztás a saját kulturális közösségünkhöz való viszonyra is kiterjed.” Értelmezésében így felmerül egy fontos szempont: a nem magyar ajkúság, vagyis az anyanyelv kérdése, illetve az is, hogy a magyar kulturális közösség sem tekinthető egyneműnek. Mindemellett szoros kapcsolat, már-már azonosság tételeződik tanulmányában a kulturális közösség és az identitás fogalma közé, és ez véleményem szerint elfogadhatatlan: az identitás kérdését a kultúráénál jóval problematikusabbnak látom, még akkor is, ha az utóbbiról sem lehet elégszer leszögezni, hogy többféle vektor eredője. Nyilvánvalóan adódnak olyan történelmi helyzetek, amikor a kulturális közösség és az identitás szembenállásra kényszerül. A Pesten élő, német anyanyelvű magyar példának okáért logikusan dönthet úgy 1848 tavaszán, hogy egyértelműen a magyar polgárosodás, utóbb a szabadságharc oldalára áll. A példa jelzi, hogy az identitás nem azonos a kulturális hovatartozással. De az identitás nem azonos valamely államalakulathoz való tartozás tudatával sem. Egyrészt azért, mert az államot rossz kormányzat is képviselheti, melynek a működésével a tényleges többség nem azonosul, nem ért egyet (erre nem nehéz példát találnunk, ez az ellentmondás határozta meg a magyarországi ellenzék politikai szemléletét 1989 előtt). Ilyen helyzet kialakulhat a választások törvénytelen befolyásolásával, de akár a választási rendszer funkcionális elégtelensége miatt is. Végül általánosságban feltehetjük azt a kérdést is, hogy létezik-e identitás állam nélkül. Igen. A zsidó nép története is ezt bizonyítja.

Jan Assmann feltárja, hogy az identitás alapja a kulturális emlékezet, melyet az “igazságérzet” – ez a nagyhatású társadalomformáló erő – nagymértékben befolyásol; épp ezért minden államalakulat a számára megfelelő módon formálni igyekszik. A kulturális emlékezet befolyásolható, de nem könnyen és nem tetszés szerint – stabilitását bizonyos tehetetlenség adja, mely a hagyományozás különféle szóbeli-írásbeli technikáinak következménye (lásd Jan Assmann: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz, 1999). “Az identitás a tudat ügye – írja Assmann –, vagyis egy önmagunkról kialakult tudattalan kép tudatosulása. Ez mind az egyéni, mind a kollektív élet tekintetében igaz. Csak annyiban vagyok személy, amennyiben annak tudom magamat, s épp így a csoport csak annyiban törzs, nép vagy nemzet, amennyiben ilyen fogalmi keretek közt értelmezi, képzelel el és jeleníti meg önmagát” (129. oldal). Assmann identitásmodelljében – témája folytán érthető módon – elsősorban az identitás kollektív szerepe (a kommunikáció, a mi-tudat stb.) kap helyet, de nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy mi rejtőzik a szubjektum én-formálásának még nem tudatos, nem közös, jóformán nyelv előtti, tehát nem megosztható, hogy úgy mondjam: alvilági mélyén.

Aligha van ugyanis rejtélyesebb és minden egyes egyén számára érdekesebb valami, mint saját szubjektuma. Nietzsche és Freud rámutat, hogy ez a mindenkire legközelebb álló valami, ez a képlékeny, a tudat alvilágából – a tudattalanból – éppen kiemelkedő maszk vagy álarc, a *perszóna* az elképzelhető legnagyobb talány. Assman tétele tehát meg is fordítható: az önértés ilyen felfogása alapján a kultúra maga sem más, mint az önmagát valamilyenné formáló és valamilyenként értelmező szubjektum (ön)értelmezési folyamatának *terméke*. “Amit kultúrának hívunk, a reprezentációk *eredményének* és nem forrásának tekinthető” – szögezi le ezen szemlélet valamiféle végpontjaként Linda Hutcheon. Ez a megfordítás akkor helytálló, ha a kultúrát nem adottságként

kezeljük – hanem felismerjük, hogy kölcsönösségi folyamat áll fenn kultúra és identitás közt.

Tény, hogy a magyar politika 1989 után elkerüli az irredentizmus csapdáját; Kis János a nemzet “határmódosítás nélküli újraegyesítésének” gondolatával – melyet markánsan a Fidesz képvisel – sem ért egyet, és a határon túl élő magyarok kisebbségi érdekvédelmét tekinti felelősségteljes célnek. Kérdés persze, hogyan értjük a “határmódosítás nélküli újraegyesítés” gondolatát, illetve hogy mire használható, milyen hasznót hajt – vagy, ellenkezőleg, milyen kárt okoz – ez a fogalom. Ha egyetértünk Kis Jánossal abban – és egyet kell értenünk –, hogy “államunk elismeri a szabad identitásválasztáshoz fűződő jogot”, kerülnünk kell a kényszer azon formáját is, melyet az “egyesítés” kifejezés latens módon sugall. A határon túl élő magyarok identitása nem sérülhet az által, hogy nem a magyar állam állampolgárai, de azért sem, mert más állam állampolgárai. A történelmi adottságok miatt kialakuló *kettős identitásuk* személyes döntésre kényszerítheti őket minden olyan helyzetben, melyben az identitásukat politikai szinten leképező két alakulat (az erdélyi magyarok esetében például a román és a magyar politikai alakulat) érdekellentétbe kerül egymással. Nyilvánvaló, hogy ezen érdekellentét fenntartása nem érdeke azon államalakulatnak, melynek politikai határai közt az fennáll; de érdeke-e a magyar államnak?

A válasz nem lehet igen, éppen azon felelősségérzet alapján, melyre Kis János is hivatkozik. Ugyanakkor az a megoldás, melyet javasol, véleményem szerint nem kielégítő, ha a társadalmi igazságosság fogalmát tekintjük a társadalmi cselekvés alapjának. Nem elég a kulturális közösségi értékeket követelnünk a határon túl élő magyarok számára, hanem az identitás – akár kettős vagy összetett identitás – megőrzéséhez való személyes jogot is követelnünk kell: a magyar politika felelősségérzetének ebben kell megmutatkoznia.

Az identitás fogalmának értelmezését egyébként a határon túli magyarok ügye mellett egy még átfogóbb jelenség, a globalizáció kérdése is kikényszeríti. Bogár László a problémát ebből az aspektusból átfogóan gondolja át (Bogár László: *Magyarország és a globalizáció*. Osiris, 2004). Heidegger nyomán a “létigazság megtörténésének” központi kategóriáját tekinti a civilizációs fejlődés motorjának. Hogyan érvényesíthető e keretben az identitás fogalma? Az erre a kérdésre adandó válasz ma értelmezhetetlen a nemzet és a nyelv viszonyának kérdése nélkül. Tudjuk, hogy nagyjából a francia forradalom óta (amikor a szintén többnyelvű francia állam nyelvi egyesítése az általunk ismert történelemben először átfogó politikai programmá vált) a két fogalom azonosítása (“nyelvében él a nemzet”) hosszú időn át szinte közhely. Az identitás számára azonban *tragikus pillanatokban* mind a nyelvhez való viszony, mind a nemzethez való viszony jelenthet dilemmát: a latin és német nyelvű nemesség joggal érezhette magát a nemzet gerincének a XVIII. és XIX. század fordulóján is; ám ugyanakkor – tudjuk – szorgalmazta a magyarnyelvűséget, illetve a kultúra azon emblematisztikus jelenségeit (dal, tánc, öltözködés stb.), melyet magyarnak nyilvánított. Tény, hogy elsődlegesen nyelvben gondolkodunk, ezért egyéni szabadságunk és a létigazság megtörténésének programja is ahhoz a nyelvhez kötődik, melyet anyanyelvnek tekintünk; és az is, hogy jó esetben a nemzet fogalma leképzi a kulturális emlékezet fontosabb területeit. De ha csak elfogadó módon viszonyulnánk az identitás kérdéséhez, nem beszélhetnénk fejlődésről, melyet a történelem kényszerít ki, de melynek döntéspillantásaiban az identitás szabad választásának kell megmutatkoznia. E belülré vetett viszály mutatja meg a történelem nevezetű gépezet azon csatlakozási pontjait, forgóit és csapágyait, melyeken keresztül a gép mozgásba lendül. Az identitás legmélyebb értelemben ezen csatlakozók felismerése: röpke pillanat, melyben az egyén felismeri saját felelősségét a létigazság megtörténésének drámájában.

Ez egyben törvényalkotó pillanat. Ezt a pillanatot nem ismerte fel sem megválasztott kormányunk, sem – tegyük hozzá – a nemzet nagyobb hányada. Erről a fájdalmas tényről a népszavazáson való csekélyke részvétel és a nemek aránya árulkodik.

BRÉM-NAGY FERENC

A helyes kérdések ideje jött el

Sok indulatos, csalódottságtól túlfűtött, hamari véleményt hallottam, olvastam a december 5-ei népszavazást követően. Túl azon, hogy általában sem hiszek a leegyszerűsítő válaszokban, úgy gondolom, a népszavazás egy régóta sejthető, ám bizonynyal szövevényes, mindent behálózó volta okán másfél évtizede épp csak érintett problémakört rajzol meg nagyon éles kontúrokkal. Ez nem más, mint a magyar társadalom mentális-kulturális állapota. Lehet erről véleményt mondani, lehet ezt így-úgy minősíteni, ám a történetek rávilágítottak arra, mindennél fontosabb lenne megérteni.

Talán ott kellene kezdeni, hogy a magyar rendszerváltozást nem kísérte a hasonló volumenű politikai-gazdasági változásokkal természetesen együtt járó mentális-kulturális változás, nem következett el a katarzis, mely megnyugvást, tisztázódást, ezzel együtt feloldozást és feloldozódást hozhatott, lendületet adhatott és másképpen tovább létezni segített volna.

Megosztott hazában élünk, olvashatjuk nap nap után, meg hogy az utóbbi időben a politika végképp kettészakította Magyarországot. Igaz is e megállapítás, és hamis is. Igaz, mert ezt tapasztaljuk, hamis, mert olyan látszatot kelt, mintha ez valami pár éves történés eredménye lenne. Nem. Ez az ország hosszú évtizedek óta megosztott. Alapvetően. Elsősorban: kulturálisan. A politika nem tett egyebet, mint megélesítette a magyar kultúrában régóta létező szakadék körvonalait és a mélységét.

A megosztottságot örököltük. A diktatúra működési mechanizmusából következett a törésvonalak előidézése a kultúra szereplői között, a szembeállítás s a látványos vagy egyértelmű preferáció kerülése. Így ahelyett, hogy a valósággal foglalkozhattak volna, maradt nekik az egymással küzdés. Volt egy ma már csak pillanatnak tűnő időszak, amikor úgy látszott, eltűnik a szakadék. Aztán újra kezdődött, csak az előzőhöz képest durvábban és kíméletlenebbül.

Miután a hagyomány és a modernitás két egymást kizáró minőségként manifesztálódott a magyar kultúrában, két egymással vajmi kevés kapcsolatot tartó pólus alakult ki. S a tér, mely így képződött meg, alkalmatlan arra, hogy benne fogalmak új, XXI. századi tartalommal töltszenek meg. Tudjuk, az előző rendszer alatt éppen az identitás alapját képező fogalmak erodálása folyt. Nem csodálkozhatunk azon, ha megújulás híján ma avíttak tűnnek, az emberek jó részének alig mondanak valamit. A fogalmak között tétován bóklászó ember gyenge, védtelen és könnyen befolyásolható, az elviselhető létezés elemi igényétől vezettetve hajlamos a valóságot önnönmaga előtt megszipítani. A szociálpszichológia kognitív disszonanciának nevezi a jelenséget. Nos, valószínűleg meg kell barátkoznunk azzal a gondolattal, a magyar társadalom jelentős része e problémával küzd. S ezért a kultúra – megfelelően tágan értelmezve – szereplőit alapvető felelősség terheli.

Ortega kulturális utópizmusnak nevezi, ha egy helyzetet megváltoztathatatlanak gondolva elfogadunk, és tartósan szenvedünk a következményeitől. Magyarország másfél évtizede kulturális utópizmusban létezik, szenved, vekeng, kínlódik. A felszínes problémák felvetése helyett bizonynyal eljött a lényeges kérdések felvetésének ideje, olyanokénak, amelyekre legalább reménybeli jó válaszok adhatók.

MÓRO CZ ZSOLT

Kéznyújtások

Történészek, művészek, írók után ezúttal az ország adott választ arra a kérdésre, hogy mi a magyar? A válasz nem teoretikus, nem a szellem világában született, hanem a szavazófülkék félhomályában, mindazonáltal olyan elemekkel bővíti önismeretünket, amelyeket eddig nem vettünk eléggé figyelembe. Úgy hittük, a magyarság lelki egyesülésének külső akadályai vannak, ám kiderült: a közöny, a manipulálhatóság, a felkeltett félelem erősebb az összetartozás érzésénél.

Maga a szavazás kierőszakolása, az aláírások összegyűjtése hiba volt. Nagyfokú tudatlanságról, rossz helyzetfelmérésről, a hazai magyarság kollektív érzelmeinek figyelmen kívül hagyásáról tanúskodik. Olyan országban, ahol az erdélyieket románnak, a felvidékieket szlováknak, a vajdaságiakat “jugónak” nevezik sokan, hazardírozás a lakosságot az urnákhoz szólítani. A jó szándék kevésnek bizonyult. A magyarországi magyarok többségének lagymatag, ingatag nemzeti identitása sem feltételezte a sikert. Ráadásul politikai, nem össznemzeti kérdéssé váltak az igenek és nemek, megosztva az egyébként sem egységes nációt. Nem a “jóléti” sovinizmus, hanem a neurotikus félsz szülte a végeredményt.

A határon túli magyarok *lelki kirekesztésként* élték meg a történeteket. A jogos düh és elkeseredés hangjai hallatszottak. Ezeket a médiumok, nem éppen jó akaratúan, felerősítették. Az indulatok majd nyilván csitulnak, a sebek besarjadnak. Előtérbe kerül a józan ész, de addig akad még tennivalója a honi, nemzeti elkötelezettségű értelmiségnek, mert a ráció kevés, hiszen érzelmek kapcsolnak egymáshoz bennünket. A határon túliakra – különösen az erdélyiekre – sokáig úgy tekintettünk, mint titkos nemzeti aranyalapra, magyarságunk biztosítékára. Nyelvük tisztasága, ízei, kultúrájuk, élni akarásuk, helytállásuk szinte predesztinálta őket erre a szerepre. Mintha helyettünk is ők lettek volna magyarok. Általános tapasztalat volt, hogy az odalátogatók, bár adni akartak, mindig ők kaptak többet: magyarságból, emberségből, szeretetből. Az évtizedek alatt szövődő érzelmi szálak most szakadni látszanak. Gyanakvás, idegenség, ingerültség lép az együttérzés helyére – ha hagyjuk. Megismétlem: ha hagyjuk. Rajtunk áll. Most a kis közösségeken, polgári körökön, kulturális egyesületeken, baráti társaságokon, egyéneken a sor. Újraszöni mindazt, ami elszakadt, szakadni látszik. Új választ adni a kérdésre: mi a magyar? Kezet nyújtani egyszer, kétszer, ha kell százszor, míg ismét meg nem szorítják. Ez a dolgunk.

Ne feledjük, olyan külhoni magyarok adtak erőt az egész nemzetnek évtizedeken keresztül, mint Kós Károly, Duray Miklós, Sütő András, Tőkés László. A csalódottság ingoványából ki kell kecmeregnünk. Senkire sem számíthatunk, csak egymásra.

Míg ezeket a sorokat írom, a decemberi nap önti el ablakom előtt a diófát. Karácsony lépeget felénk a naptárban, de a gondolataim előreszaladtak pünkösdig. A magyarok Boldogasszonyához, Csíksomlyóra. Különböző érzelmi okokból még sohasem jártam Erdélyben. Valami nehezen megnevezhető, gyászos, irracionális félelem visszatartott, mintha hozzátartozóim sírjához kellene

elzarándokolnom. Azt hiszem, eljött az idő, hogy útra keljek, nincs indok, amiért halogathatnám.

Tavasszal, a Szentlélek eljövetelekor, ott leszek Csíksomlyón a székelyekkel, felvidékiekkel, vajdaságiakkal, mezőségiakkal, kárpátaljaiakkal, csángókkal, dunántúli, tiszántúli, nyugat-európai, amerikai magyarokkal, hogy kezet nyújthassunk egymásnak.

SZABÓ ISTVÁN

Közel és messze – 2004 adventjében

Igemagyarázat december 5-e után

Csak a közelben vagyok-é én Isten? azt mondja az Úr, és nem vagyok-é

Isten a messzeségben is? Jeremiás 23, 22–23.

Akik a mostani napokban Jeremiás próféta könyveit olvassák, egyetértenek azzal, amit személyes vallomásként is idehozok. Abszolút adventi üzeneteket olvasunk a prófétáknál, és közelebbről Jeremiás prófétánál is. Egzisztenciális érintések érkeznek Isten igéjéből, vagy ahogy egy vallástudós mondta régen: olyan mély egzisztenciális rezonanciát vált ki bennünk mindaz, amit a prófétai igékben olvasunk, hogy elkerülhetetlenül be kell látnunk, a nehézségeink, de a minket érintő isteni üzenetek is teljes, abszolút értelemben szellemi természetűek. A múlt héten sokféle telefonhívást kaptam, e-maileket, SMS-eket, és ezeknek jó része egyetlenegy mondatból állt, így szólt: szégyellem, hogy magyar vagyok. Azt szeretném itt is és most is mondani (ha már szabad, véget érven a népszavazási időszak, s nem érhet az a vád, hogy beleavatkozunk a fenséges politikába, amibe csak politikusoknak szabad beleavatkozni), tehát azt szeretném mindenekelőtt mondani, hogy ne szégyellje senki. Elég volt abból, hogy nyolcvan évig szégyelltük, hogy magyarok vagyunk. Azt hiszem, hogy ennek a balul sikerült népszavazásnak egyik fő lelki mozgatója éppen az volt, hogy szeretjük magunkat szégyellni. Ezért aztán sikerült is úgy népszavazni, hogy továbbra is szégyellhessük magunkat. Ez már csak egy igen jó állapot, és szeret is az ember abban megmaradni, amibe már belefészkelte magát. Meg sem fontolja, végig sem gondolja, csak úgy lép, olyan döntéseket hoz, hogy benne maradhasson már abban, amibe beleszokott. Sőt, aki szégyelli magát, az nagyon tudja sajnálni is magát.

Ne szégyelljétek és ne sajnáljátok magatokat. Eljött az ideje, hogy felismerjük, a mi népünk sok-sok nyomorúsága (s nemcsak a múlt heti, hanem sok egyéb is, ami összeadódik és különböző vonzatokban megjelenik) nem anyagi, nem materiális, hanem lelki és szellemi természetű. Itt az ideje megébredni, itt az ideje látni, immár elodázhatatlanul, hogy nem is önmagunkkal van itt dolgunk. Nem is a határon túli testvérekkel, és nem is a nagypolitikával, a nemzetközi erőterrel, avagy Trianonnal, Moháccsal, illetve 1956 novemberével. A probléma lelki és szellemi természetű. Oly erővel nehezedik életünk boltozatára ennek a tárgyas-anyagias világnak a nyomása, hogy ha és

amennyiben elvesz az a titokzatos belső tartóerő, amit léleknek és szellemnek nevezünk, bedől minden. S bizony, repedezik a boltozat. Tűnőben van életünkől, elveszőben vagy nagymértékben megrongálódva az a titokzatos belső szellemi-lelki erő, ami megtartja és felemeli az embert.

Igen, az tudjuk, hogy életünk anyagi vonatkozásai mindig súllyal jelennek meg. Ha van, akkor azért, mert az is teher, mit kezdünk vele, bele tudunk nehezedni a zsírba. Ha nincs, akkor meg azért. Ahogyan Szilágyi Domokos mondja *Bartók Amerikában* című versében. Gond a pénz is, ha nincs. De gond a pénz akkor is, ha van. És ha nincs belső lelki-szellemi tartóerő, nincs, ami az embert fölemelné, fölébe emelné mindennek, akkor beszakad életünk boltozata.

Most különös módon látunk bele mindebbe: a közelnek és a távolnak a kérdésén keresztül. De nemcsak a téridő metaforái értelmében, hanem a legmélyebb értelmében, az Istenhez való közelségünk és az Istentől való távolságunk tekintetében. Ehhez vezet Jeremiás igéje: “csak a közelben vagyok-é én Isten” – kérdezi az Úr, “és nem vagyok-é Isten a messzeségben is?” A sokféle jelentésből most, advent harmadik vasárnapjában csak néhányat említek meg, s ez is elég lesz arra, hogy az ige tükrébe pillantva Isten Szentlelke segítségével valóban megérezzük, mi forog itt kockán, mi a tétje életünknek, sorsunknak.

1. Itt és ott. Egy kettészakadt országban jövendöl a próféta, de ez a kettészakadt ország már nem az az ország, mely Salamon idejében két részre szakadt, hogy aztán északi és déli országgént, ám függetlenül és szabadon élhesse a maga életét. Ennek a kettészakadt országnak az egyik fele immár elveszett. Észak már elveszett. Évtizedekkel korábban egy keletről jött nagyhatalom tönkrezúzta a kicsiny, rebellis északi országot, és gazdasági, katonai, szellemi elitjét fogságba hurcolta. Akik otthon maradtak, cselédek és rabszolgák lettek saját hazájukban. Jeremiás a déli országrészben jövendöl, ott van a templom, ott vannak a próféták, a papok, a nép vezetői (prófétai szóval: a pásztorok, akikről sok keserűséggel beszél), akik oly magabiztosan mondják Jeruzsálemben (erről olvashattunk a próféta könyvének 7. részében), amikor felmentek a templomba: az Úr temploma ez, az Úr temploma ez! Vagyis: itt van a templom, a templomban a szentek szentje, a szentek szentjében a szövetség ládája, a szövetségládán a Kérubok, a Kérubok között van a shekina, az Isten velük lakozása, velük sátorozása. S amíg itt van Isten, addig nincs baj. Így is élt a déli ország, kárörvendéssel gondolva az északiakra, az elveszettekre. Maguknak köszönhetik, mondogatták, miért szakadtak el tőlünk annak idején?! Isten megítélte őket! De nekünk itt van a templom! Évről évre, időről időre felmentek a templomba, ahol ezt mondták: az Úr temploma, az Úr temploma ez, eljöttünk, istentiszteletet tettünk, és megszabadultunk. Megszabadultunk a bűntől, megszabadultunk a lelkiismeret terhétől, megszabadultunk az adósságoktól, megszabadultunk az igaz élet kötelezettségeitől. Ezt leplezi le a próféta! Íme, közeleg a veszedelem, amikor a déli országrész elitje, papjai, prófétái, nemesei, katonatisztjei, értelmiségei egyszer csak azt tapasztalják majd: összedönthető a templom. Lerombolható a templom, megsemmisíthető. S akkor hol az Úr? Csak a közelben vagyok-é Isten, kérdezi az Úr? A távolban nem vagyok-é Isten? A távolban, ahova elhurcolták az északiakat, s ahova majd titeket is elhurcolnak, mert titeket is el fognak hurcolni, és ott egyesültek majd velük a fogságban. Értitek-e ezt az iszonyatos történelmi paradoxont? Egy nép nem a szabadságban, hanem a fogságban egyesül? Nem akkor, amikor szabadon dönthet erről, amikor testvér testvért átölelhet szabad kézzel, hanem majd mikor rabszolgaszíjra fűzik őket. Amikor azért kell egymást átölelni, mert körbekerítik és összekötözik őket. De vajon én csak itt, a közelben vagyok Isten, és a távolban nem? – kérdezi az Úr. Vajon mit ér majd a gúnyolódás, a gőg, a nagyképűség, a felsőbbbséges kizáró tudat, mely azt sugallja: megérdemlik ezt a sorsot, akik elszakítottak tőlünk, mert Isten csak itt lehet Isten, Isten idekötözte magát? Igen, Isten népének ebből a szempontból fel kell tenni a kérdést, hiszen nem tudunk erre úgysem más feleletet adni, mint hogy itt, mert minket minden ideköt. Nekünk itt van az otthon, nekünk itt van az istentisztelet, nekünk itt van, ebben a történelmünkben, ebben az országunkban, ebben a népünk körében van minden jó tapasztalatunk. Elképzelhetetlennek tartjuk mindezt másutt is, mi ide vagyunk kötve. Ám Isten nincs ide kötve. Most abban a pillanatban vagyunk, amikor az ember egyre gyorsabban oldozza magáról Isten kötelékét. A prófétának most arról kell beszélnie, hogy a népet pásztorai elhagyták, züllik és elszéled a nép, olyan lesz, mint a pásztor nélküli nyáj, ki-ki megy a maga feje után, nincsen,

ami őket összetartsa. Hagyják, hogy így legyen. S ekkor jön a végső és kemény ítélet: eloldozom magam tőletek, és hozzákötözöm magamat a megkötözöttekhez. Eloldozom magamat tőletek, akik még szabadok vagytok, azoknak leszek Istenévé, akik most rabok. Azt mondja az Úr: “eljön az idő, amikor nem azt mondjátok, hogy él az Úr, a mi Istenünk, aki kihozott minket Egyiptom földjéről” (23. rész, 7. vers) – valamikor réges-régen, ezer évvel ezelőtt. Él az Úr, a mi Istenünk, aki Árpád atyánkkal bevezérelt bennünket ide. Hanem azt fogjátok mondani: “él az Úr, a mi Istenünk, aki kihozott bennünket az északi népek fogságából”. Immár a jövőről, a jövő reménységéről beszél a próféta. Ezért mondtam, hogy amit itt olvastunk: adventi üzenet, ez a várakozóknak szól. Ugyanakkor a próféta révén küldött üzenet kérdés is: csak a közelben vagyok-e én Isten? – ezt mondja az Úr, és nem vagyok-e Isten a messzeségben?

2. Nemcsak a földrajzi ittre és ottra vonatkozik az ige, hanem egészen szorosan, megtapasztalhatóan: a közelségre és a távolságra. Az van közel, ami velünk van. Igen gyakran használja az ószövetség igei formában a közeledés szót arra, amikor valaki beavatkozik, bekapcsolódik a csatába. Több leírást olvashatunk arról, mikor megérkezik a felmentő sereg, és bekapcsolódik a küzdelembe: közelbe hozzák magukat. Az van igazán közel, amibe beleavatkozik az ember. Máshol arról olvasunk, hogy két vitéz a csatamezőn kézitusába bonyolódik: egészen szoros testközelségbe kerülnek. Másutt, különösen a zsoltároknál, ez a közelség azt fejezi ki, ahogy egy édesanya magához öleli a gyermekét. Mert az van igazán közel, amit átölelünk. Az áldozati törvényeknél pedig az áldozati állat legnemesebb belső részeit jelenti a szó, más helyen pedig a szívet. Mert ami igazán közel van az emberhez, az a szíve, a saját szíve. Ami igazán közel van az emberhez, olyan, mintha ő maga lenne. Aki igazán közel van énhozzám, az a szívemben van. Csak közel vagyok-e Isten? Isten valóban csak ebben az egész szoros, szinte kimondhatatlan szívközelségben Isten? Ahogy divatosan szokták mostanában mondani: csak a belső utakon találjuk meg őt? A misztika titokzatos ösvényein? Vajon teljesen úgy van az, amit a mai kor sugall nekünk: híveim, vallásoskám, hagyjuk a világ dolgait!? Ne foglalkozunk ezzel?! Mert, úgymond, a hívőség azt jelenti, hogy bezárkózunk a megragadhatatlanba?! Magam fogom javasolni, hajtsunk végre liturgiai reformot, s majd latinul tartjuk az istentiszteletet, hogy ne értse senki – az a jó, ha nem érti senki, mert akkor biztosan bensőséges. Ma már a magyar televízió némely vezetője is tudni véli, hogy mi a hitélet, és mi nem. A hitélet az, amit nem ért senki. A hitélet az, amihez senkinek semmi köze nincsen, ami semmit nem üzen. S ezt emlegetni nem meddő ironia! Valóban ez a korszellem: hívőnek lenni annyi: a kis szívem legbelsejében meggyújtom a gyertyácskámat, senkinek semmi köze hozzá. Vallásos vagyok a magam módján. Ez egyértelműen azt jelenti, hogy az én vallásosságomhoz a feleségemnek, a gyermekeimnek, apámnak, anyámnak sincs semmi köze. Oly közel van Isten hozzám, hogy másnak nem lehet köze hozzá. De azt kérdezi a prófétánál: vajon, csak közel vagyok-e Isten? Vagy ott is az vagyok, ahol megjelenik a distancia? Mert a “távol”, “messze” szó így is fordítható: distancia, ahol különbség van, ahol megjelenik a másik. Ahol másik van, ott distancia van. Ha feltettük a tétet arra, hogy belül, legbelül, a szív titkos ösvényein, a lélek rejtekútjain, ott kell vallásosnak lenni, máris milyen könnyen megfeledkezünk arról, amit Jézus mond erről a másiról: jövevény voltam, és befogadtatok. Hogy jövevény lettél volna, Uram? Éhes voltam, és ennem adtatok. Mikor láttuk, hogy éhes lettél volna, Uram? Szomjas voltam, és innom adtatok, meztelen voltam, és felruháztatok, börtönben voltam, és meglátogattatok. Mikor lett volna így veled, Uram? Mikor láttuk volna? Igen, mert mindez a distanciák világába tartozik, ez mind a másik világába tartozik. Hogy is mondta a XX. század egyik divatos filozófusa, Sartre? A másik a pokol. Ám azt olvassuk Péter apostol levelében, hogy Jézus Krisztus halála után alászállott, és a tömlöcben levő lelkeknek is prédikált (1Péter 3). “Szálla alá poklokra.” Ha a másik a pokol, akkor a másikhoz is alászállott. Vajon csak a közelben vagyok Isten? Vajon csak az én kis szívem kicsi templomocskájában, az én kis szívem betlehemi jászolkájában? A másikéban nem? Mert a másik a pokol? Ezt kérdezi az Úr. Jézus pedig egyértelműen azt mondja: ha a másiknak adtál, ha a másikat felruháztad, ha a másikat befogadtad, a másikat meglátogattad, velem tetted meg. Ha legyőzted a distanciát, észreveheted, hogy Isten ott is Isten.

3. Végezetül azt is jelenti a prófétai kérdés, hogy az idő nagy íveit is átfogja az üzenet: vajon csak a közelben vagyok-e Isten, avagy a távolban is? A messzeségben is Isten vagyok! Tudjuk, az ember nagy erővel, meghatározó életrevalósággal szereti magához ölelni azt, ami itt és most van. Életünket

is e szerint alakítjuk, rendezzük, s ebbe egész mostani önző civilizációnk is besegít: csak az itt és most, a pillanat számít. Mindebben talán nincsen hedonizmus: szakítsd le az órának virágát. E nélkül is azt érezzük, a pillanatban sűrűsödik a lényeg, itt ragadható meg mindaz, amiért érdemes élni. A “most” számít. Persze az az igazság, hogy ez a “most” nekünk, magyaroknak többnyire a tegnapot jelenti. Mert már évtizedek óta nem tudunk mit kezdeni sok-sok “mosttal”. A mostani héttel meg a mögöttünk levő hónappal, évekkel, évtizedekkel – nem tudunk ezekkel mit kezdeni. Szégyenkezünk, és sajnáljuk magunkat. Aztán időgépbe ülünk, és eltávozzunk egy réges-régi “itt és most”-ba, s időgépünk erre a varázsszóra indul: “régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?” És akkor feltűnik párduckacagányos Árpád meg Toldi Miklós meg az Árpád-házi szent királyok. S máris van egy csodálatos “mostunk”.

De nézzük még egyszer: a most az, ami a legközelebb van hozzám. A most az én pillanatom. A most az a közép, amiben benne vagyok. Ide kell az Isten, most kell az Isten! Most, amikor jönnek-mennek a levelek: szégyellem magam, hogy magyar vagyok, beadtam a kivándorló-útlevelet Új-Zélandba, most, amikor magyar állampolgárt nem szolgálunk ki Csíkszeredán, most, amikor a délvidékiek falnak fordulva sírnak, most kell az Isten, most jöjjön, most rázzon ki bennünket ebből a rettenetes nyavalyából, most öleljen át bennünket, most melegítsen meg. Ámde kérdem: ott volt-e a távolinál az Isten? Láttad-e őt az idegennél? A másiknál? Az éhes szeműnél, a kérőnél, a kopogtatónál? Miért csodálkozol, hogy itt, most, amikor nagyon kell, nem találod. S az időben is így van ez. Mert amiről itt most Jeremiás próféta által kérdez, az időben is a távolba utal. Nem vagyok-e Isten a messzeségben is? Azt olvassuk a 23. rész elején: “Íme, eljönnek a napok, azt mondja az Úr, támasztok Dávidnak igaz magvat, és uralkodik mint király, és bölcsen cselekszik, és méltányosságot és igazságot cselekszik e földön.” Lukács evangélista idézi ezt a passzust, amikor a megszületett Messiásról beszél, Jézus Krisztusról. Íme, eljönnek a napok, mondja Jeremiás. Íme, advent van! Tudjuk-e hinni és remélni, hogy ebben a mi nagy lesújtottságunkban, önmegveretettségekben és önsorsrontásunkban meghallhatjuk még ezt a biztató ígét: íme, eljönnek a napok. Hogy mégse az az érzés uralkodjék rajtunk, amiről az előbb beszéltem, és amit mindig ki fogok gúnyolni, ez a nagy magyar önsajnáltatás. Mert ebből soha semmi nem lett. S hogy ne uralkodjék rajtunk a magyar öngyűlölet, mert ebből soha semmi sem termett.

Jakab apostolt idézem utoljára, aki ugyanerről beszél. Így szól az Úr: “Közeledjete énhozzá, és közeledni fogok hozzátok.” Mi már tudjuk elkerülhetetlenül, elkendőzhetetlenül, hogy ha csak az anyagiak körül forgunk, és ha elvesznek a szellem erői, ha nincs itt és most velünk a szellem ereje, akkor minden beszakad és beomlik, akkor elvész a jövő is. Amikor a próféta a maga népe fölött ítélt, átadja a megmentő üzenetet is. Közeledjete énhozzá – mondja az Úr –, és én is közeledni fogok hozzátok. Ha a mostani napokban és hetekben sokan úgy érzik, távol ment tőlünk Isten, bizonyára jól érzik. Ha úgy érzik, hogy de jó lenne, ha Isten közeledne hozzánk, bizony jól érzik. De ha nem is úgy lenne az ország helyzete, ahogyan van, akkor is így kellene éreznünk, mert advent az Isten hozzánk való közeledése. Arra kérek és buzdítok mindenkit szent szeretettel, igaz szívvel, Isten Lelkének segítségét is kérve: közeledjen Istenhez, és Isten is közeledni fog hozzá. A bajunk, nyomorúságunk, megaláztatásunk forrása nem abban van, hogy kevés az anyagi erőnk, tehetségünk, hanem abban, hogy a szív és a szellem dolgait feladtuk. Minden kérdés istenkérdés: az önbecsülésünk, a tisztességünk, a helytállásunk, az itt és mostunk és a jövőnk is ezen forog. Közeledjete Óhozá, és közeledni fog hozzátok.

* * * * *

SÜTŐ ANDRÁS

Fehér holló feketében

Csoóri Sándort – akár sürgősségileg is – keresni lehet, de megtalálni lehetetlenség. Hétfőn kezd el az utánajárást, ha szombaton akard őt kézfogásközelben látni. Az is számít persze, mi végett akard látni? Hát felhívni például a figyelmét arra, hogy a nemzeti horizontot kémlelő szemeivel nézzen gyakrabban a lába alá, mert íme, hetvenöt éves már!

Efféle jubiláris kalamitásról szóltam neki legutóbb is – akkor Marosvásárhelyt csíptem el, s nem egyebütt, hanem a vártemplomban, plebejus eszméinek hirdetése közben. Mondom neki és hallgatóinak, kis időre, csöndes ünneplés végett, fűjjük le a többségi önkény elleni lovas rohamot, ugyanis nagy költőnk és esszéirodalmunk klasszikus alakja átlépi a Rubicont, majd nekimegy a nyolcadik évtized megoldatlan problémáinak.

Csoóri Sándornak Tamási Áronos faunmosolya, megrebbenő sűrű szemöldöke éppen azt jelezte, amit menten mondott is. Szavainak a lényegét említem, vagyis hogy micsoda neveletlenség az Idő részéről! Megannyi gondunk-bajunk közepette ő csak telik és múlik. Holott már régen elhozhatta volna a székely autonómiát.

Akkor én azt is szóba hoztam, hogy a mi ünnepeltünk, Csoóri Sándor vitorlatermészet. Összebuttyan, ha nem fúj a szél. Amit leginkább ő kelt a csöndességében is konok, viharos szellemiségével, egyik duk-duk affért a másik után zúdítva közibénk, úgy értem, javunkra, s a mindenkori hatalmi önkény bosszúját kiváltva.

Nem kell mondanom: ama vártemplomi születésnap ünnepség épp csak szóba került, futólagos kitérő volt, mivel a jubiléum a hallgatóság figyelmét visszaterelte szépen az erdélyi lét drámai kérdéseire.

Másnap már nem találtam őt Marosvásárhelyt.

Képzelt kiáltásom így szólt: Térkép mögé utalt magyar régiókban hol mindenekeddel már megint, Csoóri Sándor?

Legyinteni kellett persze. Akár neki, akár Balassi Bálintnak kiált az ember.

A végvári kardos poeta Krakkó felé vágat, aztán Váradra, Sárospatakra és vissza Kassa felé, az Isten tudja csak, mikor írja verseit, a Szép magyar komédiát, és mikor lehetne találkozni vele, hiszen még a halála napját is lekötötte már Esztergom ostroma végett.

* * *

Néhány gondolat párhuzamos végvári nyaralásokról.

Két kegyetlen hatalom közt Erdélyt, a Nagyfejedelemséget, viszonylagos függetlenségét megtartani: kínszenvedés, roppant feladat volt. Erre csak a legnagyobb stratég, Bethlen Gábor volt képes. Sikereiről, kontinentális hírnevéről századok beszélnek, de élete végéig titkolt fájdmáról, a sikerek mögött lüktető vágyáról, hogy Magyarországot újból Mohács előtti egységben lássa: soha nem beszélt. Hanem mint féltett titkát a haldokló, mint utolsó kívánságát az elítélt s mint legfőbb vágyakozását vetette papírra, hogy roppant fáradozásainak, véres csatáinak, alkuinak és machiavellista képmutatásainak mi volt legelső célja és végső értelme. Íme ez volt: a három felé szakadt ország egyesítése. A titkon hordott gondolat elégikusan alliteráló szavait mormolta magában a függetlenség nagy fejedelme. Íme ezek a szavak: *A hazának megtöretett, szép szabadsága*.

Honnan bukkan felszínre most az Bethlen-émlékem?

Ahonnán a Csoóri Sándor történelmi emlékezete is táplálkozik. A végleg megtöretett, hajdani haza szép szabadságának mélységéből. Nostalgia? Múltittas merengés az időnek beomlott tárnái felett. Mindegy, minek nevezzük, s ki miként veti sutba, vagy emlékezik rá halotti mécesvilágolásban. A történelmi tények – a mítoszokkal szemben – örökre tények maradnak. Sugárzásuk fölerősödik, valahányszor a történelem megismétli önmagát, miként az velünk is megesett. A már-már törvényszerű rossz csillagjárásként megtérő magyar fátumot nevezte Németh László sorsnyomásnak. Öröklött létérzésünké lett ez a fölismerés. Ihlető erejét jelzik Csoóri szavai is: “Ezenkívül munkált bennem egy titkosan kezelendő meggyőződés – írja *Nappali hold* című, kontinentális tüzesetté elharapódzott esszéfüzérében. Tudtam, hogy az idegeinkből és a tudatunkból erőszakkal kitaszított nemzetet mi magyarok, egyedül a nyelv révén, az irodalomtól kaphatjuk vissza. [...] Az én földatom nem lehetett más, mint ezt a párbajt minél több pályatársammal együtt előkészíteni és megvívni.”

Tudta hát, amit nem tudni lehetetlenség. Tudta mindazt, aminek felejtőire megvakító, éjsötét átkot mondott húsz évvel korábban az erdélyi Dzsida Jenő. Fölvette hát az arcába dobott kesztyűt, és megvívta minden párbaját, mondjuk úgy, irodalmon kívüli konfliktusokban is. Igaz, fél tucat irodalmi alkotását bánja e miatt, és üzeni Szabó Lőrincnek, hogy a költő semmiképpen se legyen hasznos akarát; ám én azt mondom, nehogy ezt valamiképp Babits Mihály is meghallja. A makulátlan esztétikum nagy mestere jól tudta, hogy mire kell a politikum. A toloncházat is megjárta miatta.

Utólag elgondolva: vajon falra hányt borsó lett volna Csoóri Sándor megannyi vándorútja az egységesből nyolc országos nemzetté vagdalt magyarság ügyében? Vajon nem épp a magyar sorsnyomás érzékelése készítette mind szélesebb körű számbavételre a roppant diaszpórában? Megannyi nyelvkárosult megsegítésére száznál több országban? “Ezekhez társult – idézem őt újból – az erdélyi, a felvidéki, a nyugat-európai, amerikai magyarság sorsával való összefonódásom, a sok-sok utazás New Yorkba, Kolozsvárra, Torontóba, Buenos Airesbe, Münchenbe, Marosvásárhelyre, Baselbe.”

Ne felejtjük, hogy milyen időkben indította útnak Csoóri Sándort a szándék, hogy költőként lenne maga is Szabó Lőrinc-i hasznos akarát. Hát például: mikor a pártos szellemű kritika gyönyörű teóriákba öltöztette rabságát a szabadság mezébe.

Mikor a nemzet legnagyobb költőit, íróit sújtotta-perzselte szigorú elméleti megrovásban a szájkosár-hivatal. Mikor Kolozsvárott a helikoni csapat gyémántos seregét bélyegezték misztikus-nacionalistává.

Mikor átmenetileg – Illyés Gyula is elnémult, elhúzódott “magnak hó alá”. Mikor cerberusok nemcsak otthon, hanem Amerikában is figyelték-fülették, mit ír és mond Csoóri Sándor – többek közt rólunk, határon túli magyarokról is. Budapesti teória is született akkor a jogfosztott erdélyi magyarokról. Így szólt: *kritikus szavakkal csak hátrányt okozunk a határon túli nemzetiségnek*. Ily

módon maradt kimondatlanul annak ténszerűsége, hogy az erdélyi magyarok abszolút hátrányos helyzetben vannak. Akkor már hiábavalóságnak bizonyult Babitsot idézni, miszerint: “azok beszélnek, kik ma némák!” Mert: “Van némaság, mely messze hallik...” Igen! *A visszafulladt ének*. Csak hogy: a költő torkában kotorászó hatalom a némaságot is büntette. Szabédi László tragédiája erről is beszél.

Csoóri Sándor pedig úgy vélte: a konfliktus nélküli írástudó csöndje valójában a temetők bánata s a holtak jutalma. Nem vágyott rá, hanem “bujtogató” természete szerint cselekedett.

Mert régtől fogva íratlan törvény a magyar költészetben: *ahol a tiltás, menten ott a költő*.

Így alakult az életmű, melynek alaphangja a fájdalom; a bartóki hangszerelés, allegro barbaro és e polifóniában természetesen fonódik egybe nemzeti sors és személyes, benső univerzum, bizakodás, tört remény s a mégis-mégis madáchi követelménye.

Hatalmi haragban, súlyos politikai tévelygések vádjával mondta nekem Budapesten egy ideológiai hitnyomozó, miszerint Csoóri mintegy provokáló tüntetesként beöltözött a nemzet sorsába.

– Talpig nehéz hűségbe – súgta nekem hirtelenében József Attila.

– Igen ám, de gyászba! Tehát pesszimistába! Milyen viselet ez?

– Királyi – mondtam. – Festők szerint a fekete a színek királynője.

A főember nem hagyta magát eltéríteni. Az ellenzékiiségben folyton-folyvást recidiváló Csoóri sötéten-látása ragályos lehet, mondta aggodalommal.

Közel húsz éve, hogy az elcsatolt magyar régiókban is fáradatlanul jövő-menő Csoóri Sándortól döbbenetes verset kaptam, név szerint nekem is szóló remeklést. Egy elégikus emlékezésben kelt sóhajból drámai erejűvé vadult viharzást; merengő mécseslobogásból harapódzott hargitai erdőtüzet; személyes emlékből Erdély fölé kibomló történelmi látomást. Dantei képek sorozatát, amely nem képzelet szüleménye; nem rossz sejtelmek, homályos rejtelmek játéka, még kevésbé új magyar rettegések kivetülése, nem! Ennek a versnek minden ígéje, képe, halotti sereglésben vonuló borzalma: Tény. Minden körbepillantása: véres krónikák tanúságával ellenőrizhető számbavétel. Ennek a versnek hangtani képlete: hármasszoros kalapácsütés: MEG-TÖR-TÉNT. Miként a történelemnek minden irreverzibilis kalamitása. Tagadni lehet: mindegy neki, miként a néma sziklának. Siratni lehet, soha nem válik meg nem történetté. Emlékezni lehet rá megrendülten, ahogyan Csoóri ébenfatömör versében is olvasható.

S akkor mi a *megtörtént*?

Magyarország és Erdély tragédiasorozata a XX. században. Ezen belül a történelmi katasztrófa egészének minden jajsavát hallató kincses városunk, hajdani és majdaninak már csak vágyainkban említhető Kolozsvár metamorfózisa.

Cím két borong az emlékezés fölött: *Az elmulasztott utak*.

“Istenem, az a sok elmulasztott út Kolozsvárig! Álmomban körbeutazhatnám a Földet.

A Királyhágó felé szálló tekintet mintha figyelmeztetőleg váltana irányt a befelé fordulásban. Önvizsgálati tűnődés végett. *Zarándokút? Szégyenút lenne ez? Magányos gyászmenet a véres lécekkel telítődött földön?”*

Már-már flagelláns kezdés ez, holott a költő nem szolgált rá.

Erdélyi-kolozsvári gondjainkban, magyartalanító szörnyűségekben kötésig merült jaj- és bajtársunk Ő. Vészkiáltó igazmondónak az önvédelmi küzdelme. Íme, most is velünk s értünk szól. Amikor majd minden határon túlívá lett magyar városunk fulladozik a többségi betelepítésben; elvesztette arculatát a nyolc évtizedes hamuzáporban és iszapesőben.

Akkor hát mégis: szégyenút? Ám legyen! Aki a foga közt szikrázó aranypénzzel és holtakat, mártírongyilkosokat, Szárazajtán rozsdás bárdal lefejezett székely fiúkat faggat, és elrabolt temetőket, kakukk-holtakkal hivalkodó ősmagyar kriptákat kutat: az Európa szégyenét, paranoiában és történelem-tolvajlásban jeleskedők szégyenét kiáltja világgá – fél szónyi, “irodalmon kívüli” retorika nélkül, váteszi póz nélkül a legtisztább költői hangon, ritka-merész metaforasorozatban, kristályos képi világot teremtve.

Végére hagyom a legfontosabbat. Csoóri Sándornak ez a verse úgy szól nemzeti tragédiáról, sárga rekettyefényből, reményből bivalyszem-sötétbe, nyelvi pusztulásba hulló városainkról, hogy közben a legszemélyesebb indítatás, magányos fájdalom és bartóki hangszerelés varázsába, sajátlagos önkörébe rántja olvasóját. Új s új paradigmák, pláne poszt-nemzeti kivagyiságban pózoló idején ezért esnek zavarba sokan a maradandó életművek rangsorolásakor. Nálamnál illetékesebbek állították már jó ideje, hogy hét évszázadnyi magyar költészetének páholyában Csoóri Sándor helye a következő szekulumokban is érvényes marad.

Sorsom ajándéka, hogy magam is jelen voltam azon az írói-baráti találkozón, mikor Illyés Gyula poharat emelt Németh László és Babits emlékére mondván: Nemzedékének nagyjai mind elmentek már, s ő maga sereghajtóként őrzi szellemiségüket, követűtjüket, ám annak a vonulatnak megszakadnia nem szabad, nem is lehetséges, hiszen fiatalok méltó serege munkál már az örökség folytatásán.

Jómagam közvetlen közelében álltam, figyelhettem őt. Máskor könnyedén, szellemes öniróniával ejtett szavainak röpte meglassult, hangjában feszültség rezdült. Alig titkolt szomorúságát észleltem. Mintha búcsúzott is volna – tőlünk? Tanítványainak és rajongóinak ama kis csapatától? Talán inkább a véghez közeledő szárnyalástól, amelyet Napútján 1982 novemberében már ólmos-nehéznek érzett, betegségében alig folytathatónak. De fejét fölvetve Csoóri Sándorhoz fordult, és azt mondta neki: amitől az említett nagy szellemek sereghajtójaként kénytelen lesz megválni, a népi-nemzeti örökség gondját, védelmét, a vele járó sáfarkodást reá bízza. Mondta ezt mintegy végakaratilag, s a személyes megszólítást többes elsőben oldotta föl, tán, hogy új sereg irányát is jelezze mondván: *“Rátok bízom!”*

Csoóri Sándor soha egy pillanatra sem szédült meg a reá testált Illyés-örökség roppant súlya alatt. Hiszen csak ahhoz kellett tartania magát, amit mindig vallott: Ő megmarad fehér hollónak, azaz költőként is a nemzet rebellisének.

ABLONCZY LÁSZLÓ

Forgácsok az időből

“ÉS MIT CSINÁL Csoóri?” Lassan negyven esztendeje, egy téli napon a debreceni egyetemi könyvtár bibliográfiájában Bata Imre kérdezte a fővárosból érkezett íróársat, miután már jó ideje budapesti kávéházi történetek hullámoztak a bánatos délutánban. Illyés Gyula hogylétét követően, Juhász Ferenc és Nagy László sorsához kötődött Bata Imre, amit becsülésének jeleként éreztem, noha munkaidőben és gyakran a haza tartó séták folyamán addig Csoóri Sándor nevét nem említette. Erősen megjegyeztem a hírhozó válaszát, mert költőről addig s azóta se igen hallottam dermesztőbb tudósítást: “Sokat gyötrődik, s minden prózáját odaadná egy jó versért!” A *Tudósítás a toronyból* szerzője?, hüledeztem, már végzetesen megerősíti azt, amit könyve utószavában írt: “Ezt a könyvemet, bármily furcsán hangzik is, kétségbeesésemben írtam. Versekét szerettem volna írni, de nem sikerült.” Hetekkel az *Iszapeső* megjelenését követően voltunk; megrendítő novelláját is kevésre becsülné? Munkát imitálva hallgattam az eszmecserét, de ettől a pillanattól figyelmem megbénult. A kemény kötésű kis szociográfiára gondoltam, amelyet többször is elolvastam, mert az újkori faluról jobbára Galambos Lajos híradásait ismertem, s a *Tudósítás a toronyból* nekem atlantiszi mélyből harangozott. Ahány történet, annyi valóságos dráma gyúlt fel bennük; közülük akármelyik miért volna kevesebb, mint egy jó költemény? De hogy Csoóri Sándor valamennyi prózáját adná egy versért? Nem értettem. Bata Imre komor sejtelmességgel bólogatott, s már vendége távozása után ismételte: “Igen, csakugyan rossz állapotban lehet Csoóri Sanyi.” Talán azt is hozzátette, mint annyi más alkalommal karkai közérzetét sóhajtván: “Félelmes!” Megértette, átélte, mert ő is gyötrődött; főképp versekben és költői életművekben merült el; a maga sorsát és vigaszát is kereste. Csoóri Sándor verseiből is azt remélte és várta.

HOGY VAGY, Sándor? – kérdeztem a Néprajzi Múzeum lépcsőjén, amikor kezét nyújtotta a Bács-Kiskun megyei kiállítás megnyitójára lépkedve. “Köszönöm jól, és dolgozom!” – 1974 elején történt, hetekkel azt követően, hogy Bata Imre a *Kortársban* *Csoóri Sándor pályáivén* című dolgozatában oly főnről vélekedett munkásságáról. Katedrát képzelte maga alá Bata, pedig csak köpenyének illetékessége változott; Debrecen után Budapesten, a Molnár utcai Gorkij Könyvtár olvasószolgálatát, Keresztury Dezső párfogásával, a Széchényi Könyvtár kéziratgyűjteményére váltotta. Igazságtalannak véltem ugyan Bata Imre hangját, de engem már egy évtizede olyan kemény emberi és munkabeli szigorral nevelt, hogy hangjának érdekességét nem érzékeltem eléggé. Csoóri Sándorral szembeni élet, hiányérzetét inkább önnön fájdalmaiként éreztem; még tanársegédnek se kellett. Az se vigasztalhatta, hogy egykor Németh Lászlót is megalázták Debrecenben. Aspirált Bata többször is, de helyette olyanok kerültek a tanszékre, akik előadására járhattak volna. Bata Imre keservében is suhogtatta pálcáját? Bizonyosan. De miért feledte, például az *Ítélet* megfilmesítésének ügyét? Azokban a lázas napokban a Gorkij Könyvtár előterében fogadott, épp akkor fejezte be ajánló sorait; a Dózsa-film sorsát támogatta. És az *Iszapeső*, amely egykor úgy megdöbbenetett Debrecenben? A címét se írta le az anatómára ítélt elbeszélésnek. Most látom igazán: a tanulmány nem Csoóri Sándor, hanem Bata Imre hallgatása folytán beszédes; 1974-ben már nem akarta tudni, hogy Csoóri Sándor sorsának drámája az övé is – és mindannyiunké: a szabadság hiányában feszül. Amelynek tünete pedig általános és kollektív légszomj. Dolgozatában Bata Imre kapkodta a levegőt. Ívelő pályáján ezzel a tanulmánnyal vesztette volna el további húzását? Gyakorta mondogatta korábban: többre nincs tér és levegő, minthogy az ember méltassa a műveket és az alkotókat. Stílusának eleganciájában Bata Imre a pártesztétika zsargonját ugyan kerülve, de Csoóri Sándor pályaképével a politikának kellett magát. A méltató kritikusi szerepre váltott; s 1975-ben már az irodalomtudományi intézet munkatársa lett.

Sorsuknak még egy közös és jelképesen összetartozó pillanatáról.

Pestre kerülését megelőzően Bata Imre 1966 őszétől a szegedi főiskolán tanított, s családjához visszajárt Debrecenbe, s hétvégeken mindig találkoztunk. Azon melegében elmondta, ami 1967

tavasznál történhetett; egy szegedi belügyér találkozóra invitálta. A nyájas disputa végén persze megkísértette – és Bata Imre nemet mondott! Egy hónap se telt el, Aczél György hívatta Bata Imrét; a pártvezér aktuális felháborodásában Csoóri Sándort is akkorra idézte. Együtt várakoztak. Nem emlékszem, atyai barátom pedig elmondta, hogy a költőre akkor épp miféle szankció méretett, minden szellemiek ura Batával közölte: semmiféle felsőfokú intézményben nem taníthat! Azóta nyilvánvaló előttem: bárhol is posztolt az országvezetésben, Aczél György mindig belügyminiszterként is működött.

Abban a tanulmányban még nem érzékelhettük, hogy az a pályakép jelzés volt a jövőre. 1975-ben Bata Imre tudományos munkatárs lehetett az irodalomtudományi intézetben, 1978-tól pedig már újra taníthatott Szegeden, aztán politikai próbaúton is indították; éveken át a pártlap tévékritikusa lett. Noha megvetette a televízió szellemiségét, egyetlen műsor, melyet önfeledten élvezett kapcsolatunk első évtizedében a *Röpülj páva* volt, amelynek országosan ünnepelt műsorvezetőjét, Vass Lajost egy életre eltüntették a képernyőről. Aztán Bata Imre Fortinbras szerepében már elkezdte “alanti” zuhanását. Ide-oda(lógus)sá, táborot váltó ítésszé süllyedt – Illyés Gyula képének folytatása verstáviratában olvasható.

Bata Imre Paulusból lett Saulussá.

Utólag értesültem róla, erkölcsi feddhetetlenségét Zoltán nagybátyám felmentő ítélete mentette meg Szerencsen. Fizikai tettlegességének büntetésétől mentesült, így szellemi téren és szívós elvtelenséggel működhetett; és hozta Moszkvából a jó hírt, miszerint Csernyenko elvtárs csillagát bátran kövessük. “Bolha a légüres térben” – kitűnő Weöres-verselemzését ezzel a címmel gúnyolta egykor az *Élet és Irodalom* ideológiai baktere. Két évtized múltán már valóban légüres térben ugrált szegény Bata Imre; szítta és fújta Faragó Vilmos áporodott levegőjét. Elmélyült tanulmányok, kiváló esszék egykori szerzője és varázslatos ember életének utolsó tíz esztendejében halottsiratókba foglalta emlékeit, és a kedélyesség aranyvizében melegítette lelkét egykor-volt önmagáról.

Csoóri Sándor nem engedett. Fölötte, ahogy tegnapelőtt és tegnap, ma is Hamlet-csillag fénylik...

KELETI KÁROLY UTCA-i otthona. Évekkel, évtizeddel korábban, hogy vendége voltam, Marosvásárhelyen, Kolozsvárott, Sepsiszentgyörgyön és háromszéki kis településeken emlegették előttem; a háromévenkénti útlelélhez ajándék adományt jelentett, ha eljuthattak hozzá, és szót válthattak vele. Körében az erdélyi, vajdasági, felvidéki, kárpátaljai magyarok feltöltötték reménységtelepüket. Lidérces Tekintetek és Fülek kísérték; örökösen hallgatták és iktatták, rögzítették napjait. Elnémítások és megfélemlítések se gyöngíthették. Garzonja transzformátorként is működött; innen a gondok felerősítve, levelekbe foglalva, nyílt vagy rejtjeles telefonüzenetekben a nagyvilág fórumaihoz, befolyásos személyeihez jutottak.

Ha egykor még lesz emberi arcunk, magyar nyelvű tábla kerül a ház falára:

Otthona a trianoni illegalitás évtizedeiben

ezeknek menedékül és reménnyel szolgált.

VILÁGSZÖVETSÉG. Elüzetése után néhány nappal Julival Párizsban időzött. Beszélgettünk baráti körben, sétáltunk a Montmartre-on, és hallgattam irodalmi estjén, egy délutánt pedig Fejtő Ferencnél töltöttünk. Egy mondattal se érintette sebesült voltát. Már beszálláshoz készülődött a Charles De Gaulle repülőtéren, amikor otthoni hogylétéről kérdeztem. Nem a maga fájdmájáról beszélt, hanem leveléről, amelyben a jövőért való aggodalmát írta meg a püspök úrnak, aki korábban Sütő András eltávolítását is oly erősen óhajtotta, Csoóri Sándor helyére pedig szervezte a maga jelöltjét.

A csillárok fénye pedig kialudt a szövetség termeiben.

Gyanútlan volt?

A Jelenések könyvéből tudjuk: az édenbeli kígyó immár hétfejű – és koronája van!

Kis idővel később, egy forgács-jegyzetében Csoóri Sándor már-már az utasszállító gép magasából tekint alá, s az alapszabály-harcosok sikerének minősíti a szövetségi fordulatot. Élesebben írhatta volna; a szorongás nélküli műveletlenek, vagyis: gátlástalan színjátékosok intézményesítették akaratukat. A műkedvelőben elsorvad az önismeret; hibázik az arányérzék, és mániákus szereplési vágy kísérti. Hiábavaló igyekezet meditálni fölötte; ugyan tudja-e, mit jelentett Mikesnek Rodostó, és Bartók Béla fájdalmát se hallja a *Concertóban*. A dilettáns-akarnok egy teremnyi gyülekezet meghódításánál többre tör; népgyűlésen is csak akkor bódul, ha vastapsos hódolat fogadja kegyes vagy lázító megnyilatkoztatásait egy székelyharisnyás revüben. Riadtan láttam ezt a szellemet elszabadulni már a Világszövetség 1991. decemberi tanácskozásán, amikor “magánszorgalmú kutyák” a nemzet nevében uszultak Czine Mihály ellen.

Ám azért a világszövetség ügyét tágítsuk társadalmivá. A *Forgácsok a földön* harmadik fejezetében a demokráciáról olvashatjuk: “...nemcsak egy kitűnő dramaturgiai és történelmi érzékkel megírt színmű, amelyben az emberi jogok és az emberi szabadság lobogóit húzzák föl minden eddiginél magasabbra, de egy hallgatólagos társadalmi charta is, amely nagyvonalúan kikerüli a jogok, az erkölcs, a tulajdon összeütközésének kényes pontjait”. Csoóri Sándor hiánydramaturgiáját pontosítom: ami előttünk és velünk történik – népszínmű. Még akkor is, ha Göndör Sándor csokornyakkendőben és kezében ezüstvégű bottal ágál az utcán vagy a televízióban, az ondolált hajú, öregecske szakszervezetes Finum Rózsi pedig Brüsszelben képviselő. A *Falu rosszát* játsszák tehát? Azt is, de a szimultán színpadon több spektakulumban élünk. Dermesztőben is, noha a népszínmű Biberachja, Gonosz bakter is gyűlölködik. De most egy Őrnagy érkezett az ingatlanpiac és a bank frontjáról; lázas alvatlanságában a margóvágóval dolgozik; adományait vöröscsillagos dobozokba adagolja.

A kakukkos órát már szétlötte; révült műveletlenségében folyton beszél, a budi ajere lengi körül. Tót család voltunkban csak meredünk az eszelősre, és várva-várjuk, hogy leteljen a szabadsága...

ESZTERGOMI HÁZ. Menedéke a természet közelében?

Nappali Hold!

Éjjeli Nap?

Önáltatás.

Don(a) kanyarban – évtizedek óta.

HATTYÚ-ÉNEK? Ki tudja, hol nappaloznak a hattyúk?

S nappaloznak-e még egyáltalán?

Nemes Nagy Ágnes Bruges-ben, a folyócskában csőrén számozott hattyúról értesít: “B 64”. Amúgy, a szakértők nyomán, “utálatos állatnak” jellemzi őket. De a hattyú nyakáról elfeledkezik – és ágyútüzekről sincs tudomása.

Utolsó értesülésem, hogy 1990. tavasz fordulóján menekült románok egy bécsi park tavából kifogdosták a hattyúkat, megsütötték és megették. Az is meglehet, hogy március 19-ének estéjén történt. Bizonyára a Grinzingben borral le is öblítették.

Azóta Európában tudják magukat.

Egy bizonyos: Wagner hőse, Lohengrin változatlanul kasírozott hattyúfogaton érkezik a színre. Ám semmi kétség, idővel esztétikai kartácstüzekkel Csajkovszkij balettjét is hat tyúkká lövik. Tó helyett pedig pocsolya.

“HAZÁTLANUL HAZÁMBAN” – Határon belül is határon kívülként? “Veszedelemben népem között” – írja Pál apostol. 1566-ban a nagyváradi énekeskönyv jeremiádja pedig így panaszkolta: “Keserves szívvel Magyarországon...” Kölcsey hasonlóképp láttatta a zivataros századokat: “... nem lelé honját a hazában...” Ady, József Attila is számkivetettségét sírta; Cs. Szabó László és Szabó Zoltán örökös távollétében is szabadabb hazát élt Londonban, mint amelyet Sütő András álmodhatott Marosvásárhelyen. Illyés Gyula talán naplójába írta a legsúlyosabbat, Párizst követően, 1965 decemberében: “Hazámba megtérve olyan sértésben részesültem, hogy úgy döntöttem, mégsem érkezem meg... Elhatároztam, hogy lényemben – lényegileg – kint maradok.”

Itthon ostromozott létben – azóta is.

Utazó kofferral zsarolni és fenyegetőzni? A közélet perchecceseinek bevált és ezért meg nem unt divatja.

Rodostó-ostorod Mikes Kelemen bujdosó voltának szívig hatoló szójátékával szolgál *Leveleskönyvében*, mondván: “A bujdosó magyaroknak a bujdosásban is bujdosni kell.” És mégis, szervezett, teremtő élet a kilátástalanságban! Zámolyi költőtársának, Csanádi Imrének verse merül fel bennem, a Mátyási Ádám festményére írt *Rákóczi záró sorai*: “Ott, időt mulatni, gyalut fog markába; / maga is neveti: izzad, mint egy kába, – / öszül, forgács pattog gyönyörű hajába.” Az esztergapadon pedig még az utolsó napokban is ülőke, asztal és egyéb alkalmatosság formázódott a bujdosók használatára. Forgácsok a földön Rodostóban is; az *Emlékiratok* és a *Vallomások* mellett a Nagyságos Fejedelem némely kismesteri munkáját is őrzi az idő.

De máris befejezem. Rodostóban maradva, Mikes Kelemennel mondom: “Többet nem írhatok, mert az írás is íztelen, a micsoda állapotban vagyunk. Az Isten tartson meg bennünket.”

Mert feléje tartunk, akár csak nagylábujjunkkal is...

Párizs, 2004. december 3–4.

Utóirat: *Nekünk Mohács kellett;*

Nekünk Trianon kellett;

Clémenceau-zás ezennel bevégezve.

“Megfakult sokaság” – “Csörgősipkás papagáj”

“Ez az országod”!

Vermeljük el magunkat!

Életben tart az undorunk.

Újabb adventi gyertyácskákat pedig jövő vasárnap meggyújtjuk.

(2004. december 5. este 10 óra)

NAGY GÁSPÁR

Litániás dicsérő ének

Görömbei András hatvan évére

1.

Ki előtt? Ki után?

Hómadár jégmadár

énekelj, hogyha már

csőröd is arra áll:

“Február! Itt a nyár!”

2.

Kezünkben telt pohár!

Koccintsunk! Arra vár

mind, ki ma erre jár,

s vendégnek jó leszen...

fénylenek, azt hiszem

megáldott helyszínek,

Polgár–Győr–Debrecen,

oskolák s egyetem...

éveket elrejtő,

kívált a Nagyerdő

*közepén “szegletkő”
műveket megtermő,
életet éltető,
hiteket megtartó
professzor-temető...*

3.

*Volt itt minden rontás
irigység gonoszság
köpönyegforgatás
kaméleon-ország
barátság felbomlás
harsány szórobajlás!*

4.

*De kivételt is láss!
Elkerülte romlás
Ő volna az nem más*
Görömbei András:
*neve tiszta zengés
hatvan év szelídség
szüntelen virrasztás
másokért lemondás
példával tanítás
megértő figyelem*

sistergő türelem

ritka önfegyelem

közöttünk kegyelem.